تصویر ابو عبد الرحمن الكردي

نهێنییەکانی
دادگاییکردنی
قازی محەمەد
و هاوڕێیانی

بەڵگەنامەکان

محەممەد ڕەزا سەیف قازی

و: عەلی ئەکبەر مەجیدی

منتدى إقرأ الثقافي
WWW.IQRA.AHLAMONTADA.COM

لتحميل انواع الكتب راجع: (مُنْتَدى إقْرَا الثَقافِي)

براي دانلود كتابهاى مختلف مراجعه: (منتدى اقرا الثقافى)

بۆدابەزاندنی جۆرەها کتێب:سەردانی: (مُنْتَدى إقْرَا الثَقافِي)

www. Iqra.ahlamontada.com

www.iqra.ahlamontada.com

للكتب (كوردى , عربي , فارسي)

نهێنییەکانی دادگاییکردنی
قازی محەمەد و هاورێیانی

عەلی ئەکبەر مەجیدی

نهێنییەکانی دادگاییکردنی

قازی محەمەد و هاوڕێیانی

محەمەد ڕەزا سەیف قازی

و: عەلی ئەکبەر مەجیدی

تایپ: ئاراس حەسەن ئەحمەد

دیزاینی بەرگ و ناوەڕۆك :

شاروخ ئەرژەنگی

تیراژ: ۱۰۰۰ دانە

چاپی یەکەم ۲۰۰۸ سلێمانی

ژمارەی سپاردنی (۷۰۳)ی ساڵی ۲۰۰۷ی وەزارەتی ڕۆشنبیری پێدراوە

زنجیرە بڵاوکراوەکانی چاپخانەی شڤان ژمارە ۲۸

پێرست

پێشەکی وەرگێڕی کوردی ٧

پێشەکی.. ٩

شوێن پێی ئەوانەی ڕۆیشتوون، ڕێچکەشکێن و ڕێخۆشکەرە...... ١٧

نهێنییەکانی داگیرکردنی ٢١

قازی محەمەد ٢٩

بەیاننامەی حزبی دیموکراتی کوردستان........................ ٣٢

محەمەد حسێن سەیف قازی................................... ٣٧

ئەبو لقاسم سدر قازی.. ٤١

باسێك لەسەر نهێنییەکانی دادگاییکردنی قازی محەمەد......... ٤٣

تاوانەکانی محەمەد حسێن سەیف قازی........................ ٥٦

تاوانەکانی سدر قازی.. ٥٦

وەسیەتنامەی پێشەوا قازی محەممەد ١٠٤

بەڵگەنامەکان.. ١١١

پێشەکی وەرگێڕی کوردی:

ئەم کتێبە کە ئێستا لەبەر دەستماندایە پێتان خۆشە کەبزانن سەربوردەی شۆڕشی قازییەکانی کۆماری کوردستان بە چ شێوازێكو چۆن سەری هەڵداوەو تەنانەت حکومەتی ئەو کاتەی کوردستان چۆن توانیویەتی سکەی پارە دروست بکات؟

سەرکردەکانی حکومەتی کوردستان چۆنو لەلایەن کێوە دادگایی کراونو گەورەترین زیانیان لە چ لایەنێکەوە پێگەیشتووە؟

ئەوا بەردەوام بن لەسەر خوێندنەوەی ئەم کتێبە تا نهێنییەکانتان بۆ دەربکەوێت کە تا ئێستا نەدرکاونو زۆربەی زۆری ئەو بەڵگەنامانە بۆ خەڵکی کوردستان نادیارنو بەزمانی کوردی نەخراونەتە بەر دەست، هەرچەند ئەم بەڵگەنامانە کە بڵاومان کردۆتەوە ٣٠٪ی هەموو ئەو بەڵگەنامانەش نییە کە سەبارەت بەحکومەتی کوردستانی ساڵی (١٩٤٦ز) و سەرکردەکانی ئاشکرا کراوە.

ئەم بەڵگەنامانەی کەدەیبینینو لە ئەرشیفی (ناوەندی بەڵگەنامەکانی میللی ئێران) یا لەئەرشیفی هەواڵگری سۆڤیەت بەدەست هاتوون، نەك لەبەرچاوی کاڵی کوردە بەڵکو دژایەتی خودی کۆماری ئیسلامی ئێرانە لەبەرامبەر رژێمی پاشایەتی ئێراندا وایکردووە کەئەو بەڵگەنامانە بخرێتە بەر دەست تا بەو شێوازە بەخەڵك بڵێت (ئەوە ئێمە پیاوماقوڵترین لەرژێمی پاشایەتی).

با باش بزانین کە چەند ئەوەندە رژێمی پاشایەتی زوڵمی کردووە، سەد ئەوەندە رژێمی کۆماری ئیسلامی ئێران کوردو کوردستانیان چەوساندۆتەوە.

رۆژێـك دێـت كـه كۆڵەكـەكانی كۆشـكی كۆمـاری ئیـسلامی دواكـەوتوو دەڕوخێتو نامه نهێنییەكانیان دژی نەتەوەكانی جوگرافیای ئێران بەتایبـەت كورد دەخرێته روو. ئەو رۆژانه بـەڕێوەن كـەپیاوانی رێوی سـیفەتی كۆماری ئیسلامی دادگایی دەكرێنو دیكۆمێنتـەكانیان دژی كـوردو كوردسـتان ئاشـكرا دەبێت.

زۆربـەی بەڵگەنامـەكانی ئەوكاتـه سـەبارەت بـەكۆماری كوردسـتان بەدەستمان نەگەیشتووەو هێشتا لەهەواڵگرییەكانی كۆماری ئیـسلامی ئێـرانو هەواڵگیریی سۆڤیەتو فراماسۆن (ماسۆنیه)دا ماوەتەوە.

هەمیـشه لەمێـژوودا ئـەوجۆره بەڵگەنامانـه دوای سـەدەیەك بەتـەواوی ئاشـكرا دەبـن. ئەگـەر كۆمـاری ئیـسلامی ئێـران ئـەم شەسـت لاپـەڕە بەڵگەنامەیەی تەسـلیمی نووسـەر كردبێـت یـان لەشـوێنێكی تـرەوە بەدەستی هێنابێت ئەوا كۆماری ئیـسلامی ویـستوویه بڵێـت حكومەتـەكانی پێـشوو دژی كـوردو كوردسـتان بـوون و ئێمـه دۆسـتیانین، بـەڵام ئێمـەی كـوردی ئـاوارەو هـەڵوەدا نـابێ بـەوكاره رواڵەتییانـه بخەڵـەتێینو بـڕوا بـەدوژمنێكی دێـرین بكـەین كەرەشـەكوژیو كوشـتاری بەكۆمـەڵو كوشـتنی زنجیرەیـیو دوابـەدوای یەك ئەنجام دەدات. هەر كـەس بیـەوێت كودەتـا بكـات وەكـو بەرپرسـی هێـزی ئاسمانیو نوێنەرانی پارێزگاكانی باكوری ئێرانی لێ دەكەنو هەر بەئاسمانەوە كۆتاییان پێ دێنن.

پەیمانی جەزایرو سیڤەرو ..... هتـد لـەبیرمان نەچۆتەوە، كـه تـاك تـاكی بڕگه و تەوەرەكانی بۆ لەناوبردنی ئێمەیه.

ئـەوە گلـەیی تێـدا نییـه كـه شـەڕی دووبەرەكییـه مـافی ئێمـەیان زەوت كردووە و خۆیان به سەرو بنی دنیا دادەنێن. لەكاتێكدا مێژوو شایەتحاڵه كـه بەهەزاران پلانو خوێنڕشتن بوونەته خاوەنی دەسەڵات.

عەلی ئەكبەر مەجیدی ٢٠٠٧/٦/٢٦

پێشەكی:

هیچ دیاردەیەكی مێژوویی ناتوانرێت بەشێوازی جیاجیا لەدیاردەو گۆڕانكارییەكانی یەك نەتەوە، یان ناوچە بخرێتە ژێر وردبینی، یان لەناو تەرازووی مێژوودا بێت. سا، هەر دیاردە، یان رووداوێك، وەكو ئەڵقەی زنجیرێكن كە پەیوەندی لەگەڵ ئەڵقەكانی تردا هەیە دوور یان نزیك. بەهۆی نەبوونی ئازادی بەیان‌و بوونی سەركوت‌و دیكتاتۆری بەردەوام هەندێ لەمێژووی وڵاتی ئێران لەتاریكیدا ماوەتەوەو یان لەسێبەردا بووەو ئەو جۆرەی كە دەبوایە بهاتبایە ناو بازنەی روون‌و راشكاوی مێژوو نەبووە و لەبەرامبەردا هەواڵ‌و زانیاری هەڵەو بەپێچەوانە دراوەتە خەڵك‌و جگە لەرێژەیەكی كەم‌و دیاریكراو لەكۆمەڵگادا، ئەوانیتر لەراستی كارەكە بێ ئاگا ماون و دادگاییكردنیان لەچوارچێوەی زانیاریی پاڵێوراو و سەرەندكراوی رابردوودا بووە كە لەدارو دەستەی گرێدراوی حكومەتی ئەوكاتە سەرچاوەی گرتووە، ئەگەر تاك یان كەسانێك بەنووسینی راستییەكان ویستبێتیان زەینی خەڵك بەگشتی روون بكەنەوەو راستیەكانی بەرچاو بەو جۆرەی كەروویداوە بەخەڵك رابگەیەنن، هەوڵدانەكانیان یان بەجۆرێك نەزۆك بووە، یان دوای بڵاوبوونەوەی بەرهەمەكانیان، نووسەر تووشی چارەنووسی شووم‌و تاڵ بووەتەوەو لەسووچی زیندانەكاندا رزاوەو لەناچووەو تۆزی فەرامۆشی‌و لەبیركردن بەخێرایی، نووسین‌و نامەی ئەو كەسانەی گرتووەو نەیهێشتووە برۆنە ناو خەڵكەوەو بدركێت. ئەوە شێوازی زاڵ‌و هەمیشەیی سیستمی دیكتاتۆرییە لەتەواوی كۆمەڵگای جیهاندا. ساڵەهای ساڵ زۆربەی خەڵكی یەكێتی سۆڤییەت و بەشێك لەرووناكبیران‌و ئۆپۆزیسیۆنەكانی جیهان، "ستالین" بەپیاوێكی ئاسنین‌و شۆڕشگێڕی دژی داگیركەر ناسیوەو لەرێگەی

ئارمان‌و دکتۆریەن‌و مانیفیستی کەسێکی وەها گیان‌و ژیانی خۆیان فیداکرد، ئایا ئەوانە کە لەکاتی مردنداو لەکاتی لەسێدارەداندا دروشمیان ئەوە بوو: بژی ئازادی، بژی کومۆنیست‌و بژی ستالین‌و پاشان گیانیان لەدەست دەدا، ئێستا ئەگەر زیندووببنەوە لەقسەو رەفتاریان شەرمەزار نابن، یان لەوەی گیانیان بەخۆڕایی لەدەستدا، پەشیمان نین؟ ئایا پیرۆزباییان لە قەسابی مێژووش کرد و وەکو قارەمان ناویان ئەهێنا نابێتە مایەی شکستی کەسێتی‌و شەرمەزارییان؟ ئەو کەسە کە بەپێی وتەی مێژوونووسانی رووسی حەوت سەد هەزار کەسی لەناوبرد و بەوتەی مێژوونووسانی جیهانی ۳ ملیۆن کەس و تەنانەت بنیاتنەرانی تیۆری کۆمۆنیزم‌و یارانی لنینی بەشێوازێك چەوساندەوە کە دانیان بە هەموو شتێکدا دەنا و بەئەشکەنجەی جەستەیی‌و دەروونی وای لێکردن تا دان بەوەدا بنێن کە سیخوڕی ئەڵمانیاو رۆژئاوا بوون و تەنانەت کارێکی کرد تا بنەماڵەکانیان بێزاری ورقی خۆیان بەباوك‌و دایك‌و هاوسەرو ئازیزەکانیان دەرببڕن‌و داوای سزادانی ئەوانیان کرد، بەزەیی بە زینۆپۆف"و "کاسینۆف"و "بوخارین" بنیاتنەرانی کۆمۆنیست‌و تیۆرییەکانی نەکرد. تەنانەت بەزەیی بە منداڵیشدا نەهاتەوەو سۆزێکی پیشان نەدا، یان نەیبوو تا پیشانی بدات، بەڵام باسەکە لێرەدایە، تا ئەوکاتەی دیواری ئاسنینی یەکێتی سۆڤییەت بڕۆخێت‌و پەردەکان بەلاوە بدرێت، دنیا بەتایبەتی جیهانی سێیەم، یەکێتی سۆڤییەت یان بەباشترین شوێنی جیهان دەزانی. لەم دواییانەش تا کاتێك کە "رەزا شا" ئێرانی بەجێنەهێشتبوو، هەندێ لەخەڵك بڕوایان بەچیرۆکی "پزیشك ئەحمەدی"و "شەش قامکی"و "سەرپاس موختاری" هەبوو کە بەشەوان سازیان دەژەن‌و بەرۆژا مرۆڤیان دەژەن. لەکاتی "محەمەد رەزا شا" بەگشتی دوو کتێب لەبارەی کوردو شۆڕشەکانیان‌و ئەو کارەساتانەی کە لەلایەن حکومەتەوە بەرەنگاری بوونەوە نووسیبوویان، یەکێکیان: "لەمەهابادی خوێناوییەوە تا قەراخەکانی ئاراس"و ئەویتر سەبارەت بەئازەربایجان‌و حزبی دیموکرات بوو بەناوی "هەم مەرگ بوو هەم گەڕانەوەش" کە نووسەرەکەی "نەجەف قولی خانی پوسیان" یەکێك لەئەفسەرەکانی سوپا بوو لەروکنی دووهەمدا. ئەگەر بتویستایە کوردستان

بناسیتو لەحزبە سیاسییەکانو کەسانی بەناوبانگ لێبکۆڵینەوە، تەنها بەڵگەی نووسراو و دیکۆمێنت ئەوە بوو خودی رژێم بەحەزی خۆی پاڵاوتبووی بۆ بەلاڕێدا کێشانی زەینی خەڵك بەگشتی. هەندێ بابەت بەنازناوی "سلێمان – ح" هەبوو و جگە لەوانە کەسێك نەیدەوێرا راستییەکان بنووسێت، ئەگەریش بینووسیایە، یان بڵاونەدەبووەوە، یان چارەنوسێکی شووم چاوەڕێی نووسەرەکەی دەکرد. تەنها کەسێك ئەو تەلەسمەی شکاند. ویلیام ئیگەلتۆن" کۆنسوڵی ئەمریکا بوو لە"تەورێز" کە کتێبی "کۆماری ١٩٤٦ی کورستان"ی نووسی، سەرەڕای ئەوەی ئەو کەسە گرێدراوی سەرکردەکانی حکومەت بوو، بەوەش بیروبۆچوونی رژێمی نووسیبوو و رژێم پیاچوونەوەی کتێبەکەیان کردبوو و پاڵاوتیبوویان. بەدڵنیاییەوە راستیە نهێنییەکانی بۆ خۆی راگرتبوو و پاراستبووی‌و ئێستاش لەبیرەوەرییە تایبەتییەکانیدا هەرمابێت، بەڵام ناکرێ بەپەردەیەك بەر لە هەتاو بگریتو بەداخستنی پەنجەرەکان راستییەکان لەچاوانی تیژی خەڵك ناشاردرێتەوە، چونکە پێوانە لەکۆتاییدا کاری خۆی دەکات، سەرەڕای ئەوەش مەسەلە زۆر نهێنییەکان لەنوکی زمانو قەڵەمەکان تێپەڕیوەو گەیشتووەتە گوێی خەڵك.

بەڵام لەوەرگێڕانی ئەو کتێبەدا، ئەمانەتداری جێبەجێ نەبووەو زۆر لەو بابەتانە یان لابراوە یان پێی زیادکراوە کە لەراستییەکانەوە هەزاران کیلۆمەتر دوورە. یەکێك لەو راستیانەو سووچێکی تاریك لەرووداوەکانی مێژووی ئەو ناوو خاكو نیشتمانە، دادگاییکردنێکی شێوە شانۆیی قازییەکان بوو کە دلێری‌و ئازایەتی‌و مرۆڤ دۆستی‌و وڵات پارێزی قازی محەمەدو سەیف قازی‌و سەدر، دنیای سەرسام کردو تەنانەت دوژمنو دیکتاتۆرەکانی ماتو سەرسام کردوو و سەرنجیانی راکێشا.

خوێنەری هێژا ئەو راستییە چۆن لێکدەدەنەوە، پارێزەری بەدیلگیراوی قازی محەمەد کە رژێم بەزۆرو زۆرداری هێنابووی تا یاسا بەسەر قازییەکاندا بسەپێنێت، (سەروان شەریفی) پارێزەری پێشەوا قازی پاش لەسێدارەدانی قازییەکان رۆیشتووەتە ماڵی قازی‌و بەگریانەوە داوای لێبوردن لەبنەماڵەی

قازی دەکاو پارەی پارێزەری وەرناگرێتو کاتێك کەدەگاتە تاران دەست لەکاری سوپا (کاری ناولەشکر) بەردەداتو پاشان دەیگرنو رووبەرووی توندو تیژییەکانی رژێم دەبێتەوە.

ئێستا دوو رووداوی بەرگری قازی دەگێرمەوە:

کاتێك کە قازی دادگاکە بەپێشەوا قازی دەڵێت ئێوە داڵدەتان بردۆتە لای دوژمن. پێشەوا قازی وەڵامدەداتەوە: "ئێوە لەکوێ بوون تا بەرگری لەو کارەساتە بکەن؟" پێشەوا قازی زۆربەی کات پرسیاری بەپرسیار وەڵام دەدایەوە. دەڵێت: "ئێوە بەم هەموو ئەستێرەو مەدالیاوە لەکوێ بوون کاتێك کە ئەم دوژمنە هاتۆتە ناو خاکی نیشتمان؟ خۆم بینیومە ئەفسەرو سەربازگەلێك بەبێ ئەوەی دوژمن نزیکیان بێتەوە، چەكو دارایییەکانیان دەگۆڕایەوە بەجلێکی کۆنو دڕاوی مەدەنی تا لەشەڕکردن هەڵبێن. من زیاتر لە سەدان کەسم بردە ماڵی خۆمو قسەم بۆیان کردو لەباوەڕو فیداکاریو خۆڕاگری هەرچەند باسم کرد قانع نەبوون. خۆراکم پێیان داو جلم لەبەریان کردو پارەم نایە گیرفانیانو چەکەکانیانم دایەوەو وتم ئەوە ناموستانەو دەستی لێبەر مەدەنو دوایی رەوانەی تارانم کردن"

بەلام لەبارەی پەسەند کردنی لێپرسراوێتی بەڕێوەبردنی دەسەڵاتی جێبەجێکردنی ناوچەی کوردنیشن قازی محەمەد دەڵێت: ((پەیوەندییەکان لەگەڵ ناوەندا پچڕا بوو ئەگەری ئەوە زۆربوو کە عەشیرەتەکان بێنە ناو شارو دەست بکەن بە تاڵانو کوشتار. خەڵك بەزۆرینەی دەنگ داوایان لێم کرد ئەو بەرپرسێتییە لەئەستۆ بگرم، ئەگینا قەد بەدوای پلەو پایەو پۆستەوە نەبووم، چونکە پێشتر پلەو پایەم هەبوو. مەبەست ئەوەبوو خوێن لەلووتی کەسێك نەڕژێتو هەروەهاش بوو، بەلام ئێوە ئاغاکان لەلایەن گەورەکانتانەوە ئەمریکاو بەریتانیاوە فەرمانی لەسێدارەدانمانتان راگەیاند. ئەو هەموو پاساوە مەهێننەوەو فەرمانەکەتان جێبەجێ بکەن، مەرگ لەرێگەی ئازادیو نەتەوەدا بۆمان شیرینو جوانە. دڵنیابن ئاخ بەسەر زارماندا نایەت، بەڵام براکەم پرسیارێکم هەیە، "سدر" نوێنەری پەرلەمان بووەو ئێستاش کەسێکی پەرلەمانییە، چۆن دەتوانن دادگایی بکەنو حوکمی

لەسێدارەدانی بەسەردا بسەپێنن، منو "سەیف قازی" بۆ خواردنەوەی شەربەتی شەهید بوون ئامادەینو هیچ جۆرە لاوازییەك پێمانەوە نابینن.))

سەیف قازی بۆ سەلماندنی قسەکانی قازی محەمەد دەڵێت: ((ئێمە پشتمان لەدوژمن نەکردووەو رامان نەکردووە، خۆمانمان تەسلیمی بیروباوەڕی خەڵك کردووەو ئێستاش خۆمان فیدای میللەت دەکەینو بەلای خەڵکەوە روومان سپییەو لەگەڵ ئێوەی روو رەشو رێوی سفەتدا هیچ جۆرە هاوشێوەییەکمان نییە. ئێمە ئامادەین حوکمەکەتان جێبەجێ بکەین.)) بەڵام هەندێك لەقسەکانی نەمر سەیف قازی لەدادگای پێداچوونەوەی نمایشی وەها بوو:

((جەنابی بەرپرس، قازییە بەڕێزەکانی دادگا هەر چییەکیان ویست لەبارەی ئێمەوە وتیانو هەر لەزگەیەکتان ویست پێمانەوە لکاندو سەرسوڕهێنەرتر ئەوەیە کە تەنانەت مەسەلە روونو بەرچاوەکانتان قبوڵ نەکرد چونکە لەگەڵ ئەو فەرمانانەی پێتان درابوو یەکی نەدەگرتەوە. یەکێك لەو فەرمانانە ئەوە بوو کە لەلایەن حەزرەتە بەڕێزەکەتانەوە حوکمی قائیممقامیم وەرگرتووە)).

لەدانیشتنەکانی ئێمە لەگەڵ تاراندا ئاغای "قەواموڵسەڵتەنە" وتی چونکە سیستمەکەمان "مەشروتەی پاشایەتییە"، لەگەڵ کۆماردا دژەو یەك ناگرێتەوە. من لەگەڵ "ئەلاحەزرەت"دا قسەم کردووەو ئێمە دەتوانین ناوچەی کوردنشین بخەینە ژێر قائیممقامییەتی تەواوو جەنابی "قازی محەمەد"یش ببێتە قائیممقامی ئەو ئەیالەتە. ئەوان دەیانزانی مەبەستمان دابینکردنی حکومەتێکی فیدراتیوڤەو نەماندەویست لەگەڵ دەوڵەتی ناوەندیدا شەڕ بکەین، بەڵام لەکۆتاییدا ئەو خەوەیان پێمانەوە دیبوو. من ئاکامی دانیشتنەکانم ئاراستەی پێشەوا کردو ئەویش فەرمووی کە تەنها وتەبێژیی حزب لەئەستۆ دەگرمو ئێوە دەبێ ئەو لێپرساوێتییە قبوڵ بکەن. حاشا کردنو دژایەتیم بێ فایدە بوو، جەنابی قازی محەمەد ئەو بەرپرسێتییەی خستە ئەستۆم و ئاغای "موزەفەری فیرۆز" جێگری وەزیرەکەتان حوکمی قائیم مقامی بۆم بەڕێکرد کە بۆ سەلماندنی وەفاداری خۆی یەك ئوتومبێلی فۆردی پاشایەتی لەگەڵی ناردبوو و بەڵێن وابوو چەند

ستۆنی سەربازی بۆ پاراستنی سنوورەکانی رۆژئاوای وڵات بنێرێت بۆ ئێرە. دوایی زانیمان هێزێکی گەورەی سەربازی لەرێگەی پارێزگای کرمانشانەوە چووەتە خاکی عێراق تا لە"سەردەشت" سەقامگیر بێت. لەو پەیماننامەیەدا دەوڵەتی ئاغای قەوام قبوڵی کرد کە لەکەسانی پسپۆڕی ئێمە لەپاراستنی سنوورەکان کەڵك وەربگیردرێتو زۆر مەسەلەی تر کە باسی دوورو درێژە.

((بەڵام جەنابی بەرپرسی دادگا! ئێوە ئەمڕۆ قائیم مقامی وڵاتێك دادگایی دەکەین، ئایا پێکەنیناوی نییە؟!))

بەرپرسی دادگا: ((من هەقم بەسەر ئەو شتانەوە نیە، لەوبارەوە شتێکمان پێنەوتراوە)).

سەیف قازی: ((بەڵام جەنابی بەرپرس دەزانم هەمووتان وەکو یەکنو بەئاسانی درۆتان پێدەکرێت، لەم ڕووەوە دەزانن کە پەیماننامەی دەوڵەتەکەتان جێی متمانە نییەو بۆ گەیشتن بە ئامانجی خۆتان هەموو کارێك دەکەن، لەکاتێکدا ئێمە پەیماننامەکانمان بەخوێنی خۆمان واژۆ دەکەینو بەهیچ شێوازێك بەپێچەوانەی پەیمانو بەڵێننامەکانمان هەڵسوکەوت ناکەین، بۆیە ئەمڕۆ من لێرەمو ئێوە دادوەرنو من تاوانبار.

ئێوە تەنانەت هیچ رێزێك لەیاسا نێو دەوڵەتییەکان ناگرنو لەکۆتاییدا چونکە ئێستا تۆپو تفەنگتان بەدەستەوەیە، وادیارە حەق بەئێوەیە.

لەناکامدا ئەو شتەی نەدەبوا رووی بدایە، روویدا....

بەشەوان لەئاسماندا رێژەیەکی زۆر لەئەستێرەکان تیشك دەدەنەوەو دەدرەوشێنەوە، بەڵام زۆرێك لەئەستێرەکان درەوشاوەترنو جیاوازن لەگەڵ ئەستێرەکانی تردا، مێژووی نەتەوەکان هاوشێوەی ئاسمانی پڕ لەئەستێرە نییە، بەڵام هەندێك کەس هەن کە ئەستێرەی ڕووناکیو سەرنج ڕاکێشی نەتەوەیەکنو بەڕووناکی خۆیان ڕووناکی دەبەخشنە ئەو نیشتمانەو هەگیز ناکوژێنەوەو وەکو مۆم دەسوتێن تا ڕووناکی بدەنە کۆمەڵگای جیهانی.

سوپاسی بێ پایان بۆ ئێوە مرۆڤە ئازاکان کە لەمەرگ نەترسانو پشتتان نەکردە خەڵکی خۆتانو نەمر مانەوە. هەزاران سوپاس.....

ئێمە لەروونکردنەوەی نهێنییەکانی تاریکی مێژووی نەتەوەی خۆمان یەکەمین هەنگاومان هەڵهێناو، بهێڵن با کەسانیتریش هەنگاوەکانی دوایی هەڵبهێنن تا نەوەی نوێ بەناسینی رابردوویان بڕوایان بەخۆیان هەبێت.

بەهیوای سەرکەوتن بۆ کاک مەحەمەد رەزای سەیف قازی لەوەرگێڕانی ئەم کتێبەداو بەهەنگاونان لەم رێگایەدا و بەپێداگریو ئەمانەتداری لەبەرزیو نزمی ژیان نەترسێت، چونکە خوێنەرانو خەڵکی رۆشنبیر باشترین دادوەرنو بەرهەمێك کە لەسەر بنەمای راستییەکانو حەقیقەتەکان بێتو بەدوور لەشاردنەوە، بەدڵنیاییەوە لەبەر چاوی تیژی خەڵك ون نابێتو خەڵك بەگشتی پێشوازی لێدەکەن. بەهیوای سەرکەوتن بۆ خەڵکی رۆشنبیر.

عەلی سەیف قازی

١٣٧٨/١٠/١٧

١٩٩٩/١/٤

شوێن پێی ئەوانەی ڕۆیشتوون، ڕێچکەشکێن و ڕێخۆشکەرە

خوێنەری هێژا!

نووسینێك وا ئێستا لەبەردەستاندایە وەرگێڕانێکە بەیارمەتی برای بەڕێز کاك "محەمەد ڕەزای سەیف قازی" لەنەوەکانی شەهیدی ڕێزدارو سەرداری سەربەرزی عەشق‌و ئازادی، نەمر "محەمەد حسێن سەیف قازی" نووسراوە، چاوەڕێ دەکرێ لەلایەن ڕۆشنبیران‌و قەڵەم بەدەستانەوە پەسەند بکرێت.

پێویستە بۆ ئاسانکاری خوێنەران، ئاماژەیەك بدەینە چۆنێتی نووسینی ئەم کتێبەو سوپاسگوزاری کۆچکردو دکتۆر "ڕەحیم سەیف قازی" بکەم کە بۆ یەکەمین جار هاتە ناو ئەم گۆڕەپانەو بەزەحمەتی زۆرەوە دەستی کرد بەکۆکردنەوەی بەڵگەو دیکۆمێنتە پێویستەکان‌و لەم ڕێیەدا هەر جۆرە کێشەو فیداکارییەکی قبوڵ کرد تاراستیەکان لەچوارچێوەی وشەکاندا بۆ نەوەی داهاتوو لەسەر لاپەڕەی مێژووی نەتەوەیەکی زوڵملێکراوو لەهەمانکاتیشدا دلێرو شەریف بنەخشێنێت‌و گۆڕەپانەکان لەسەر بەرژەوەندیخوازەکان دابخەن.

شرۆڤەی دادگاییکردنی ڕێبەرەکانی بزووتنەوەی نەتەوەی کوردستان لەدادگا ڕواڵەتییەکانی پەهلەوی‌و ترس‌و تۆقین لەئەمپەریالیزمی جیهانی، بەتایبەت ئەمپەریالیزمی ئەمریکا لەبزووتنەوەی ڕزگاریخوازی خەڵکی کوردو ڕێبەرایەتی خاوێنی قازییەکانی گیان فیدا، نەوەك چیرۆکێکی تێپەڕبوو یان گێڕانەوەی چیرۆکێك، بەڵکو لەچوارچێوەی تراژیدیای نەتەوەیەك پێی گرت‌و تان‌و پۆی مێژوویەکی کۆنی تێپەڕاندو شۆڕشێکی گەورەی لەبواری

فەرهەنگیو سیاسییەوە لەکۆمەڵگەی کوردیدا پێکهێنا کەدوایی بووە سومبولی زۆربەی شۆڕشەکان.

چونکە لەکتێبەکەدا ئاماژە دراوەتە ژیاننامەی شەهیدەکانی سەرەتای دیموکراسیو ئازادی، ئیتر بەپێویستی نازانم لێرەدا باسی لێوە بکەم، بەڵام راستیەکە ئەوەیە کە هەندێك کەس ویستوویانە بەو راستییە بگەنو لەو هەوای قورقوشماوییەدا شتە نهێنییەکان بدۆزنەوە، چونکە نەیانتوانیوە، پەنایان بردۆتە بەر قسەو باسی رق لەدڵانو دوژمنان. وەك دەڵێن "چونکە قافیە دژوار بوو — شاعیر دەستی کرد بەهەڵیت پەڵیت"، ئەگینا چۆن دەکرێت بزووتنەوەیەکی نەتەوەیی کە رێبەرەکانیان لەبەرامبەر هەموو پێشنیارەکانی دەوڵەتی ناوەندیو ئەمپەریالیزمی ئەمریکا دەوەستنو بەرژەوەندی شەخسی قبوڵ ناکەن، بەهیچ دابنێین. بزووتنەوەیەك کەتەنانەت شایەتحاڵەکانو هۆکارە سەرەکییەکانی لەسێدارەدانی قازییەکان دانیان پێدا ناوە.

کتێبی دادگاییکردنی قازییەکان لەسەر بنەمای پتەوو بەڵگەدارە کە لەئەرشیفەکانی هێزە هەوالگریو ئەمنیەکانی یەکێتی سۆڤییەت ی پێشوو لەرێگەی هاورێیانو هاوبیرانی نوسەرەوە وەرگیراوەو راستیو دروستیەکی بەقەدەر پاکیو خاوێنیو باوەڕی رێبەرانی شەهیدی خەڵکی کوردە.

بۆ هەمووان روونە ئەوان بۆ ئامانجی مرۆڤایەتییان هەنگاویان هەڵهێناوەو هەرگیز کاری نامرۆڤایی نەڕۆیشتووەتە مێشکیانەوە بۆ پاراستنی گیانیان نەپاڕاونەتەوەو بەوپەڕی دلێرییەوە گیانیان لەسەر شۆڕش داناوەو سەریان بۆ دوژمن دانەناوەو بەسەر بەرزییەوە سەریان چووەتە سەر سێدارەی نایەکسانی. هەروەها زنجیری مێژوو پتەوترو سەقامگیرتر بووەو پەتی تاوان پچڕاوەوە ئەو دلێرییانەش لەمیراتی دەوڵەمەندی رابردووەکانەوەیە. دادوەری ئەو گۆڕەپانە ئەو کەسانەن کەدوای نیو سەدە هێشتا نەوە بەدوای نەوە ئەو رووداوە پڕ لەشانازیو تراژیدیایە بۆ نەوەو رۆڵەکانیان دەگێڕنەوەو ئاگادارییان پێ دەدەن.

بەتـەواوی وەرگێڕانـی نهێنییـەکانی دادگـاییکردنی قازییـەکان لەمـەهاباد بـەزمانی شـیرینی فارسـی بۆیـە گرنگـە کـە زرۆبـەی بیرمەنـدان و ئـەو رۆشنبیرانەی کە بەسـەر زمـانی کوردیـدا زاڵ نـین، لـەم رێیـەوە حـەز دەکـەن بـزانن مێـژووی پـڕ کارەسـاتی میللـەتی کـورد چـۆن بـووە کـە لێوانلێـوە لەدۆڕانـدن و سـەرکەوتن و زوڵـم و زۆری بـێ ژمـار و باشـتر لـە رەشـەکوژی نامرۆڤانـەی دەسـەڵاتی خۆپەرسـتی دەوران تێبگـەن و پیابـچنەوەو ئـەو راسـتیانەی کـە نـەدرکاون، بۆیـان روون ببێتـەوەو روخـساری کـورد لەراسـتییەکاندا ببیـنن تـا زنجـیرە پلانـەکان کـە هەنـدێکجار پەیوەنـدیی کلتورەکان لەچوارچێوەی ئێرانی عەزیزدا پەڵەدار بووە، بپچڕێت و پەیوەنـدی نەپـچڕاو بـۆ فارسـی (زمـانی شـیرین شـەکر) و کـورد زمـانی خـاوەن کلتـوری میواندارێتی بەدیاری بهێنێت.

عەلی قازی

نهێنییەکانی داگیرکردنی پێشەوا قازی محەمەد و هاوڕێیانی محەمەد حسێن خانی سەیف قازی" (وەزیری جەنگی حکومەتی کوردستان)و "ئەبو القاسم سدر قازی"(نوێنەری پەرلەمانی کوردستان لەساڵی ١٩٤٥) بریتییە لەرووداو و نهێنییە دیکۆمێنتی کەروخساری خزمەتکاران و دژایەتی کارەکان و شێوازی بیرکردنەوەیان پیشان دەدات. ئەم کتێبە بەدەستی خوالێخۆشبوو "دکتۆر رەحیم سەیف قازی" وەرگێڕاوەتە سەر چوار زمانی رووسی، عەرەبی، تورکی، ئازەری و کوردی و بڵاوبووەتەوە. ئەڵبەت تا پێش شۆڕشی گەلانی ئێران، رژێمی پەهلەوی نەیدەهێشت هیچ جۆرە کتێبێك لەبارەی قازییەکان و کۆماری کورستان بڵاوببێتەوەو حەساسیەتێکی تایبەتی بەرامبەر ئەو مەسەلەیە هەبوو و ئەوەش بووە هۆی ئەوەی کە من هەوڵبدەم بۆ چاپ و بڵاوکردنەوەی ئەم کتێبە.

نهێنییەکانی دادگاییکردنی قازی محەمەدو هاوڕێیان بۆ یەکەمین جار لەساڵی ١٩٨٠ لەتاران بەزمانی کوردی بەناوی "باسێك لەمەڕ دادگاییکردنی پێشەوا قازی محەمەدو....) چاپ کراوەو بەرەحم و پشتیوانی خواو بەپشتگیری میللەتی رێزدار ئێستا بەندە محەمەد رەزا سەیف قازی، بەبۆنەی سەد ساڵی ساڵڤەگەری لەدایکبوونی پێشەوا قازی محەمەد، وەرگێڕانی فارسی ئەم کتێبە لەبەردەستی خوێنەری هێژاو بەتایبەت نەوەی نوێ و عاشقانی ئاڵوگۆڕو بەختەوەری، تا خاڵی زۆر گرنگ لەشۆڕشی خەباتکارانی رامیاری و کۆمەڵایەتی قازییەکان و نموونەیەکی روون و بەرچاو لەفیداکاری و

وڵاتپارێزی ئەو ڕێزدارانە ئاشکرا بێت بۆیان. لێرەدا پێویستە کورتەیەك لەبارەی چۆنیەتی پێکهاتەو هۆی ڕووخانی کۆماری کوردستان بوترێت:

لە (٢٥)ی گەلاوێژی ساڵی ١٩٤٥دا حزبی کوردستانی ئێرانو لە (١٢)ی خەرمانانی ١٩٤٥ فرقەی ئازەربایجان دانرا.

لە(٢١)ی سەرماوەزی ١٩٤٥دا لەئازەربایجانو لە (٢)ی ڕێبەندانی هەمان ساڵ لەکوردستاندا حکومەتی نەتەوەیی ڕاگەیەندرا.

بێ گومان هۆکاری سەرەکی شکستی بزووتنەوەی کوردستان، هەڵسوکەوتی پڕ لەهەڵەی سەرپەلەکانی ئازەربایجانو خیانەتی دەوڵەتی سۆڤیەت بوو. ئەو کەسانەی لەسەر ئەو باوەڕەن هۆی دامەزراندنی هەر ٢ کۆمارەکە، دەوڵەتی سۆڤیەت بووە، لەهەڵەدان، چونکە هەم بواری زاڵبوونو هەم لەبواری بەڕێوەبردنی کاروبارەکان جیاوازییەکی زۆریان هەبووە. لەحکومەتی دەسەلاتداری ئازەربایجاندا، فەرمانڕەوایی بەدەست حکومەتی کومۆنیستیەوە بوو کە پۆلیسی نهێنی بەناوی "ئەختاریش" لەناوچەکەدا زاڵ بوون، لەحاڵێکدا لەکۆماری مەهاباد نە کومۆنیست فەرمانڕەوا بووە نەپۆلیسی نهێنی، بەڵکو پێش هەر شتێك باس لە ئامانجو بەرەوپێشچوونی میللەتی کورد دەکرا. بزووتنەوەی کوردستان بەپێچەوانەی ئیدارەو سیاسەتی یەکێتی سۆڤییەت و باقر ئۆف "یەکەم بەرپرسی حزبی کومۆنیستی ئازەربایجانی یەکێتی سۆڤییەت " دامەزراو بیرمەندانو بەڕێوەبەرەکانیان، خودی ڕێبەرە کوردەکان بوون، ڕێك بەپێچەوانەی فرقەی ئازەربایجان کە حزبی کومۆنیستو دامەزرێنەرەکانی "حزبی تودە"یە.

سۆڤیەتەکان دژی دامەزراندنی هەر جۆرە ڕێکخراوێك بوون لەکوردستاندا، بەڵام کوردەکانو ڕێبەرەکانی کوردو ڕۆشنبیرانی ئەوکاتە زووتر دەستیان پێکردووەو حزبی دیموکراتی کوردستانیان دامەزراند. لەسەرەتاوە بۆ پیشاندانی ئامانجەکانی دژە کومۆنیستی حزبو دەستێوەرنەدانی سۆڤیەت لەناو کاروباری کوردستاندا وابڕیار بوو ناوی بنێین "حزبی دیموکراتی محەمەدی"، پێشتر دوای شەڕی یەکەمی جیهانی، "حزبی محەمەدی"لەمەهاباد بەڕێبەرایەتی کۆچکردو "ئەبولحەسەن سەیف

ئـەلقوزات" دامـەزراو حزبێکـی ئیـسلامی بـوو و ئامـانج لـەو خەباتـە دژی داگیرکـەرو حکومــەتی دژی ئیــسلامی رەزا شـا بــوو، ئــەو حزبـە بــەحزبی دیموکراتی کوردستان گۆڕدرا.

دوای دامەزراندنی حکومەتی دیموکراتەکان لەئازەربایجان بەلێپرسـراوێتی "سـەید جەعفـەر پیـشەوەری"، لـەقازی محەمـەدیان ویـست کـە لەسـنووری پارێزگای ئازەربایجاندا بمێننەوە تا لـەژێر چاودێری حکومـەتی ئازەربایجانـدا حەقی خوێندن بەزمانی دایکییـان هـەبێت، لـەمڕووەوە مەسـەلەی کوردسـتان ئیتر ناخرێتە ڕوو!

قازی محەمەد کە بەم قسانە تووڕە ببوو وتی: برادەران ئێمـە بیـست ساڵە لـەژێر زوڵمـی رەزاشـا بـووینو پـێش ئـەوەش لـەژێر گوشاری زوڵمو سـتەمی شاکانی جۆراوجۆردا بـووین. ئێـستا ئێـوە دەتانـەوێت ئێمـە دووبـارە بچینەوە بندەستی حکومەتێکی ترو پێناسەمان بدەینە دەستی کەسانیتر. ئەگـەر وایـە بێت، باشـتر وایـە لـەژێر دەسـەڵاتی ئێرانـدا بمێنینـەوە، چونکە "مـاد"ەکـانو "ئارییی"ەکان لەیـەك بنەچـەن. لـە ٢١ی سـەرماوەزدا حکومـەتی ئازەربایجـان دامەزرا، بەڵام حکومەتی کوردستان دانەمەزرا.

سـەرانی کوردسـتان پـاش چـل ڕۆژ لێـدوانو هاتوچـۆ توانیـان ئـیرادەی میللەتی کورد بەدەوڵەتی سۆڤیەت بسەلمێنن، دەوڵەتی سۆڤیەت وتی: دژایـەتی لەگەڵ میللەتی کوردا نییەو بە هەر شێوازێك کە خۆیان بەباشی دەزانن، با وا بکەن. لەم سـەفەرەدا کـە "محەمـەد حسێن سـەیف قـازی"و "عومـەر خـان"و "حاجی عەبدوڵا ئەفەندی" لەگەڵ "قازی محەمەد"دا بـوون، خێـرا گەڕانـەوە بۆ کوردستانو بەچراخانیو رازاندنـەوەی مزگەوتـەکانو جادەو شـەقامەکان، دامەزرانــدنی کۆمــاری دەســەڵاتداری کوردســتانیان راگەیانــدو لــە (٢)ی رێبەنـدانی ١٩٤٥ی زاینـی بـە بەیاننامەیـەك حکومـەتی کۆمـاری کوردسـتانیان راگەیاند.

سـۆڤیەتەکان جـارێکی تـر دەسـتیان دایـە دژایـەتیو دیـسان "قـازی محەمـەد"یـان بـۆ تـەورێز دەعـوەت کـردو لێیـان داوا کـرد کـە بارودۆخەکـە خـراپتر نـەکاتو لـەوڵاتی ئێرانـداو لەچوارچـێوەی حکومـەتی پاشـایەتیدا،

کۆمـاری دەسـەڵاتدار دانەمـەزرێنێت. چـونکە "کۆمـار لـەناو پاشـایەتیدا ناگونجێت!".

قـازی محەمـەد بەحاڵـەتێکی تـووڕە بوونـەوە بـەڵام بەسـامێکی تایبـەت دەڵێت: ((ئێمە پاشایەتیمان ناوێت، شامان ناوێت، ئێمـە لایـەنگری کۆمـارین. "کۆماری مەهاباد")).

لـە (١٩) یـان (٢٠)ی سـەرماوەزی سـاڵی ١٩٤٦ لەگونـدی "خوجـامیر" لـەرۆژئاوای شـاری مەراغـە "نێـوان مەراغـەو بونـاب" کۆبوونەوەیـەك بـە بەشداربوونی قـازی محەمـەدو پیشەوەریو مـەلا مـستەفا بـازرانیو محەمـەد حسێن خان سەیف قازیو ژەنەراڵ کەبیریو چەند کەسێکی تـر بەڕێوەچوو. لـەو کۆبوونەوەیـەدا پـەیمانی تـەواو درا هـەردوو ناوچـەی ئازەربایجـانو کوردسـتان تـا دوایـین دڵـۆپی خـوێن لەبەرامبـەر هێرشـی سوپای پاشایەتیدا خۆڕاگری بکەن.

دوای کۆبوونەوەکـە پیشەوەری خێـرا گەڕایـەوە بـۆ تـەورێزو لەسـەردێڕی رۆژنامـەی ئازەربایجانـدا (ئۆرگـانی ناوەنـدی حـزب) بەمانـشێتێکی گـەورە بابەتێکی بەناوونیشانی "مەرگ هەیە، گەڕانەوە نیە" بەچاپی گەیاند.

ئەو دروشمە خێرا بووە دروشمی "بەلاوەنانی خۆڕاگری". دکتـۆر "سـەلام ئـەڵلا جاویـد"، "حـاجی عـەلی شەبەسـتەری"و ، "محەمـەد بـی ریـا" پـاش راگەیاندنی بەلاوەنانی خۆڕاگری لەرادیۆ تـەورێز لـەئازەربایجان هـەڵاتن. بـێ گومان بەلاوەنانی ئەو خۆڕاگیرییە بەفەرمانی سەرانی سۆڤیەت ئەنجامدراوە. یـەکێك لەتـەوەرەکانی پەیماننامـە حـەوت تەوەریـە کـە بـەپێی هاوڕێیـەتیو هاوکـاری کـە لەسـێی مـانگی گـولانی سـاڵی (١٩٤٦)ی لەشـاری تـەورێز نێـوان حکومـەتی ئازەربایجـانو حکومـەتی کوردسـتان بەسـترابوو قـازی محەمـەدو پیـشەوەری واژۆیـان کردبـوو، وتبوویـان کـە هـیچ کامـەیان بەتـەنهایی لەگـەڵ دەوڵەتی ناوەندیدا لێدوان ناکەنو پەیوەندی ناگرن:

"ئەگەر شەڕ بکەین، پێکەوە شەڕ دەکەین، ئاشتی بکەین پێکەوە ئاشتی دەکـەین، پاشەکـشە بکـەین، پێکـەوە پاشەکشە دەکـەین". هـەرجۆرە کارێـك دەبوایە بەرێکەوتن لەنێوانیاندا جێبەجێ بوایە.

کاتێك کەسوپا هاتە ناو مەهاباد، کۆچکردو پێشەوا قازی محەمەد سەیری کرد کە تەورێزو ورمێو مەیاندوو ئاوو سەقز تەسلیم بوونەو مەهاباد وەکو ئەڵقەیەکی مستیلەیی کەوتووەتە بەر گەمارۆی سوپای پاشایەتی، دەرگەی هەموو ئەمباری چەکەکانی مەهابادی کردەوەو چەکەکانی دابەشکرد بە سەر خەڵکی مەهابادو پێشمەرگەکانی بارزانیداو پێیانی وت: ((ئەی خەڵکی گەورەو بەشەرەفی کورد، من رێبەرتان بووم، بەرپرسی یەکەمین‌و دوایین رووداوەکانم، ئەگەر کەسێك دەبێ لەسێدارە بدرێت ئەوە منم، تەواوی چەکەکانتان پێدەدەم‌و بەرەو پیری سوپای پەهلەوی دەڕۆم‌و لێیان داوا دەکەم لەجادە سەرەکییەکەوە بێنە ناو مەهابادو لەبارەگای مەهاباتدا سەقامگیر بن، بەڵام ئەگەر دیتان هێرش دەکەنە سەر گوندەکان‌و گیان‌و ناموستان دەکەوێتە مەترسییەوە، بەرامبەریان بوەستن‌و خەبات بکەن‌و هێرشیان بکەنە سەرو دەستیان کورت بکەنەوە.)) پاشان خۆی‌و هاوڕێکانی دەڕۆنە مەیاندوو ئاو خۆیان بەسرتیپ "هومایوونی" دەناسێنن‌و سوپاش بەوپەڕی ئارامی‌و بەبێ خوێن ڕشتن دێتە ناو مەهابادەوە.

لەهێرش بۆ سەر ئازەربایجان‌و کاتێك کەسوپا هاتە ناو ئازەربایجانەوە، ٢٥ هەزار کەس کوژران، بەڵام لەکوردستان‌و مەهاباد بێجگە لەقازییەکان " قازی محەمەدو سدر قازی‌و سەیف قازی"و "محەمەد نازیمی"، "رەسوڵ نەقەدەییان"، "ئەبدوڵڵا رەوشەنفیکر"و "حەمید مازوجی"تەنها ١٢ رۆڵەی دلێری خەڵك لەناوچوون.

سڵاوی بێ پایان بۆ رۆح‌و گیانی پڕ لەشانازی پیاوانی دلێر کە لەرێی پاراستنی شەرەف‌و ناموسی نیشتمان‌و وڵاتەکەیاندا پیاوانە شۆڕشیان کردو لەرێی ئازادیدا لەهیچ نەترسان‌و ئەشکەنجەیان بینی‌و پاشەکشەیان نەکرد، رەنجیان بینی‌و سەریان بۆ دوژمن دانەنەواند، هیچ بەرتیلیان لەبێگانە قبوڵ نەکردو لە تانەو تەشەری دوژمن ترسیان نەبوو، لەعنەتیان لەدرۆ کردو لەنیوەی رێدا تەسلیم نەبوون‌و بەرەوپیری مەرگ رۆیشتن. گیانیان نەدایە دەستی کۆیلایەتی و شەرەفی نەتەوەییان وەکو گەوهەرێکی رووناك پاراست‌و بەگیان فیدایی‌و خوێنی خۆیان نەمامی ئازادییان سەرسەوز کرد. دوژمنان

بەکوشتنی ئەم ڕێزدارانە ڕانەوەستانو تەنانەت بەوپەڕی بێ شەرمییەوە لەنووسینو قسەکانیاندا بەشێوازی جۆراوجۆر دەستیان وەردا لە ئەو نووسینو وتارانە کە لەگەڵ ڕاستییەکاندا دنیایەك جیاوازییان هەیە!

کۆچکردو دکتۆر ڕەحیم سەیف قازی زۆر هەوڵیدا تا ڕاستییەکان بەو شێوازە کە هەن بخاتە بەر دەست، بەڵام نیشتەجێبوونی لەوڵاتی سۆڤیەتو گوشارو سانسۆرەکانی ڕاگەیاندنو نووسین کەزیاد لەرادە لەلایەن دەوڵەتی حاکمو "کا.گ.ب"وە دەسەپێنرا، نووسەری ناچارکردووە تا بەشانو باڵی دەوڵەتی "سۆڤیەت"دا بێتو ئاماژە بداتە پەیوەندی ڕاستەوخۆی ڕووداو و کارەساتە مێژووییەکانی کوردو لەبەرئەوەیە کە کۆچکردو لەنووسینی ئەو کتێبەدا ناچار بووە بەشانو باڵی دەوڵەتی سۆڤیەتدا بێت! بەندە وەکو وەرگێڕێك دابو نەریتی ئەمانتداریم پاراستووەو ڕێزم لێگرتووەو وەکو خۆی وەرمگێڕاوەو هیوادارم دادوەری دروستو لۆژیکی بسپێرمە دەستی خوێنەری بەڕێز.

بەتەواوی کتێبەکە لەروانگەیەکی تەواودا دەبێتە دوو بەشەوە:

بەشی یەکەمی کتێبەکە برتییە لەناسنامەو ناساندنی ڕابردووی پڕ لەشانازی شەهیدانی کوردستانو بەشی دووەم لەبارەی دادگاییکردنی قازییەکانەوەیەو هیوادارم وەکو یەکەمین ئەزموونم خوێنەرانی بەڕێز لێمی قبوڵ بکەن.

هەروەها سوپاسی ئەو ڕێزدارو خۆشەویستانە دەکەم کەیارمەتیان داوین بۆ چاپو بڵاوکردنەوەی ئەم کتێبە.

جێی تێبینیو ڕێزە کە سوپاسی مامۆی بەڕێزم کاك "عەلی سەیف قازی" کوڕی کۆچکردوە شەهیدی بەڕێز "محەمەد حسێن سەیف خانی قازی" بکەم کە بەپێشەکییەکی جوان کتێبەکەیان ڕازاندووەتەوەو هەروەها سوپاسی کاك "عەلی قازی" دەکەم. سوپاسی مامۆستاو بەڕێز کاك "محەمەد ڕەئووف مورادی" دەکەم بۆ هەوڵدانو زەحمەتێك لەئەستۆی گرت بۆ چاپی کتێبەکە! سوپاسی هاوڕێو برای بەڕێزم کاك "سەید محەمەد مەسعود قادری موکری"

دەکـەم کـە بەحـەزێکی زۆرەوە وەرگێڕانـی دەسـت نووسـەکانی خوێنـدەوە پیاچووەتەوەو ڕێنمایی کردووین.

لـەو بەڕێزانـەی کـە ڕاسـتی و دروسـتی بابەتـەکانیان بـۆ ڕوون کردمـەوە سـپاس دەکـەم: کـاک مـیرزا ڕەحمـان قـازی (ئەفـسەری پلـە بـەرزی سـوپای کوردسـتان)، کـاک عـەلی هـەمام قـازیو فـەتاح خـانی سـەیف قـازی (کـوڕە گەورەکانی شەهیدان قازی محەمەدو محەمەد حسێن خانی سەیف قازی).

لەکۆتاییدا سوپاسی هەموو هاوڕێیانو ئەو بەڕێزانە دەکەم کە یارمەتییان داین بۆ ئامادەکردنی هـەر جـۆرە بەڵگەیـەکی مێـژوویی و دیکۆمێنـتو یـاخود کۆکردنەوەی وێنەکانی دەورانی کۆماری کوردستان بۆ باشـتر ڕوون کردنـەوەو ئاشکراکردنی ڕاستییەکانی ئەوکاتە تا بتوانم لاپەڕەیەك لەلاپەڕەکانی شانازی بۆ مێژوو زیاد بکەم.

هاوڕێتان:

محەمەد ڕەزا سەیف قازی

قازی محەمەد

"قـازی محەمـەد" لەبـەرواری (١١)ی گـولانی سـالی ١٩٠٠ زاینـی لەشـاری مـەهاباد لـەدایك بـووە. بـاوكی نـاوی "قـازی عـەلی" لەگـەورەپیاوانی شـاری مەهابادو دایكی "گەوهەر تاج خانم" لەبنەماڵەی بەڕێز "فەیزوڵڵا بەگی"یە. خوێنـدنی سـەرەتایی لـەلای بـاوكیو مـاموٚی ڕوٚشـنبیرو بـەناوبانگی "ئەبولحەسەن سەیف و قوزات قازی" تەواو كردووە كە یەكێك بوو لەزانایانی دەورانی خوٚی.

قـازی محەمـەد بەپاراوی بەزمانی فارسی قـسەی دەكـرد. ماموٚستاكانی ئینگلیزیی قـازی، "میـستر میلـر"و "مـیس دال"بـوون. عەرەبیو قورئانی لـەلای "مـەلا حـسێن مەجـدی" فێربـوو. شـارەزایی تـەواوی لەزمانـەكانی ئینگلیـزیو فەرەنـسیو عەرەبیـدا هـەبوو. ماموٚسـتای زمـانی فەرەنـسیی قـازی،

ماموٚستای بەڕێز کاك ئەبدورەحمان "گیو" موکریانی بوو.

قازی لەسەرەتاوە جلی ئاینی "عەباو عەمامەی عەرەبی" لەبەردەکردو دوایی تەنها عەمامەی لەسەردەکردو عەبای بەلاوەناو کوٚتی درێژی ئەوروپی لەبەردەکرد کە سەر ئەژنوٚکانی دەگرت.

دوای دەرچوونی لەخوێندن لای باوکی خوٚی "قازی عەلی" کە قازی ئەلقوزاتی ئەو سەردەمە بوو، حوکمی دادوەری وەرگرت، بەلاّم تا کاتێك کە باوکی دەژیا، بەشێوازی رەسمی کاری دادوەری نەدەکرد. بەرپرسی نووسینگەی ژمارە (٢)ی مەهاباد بوو. لەساڵی ١٩٢٣ تا ساڵی ١٩٢٥ی زاینی لێپرسراوی ئیدارەی روٚشنبیریو ئەوقافی مەهابادی لەئەستوٚ گرت. لەساڵی ١٩٢٦ بەدەست لەکارکێشانی "میرزا ئەبولحەسەن سەیف ئەلقوزات قازی ماموٚی بەڕێزی قازی محەمەد لە بەرپرسیارێتی ئیدارەی فەرهەنگی مەهاباد "فێربوونو پەروەردە"، قازی محەمەد بووە بەرپرسی ئەو ئیدارەیە.

لەدەورانی بەرپرسیارێتی قازی محەمەد دوو خوێندنگە کرایەوە: یەکێکیان خوێندنگەی "پەهلەوی"بوو کە بەزوٚر ئەو ناوەیان لەسەری دانابوو و ئەویتریان خوێندگەی کچانی "پرماس" بوو کەدوایی ناوی "پەروانە"یان لەسەری دانا. دوای مردنی قازی عەلی باوکی قازی محەمەد لەساڵی ١٩٣١ زاینی، لەلایەن حکومەتی تارانەوە حوکمی دادوەری ناوچەکەی پێدراو بوو بەدادوەری مەهاباد.

قازی محەمەد بەپێچەوانەی ئەو دەورانەی کەدادوەرەکان بەردەوام بڕیاریان دەگوٚڕا، لەسەر بڕیارەکەی خوٚی پێی دادەگرتو بڕیار، بڕیاری خوٚی بوو. چونکە مەسەلەکانی بەوردی سەیر دەکردو لێی دەکوٚڵینەوە. ئاگاییو شارەزایی تەواوی لەسەر مەسەلەی سیاسیو ئابووریو کوٚمەلاّیەتیو......هتد. دەورانی خوٚی هەبوو.

کەسایەتییەکی زوٚر دیموکرات بوو و هەستی بە دیموکراسی بەواتای تەواو دەکرد، پێشەوا قازی محەمەد لەشروٚڤەکردنی مەسەلەکاندا کەسی یەکەم بوو. وەکو شێوازی خوٚی لەقسەکانیدا رستەی کورتی بەکاردەهێناو بەئارامی وتاربێژی سەرنج راکێشی دەکرد. لەساڵی ١٩٣٦ی زاینی لەکوٚڕی سەربازانی

بارەگای مەهاباد بەزمانی کوردی هەندێ لەراستییەکانی باس کرد کە بووە هۆی تووڕەبوونی رەزاشاو وئینجا قازی محەمەدی لەسەر پۆستەکەی لابرد کەدوای دوورخستنەوەی رەزاشا حوکمەکەی بەلاوەناو دووبارە چووەوە سەر پۆستەکەی خۆی.

لەساڵی ۱۹۳۸دا کۆمەڵەی ژ. ك "ژیانەوەی کوردستان"یان هەمان رێکخراوی زیندووکردنەوەی ژیانی کوردستان کە ئامانجەکەی خەبات دژی فاشیزمو زیندووکردنەوەی ئازادی نەتەوەیی کورد بوو بەشێوازی نهێنی دامەزراو رۆژ بەدوای رۆژ چالاکییەکەی زیاتر دەبوو. لەبەهاری ساڵی ۱۹٤۳ دوای یەکەمین کۆبوونەوەی رەسمی، قازی محەمەد بەنازناوی "بینایی" بەرەسمی دەبێتە ئەندامی ئەو رێکخراوە.

لە (۲۵)ی گەلاوێژی ۱۹٤۵دا لەمەهاباد بەواژۆی (۷۱) کەس لەکەسانی باوەڕپێکراو ئەندامانی کۆمەڵەی (ژ. ك) بەیاننامەیەك راگەیەنرا کەتیایدا هەواڵی دامەزراندنی حزبی دیموکراتی کوردستان کە حزبێکی دیسپلینی تر بوو راگەیاند و هەروەها ئامانجی (۸) ماددەیی حزبی دیموکراتی تێدا بڵاوبووەوە*

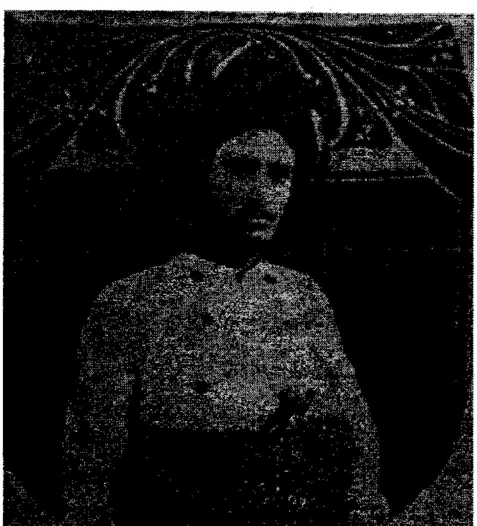

یەکەمین کۆبوونەوەی حزبی پێکهاتو دوای دانانی پەیڕەونامەی حزب، ئەندامانی کۆمیتەی ناوەندی لە (٤۳)کەس هەڵبژێردراو پێکهاتو لەهەمان کۆبوونەوەدا قازی محەمەد وەکو بەرپرسی ئەو کۆمیتەیە هەڵبژێردرا. لە(۲)ی رێبەندانی هەمان ساڵ بەپشتگیری و لایەنگری (۲۰)هەزار هاوڵاتی کە پێکهاتبوون لەعەشایەرو رۆشنبیرانو زۆربەی خەڵکی

ناوچەکە حکومەتی کۆماری کوردستانیان دامەزراند و خۆیشی وەکو سەرۆك کۆماری حکومەتی کوردستان هەڵبژێردرا.

لەرۆژی (١٠)ی مانگی خاکەلێوی (١٩٤٧)بە بڕیاری دادگا لە سێدارە درا و شەهید کرا. رۆحی شادو ناوی نەمر بێت.

بەیاننامەی حزبی دیموکراتی کوردستان:

هاوڵاتیان، برادەران، ئاگری شەڕی جیهانگیری کە بەدەستی دوژمنانی ئازادیو پێشێلکەرانی دیموکراسی داگیرسابوو، بەتوانای سەربازانی هاوڕێمان کوژایەوە. دنیای دیموکراسی پیرۆز بوو و دنیای فاشیزم کە دەیویست نەتەوەکانی جیهان بەدیل بگرێتو بندەستیان بکاتو بیانخاتە ژێر دەستی چەند کەسێکی ملهوڕەوە، بەبێ گومان رووخاو شکستی هێنا. بەو شێوازە چاوەڕوان دەکرا رێچکە کرایەوە بۆ

ئازادی نەتەوەکانی جیهان. ئەمڕۆکە تەواوی نەتەوەکانی دنیا لەگەورەو بچووك دەیانەوێ کەڵك وەربگرن لەو ئازادییەی بۆیان کراوەتەوەو لەو بەڵێنانەی لە چوارچێوەی مێژووی ئەتلانتیك پێیان درابوو، ئیدارەی کاروباریان بگرنە دەستو چارەنووسیان بەحەزو ئیرادەی خۆیان دیاریبکەن.

ئێمەی کورد کە لەئێران دەژین ساڵەهایە، بەڵکو چەند سەدەیەکە بۆ حەق‌و دەسەڵاتی نەتەوەییمان خەباتمان کردووەو قوربانیمان داوە، بەداخەوە دەسەڵاتدارانی داگیرکەری ئێران بەهیچ شێوازێك حازر نەبوون قسەی ئێمە قبوڵ بکەن‌و لەو حەقەی یاسای بنەڕەتی بۆ ویلایەتەکانی ئێرانی داناوە، نەیانهێشتووە کەڵك وەربگرین‌و بەردەوام وەلامیان بەگولەو بۆردومان‌و تۆپ‌و زیندان‌و دوورخستنەوەو دیلگرتن داوەتەوە، بەتایبەت لەدەوری بیست ساڵەی رەزاخانیدا، تەنانەت لەجل پۆشیندا ئازاد نەبووین، بە زۆری رم‌و گوللەی ئەفسەرانی دزو خاین‌و تالانکەر، تەواوی هەست‌و ژیان‌و زەوی‌و نامووسمانیان لەناو بردووەو بۆ لەناوبردن‌و بنبڕکردنی نەتەوەکەمان لەهیچ جۆرە کارێکی دڕندانە دەستیان نەپاراستووە! ئێمەش مرۆڤین، مێژوو و زمان‌و داب‌و نەریت‌و ئەتیکێتێکمان هەیە کە حەزمان لێیانە. بۆچی دەبێ مافمان پێشێل بێت؟ بۆچی ناتوانین لەناو ماڵی خۆماندا ئازادو سەربەخۆ بین؟ بۆچی ناهێڵن بەزمانی کوردی منداڵەکانمان پەروەردە بکەین؟ بۆچی ناهێڵن کوردستان ببێتە ئەیالەتێکی سەربەخۆو بەپێی لیژنەی ئەیالەتی کەیاسای بنەڕەتی دیاریکردووە، بەڕێوە بچێت؟ هاوڵاتیانی بەڕێز با بزانن ماف نادرێت، دەبێ بیسەینی، ئێمە دەبێ بۆ بەدەستهێنانی ماف و دەسەڵاتی نەتەوەکەمان خەبات بکەین، ئەو شۆڕشە یەکگرتنەوەو یەکپارچە بوونی دەوێت، رێکخراو و هەنگاو بەرەو پێش نانی دەوێت. بۆ ئەو مەبەستە پیرۆزەیە کە حزبی دیموکراتی کوردستان لەمەهاباد دامەزراوەو دەستی بەکار کردووە. ئێوە هاوڵاتیانی ئازیزمان دەبێ چاوو گوێتان بخەنەگەڕو بازنە بدەنە دەوری حزبی نەتەوەییتان‌و بۆ وەرگرتنی حەقی مەشروعی نەتەوەیی فیداکاری بکەن. حزبی دیموکراتی کوردستان رێبەرو رێنماتانە، تەنها لەژێر ئەو ئالایەدایە کە لەمەترسی لەناوچوون رزگارتان دەبێت‌و هەست‌و ناموس‌و ئابڕووی نەتەوەیی دەپارێزێت‌و دەتوانێت لەناو سنووری دەوڵەتی ئێراندا سەربەخۆیی نەتەوەیی بەدەست بهێنێت. هاوڵاتیان، ئێمە بێجگە لەمافی خۆمان شتێکی ترمان ناوێت. دروشمەکانمان لەتەوەرەکانی خوارەوە بەکورتی نووسراوە. بیخوێننەوە و تەواوی نەتەوەیی کورد تێبگەیەنن. ئەوە دروشمەکانە:

١. نەتەوەی کورد لەناوخۆی ئێراندا لەبەڕێوەبردنی کاروباری ناوچەییەوە ئازادو دەسەڵاتدار بێت‌و لەسنووری دەوڵەتی ئێراندا سەربەخۆیی نەتەوەی کورد لەئەستۆ بگرێت.

٢. بەزمانی کوردی خۆی بتوانێت بخوێنێتو کاروباری ئیدارەکانی دەوڵەت بەزمانی کوردی بەڕێوە بچێت.

٣. لیژنەی ئەیالەتی کوردستان بەپێی یاسای بنەڕەتی خێرا هەڵبژێردرێتو لەتەواوی کارە کۆمەڵایەتییەکانی دەوڵەتییەکاندا چاودێری بکات.

٤. پۆلیسی دەوڵەت دەبێ لە سەداسەد خەڵکی ناوچەکە بن.

٥. بەپێی یاسایەکی تەواو ئاشتی لەنێوان ئاغاواتو جوتیار پێکبێتو داهاتووی هەردوولا دابین بکرێت.

٦. حزبی دیموکراتی کوردستان بەتایبەتی هەوڵدەدات یەکگرتنەوەو برادەری دابین بکات لەنێوان نەتەوەی ئازەربایجانو ئەو نەتەوانەی لەئازەربایجاندا دەژین (ئاشووری – ئەرمەنی – و .... هتد.

٧. حزبی دیموکراتی کوردستان بەهۆی کەڵك وەرگرتن لەسەرچاوە سروشتییەکانی فراوانی کوردو پێشکەوتنی کاروباری کشتوکاڵو بازرگانیو پەرەپێدانی کاروباری فەرهەنگیو تەندروستی بۆ ئاسانکاری ئابووریو مەعنەوی نەتەوەی کورد خەبات دەکات.

٨. ئێمە دەمانەوێت ئەو نەتەوانەی لەناوخۆی ئێراندا دەژین بتوانن بەئازادی بۆ بەختەوەریو پێشکەوتنی نیشتمانەکەیان هەوڵبدەن. بژی کوردستانی سەربەخۆی دیموکرات.

بەخاوەنداریێتی (٧٣)واژۆی کەسانی بەناوبانگی شارو سەرانی عەشایری ناوچەی مەهاباد کە زۆربەی واژۆکان گشتی روونو بەرچاوە. ساڵی ١٩٤٥ی زاینی (١٣٢٤ هەتاوی).

ئەندازەی بەڵگەی ئەسڵی ئەو بەیاننامەیە یەك مەترو نیوەو نووسراوی سەرەوە بەدوو زمانی کوردیو فارسی لەپاڵ یەکەوە نوسراوە. واتە نامەکە بەدرێژایی بووەتە دوو لەتەوە، لە یەك لاوە کوردیو لەبەرامبەریەوە فارسیەکەی نووسراوە.

• تێبینییەکانی وەرگێڕ:

کارەکانی قازی محەمەد لەدەورانی کۆماری کوردستان بریتین لە:

- بنیاتنانی خوێندنگەی کوردی.
- هاوشێوەکردنی جلی خوێندکارانی خوێندنگەکانو پێشکەشکردنی دوو دەست جلو بەرگ لەلایەن کۆماری کوردستان بۆ خوێندکاران.
- ناردنی خوێندکاران بۆ زانکۆی تەوریزو باکۆ.
- هاندان و بانگهێشتی ژنانی کورد بۆ خوێندن.
- چاپو بلاوکردنەوەی رۆژنامەی کوردی "کوردستان".

محەمەد حسێن سەیف قازی

محەمەد حسێن سەیف قازی لە (٩)ی گوڵانی ١٩٠٤ لەشاری مەهاباد لەدایک بووە. باوکی مامۆستاو شاعیرو رۆشنبیری بەتوانای کوردستان، میرزا ئەبولحەسەن سەیف ئەلقوزات قازیو دایکی زوبەیدە خانم، هاوشێوەی گەوهەر تاج خانم بوو کە ئەویش دایکی کۆچکردو قازی محەمەد بوو.

دوای فێربوونی خوێندنی سەرەتایی لەلای باوکیو مەلا حسێن مەجدی بۆ درێژەدان بەخوێندن بەرەو شاری رەزاییەو ئینجا بۆ تەوریز رۆیشتو لەکۆلێجی پاشایەتی مۆم ریالی ئەمریکی ئەوشارە دەستی

بەخوێندن کرد. تەواوی قۆناغەکانی خوێندنی بەسەرکەوتوویی تەواو کرد.

محەمەد حسێن سەیف قازی زمانی فارسی، تورکی ئازەری، عەرەبی، رووسی، فەرەنسیو بەریتانی دەزانیو لەزۆربەی سەفەرەکانیدا بۆ "باکۆ" وەکو وەرگێڕ وتووێژی دەکرد.

هاتوچۆی کەسانی کارامەو کاریگەر لەژیانیدا بووە هۆی ئەوە کە لەرووداوی کاروباری وڵاتو مەسەلەکانی رۆژ تێبگاتو زانیاری باشی لەو بارەیەوە هەبێت.

محەمەد حسێن سەیف قازی کەسێکی چوار شانەو دلێر بوو. پێش دامەزراندنی کۆماری کوردستان بەفەرمانێك لەلایەن حکومەتی پەهلەوییەوە بۆ جێبەجێکردنی ئاشتیو ئارامی بوو بەلێپرسراوی رێکخراوی ئاسایشی ناوچەکە. ناوەرۆکی فەرمانەکە وایە:

بەرواری ١٩٤٢/٣/٢٠ بەژمارەی (٣٦)ی نامەی وەزارەتی وڵاتی ئەمنیەیەی ئازەربایجان.

"بۆ ئەوەی کە ئەمنییەتو ئاسایش تبدیل بکرێت لەرێگەی مەیاندووئاو بۆ شاهین دژ بەتەواوی بپارێزرێتو لەهەر جۆرە نائەمنیو بێ ئاسایشی لەو رێگەو دەوروبەرەدا بەجدی بەرگری بکرێتو پێویستە تا کاتێك کە سەقامگیری مەقارەکانی ئەمنییەتی لەرێگەی ناوبراودا لەیەکەمی خاکەلێوی ١٩٤٢، سەرانی عەشیرەتەکان بەشرۆڤەی خوارەوە بەرپرسیارێتی ئاسایشو ئەمنییەتی رێگەی ناوبراویان لەئەستۆ گرت.

- لەمەیاندووئاو تا گوندی "پارەها"

محەمەد حسێن خانی سەیف قازی بەبیست کەس سوارەوە.

- لەگوندی "پارەها" تا گوندی "قەرەقریۆنلۆ" ٣ جار تەب فەتاح خاتی میر موکری بەیست کەس سوارەوە.
- لەگوندی "قەرەقریۆنلۆ" تا گوندی "کەنیع ئاوا" سەمەد خانی ئیفتیخاری بە دە کەس سوارەوە.
- لەگوندی "کەنیع ئاوا" تا "شاهین دژ" ئەمیر خانی جەعفەری بەپانزە سوارەوە.

چونکە سوارەکانی ناوبراو لەلایەن ئیدارەی ئەمنییەوە موچەیان پێدەدرا، ئەوە بوو کە بەهیچ شێوازێك حەقیان نەبوو دینارێك لەخەڵکی ناوچەکەو ئەوانەی بەوێدا تێپەڕدەبوون وەربگرن.

بەرپرسی ناوچەی (٢)ی ئەمنییەی ئازەربایجان

سەرهەنگ هاشمی

بۆیە محەمەد حسێن سەیف قازی وەکو پارێزەری گیان‌و ماڵی خەڵك هەڵبژێردرا. هەروەها لەساڵی ١٩٤٥ دوای قازی محەمەد، بوو بەئەندامی کۆمەڵەی ((ژ. ك))و بوو بە یەکێك لە ئەندامە چالاکەکان، هەروەها یەکێك لەدامەزرێنەری حزبی دیموکراتی کوردستان بوو و زۆربەی خەرج‌و موچەی حزب‌و هەروەها موچەی پێشمەرگەکانی لەئەستۆ دەگرت*. محەمەد حسێن سەیف قازی لەدامەزراندنی حزبی دیموکراتی کوردستان‌و هەروەها لە یەکگرتنی عەشیرەتەکانی ناوچە بۆ

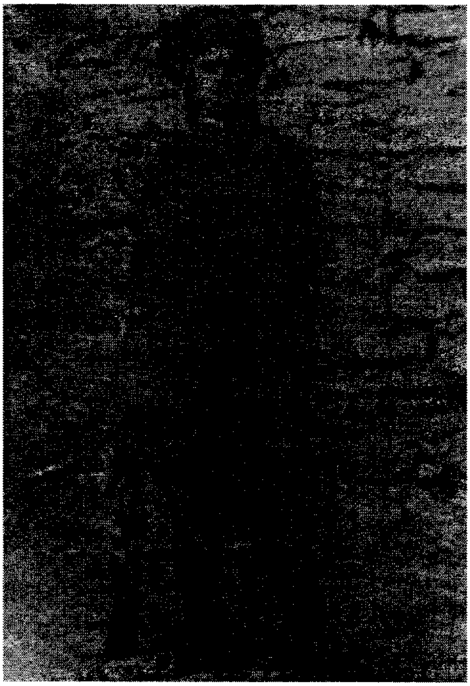

حەمە حسێن سەیف قازی لەکاتی گەنجێتیدا لەجلی پێشمەرگایەتی کوردی

* محەمەد حسێن سەیف قازی بڕی دوو ملیۆن تمەن وەکو یارمەتی پێشکەشی دامەزراندنی کۆماری کوردستان‌و نەتەوەی کوردی کرد. سەیری بەڵگەنامەکانی کۆتایی کتێبەکەو ڕۆژنامەی خەباتی قوتابیان‌و کتێبی بەدرەدین ساڵح چاپی عێراق بکەن.

هاتنە ناو حزبی دیموکرات رۆڵێکی گرنگی هەبوو و هەمیشە هەنگاو بەهەنگاو لەمەترسییەکانو رووداوەکاندا لەگەڵ قازی محەمەددا بوو و هاوکارییەکی نزیکی لەگەڵیدا هەبوو.

دوای قازی محەمەد یەکەمین ئەندامی حزبی دیموکراتی کوردستان بوو و وەکو جێگری حزبی دیموکراتی کوردستانو جێگری قازی محەمەد هەڵبژێردرا.

هاوکات لەگەڵ دامەزراندنی کۆماری کوردستان لە(٢)ی رێبەندانی ١٩٤٥ وەکو وەزیری جەنگی کۆماری کوردستانو هەروەها بەجێگرو راوێژکاری بەرزی پێشەوا قازی محەمەد هەڵبژێردراو لەو دەورانەدا بوو کە لەلایەن حزبی دیموکراتەوە پلەی ژەنەراڵی پێدرا.

تێبینی وەرگێر:

لەسەرەتای دامەزراندنی کۆماری کوردستان، بەهێزی سەربازی کوردو فیداییانی کورد، یان شۆڕشگێڕانی کورد ژەنەراڵ دەوترا. لەکۆبوونەوەیەکدا بەئامادەبوونی رێبەرانی کوردستان، پێشەوا قازی محەمەدو ژەنەراڵ سەیف قازیو ئەندامانی پەرلەمانو سەرانی سەربازی پێکهات، پێشنیاری جێگۆڕکێی وشەی کوردی لەباتی وشەکانی تر دراو کەسانی ئامادەبوو لەکۆبوونەوەکەدا پێشنیارەکانیان خستەڕوو. لەو کۆبوونەوەیەدا ژەنەراڵ سەیف قازی وتی زۆرجار لەکۆچکردو باوکم سەیف ئەلقوزات بیستووە لەزەمانی زۆر دێرین بەشۆڕشگێڕانی کورد وتراوە، "پێشمەرگە". بەپێشنیاری ژەنەراڵ سەیف قازی جارێکی تر دوای دەیان ساڵ وشەی پێشمەرگە بوو بەباو و شۆڕشگێڕی کوردیان بەوناوە بانگ کرد.

لەساڵی ١٩٤٦ دوای چاوپێکەوتنێك لەگەڵ "قەوام ئەلسەڵتەنە" وەکو قائیم مقامی شاری مەهاباد دەست نیشان کراو هەروەها لەرێگەی ئەنجامدانی هەڵبژاردنەکان لەپەرلەمانی نەتەوەیی ئازەربایجان وەکو نوێنەری کوردستان هەڵبژێردراو دەرئەنجام وەکو قازی محەمەد لەشەوی (١٠)ی خاکەلێوی ١٩٤٧ بەشێوازێکی جوامێرانە لەلایەن حکومەتی ئێرانەوە بەحوکمی دادگا، حوکمی لەسێدارەدانیان بەسەریدا سەپاندو شەهیدیان کرد.

رێگەی پیرۆزو ناوی نەمر بێت.

ئەبو لقاسم سدر قازی

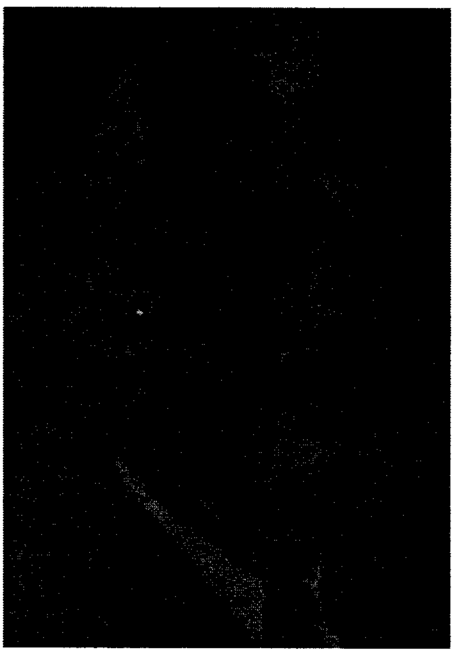

ئەبولقاسم سدر قازی لە(١٨)ی گولانی (١٩٠٢)ی زایینی لەشاری مەهاباد لەدایك بوو. برای بچووکی قازی محەمەدو کوڕی قازی عەلیو گەوهەر تاج خانم بوو.

ئەبولقاسم سدر قازی وەکو قازی محەمەدی برای لەلای باوکیو مامۆی ڕێزداری "سەیف ئەلقوزات، فێری خوێندنو زانست بوو.

ئەبولقاسم سدر قازی پیاوێکی زۆر زاناو ڕەوشت بەرز بوو و لەگەڵ هەموو کەسێکدا بەگەرمیو هاوڕێیانە هەڵسوکەتی دەکردو هەژار و دەوڵەمەند خۆشیان ئەویست و ڕێزێکی تایبەتیان لێدەگرت.

سەدر قازی بەقسەی باوکی سەردانی ئیدارەکانی دەکردو یارمەتی نەخوێندەوارانو ئەو کەسانەی دەدا کەتوانای ئەنجامدانی کاروباریان نەبوو تا لەو نەهامەتییە بێنە دەرەوەو بکەونە سەر ڕەوتی کۆمەڵگا. ئەویش وەکو

براکەی‌و ئامۆزاکەی بیروباوەڕی شۆڕشگێڕانەی هەبوو و ئامادەی خزمەتکردن بەخەڵك و بەرگری کردن بوو لەبەرامبەر زوڵم‌و ستەمی پاشاکاندا.

ئەبولقاسم ئەندامانی کۆمەڵەی ژ. ك بوو و دوایی وەکو براکەی‌و ئامۆزاکەی یەکێك بوو لەدامەزرێنەرانی حزبی دیموکراتی کوردستان و ئەندامی رەسمی کۆمیتەی ناوەندی حزب بوو.

لەساڵی ١٩٤٣ لەچواردەیەمین خولی پەرلەماندا پاڵێوراوی ناسراوی خەڵکی مەهاباد بوو کە بەهەبوونی کەسانێك وەکو کاك عەبدوڵڵا ئیلخانی زادەو عەلی بەگی حەیدەری لەو پێشبڕکێیەی پەرلەماندا سەرکەوت‌و بوو بوو نوێنەری خەڵکی مەهاباد.

ئەبولقاسم سدر قازی وەکو کەسانیتری بنەماڵەکەی لەکازیوەی (١٠)ی خاکەلێوی ١٩٤٧ لەشاری مەهاباد لەسێدارەدرا.

رێگەی زیندوو ناوی نەمر بێت.

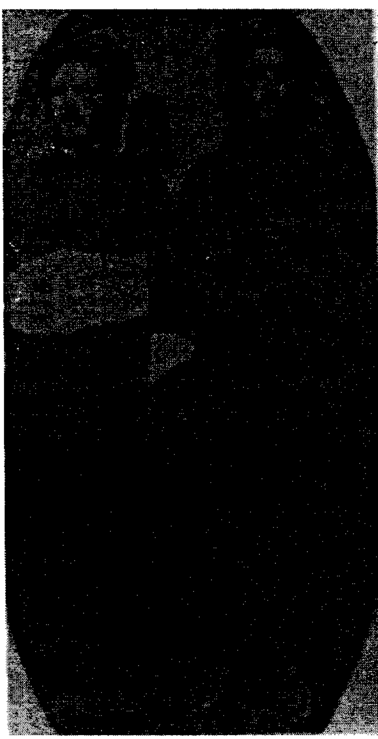

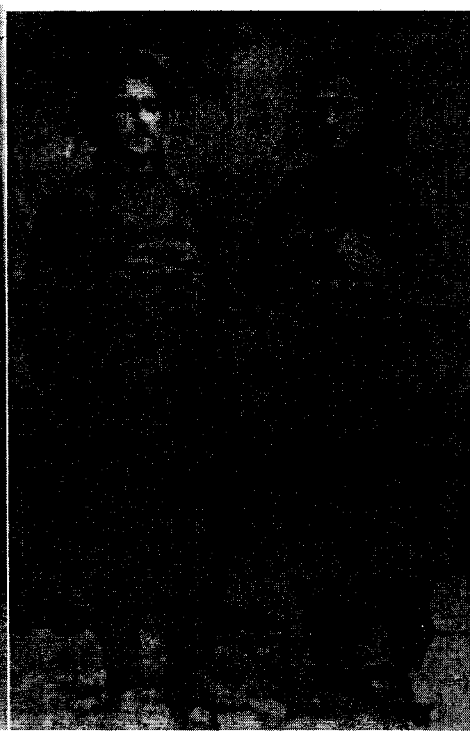

باسێك لەسەر نهێنییەكانی دادگاییكردنی قازی محەمەد

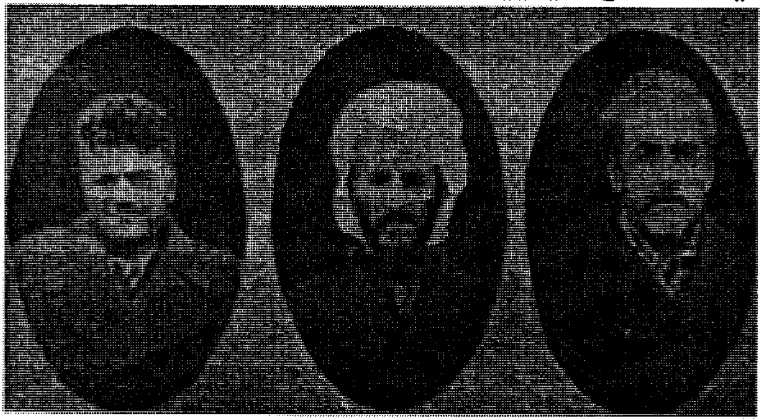

بەرگری نامەی قازی محەمەد و هاوڕێیانی پیشاندەری شۆڕشی سیاسیو كۆمەڵایەتی قازی محەمەدو نموونەیەكی روون لەفیداكاریو گەورەییو وڵاتپارێزییانە. باوەڕی پتەوو پێداگری پێشەوای نەمر بەدیموكراسیو ئازادیو سەربەخۆییو پێشكەوتنی كۆمەڵگا لەوتارو قسە راشكاو و پتەوەكانیدا (ژەنەراڵ محەمەد حسێن سەیف قازیو ئەبولقاسم سدر قازی) لەدادگای سەربازیدا ئاشكرا بوو.

ئەو دادگاییە یەكێك بوو لەگەورەترین دادگاییەكانی ئەوكاتە لەئێرانو تەنانەت رۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا ، لەچەند لایەنەوە زۆر گرنگو شایانی باسەو پێویستی بە توێژینەوەیەكی زانستی هەیەو پیشاندەری مێژووی شۆڕشی ئازادی نەتەوەی كوردی ئەوكاتانەیە.

دادگاییكردنی قازی و هاوڕێیانی لەشوێنێكی بچوكو بێ بایەخو دوور لەچاوی خەڵكو لەژێر چاودێری توندی سەربازانو ئەفسەرە ئێرانییەكاندا

بەڕێوەچوو و هیچ جۆرە بەڵگەو کاغەزێکی ڕەسمی لەبارەی ئەو دادگاییەوە بڵاونەکرایەوە.

چەند ساڵ دوای لەسێدارەدانی قازیو هاوڕێیانی، چەند کەس لەو ئەفسەرانەی کە لەدادگاییکردنەکەدا ئامادەبوون، چەند وتارێکیان بۆ بیرهێنانەوەی بەرگرییەکانو ئەو پرسیارو وەڵامانەی لەقازی محەمەد کرابوو لەرۆژنامەکانی ناو ئێراندا بڵاوکردەوە، بەڵام بەگشتی ئەو ئازایەتییەیان نەبوو تەواوی مەسەلەکان بڵاوبکەنەوە، یان بەئەنقەست نەیانویست ڕاستییەکان ئاشکرا بکەن، بەڵام سەرەڕای ئەوە حاشایان لەڕاستییەکان نەکردبوو و بەناچار بەشێك لەڕاستییەکانی دادگاییکردنو فیداکاریو دلێری قازییەکانی دلێرو بەباوەڕو هەروەها بیروباوەڕەکانیان بڵاوکردەوە. "ئیلگتۆن" نوێنەری ئەمریکا لەکتێبەکەیدا بەناوی "کۆماری ١٩٤٦ی کوردستان" بڵاوکراوەی ساڵی ١٩٦٣ هەرچەند هەوڵی داوە سیاسەتی داگیرکەری ئەمریکا لەسەر کوردستان لەبەرچاو نەگرێت، سەرەڕای ئەوەش دەنووسێت:

"بەڵگەنامەکانی دادگاییکردنی قازی محەمەدو هاوڕێکانی هیچ کات بڵاو نەبووەوەو ئەو شتەی لەبەر دەستدایە، تەنها قسەو وتووێژی ئەفسەرە ئێرانییەکانە."

"نەجەف قولی پسیان"* لەکتێبەکەیدا زۆر هەوڵیداوە حاشا لەڕاستییەکانی دادگاییکردنی قازییەکان بکاتو سیاسەتی دەوڵەتی تاران پاساو بداتو بەباش نیشانی بدات:

"لەدادگاییکردنی قازییەکاندا باسو وتووێژێکی زۆر لەبارەی مەسەلە جۆراوجۆرەکانەوە کراو تاوانباران ناوی زۆر کەس لەبێگانەو بیانییەکانیان ئاشکرا کردو بەڵگەنامەی زۆریان خستە بەر دەست، بەڵام لێرە ناتوانین قسەیان لێوە بکەین یان ناویان بنووسین".

---

* لەساڵی ١٩٩٩ لەتاران لەچاوپێکەتنێك لەگەڵ نەجەف قولی پسیان پێش مردنی وتی: لەو ساڵانەدا لەروکنی(٢)ئەرتەشدا بوومو ئەوانەی لەسەر دادگاییکردنی قازییەکان نووسیومە، بەهۆی گوشارێکەوە بوو کە لەلایەن رژێمی پەهلەوی بەسەرمدا سەپێنرا بوو و هیچ جۆرە راستییەکی تێدا نییە. و.ف

لەم کتێبەدا بۆ ڕوونکردنەوەی زیاتری دادگاییکردنی قازییەکان لەهەموو ئەو شتانەی سەبارەت بەدادگاییکردنی قازییەکان چ لەئێران و چ لەدەرەوەی ئێراندا بەچاپ گەیشتووە، کەڵك وەرگیراوەو نووسەری کتێبەکە لەلێکۆڵینەوەکانیدا سەبارەت بەو مەسەلەیە بەڵگەو کاغەزی بەدەست هێناوە کە تا ئەمڕۆ بڵاو نەبووەتەوە. هەروەها لەو کەسانەی ئاگایان لەدادگاییکردنی قازی هەبووەو هەروەها ئەندامانی ئاگاداری بنەماڵەی قازی یارمەتیمان وەرگرتووە.

ئەو کاغەزو بەڵگەنامانە ڕوونکەرەوەی زۆر لەڕاستییەکانە کە بۆ یەکەمین جار بڵاوبووەتەوە، ڕووداوە گرنگەکان کە لەو زەمانەدا ڕوویداوە بەتایبەت دادگاییکردنی قازییەکان کە بە تەواوی باسی لێنەکرابوو. هەوڵدەدەین تەواوی شێوازی دادگاییکردن و ڕووداوەکانی سەبارەت بەو کاتانە وەکو خۆی پێشکەشی خوێنەرای بەرێزی بکەین.

دکتۆر ڕەحیم سەیف قازی لەکاتی خوێندنی هەواڵی لەسێدارەدانی قازییەکان لەڕۆژنامەی باکۆ لەئازەربایجانی سۆڤیەتدا

سدر قازی دوای دەستگیرکردنی قازی محەمەدو محەمەد حسێن سەیف قازی خێرا لەگەڵ "قەواموڵسەڵتەنە" کە لەو کاتەدا حزبێکی بەناوی حزبی دیموکرات دانابوو و بووە بەوتەبێژی ئەو حزبە چاوپێکەوتن دەکاتو دەڵێت تۆ بەڵێنت پێمان داوە، "قەوام"یش دەڵێت:

"حزبی دیموکراتی کوردستان گرێدراوی حزبی دیموکراتی ئێمەیەو دڵنیاتان دەکەم کە دوای دادگاییکردن، قازییەکان دوور بخرێنەوە بۆ شاری "کاشان"و ئێوەش بۆ تەواوکردنی ئەم فایلە پێویستە بڕۆنە مەهاباد"، هەروەها سدر قازی خۆی تەسلیمی بەرپرسانی سەربازی ئێران دەکاتو ئامادە دەبێت بڕوات بۆ مەهاباد. ئەو هەواڵە ئومێدبەخشە دەگەیەنێتە قازی محەمەدو محەمەدحسێن سەیف قازی. پێشەوا قازی محەمەد دەڵێت: "ئەو بەڵێنانەی داوتە هەمووی فرتو فێڵە، من حکومەتی کۆنەپەرستی ئێران دەناسم، ئەو ئیمامزادەیە نابێت چاوەڕێی موعجیزەمان هەبووبێت. من پێشوازی لەمەرگ دەکەم."

گرنگی دادگاییکردنی قازی محەمەدو هاوڕێکانی "سەیف قازیو سدر قازی" پێش هەر شتێك نیشاندەری ئەوەیە کە قازییەکان بەگوێرەی ئامانجەکانیان واتا باوەڕی پتەوو راستەقینەیان هەبوو بۆ دیمۆکراسیو شۆڕشو فیداکاری لەرێگەی ئازادیو حەقی مافی چارەنووسی نەتەوەی کورد.

هیچ بەڵێن و پەیمانێك و هیچ جۆرە هەڕەشەو زیندانیو دادگاییەك نەیانتوانی لەئامانجەکانیان دووریان بخاتەوە، یان لەکارەکانیان پەشیمانیانبکاتەوە. دادگاییکردنی قازییەکان یان باشتر بڵێین رووخانی کۆماری کوردستانو رشتنی خوێنی سەدانو بەڵکو هەزاران کوردی وڵاتپارێز بەهۆی پلانەکانی ئەمریکاو بەریتانیاوە ئەنجامدراو دەوڵەتی ئێران لەم سیناریۆیەدا جگە لەنۆکەری کردنو بوون بەئامێری دەستی داگیرکەر رۆڵێکی تری لەئەستۆدا نەبوو وەئەوە یەکێکی تر بوو لەتایبەتمەندییە گرنگەکانی ئەو دادگاییە

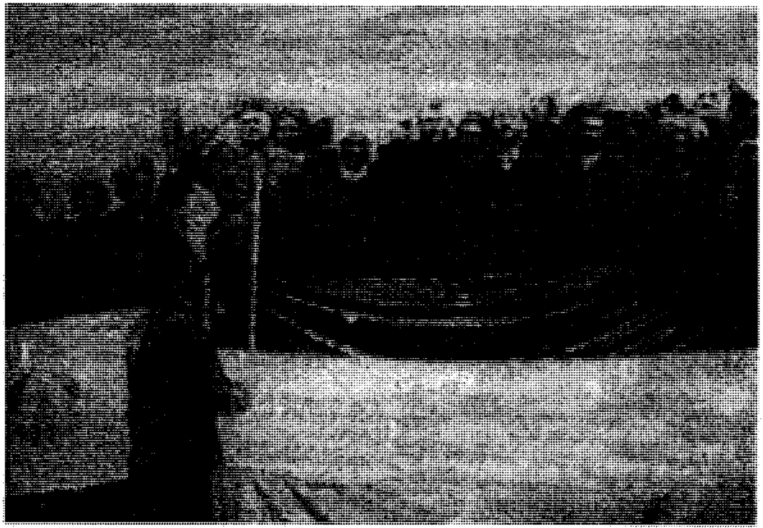

رۆژی (٢)ی ڕێبەندانی ١٩٤٦ – ژەنەراڵ سەیف قازی – حاجی باباشێخ سیادەت و قازی محەمەدو....

نۆزدەهەمی کانونی یەکەمی ساڵی ١٩٤٧ واتە لە دوای نزیکەی یەك مانگ دەستگیری و دادگایی نهێنی و سەربازی قازییەکان بە بەرپرسیارێتی "پارس تەبار" و ئەفسەرەکانی "ئایرۆم" و "فەیووزی" و "فیرووزی" و "بیگلەری" و "وەرەهرام" و "موزەفەری". ئەنجام و کۆتایی پێهات.

یەکێك لەرۆژنامەوانانی سەر بەهێزی داگیرکەر بەناوی "سلێمان. ج" لەژمارە (٥٠) ی مانگنامەی ئیتیلاعات لەساڵی ١٩٥٢ لەبابەتێکدا لەژێر ناوی "یادێك لەکارەساتی مێژوویی، یان مردن لەرێگەی ئاواتە دوورو درێژەکان لەشارە یێلاقی مەهاباد"دا دەنووسێت:

"کاتێك کە قازییەکان لەزینداندا بوون، هێزە ئەمنیەکان نەیادەهێشت کەسێك چاوی پێیان بکەوێت و هەواڵێکیان لەدەرەوە پێ بگات..... بەلگەو کاغەزەکانی تاوانەکانیان لەماوەیەکی کورتدا ئامادە بوو. ئەفسەرەکان هەموو پەیمان و بەڵێنی سەرۆك وەزیرانیان "قەوام" پێشێل کردو بەپێی یاسای سەربازی لەگەڵ قازییەکاندا هەڵسوکەوتیان کردووە......"

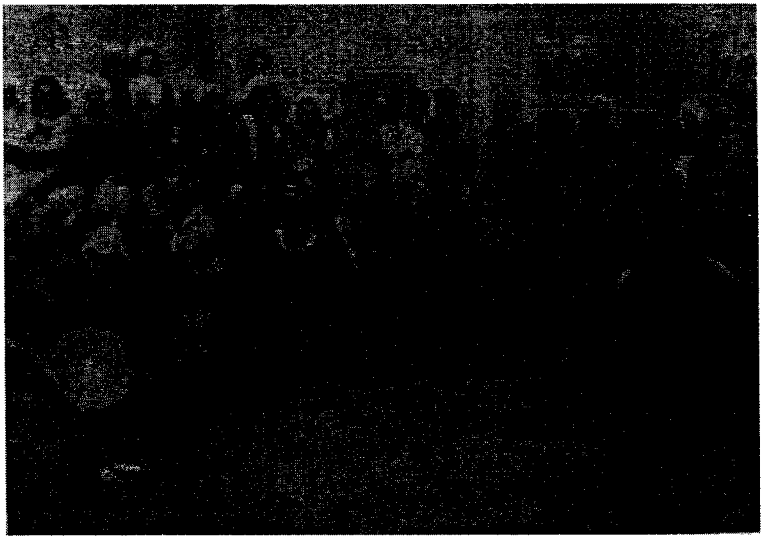

قـازی محەمـەدو ژەنـەراڵ سـەیف قـازی لـەکاتی لێـدانی مارشـی کۆمـاری کوردسـتان لەخانەقای شەمزینان

لـەکاتی دەسـتپێکردنی دادگاییکردنـدا کـە دەکرێـت تاوانبـاران پـارێزە بـۆ خۆیان بگرن، سەرۆکی دادگا بەقازییەکان دەڵێت: "لـەو ئەفسەرانە کـە ئێستا لەمەهابادن.(٢) کـەس وەکـو پارێزەری خۆتـان هەڵبـژێرن". قـازی محەمـەد پێـشنیاری ســەرۆکی دادگــا رەتدەکاتــەوەو داوای وەکالــەتی سەرلەشــکر "ئەسـلانی"و سـەرهەنگ "مووسـا شـاهتولی" دەکـات کـە دانیـشتوی تـاران. سـەرۆکی دادگا لەقـسەکانی پێـشەوا تـوورە دەبێـت دەڵێـت: "تـۆ بەئەنقەسـت دەتــەوێ رەوتــی دادگـاییکردن دوابخــەیت. رەنگــە دەتــەوێ لەبــەریتانیاوە پارێزەرت بۆ بێت؟"

قـازی محەمـەد کـە لەتـەواوی ژیـانی سیاسـیدا بەکەسـێکی دژی داگیرکـەر ناسرابوو، لەوەڵامیدا دەڵێت: "ئەگەر پەیوەندیم لەگەڵ لەندەنـدا بوایـە هـیچ کات دادگایی نەدەکرامو ئەمرۆ شوێنم ئێرە نەدەبوو".

لەکۆتاییـدا لەلایـەن دادگـای سـەربازییەوە ئەفـسەرێك بـەناوی مـولازم "محەمـەد شـەریفی" بـۆ پـارێزەری لەقازییـەکان دەسـت نیـشان دەکرێـتو دادگاییەکـە بەهەموویـەوە چـوار رۆژ دەخایـەنێت. رۆژی یەکـەم حـوکمی

تاوانبـاربوونی قازییـەکان دەخوێنرێتـەوەو لـەرۆژی دووهەمـدا بـەو جـۆرە ((نەجـەف قـولی پـسیان)) نووسـیویەتی: ((قـازی محەمـەد ١٤ سـەعات قـسە دەکات....)). ئەو قسانەی قازی محەممەد لەچوارده سەعاتەوە کردوویەتی، دوو دێڕی لەسەر دەنوسێت "لەدادگا قازی محەممەد هێرش دەکاتە سـەر سیاسـەتو چۆنێتی کارکردنی دەوڵـەتی تـارانو دەڵێت: "مـن لەسووچی ئـەم زیندانـەوە هاوار دەکەمە سەر دەوڵـەتی تـارانو سـەرانی دەڵێم کە ئێوە تاوانبـارن نـەك ئێمـــە.... ئێـــوە وڵاتـــی ئێمـــەتان داگیرکـــردووەو هێرشـــتان کردووەتـــە سەرمان......".

سلێمان. ج لەو بارەیەوە دەنووسێت: "قازی وتی لـەباتی ئێمـە دەبـێ ئێـوە دەستگیرو دادگایی بکرێنو ئێوە تاوانبارن کـە هێرشـتان کردووەتـە سـەرمانو لـەماڵی خۆمانـدا بـەدیل دەمـانگرنو دەمانخەنـە بەندیخانـەوە.... گـشت ئـەو مەسەلانەی روویانداوە سەرچاوەکەی سیاسەتی زاڵمانەی حکومەتـە، تەنانـەت حکومەت رێگە نـادات خەڵکە کەخۆیان نوێنـەرەکانیان هەڵبـژێرنو بینێرنـە پەرلەمان.... ئەگەر دەوڵەت تـەواوی کوردەکـان بـەخائین دەزانێـت، بـا دەست لەو ناوچەیە هەڵبگرێتو ئەگەر بە وڵاتپـارێزی دەزانێت رێگـە بـدات خۆیـان کاروبارەکانیان بەڕێوەبەرن....."

لەبەڵگەنامـــە مێژووییـــەکانی دەوڵـــەتی ســـۆڤیەتدا لـــەبارەی رەوتـــی دادگـاییکردنی قازییـەکان بـەپێی چـاوپێکەتن لەگـەڵ چـەند ئەفـسەرێكو سیاسەتمەدارانی ئاگاداری دەوڵەت، زۆربەی مەسەلەکانی دەوڵەت خراوەتە بەر باسو تیایدا لەبارەی بەرگری نامەکەی قازییەوە نووسراوە : "قـازی محەمـەد لەهەموو دادگاییکردنەکەیدا بەدلێریو ئازایەتییەوە قسەی دەکـرد، تەتانـەت بۆ جارێکیش نەبینرا کە سەر دابنەوێنێتو لەکارەکانی داوای لێبوردن بکاتو پەشیمان بێتەوە."

قازی محەممەد هەموو تاوانەکانی دادگای سـەربازی رەتـدەکردەوەو دەیـوت: " تـەنها بـەهۆی پێـشێلکردنی یاسـای بنـەڕەتی لەلایـەن حکومـەتی تارانـەوە نەتـەوەی کـورد چـەکی هـەڵگرتو شۆڕشـی دەسـت پێکـرد." قـازی محەمـەد لەبارەی ئەوەی کە گوایە لەژێر گوشاری دەوڵەتی بێگانەدا ناچارکراوە شۆڕش

دەست پێبکات، زوو هەڵچوو و وتی: "ئێوە ناتوانن لەراستییەکان تێبگەن، من دامەزرێنەری بزووتنەوەی دیمۆکراسی لەکوردستاندا بووم و دەستم پێکردووەو هیچ هێزی دەرەکی ناچاری نەکردووم ئەو کارە بکەم. هاندەرم لەو کارەدا خۆشەویستی بۆ وڵاتو نەتەوەکەم بوو، هەر حوکمێکم بەسەردا دەسەپێنن بسەپێنن، بەڵام زیان لەنەتەوەکەم نەدەن....."

لەلایەن دادگای سەربازییەوە تاوانی قازییەکان لە (٢٢)تەوەر ئامادە کرا. "ئیلگتۆن" لەو بارەیەوە دەنووسێت: "لەگشت تاوانەکانی قازییەکاندا، شۆڕش دژی یاسای بنەڕەتی ناوی لێوەبراوە".

"سلێمان. ج " دەنووسێت: " گەورەترین تاوانی قازییەکان ئەوە بوو خەڵکیان فێرکرد دژی پاشا درۆشم بەرز کەنەوە. خۆیشیان لەگەڵ تاجو تەختی پاشایەتیدا دوژمنی بکەن."

"پسیان" دەنووسێت: "لەمەهاباددا دروشمی "مەرگ" بۆ کەسێك کەدژی ئازادی کوردانە" دەوتراوو دیاربوو ئەو دروشمەش دژی شا بووە. قازی محەمەدو هاوڕێیانی هاندەری وتنو پەرەپێدانی ئەو دوشمە بوون."

گەورەترین تاوانی قازی محەمەد کە لەدادگا بەدرێژی باسی لێوەکراو، وەکو ئیهانەیەکی گەورە بوو بۆ لەشکری پاشایەتیو بە گوناهێکی لێنەبوردراو دژمێردرا. نامەکەی قازی محەمەد لەکاتی بەرپرسیارێتی "سەرلەشکر رەزم ئارا" بەرپرسی ئەوکاتەی ناوەندی لەشکری ئێراندا بووە.

قازی محەمەدو ئەندامانی پەرلەمانی کابینە

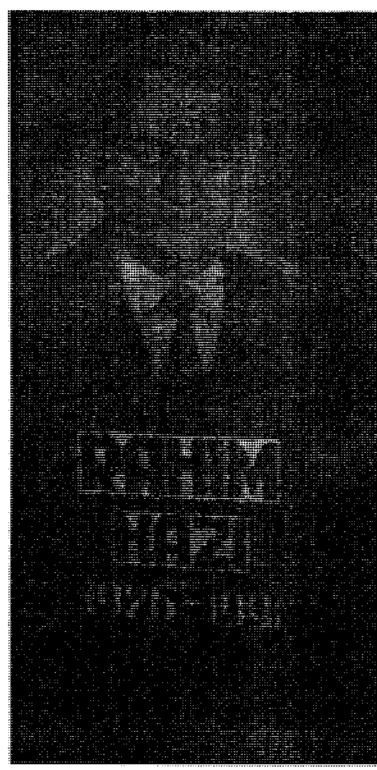

بــەردی ســەر گۆڕەکــەی دکتــۆر رەحــیم
سەیف قازی لەگۆڕستانی باکۆ

دوو مانگ پێش ئەوە بەشە جیاجیاکانی سەربازی ئێران هێرش دەکاتە سەر ئازەربایجان و کوردستانی دەسەڵاتدار. بەرپرسی ناوەندی سوپا "رەزم ئارا" لەناوچەی سنەو کرماشاندا کۆبوونەوەیەکی گەورە لەسەرانی سوپای پێکهێناو لەقسەکانیدا هەڕەشە لەکوردەکان دەکات و ناوی پێشمەرگەکانی کوردستان دەزڕنێت و ئەوەش هاوکات بوو لەگەڵ شکستی هەندێ لەهێزەکانی ئێران لەناوچەی "ساڵح ئاوا"ی سەقز بەدەستی پێشمەرگەکان، بەشێوازێك کە بووە هۆی پاشەکشەو بەدیل گیراوی هێزەکانی ئێران.

ساڵی ١٩٤٦ گوندی سەراو، دوای گەڕانەوەیان لە شەڕی سەقز

ریزی یەکەم: ١.مەلا مستەفا ٢. ژەنەراڵ محەمەد حسێن خان سەیف قازی ٣. سەرگورد بەکر عەبدولکەریم ٤. سەرهەنگ مستەفا خۆشناو ٥. کاك مامەند قادری ٦. موسا خانی زەرزا ٧. سەروان محەمەد ئەسحابی ٨. ئەفسەرێکی کوردی باشوور.

ریزی دووەم: لەراست بۆ چەپ: سەرگورد محەمەد ئەمین شەرەفی، سەرهەنگ میرحاج، نووری ئەحەد تەها نەناسرا، عەلی خانی فرووزش

لەبەرامبەر هەڕەشەکانی رەزم ئارا، قازی محەمەد لەنامەیەکدا داوای لێدەکات کە لەشەڕو براکوژی دەست هەڵبگرێت‌و لەرێگەی وتووێژەوە بەرێزگرتن لەماف‌و یاسای یەکتر کۆتایی بەو شەڕە بهێنێت، هەروەها قازی محەمەد دەڵێت کوردەکان لەشەڕو هەڕەشە ناترسن‌و کاتێك لەبارەی هێزەکانی ئێرانەوە قسە دەکات باس لەشیعرەکەی "فیردوس"ی دەکات، چونکە لەهەمان کاتدا ئەم شێعرەی لەفیردەوس بوو بە دروشمی سەرەکی سوپای ئێران‌و بەخەتێکی گەورە لەسەر قوماش نووسرابوو و شوێنەکانی تری بارەگاکان هەڵیان واسیبوو. ئەوە شیعرەکەیە:

"همه سربه سرتن بەدشمن دهیم
از ان به که کشور به دشمن دهیم"

"هەمووومان یەکە یەکە سەرمان بدەین بەدوژمن
باشترە لەوەی وڵات بدەینە دەستی دوژمن"

قازی محەمەد لەنامەکەیدا بۆ رەزم ئارا لەترس‌و ترسنۆکی ئەفسەرانی ئێران دەنووسێت‌و چەند نموونەیەکیان بۆ دەهێنێتەوەو بەباشی دەزانێت شیعرەکەی فیردەوسی بەم شێوازە بگۆڕێت:

"همه سر بەسر پشت بەدشمن دهیم
از ان به که خود را به کشتن دهیم"

"هەمووومان یەکە یەکە پشتمان بدەینە پشتی دوژمنەوە
باشترە لەوەی بەرەو مردن بڕۆین"

"سلێمان. ج" و "پسیان" "ئینگلتۆن"و زۆربەی نووسەران لەوکاتەدا کەئاگایان لەبارودۆخی کوردستان هەبوو، دەنووسن "رەزم ئارا" و "محەمەد رەزاشا" بەو نامەیە زۆر تووڕە دەبن‌و رقێکی زۆر لەقازی محەمەد هەڵدەگرن، ئەڵبەت محەمەد رەزا شا پێشتریش رقی لەقازی محەمەد هەبوو، ئەوەش بەو هۆیەوە کاتێك قازی محەمەد لەکاتی سەرۆك کۆماریدا بەدەعوەتی "قەوام" بۆ تاران دەڕوات ، لەگەڵ "محەمەد رەزاشا" وتووێژ دەکاو محەمەد رەزا دوای وەسفێکی زۆر لەسوپا داوای لەقازی محەمەد کرد لەبەرامبەر سوپادا خۆڕاگری نەکات‌و دەڵێت ئەگینا تەواوی کوردستان بەخاك‌و خوێن دەکێشرێ.

قـازی محەمـەد زەردەخەنەیـە دەیگرێـت و لـەوەڵامی شـادا شکـستی سـوپا لـە"سەردەشـت"دا بـەبیری شـا دەهێنێتـەوە کـە چـەند کـەس لەسـەربازانو ئەفـسەرانی سـوپا خۆیـان تەسـلیمی پێـشمەرگەکانی کوردسـتان کـردو پێشمەرگەکان بینیان کە ئەفسەرو سەربازەکان بـەدانانی چەکەکانیان لەسـەر زەوی، جلەکانیـشیان لەبەرداکەنـدووە، ئینجـا پێـشمەرگەکان نـاهێڵن هـەموو جلەکانیان دابکەنو لەگەڵ خۆیاندا دەیانهێننـەوە بـۆ مـەهابادو لەمـەهاباددا قازی محەمەد فەرمان دەدات جلیان بۆ بێنن‌و لەرێگەی سەقزەوە بەرەو تـاران بەڕێیان کردن.

محەمەد رەزا بەبیـستنی ئـەو قسانە تـوورە دەبێـتو تەنانـەت لەچـەندین کۆبوونەوەدا قسە دەکاتو دەڵێـت قازی محەمـەد سوپای بەگاڵتـەگرتووەو بـێ رێزی دەکات!

قازییەکان تاوانبارن بەبنیاتنانی رێو رەسمی کۆماریو جلی سـەربازییان لەبەرکردووەو هەروەها بۆ فێربوونی تەکنیکی سەربازی، گەنجـەکان دەنێرنـە باکۆو تەورێز. چەند بوار لەتاوانـەکان قـەد پەیوەنـدی بەتێکۆشـانو شۆڕشـی قازییەکانـەوە نـەبوو، بـەڵام سـەرەڕای ئـەوەش وەکـو تـاوان دادەنرێـت. لـەو تاوانـەوە تـاڵانکردنی مـاڵی سەرلەشـکر "ئەفـشار" لـە "هۆڵەسـۆ"و کوشـتنی بەرپرسـی سـەرژمێری مـەهاباد "قـازی رەزا" لەسـاڵی ١٩٤٣ بەدەسـتووری ئـەوان بووە.

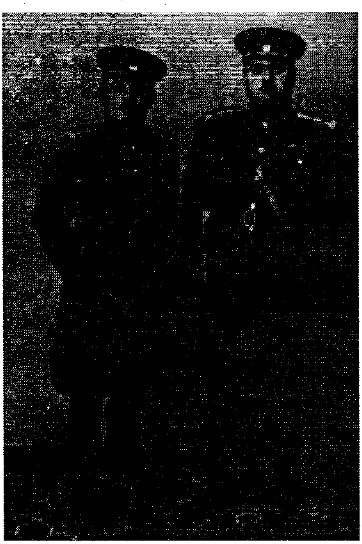

کەسـی لای راسـت: محەمـەد حـسێن سـەیف قازی لەجلی ژەنەراڵیدا وەزیری جـەنگی کۆمـاری سـەربەخۆی کوردسـتانو کەسـی لای چـەپ سەلاحەدین کـازم ئـۆف ناسـراو بـە کاکـە ئاغـا ئەفسەری سوپای سۆڤیەت.

پێویسته بزانین لەوکاتەدا لەناوچەی "ئەفشار"دا بەتایبەت "سایین قەلا" (شاهین دژ)و "هۆڵەسۆ" هێزی پێشمەرگەی کوردستان بوونی نییەو ئەو ناوچەیە لەژێر ماڵی ئاغەواتی گەورە "یەمین لەشکر" تالان کرا، هیچ پێشمەرگەیەکی کورد تیایدا دەستی نەبوو و "قازی زادە" پێشتر لەحکومەتی سەربەخۆی کوردستان کاتێك کە بەرپرسی عەشیرەتەکانی "دێبوکری"و "مامش" لەمەهاباد حکومەتیان دەکرد تیرۆرکرابوو و لەکۆتاییشدا کەس نەیزانی کێ ئەو کارەی کردووە.

لەیەکێکی تر لەتەوەرەکانی تاوانەکانیاندا نوسراوە کە لە تەسلیم بوونو رفاندنی چەکەکانی بارەگای مەهاباد لەهاوینی ١٣٢٠ (١٩٤١) قازییەکان تاوانبار بوونە. ئەگەر ئەو قسەیە راست بێت، ئەی تەسلیم بوونو رفاندنی چەکی بەشە جۆراوجۆرەکانی سوپای ئێران لەتەورێزو ورمێو کرماشانو سنەو قەزوینو تاران لەئەستۆی کێدا بووە؟ روونە کە لەهاوینی ساڵی ١٩٤١ کاتێك کە سوپای دەوڵەتە هاوپەیمانەکان هاتنە ناو ئێرانەوە، بارەگای مەهابادیش وەکو تەواوی سوپای ئێرانو دیکتاتۆری رەزاشا جیابووەو یەکگرتوویيان لەدەستداو تا داگیرکرنی دیسانەوەی مەهابادو رووخانی حکومەتی سەربەخۆی کوردستان هیچ بەشێك لەسوپای ئێرانو هیچ هێزێکی چەکدار لەلایەن حکومەتەوە لەمەهاباد نەبوو کەناچار بێ چەك دابنێت. تەنانەت گوردانی ژاندارمری مەهاباد بەفەرماندەیی "فەریدئازەر" تا دامەزراندنی حکومەتی سەربەخۆی کوردستانو ئازەربایجان نەهاتە مەهابادەوە لەمەیاندووئاو مایەوەو دوایی لەلایەن هێزی پێشمەرگە لەناوچەی "مەحمود جغ" چەکی لێ سەنرا..

تاوانەکانی محەمەد حسێن سەیف قازی

"ئیگلتۆن" لەبارەی تاوانەکانی (محەمەد حسێن سەیف قازی)یەوە دەڵێت: "تاوانەکانی محەمەد حسێن سەیف قازی بریتیە لەجل لەبەرکردنی ژەنەراڵی، سێ جار سەفەر کردن بۆ باکۆو بەشداریکردن لەو شەڕانەی دژی ئێران بوون. لەبەرگری نامەیەکدا وتی: "دوای واژۆ کردنی پەیماننامەیەك لەنێوان پیشەوەری‌و مزەفەرو هەڵبژاردنی من بۆ قایمقامی مەهاباد، ئیتر جلی سەربازیم لەبەر نەکردو سەفەرەکانم بۆ باکۆ لەلایەن بەرپرسانی ئازەربایجانەوە جێبەجێ بووە، "لەکۆتاییدا وتی تاوانبارکردنی من وەکو تەنها بەرپرسی شەڕی ناوچەکە کارێکی باش نییە، ئەوە ئێوە بوون کە دەستتان پێکرد." یەکێکی تر لەتاونەکانی سەیف قازی سووتاندنی بەڵگەنامەکان‌و لیستی چەك‌و تەقەمەنیی سوپای کۆماری کوردستان‌و لیستی سەربازانی کۆماری کوردستان بوو.

تاوانەکانی سدر قازی

سدر قازی بەوە تاوانبار کرا کە لەمزگەوتی عەباس ئاغای مەهاباد لەیەکێك لەقسەکانیدا هێرشی کردۆتە سەر سیاسەتی دەوڵەتی ئێران‌و پلانەکانی بۆ سەر کوردستان، باسی لەسەربەخۆیی نەتەوەی کورد کردووەو بەرگری لێکردبوو.

هەروەها سدر قازی بەوە تاوانبار کرا کە لەکاتی نوێنەرایەتییەکەیدا هاوکاری لەگەڵ حزبی "توودە"ی ئێراندا کردووە لەپەرلەمان.

بێ گومان هەموو تاوانەکان تەنها بۆ یاسایی نیشاندانی رەوتی دادگاییکردنەکە ئامادەکرا بوو و بەگشتی بەهۆی هەر کام لەو تاوانانەوە هیچ تاوانبارێك مەحکوم ناکرێ بە لەسێدارەدان‌و ئەوە تەنها رواڵەتی مەسەلەکەیەو لەپشتی ئەو پەردەیەوە بەناوی ئەو تاوانانەوە، مەسەلەی گەورەی سیاسی خرایە بەر دەست کە راستەوخۆ پەیوەندی هەبوو لەگەڵ

وڵاتانی داگیرکەر بەتایبەت لەگەڵ سیاسەتی ئەمریکادا کەدوایی بۆمان روون دەکرێتەوە.

دادگای سەربازی خێرا کۆتایی بەکاری خۆی هێناو حوکمی لەسێدارەدانی قازی محەمەدو محەمەد حسێنو ئەبولقاسم سدر قازی راگەیاندو سەرسوڕهێنەرتر ئەوەیە کەحوکمی دادگا بە قازییەکان رانەگەیەنراو ئەوەش بەپێچەوانەی یاسای دادگای سەربازییەوە.

لەمادەی (٢١٣) یاسای دادگای سەربازی کە حوکمی دادگا دەبێ لەکۆبوونەوەی رەسمی بەئامادەبوونی بەرپرسی دادگاو تاوانبار بوترێت. حوکمی دادگای سەربازی جێبەجێنەکراو ئەفسەرەکان گەڕانەوە بۆ تاران.

قازییەکان سێ مانگ بەو حوکمەوە لەزیندان مانەوەو لەو ماوەیەدا پلانو هەوڵی هێزی داگیرکەر بەتایبەت ئەمریکا سەبارەت بەکوردستانو چارەنووسی قازییەکان دەگەڕا.

ئەو گروپە لەمێژوونووسانو نووسەران کە لەبارەی کۆماری مەهابادو بەتایبەت دادگاییکردنی قازییەکانەوە هەندێك بابەتیان نوسیوەو لەبارەی بەدواخستنی حوکمی لەسێدارەدانی قازییەکان تەنها یەك هۆیان هێناوەتەوە. ئەوا بەکۆی دەنگ لەسەر ئەو باوەڕەن چونکە لەکوردستان شەڕ درێژەی هەبوو و هێزەکانی پێشمەرگە لەچەندین شوێندا لەبەرامبەر سوپای ئێراندا خۆڕاگرییان دەکرد، دەوڵەتی ئێران نیگەرانی حوکمی لەسێدارەدانی قازییەکان بوو. بێ گومان ئەوە لایەکی مەسەلەکە بوو، واتا یەکێك لەهۆکارەکان، بەڵام لایەکی دیکەی مەسەلەکەو هۆی سەرەکی بەدواخستنی حوکمی لەسێدارەدانی قازیەکان لەسیاسەتی دەوڵەتانی بەریتانیاو ئەمریکادایە.

بزووتنەوەی رزگاریخوازی نەتەوەی کورد لەساڵەکانی ١٩٤١ و ١٩٤٦ بەتایبەت رێبەرایەتی کردنی حزبی دیمۆکراتی کوردستانی ئێران لەسەر ئەو بزووتنەوەیەو بەهۆی بەرنامەو ئامانجو سیاسەتی روونو ئاشکراو هەوڵو شۆڕشی سیاسەتمەدارەکانی کاریگەر، قازی محەمەدو رێبەرایەتی حزب، لێدانێکی قورسو گرانی لەپەیکەری دەوڵەتانی داگیرکەردا، بەشێوازێك ئەو

دەوڵەتانە پێگەیان لەکوردستانو کۆمەڵگای کوردیدا کەدەیانتوانی لەو رێگەیەوە سیاسەتی داگیرکەرانەیان بەرەو پێش ببەن، لەدەستیاندا.

لەهەمان کاتدا کاریگەریو سەقامگیری دەوڵەتی سۆڤیەت لەژێر ناوی مافی مرۆڤو خێرخوازیو ئازادیخوازی لەکوردستاندا زۆر پەرەی پێدرابوو. دەوڵەتانی داگیرگەر تێگەیشتبوون کە بزووتنەوەی نەتەوەی کورد هەمیشە لەچوارچێوەی بەشێکی بچوك بەناوی کوردستان نامێنێتەوە درەنگ یان زوو لەناوچەکانی دیکەی کوردستاندا ریشە دادەکوتێتو مەسەلەی کوردستان دەبێتە کێشەی گەورەی سیاسی ناوچەی رۆژهەڵاتی ناوەڕاست.

ئەگەر بارودۆخی تایبەتو ستراتیژیای کوردستان بەتایبەت هاوسنووربوونی لەگەڵ دەوڵەتی سۆڤیەتو هەروەها سروشتی دەوڵەمەندو جوانی ناوچەکەو باری نەتەوەیی لەبەرچاو بگرین، دەبینین کە مەسەلەی کوردستان چ پێگەیەکی گرنگو بەنرخی هەبوو لەسیاسەتی دەوڵەتانی داگیرکەردا.

جگە لەوەش بۆ دەوڵەتانی داگیرکەر زۆر گرنگە کە بەپلان بتوانن دەوڵەتانی تورکیاو عێراقو سوریا هەمیشە لەمەترسی کوردەکان بپارێزن، واتا ئەگەر یەکێك لەو دەوڵەتانە دژی سیاسەتی وڵاتانی داگیرکەر وەستاو فەرمانەکانیانی جێبەجێ نەکرد، بتوانن کوردەکان دژی ئەو وڵاتە هانبدەن و ئەوەش دروشمی کۆنی دەوڵەتانی داگیرکەر بووەو لەبارەی کوردستانی رۆژهەڵاتەوە بەتایبەت بەریتانیا.

هەوڵدانو مێژووی سەدساڵەی دوایی کوردستان چەند جار بووەتە قوربانی ئەو سیاسەتە داگیرکارییە.

"لورد کیر ئۆزنی" بەریتانیایی لەسەر ئەو باوەڕە بوو کە کوردستان بۆ ئەمپراتۆری بەریتانیای گەورە وەکو ئاوو هەوا پێویستە، پاشان جەنابی "برژینسکی"و "کسنیجر"ی ئەمریکایی هەر وەکو ئەو قسەیەی دووپات کردەوە.

بەهۆی هەوڵو تێکۆشانی نوێنەرانی دەوڵەتانی ئەمریکاو بەریتانیا بەگوێرەی چارەنووسی قازییەکان، "رۆژنامەی ئازادی" کە بەزمانی کوردی

لەعێراقدا بەچاپ گەیشتووە نوسویەتی: "دەسەڵاتدارانی بەریتانیاو ئەمریکا، قازی محەمەد بەدوژمنی پلە یەکی خۆیان دەزانن‌و لەلایەکەوە هەوڵیان دەدا لەهێزو رێزو کاریگەری قازی لەناو نەتەوەی کورددا بەسوودی دەسەڵاتی بەرژەوەندیخوازی خۆیان سود وەربگرن. لەهەمان کاتدا کە قازییەکان لەزینداندا بوون چەند جار نوێنەرانی ئەمریکاو بەریتانیا دیداریان لەگەڵیاندا کردو لێدوانیان لەگەڵیاندا کرد تا بەڵکو بتوانن سەرنجیان بۆ لای سیاسەتی دەسەڵاتداری خۆیان رابکێشن.

نوێنەرانی حزبی دیموکراتی کوردستان لەمەراسیمی بەستنی پەیماننامەی هاوڕێیانە لەچەپەوە بۆ راست بریتین لە:

١. ژەنەراڵ محەمەد حسێن سەیف قازی ٢. پێشەوا قازی محەمەد ٣. محەمەد ریا. ٤. پیشەوەری

فڕۆکەخانەی تەورێز:

پێشوازیکردنی لەهاتنی "میر جەعفەر باقرئۆف" بۆ تـەورێز، محەمـەد حـسێن سـەیف قازی بەهێمای × دیاریکراوە.

ڕێبـەرانی حزبـی دیمـوکراتو حزبـی ڕۆژهـەڵاتی کوردسـتان لەڕەزبـەری سـاڵی ١٩٤٦ لەگونـدی "خوجامیر" (خۆشـەمیهر)ی ئێستا لەمەراغـە، پەیماننامـەی دوولایەنـەیان واژۆ کرد. لەچەپەوە بۆ ڕاست: پیشەوەری، قازی محەمەد، ، حـاجی عـەلی شەبـستەری، محەمـەد حسێن سەیف قازی.

لەچەپەوە بۆ راست: حەبیب ئەمیری، باڵوێزی گەورەی ئەمریکا "جۆرج وی ئالن"و "عومەرخانی شەریفی"

بەپێی ئەو بەڵگەنامانەی لەبەردەستدان کە قازییەکان لەزینداندا بوون، واتا پێش یەکەمین دادگاییکرن، ئەم کەسانەی خوارەوە بۆ کوردستان سەفەریان کردووە: کونسوڵی ئەمریکی لەتەورێز "لیسترسیتۆن"، کونسوڵی بەریتانیا "کارس"، نوێنەری کلیسای پرۆتستانی ئەمریکی لەتەورێز. لیۆئەنگیستۆن بستلی"، دیپلۆماتو کەسی شارەزای ئەمریکی لەمەسەلەی کوردستاندا جەنابی "دۆهار"و باڵوێزی ئەمریکی لەتاران "جۆرج ئالن". هەروەها لەگەڵ ئەفسەرە ئێرانییەکاندا لەمەهاباد وتووێژیان کردو بەیارمەتیان دیداریان لەگەڵ قازییەکاندا کرد لەزیندانی بارەگای مەهاباددا.

لەو بارەیەوە بەڵگە ئەرشیف کراوەکانی دەوڵەتی سۆڤیەت دەنوسێت: "نوێنەری ئەمریکیو بەریتانیا لەمەسەلەی کوردستانو بەتایبەت لەبارەی چارەنووسی براکانی قازییەوە لەهەوڵو تێکۆشاندانو هەموو رۆژێک هاتوچۆی مەهاباد دەکەن...."

سەرلەشکر "فـەزلوڵڵا هومایۆنی"

فەرمانـدەی سـوپای ئێـران لەکوردسـتاندا سەرلەشـکر هۆمـایۆنی بـۆ جێبـەجێکردنی حـوکمی لەسێدارەدانی قازییـەکان زیـاتر لـە هـەموو کەسێك بەپەلە بوو و بەپێی بەڵگەنامەکان دەیویـست رۆژی(٢٣)ی کـانونی دووەم واتـا یـەك رۆژ دوای کۆتـایی دادگاییکردنەکـە، حـوکمی لەسێدارەدانەکە جێبـەجێ بکـات، بـەڵام "رەزم ئـارا" لەپـەیامێکی تەلـەگرافی لەتارانـدا داوای لێـدەکات جارێ دەستی لێهەڵبگرێت. بەجۆرێك کە "ئیگلتۆن" دەنووسێت: "سەرلەشکر هومایۆنی لەو رووداوە زۆر نیگەران بـووەو سـەرهەنگ "فـەیووزی" دەنێرێـت بۆ تاران تا لە دواخستنی لەسێدارەدانی قازییەکان ئاگادار بێت.

ئیگلتـۆنی ئـەمریکی کـە ئاگـای لەهـەموو مەسـەلەو وتووێـژەکانی پـشتی پـەردە بـوو، بەتـەواوی هێـزەوە هێـرش دەکاتـە سـەر سەرلەشکر هومـایۆنی. دەنووسـێت: "سەرلەشـکر هومـایۆنی ناتوانێـت تێبگـات کەسیاسـەت وەهـای

دەوێت تا جێبەجێکردنی حوکمی لەسێدارەدانی قازییەکان ماوەیەك بەدوا بخرێت......" ئاشکرایە کە ئەو سیاسەتە پەیوەندییەکی راستەوخۆی هەیە لەگەڵ سیاسەتی حکومەتی داگیرکەردا. شایانی باسە دوای حوکمی دادگای سەربازی، دەزگاکانی راگەیاندنی حکومەت بێ ئەوەی حوکمەکە بڵاوبکەنەوە، تەکنیکێکی خەڵك خەڵەتێنیان لەبەرچاوگرتووەو بەهەموو تواناوە هەوڵیاندا تا بتوانن گوایێ زۆربەی خەڵکی کوردستان دژی کارەکانی قازی محەمەدو براکانی بوونەو گشت کارەکانیان بەبێ دەنگی خەڵکی بووەو هیچ پەیوەندییەکی لەگەڵ باوەڕو ئامانجو ئاواتی نەتەوەی کورددا نەبووە. لەتەکنیکە خەڵك هەڵخەڵەتێنەکانی حکومەتی ئەو کاتەی ئێران دەتوانین ئاماژە بدەینە ناوەرۆکی ئەم نامەیە: "قازیو براکانی نیشتمان فرۆشنو هیچ پەیوەندییەکیان لەگەڵ ئامانجو باوەڕەکانی نەتەوەی کورددا نییەو ئەو شتانەی ئەنجامیان داوە لەلایەن دەوڵەتانی دەرەوە بووەو پێویستە هەموویان بکوژرێن....."

بەیارمەتی چەند کەسێکی کورد وەکو کوڕەکانی شێخ عەبدولڕەحیم شەمسەدین بایەزیدو ئەبدولڕەحمان خەڵکی گوندی "باجۆند" ئەو نامەیە لەکوردستان بەپەنجەمۆرو واژۆی خەڵك تۆمارکرا بەڵام بێجگە لەو ناوانەی خوارەوەو چەند جاشێکی ترو کەسێکی تر ئەو نامەیەیان ئیمزا نەکرد: "عومەرخانی شەریفی"، "عەزیز مامش"، "رەشید بەگی هەرەکی" ، "مەلا خەلیل"، "مەلا سدیق سدقی" (ئیمام جەماعەتی مزگەوتی عەباس ئاغا)، "مەلا محەمەد دەرەبەگی"، "مەلا ئەحمەد تەوحیدی"، عەبدوڵا عەزیز مەنگوور"، "رەحمان عەتاری"، "میرزا رەحمەتی شافعی" (مفتی گەورەی گورە)، "میرزا رەشید سوورە شافعی"، "عەبدوڵلا کەریمی" ، "حەسەن داوودی"، "عەبدوڵلا سەیدی") "حاج سالح شاتری"، "عەلی بەگی حەیدەری" ، "عەبدوڵلا ئیلخانی زادە" حاجی سەعید خەرازی (ئەبریشەمی)و چەند نۆکەرێکی تر.

بەڵام هەندێك کەس وەکو "مەلا عەلی سووجە"، "مەلا محەمەد ماوەرانی" ، "میرزا محەمەد خاتەمی" ، "عەلی ئاغا ئەمیر ئەسعەد (عەلیار)"

، "کەریم ئاغای کەریمی" ، "رەحمان ئاغا فەتاحی" و "جەنابی شێخ عەبدوڵلا ئەفەندی کە هەرچەند کەوتنە بەر هێرش‌و دەستگیری‌و ئەشکەنجەو دوورخستنەوە، ئامادەنەبوون نامەکەی ناوەندی سوپای پەهلەوی واژۆ بکەن. یەکێکی تر لەو کەسانە کۆچکردو "مەلا محەمەد بزینانی" ناسراو بە "مەلا رەشە" کەئیمامی جەماعەتی مزگەوتی سەید نیزامی مەهابادی لەئەستۆ هەبوو. بۆ ئەوەی ناوی بیر نەچێتەوەو لەمێژوودا تۆمار بکرێت، بە ئەرکی سەرشانمی دەزانم رەنگدانەوەی مەلا محەمەد دوای بینینی نامەکە کە لەزمانی نزیکیان‌و ناسراون‌و خزمانییەوە بیستوومە بیگێڕمەوە:

رۆژێك یەکێك لەسەرهەنگەکانی سوپا لەگەڵ "سوورەی شافعی"و "رەحمان هەتاری"و چەند کەسێکی تر بەدوای سەلماندنێك بۆ نامەکە بوون‌و دەڕۆنە مزگەوتی سەید نیزام بۆ لای "مەلا محەمەد"، لەوکاتەدا مەلا محەمەد لەگەڵ چەند نوێژکەرێکی تردا خەریکی دەست نوێژگرتن بووە، لەبەرئەوەی نوێژکەرەکان بەمەسەلەکە نەزانن بانگ لەمەلا محەمەد دەکەن‌و دەچنە سووچێك لەمزگەوتەکەوەو لەوێدا نامەکەی لەبەردەست دادەنێن تا واژۆی بکات‌و بلێ وابووە. مەلا محەمەد کاتێك نامەکە دەخوێنێتەوە، هاوار دەکات‌و دەڵێت: ئەی جەماعەت ئەوانە دەیانەوێت دین‌و ئیمانم لێ بستێنن، دەیانەوێت کافرمان بکەن، ئەوا دەیانەوێت شەرەف‌و نامۆس‌و پیاوەتیم بنێمە ژێر پێ‌و دژی نەتەوەکەم هەنگاو بنێم. بەهاواری مەلا محەمەد خەڵکی لەدەوری کۆدەبنەوە، سەرهەنگ‌و هاوڕێکانی نامەکە هەڵدەگرن‌و لەمزگەوت هەڵدێن.

بۆیە لەو رێیەوە ناتوانن حزبی دیمۆکراتی کوردستان‌و رێبەرانی‌و نەتەوەی کورد دژی یەك بوەستێنن.

واژۆکردنی ئەو نامەیە لەلایەن خەڵکی زەحمەتکێش‌و بندەست‌و رۆشنبیرانی کوردستان پیشاندەری پەیوەندی خەڵکی کوردو هاوڕێیەتی‌و هاوهەنگاوییان بووە لەگەڵ حزبەکەیاندا.

لەبڵاوکراوە جۆراوجۆرەکاندا وەها نیشاندرا بوو کە دوای حوکمی دادگای سەربازی، قازییەکان لەزیندانی مەهاباددا بەدیل گیراون کە راست نییەو دوور لەراستییە.

بەڵگەنامەکان پیشانیدەدا بەنهێنی قازییەکان دەبەن بۆ تاران و دوای لێدوان لەگەڵیاندا بەڵێنیان پێدەدەن تا لەکاری خۆیان پەشیمانی دەربڕن و سیاسەتێکی بەسوودی دەوڵەتی داگیرکەر رەچاو بکەن.

لەبەرواری پێنجەمی رێبەندانی ساڵی ١٩٤٧، واتا (١٢) رۆژ دوای تەواوبوونی دادگاییەکە، قازییەکان بەنهێنی بۆ تاران دەبەن و لەزیندانی دژبان لەژێر چاودێری ئەمنیەتیدا دەیانپارێزن، لەلایەن بەرپرسانی سوپاو دەربارەوە، هەندێك لەو کوردانەی گرێدراوی حکومەتی تاران و کەسانێکی ناودار کەقسەیان باوی هەیە وەکو ئەردەڵان سەنەندجی و فەهیمی و هەروەها عەبدوڵا ئیلخانی زادەیان بۆ لێدوان ناردە لای قازییەکان: ئامانج لەوتووێژەکان ناچارکردنی قازییەکانە بۆ پەشیمانبوونەوە لەکارەکانیان و راگەیاندنی ئەوە بەنەتەوەی کورد بەتایبەت هێزی چەکداری کوردو خۆراگری نەکردنیان لەبەرامبەر سوپای ئێران و چەکەکانیان دابنێن و وەفاداری خۆیان بۆ رژێمی پاشایەتی و رق و کینەی خۆیان دەربڕن لەبەرامبەر سیاسەتەکانی دەوڵەتی سۆڤیەت و حزبی توودەدا.

لەهەمان کاتدا کوردەکانی سەر بە دەوڵەت رایانگەیاندبوو کە ئەگەر قازییەکان ئەو پێشنیارانە قبوڵ بکەن و داوای بەخشین لەشا و سەرۆك وەزیران بکەن، لەبەندیخانەو مەرگ رزگاریان دەبێت، بێجگە لەوەش لەهەمان کاتدا باڵوێزی ئەمریکا "جۆرج ئالن"و "ژەنەراڵ شوار تسکۆف" و لیژنەی ئاگاداری ئەمریکی لەمەسەلەی کوردستان و "دۆهار" لەگەڵ قازییەکاندا چاوپێکەوتنیان کردووەو پێشنیارە بەناوبانگەکەی ئەمریکایان بۆ دووپات دەکەنەوە: "ئەگەر قازییەکان لەکوردستاندا جێبەجێکەری سیاسەتەکانی ئەمریکا بن، یارمەتییان دەدەین و لەزیندان و مەرگ رزگاریان دەبێت....."

هەروەها "جۆرج ئالن" رادەگەیەنێت: "ئەگەر قازی رازییە، دەوڵەتی ئەمریکا ئامادەیە بۆ دامەزراندنی دەوڵەتی سەربەخۆی کوردستان یارمەتی بدات....."

پێش دامەزراندنی کۆماری کوردستان پێشەوا قازی محەممەد چەند نامەیەك بۆ سەرۆکەکانی وڵاتانی سەرکەوتووی شەڕی جیهانی دووەم (ئەمریکا، بەریتانیاو سۆڤیەت) بۆ کۆنفرانسی پۆستمدام دەنێرێو پیرۆزبایی سەرکەوتنیان لێدەکاتو داوای بەرەسمیەت ناسینی تەواوی کوردستانو نەتەوەی کورد دەکات لەلایەن وڵاتانی سەرکەوتووی ئەو شەڕەوە کە بەپێی پەیماننامەی :ئەتلانتیك" بەدەستی خودی ئەو دەوڵەتانە تۆمار کرابوو.

ئەو داواکارییە لەلایەن ئەمریکاو بەریتانیاوە بەهۆی پاراستنی بەرژەوەندییان لەئێراندا بێ وەڵام دەمێنێتەوە و تەنها دەوڵەتی سۆڤیەت وەڵامی ئەرێ دەداتەوە. ئەمریکاو بەریتانیا دوای دەستگیرکردنی پێشەوا قازی محەممەدو هاوڕێیانی، سەرنجیان دەخەنە سەرو رەنگە ئەوەش خۆی پلانێکی سیاسی بوو چونکە لەوکاتەدا ئەمریکا (٣٠)هەزار سەرباز بۆ یارمەتیدانی ئێران رەوانەی ئەو وڵاتە دەکاتو بەریتانیاییەکان کەسایەتییان لەبەرامبەر مەلا مستەفا بارزانی نیشاندا بوو و داوای لێدەکەن لەکارەکانی پێشووی پەشیمان بێتەوەو داوا لەهێزی پێشمەرگەی بارزانیو مەهاباد بکات چەکەکانیان دابنێنو تەسلیمی هێزەکانی پەهلەوی بن تا لەدامەزراندنی کۆماری کوردستاندا یارمەتییان بدەن. قازی محەممەد لە وەڵامدا دەڵێت: "ئێمە داوای لێبوردن ناکەینو لەکارەکانمان پەشیمان نینو هەروەها چەند جار وتوومانە دەستی هاوڕێیەتی دەگوشین لەگەڵ ئەو وڵاتانەی کە دەستی دۆستیو هاوڕێیەتیمان بۆ درێژ دەکەن، بەو مەرجەی کە بەکەمتر لەخۆیان دامان نەنێن، ئێمە رێز لە بیرو باوەڕی گشت نەتەوەکان دەگرین.

وەڵامی قازی محەممەد بەپێشنیاری نوێنەری ئەمریکا کە لەزۆربەی بڵاوەکراوەکاندا بڵاوبوویەوە، جارێکی تر باوەڕی تەواو و پتەوی قازی محەممەدی بۆ بزوتنەوەی دیموکراسیو ئازادیخوازی نەتەوەی کورد پیشاندا. قازی محەممەد لەبارودۆخی خراپی زیندانو لەکاتێکدا کە حوکمی

لەسێدارەدانی درابوو لەوەڵامی ئەمریکییەکاندا وتبووی: "من دوو ڕوو نیم‌و باش دەزانم چیتان لێم دەوێت، بەڵام من باوەڕی خۆم لەدەست نادەم. من ناتوانم خیانەت لە نەتەوەکەم بکەم، من‌و میللەتەکەم دەستی برایەتی‌و هاوڕێیەتی سۆڤیەتمان گرتووەو پێشوازی لەیارمەتی‌و پشتگیرییەکانیان دەکەین".

هەر لەم ڕووەوە ڕۆژنامەی ئازەربایجان نووسی: "گیان فیدایی‌و ئیرادەی قازی محەمەد لەزیندانی تاریکی دوژمندا پتەوتر و شێلکارتر دەبێت. قازی محەمەد بەجۆرج ئالنی وتبوو نەتەوەی کورد هیچ جۆرە چاوەڕوانییەکی لەدەوڵەتانی داگیرکەر نییەو تەنها بەهێزی خۆی ئازادی بەدەست دێنێت...".

ئەمریکاو بەریتانیا بەهۆی بندەستەکانیەوە لەعێراق هەوڵیاندا سەرنجی قازی بۆلای خۆیان ڕابکێشن‌و بیکەن بەجێبەجێکاری سیاسەتەکانی خۆیان لەکوردستاندا، لێرەدا ڕووداوێك لەو دەورانە کەپەیوەندییەکی نەپچڕاوی لەگەڵ سیاسەتی دەوڵەتانی ئەمپریالیستدا هەیە، دەیگێڕنەوە. ئەو ڕووداوە لەبارەی تێکۆشانی "شێخ عەلادین زینوە"وەیەو خۆی وەها دەدوێت: "ڕۆژێکیان (سەید عەلی حجازی" کە لەوکاتەدا بەرپرسی ئەمنیەتی عێراق بوو، چووە لای شێخ عەلادین‌و پێی دەڵێت لەنامەیەکدا بە قازی محەمەد ڕابگەیەنێت ئەگەر حەزی هەبوو، دەوڵەتی عێراق ئامادەیە بهێنێتە عێراق‌و بەڕێزەوە بیپارێزێت. شێخ، نامەیەك دەنووسێت‌و دەیداتە یەکێك لەکەسەکانی جێباوەڕی‌و دەینێرێت. قازی محەمەد نامەکە دەخوێنێتەوە، بەڵام هیچ وەڵامێك ناداتەوە، نامەبەرەکە دەگەڕێتەوە و ئەمە بۆ شێخ دەگێڕێتەوە.

ڕێبەرانی گرێدراو بەداگیرکەران لەعێراقدا بەوە ڕازی نابن‌و ئەمجارەش سیخوڕی ژمارەیەکی داگیرکەر لەعێراقدا واتا "نوری سەعید" کە لەو کاتەدا سەرۆك وەزیران بوو، بەتایبەتی خۆی لەگەڵ شێخ عەلادیندا بەتەلەفۆنی قسە دەکات کەدیسان لەگەڵ قازی محەمەددا پەیوەندی بگرێت‌و کارێك بکات تا قازییەکان ڕازی بن‌و بڕۆن بۆ عێراق. شێخ عەلادین ئەمجارە بەدەستی کوڕەکەی شێخ ئەبدولقادر نامەیەکی تر بۆ قازی محەمەد دەنێرێت. قازی

محەمەد دیسان نامەکە دەخوێنێتەوە و لەوەڵامدا دەڵێت بەباوکت بڵێ کە خۆی بووەتە نۆکەری ئەوان‌و دەیەوێت منیش خۆمیان پێ بفرۆشم....

قسە پڕ لەتانەو تەشەرەکانی قازی محەمەد بووە هۆی ئەوە دەستی لەسەر هەڵبگرن. لێرەدا ئاشکرایە کە هەوڵ‌و تیکۆشانی فەرماندەکانی عێراق لەبەرئەوە نەبووە کە لایەنگری لەسەربەخۆیی کوردستان بکەن یان بیانەوێت خزمەتێك بەنەتەوەی کورد بکەن، چونکە لەهەمان کاتدا بزووتنەوەی رزگاریخوازی نەتەوەی کورد لەلایەن هێزەکانی دەوڵەتی عێراق‌و بەریتانییەکانەوە لەباشووری کوردستان بەشێوازێکی توند سەرکوت دەکرا.

دوای ئەوەی کە رێبەرانی تاران‌و نۆکەرە ئەمریکییەکانیان ئامانجەکانیان فەشەلی هێناو پلانەکانیان ئاشکرا بوو، جارێکیتر قازییەکانیان گەڕانەوە بۆ بارەگای مەهاباد.

بۆ پیشاندانی هەوڵ‌و تێکۆشانی نوێنەری ئەمریکا سەبارەت بەقازییەکان بەلگەنامەیەکی تر دەخرێتە روو کە تا ئەمڕۆ بڵاونەبووەتەوەو تەنها لە ئەرشیفی دەوڵەتی یەکێتی سۆڤییەت دایە: "فەرماندەکانی سوپای ئێران لەمەهاباد (سەرلەشکر هومایۆنی‌و سەرهەنگ موزەفەری، هاوسەری قازییەکان (قازی محەمەدو سدر قازی‌و سەیف قازی (حاجی مینا خانم‌و شاسوڵتان خانم‌و حاجی فەروخ لەقا)یان دەعوەت کردو پێشنیاریان پێکردن ئەگەر ئامادە بن هەژدە هەزار تمەن بەرتیلیان پێبدەن، بارودۆخی بەدیلگیراوەکانیان باشتر دەکەن‌و رزگاریان دەکەن.

دوای ماوەیەك دیسانەوە"هومایۆنی" ، قازییەکان دەعوەت دەکات پێیان دەڵێت کە هەوڵی من بۆ قازییەکان نەگەیشتۆتە ئەنجام، چونکە چارەنووسی قازییەکان لەدەستی ئەمریکییەکاندایەو من وا بەباشی دەزانم کە سەردانی باڵوێزخانەی ئەمریکا بکەن لەتەورێز. هەروەها سەرلەشکر هومایۆنی دەڵێت: "باڵوێزخانە دەتوانێت داواکاری بەلاوەنانی حوکمی لەسێدارەدان قبوڵ بکات‌و تەنانەت لەزیندان رزگاریان بکات. بنەماڵەو خزمی قازییەکان ئەو پێشنیارە قبوڵ ناکەن‌و دەڵێن بەهیچ شێوازێك لەگەڵ ئەمریکییەکاندا پەیوەندی ناگرن.

لەزینـــدانی مــەهاباد هەڵــسوکەوتیان لەگــەڵ قازییەکانــدا خــراپ بــووەو نەیانهێشتووە کەسێك چاوی پێیان بکەوێت. لەبارەیەوە وەهایـان نووسـیوە: " قــازی محەمــەدو هاوڕێیــانی لــەژوورێکی بــچوك‌و تاریــك‌و شــێداردا زینــدانی بــوون‌و نــەیاندەهێــشت کەســێك بیانبینێــت. هــەموویان نــەخۆش بــوون‌و نەیاندەهێشت پزیشك چارەسەریان بکات.

مەلا مستەفا بارزانی‌و کوڕەکانی ئیدریس‌و مەسعودو ئەحمەد تۆفیق

سەرەڕای هەموو کۆسپ‌و بەربەستەکانیان ، ٢ کـەس لەفیـداییانی محەمـەد حــسێن ســەیف قــازی بــەناوەکانی "ڕەحــیم زاهیــدی"و "ســاڵح قــەزەڵباش" بەپارەو بەرتیل توانیان بەنهێنی بڕۆنە زیندان‌و چاویان پێیـان بکـەوێت، لـە وتووێژو چاوپێکەوتنێکی وەهادا قازییەکان وتیان کە دەیانبـەن بـەرەو تـاران. قازی محەمەد دەڵێت: "زۆر هەوڵیاندا سـەرنجی ئێمـە بـۆلای خـۆیـان ڕاکێـشن، بــەڵام هــەموو پێــشنیارەکانیانمان ڕەتکــردەوەو ئامانجــەکانیانمان تێکــدا. بەخزمەکانمان بڵێن بەهیچ شێوازێك لەگەڵ نوێنـەری ئـەمریکادا دانەنیـشن. هــەروەها قــازی محەمــەد دەڵــێ درۆیــان لەگەڵمانــدا کــردووە، بــەڵام مــەهێڵن نەتــەوەی کــورد هەڵبخەڵــەتێن، بــا درێــژە بەشۆڕشــەکەیان بــدەن‌و کوردســتان ئازاد بکەن بەئامانجی خۆیان تا لە ناو بردنـی ڕژێمـی پاشایەتی چەکەکانیان

دانەنێن. دەوڵەت زۆر هەوڵیدا تا نامەیەك بۆ هێزە چەكدارەكانی كوردستان بەتایبەت بارزانییەكان بنووسم كەدەست لەخۆڕاگری هەڵبگرن و لەگەڵ سوپای ئێراندا شەڕ نەكەن، بەڵام ئێمە نەماننوسی. بهێڵن با درێژە بەشەڕ بدەن.

زۆربەی مێژوونووسان كە لەبارەی كۆماری سەربەخۆی كوردستانەوە توێژینەوەی بنەماییان كردووە لەسەر ئەو باوەڕەن كە مێژووی كۆماری سەربەخۆی كوردستان لەرۆژی داگیركردنی مەهابادو بەدیل گرتنی قازییەكان لەلایەن دەوڵەتی ئێرانەوە كۆتایی پێهات، بەڵام لەراستیدا وا نییە، چونكە زۆربەی هێزەكانی پێشمەرگەی كۆماری كوردستان بۆ چەند مانگ لەناوچەی شنۆ و لاجان و ترگوڕ و مرگوڕ خۆڕاگرییان كردو لەرێگەیەكی ترەوە زیانی زۆریان لەدەوڵەتی ئێران بینیوە.

راوەستاوەكان لەچەپەوە بۆ راست:

عەبدولڕەحیم جەوانمەرد قازی، جەعفەر ئاغای كەریمی، سەید نانەوازادە، سدیق حەیدەری، میرزا عەزیز سدقی.

دانیشتووەكان لەچەپەوە بۆ راست:

شاعیری نەتەوەیی هەژار، پێشەوا قازی محەمەد، شاعیری نەتەوەیی هێمن

حکومـــەتی ئێـــران جیـــا لەســـوپای تـــەنزیماتی خـــۆی، ڕێـــژەی زۆری لەئاغاواتەکانی چەکدار کردو ناردنی بۆ شەڕی دژی هێزەکانی پێشمەرگە، وەکو "عەزیز ماش"و "عەبدوڵڵا ئیلخانی زادە" و "عومەر خانی شەریفی" و "ڕەشـید بـەگی جـەهانگیری". لەناوچـەی شـنۆو لاجانـدا پێـشمەرگەکانی بـارزانیو ڕێژەیـەك لەپێـشمەرگەکانی مـەهابادی بەفەرمانـدەیی "محەمـەد مەولوود = حەمەد مەولوود" ، سوپاکەیانی تێکداو شکستی پێیـان هێنـا.(١٩) کەسیان لـێ کـوراو (٥) ئەفـسەرو (٦٨) سـەربازیان بـەدیل گـیر. لەناوچـەی "تەرگـەوەر" و "مەرگـەوەر"دا بـەپێی بەڵگەنامـەکانی ئەرشـیڤی سـۆڤیەت، هێزەکـانی پێشمەرگە بەفەرمانـدەیی "زیـرووی بـەهادوری (کـەدوایی بـەرەی گۆڕی) نزیکەی(٧٠٠) کەسیانی نابوود کردو(٣٢٠)کەسی بەدیل گرتن، هەروەها (٥٠٠) تفەنـگو دۆشـکەی دەسـت کـەوت و تانکێـكو (٢) فڕۆکـەیان تێکشکاند. لـەراپۆرتی نوێنـەری سـۆڤیەت لەتـەورێزدا نووسـراوە: کاتێـك کـە کوردەکـان هێرشیان دەکردە شوێنە جۆراوجۆرەکانی سوپای ئێرانو هێـزە چـەکدارەکانی ئاغاواتـە خۆفرۆشـەکان، بـەهێمای تـرسو بەنیـشانەی تەسـلیم بـوون ئـاڵای کوردسـتانیان لەسـەر سـەنگەرەکانیان بـەرز دەکـردەوەو وێنـەی پێـشەوای کوردسـتانیان بەدەسـتەوە گرتبـوو.... ڕۆژێـك نییـە کـە لەناوچـەی کوردسـتان چەند لۆری بریندار و کوژراو نەهێننە تەورێز....."

مەلا مستەفا بارزانی

حکومـەتی ئێـران دەیزانـی لەبەرامبـەر خـۆڕاگری هێـزی پێـشمەرگەی کوردستاندا نـاتوانێ، ناچـار داوای یارمـەتی لـەعێراق و تورکیـا کـرد. لـە(٢٠)ی مانگی مارسدا لەناوچـەی "حـاجی عـومران" لەباشووری کوردسـتان لـەنێوان سـەرهەنگ هومـایۆنی و فەرمانـدەی پۆلیـسی عێـراق ژەنـەراڵ حجـازی دانیـشتنێك ئەنجامـدەدرێت و پـەیمان دەدەن کـە سـوپای عێـراق بـەئامانجی یارمەتیدانی سوپای ئێران دژی پێشمەرگەکانی بارزانی و بەهادوری کار بکەن. هاوکات چاوپێکەوتنێك لەنێوان سەرلەشکر زەنگەنە فەرمانـدەی سوپای ئێران لـەورمێ لەگـەڵ چـەند ژەنـەراڵێکی تورکییـەدا دادەنیـشن و رادەگەیـەنرێ کـە لەسـەر سـنووری ناوچـەی سۆمابرادۆسـت و لەناوچـەی مەرگـەوەری سـوپای تورکییەدا دژی هێزی پێشمەرگە بێنە ناوەوە لەکاتی پێویستدا.

لـەمڕووەوە جارێکی تـر یـەکێتی سیـستمی ئێـران و تورکیـاو عێـراق دژی بزوتنـەوەی ئـازادیخوازی نەتـەوەی کـورد دادەمـەزرێت و سـوپای بـەهێزو چەکداری سێ دەوڵەت بەپشتیوانی دەوڵەتانی داگیرکەر دژی هێـزی خـۆڕاگری پێشمەرگەکانی کوردستان دێنە شەر.

لەچەپەوە بۆ راست: ١. عەلی گەلاوێژ ٢. دکتۆر رەحیم سەیف قازی ٣. محەمەد مەولود ٤. هەژار شاعیری گەورەی کورد ٥. دکتۆر ئاسۆ، لەکاتی هاتنی هەژار بۆ باکۆ.

لەبـەرواری(٢٥)ی مارسـدا، سـوپای ئێـران لەچـەند لاوە بـەتانك و تـۆپ و فڕۆکەوە هێرش دەکاتە سەر پێشمەرگەکانی کوردستان، ئیلگتـۆن دەنووسـێت:

"لەو هێرشەدا(١٩) فڕۆکەی بۆمب هاوێژی ئەمریکی، ناوچە سەرقامگیرەکانی پێشمەرگە کوردەکانیان بۆردومان کرد". ئەڵبەت ئامانجمان لێرەدا گێڕانەوەی مێژووی شەڕەکان نییەو تەنها ئاماژە بەو شەڕانە دەکەین کە پەیوەندی لەگەڵ زیندانی بوونی قازییەکاندا هەبووە. سەرانی ئێران بۆ دروستکردنی ترس و شڵەژاوی لەنێوان هێزە چەکدارەکانی کوردو لاوازکردنی ورەی نەتەوەی کوردو هەروەها بۆ ئەوەی کە پلانە شەیتانییەکانی دەوڵەتانی داگیرکەر ئاشکرا نەکرێت، قازی محەمەدو هاوڕێیانیان لەسێدارەدا.

شایانی باسە کەتوندوتیژی نوێنەرانی داگیرکەرو دەوڵەتی ئێران گەیشتبووە ئاستێك کەرایانگەیاندبوو "راقم" ئامۆزای قازی محەمەدو برا بچووکەکەی ژەنەراڵ محەمەد حسێن سەیف قازیو ئەفسەری هێزی پێشمەرگەکانی کۆماری دەسەڵاتداری کوردستان ، هاوکات لەگەڵیاندا بکوژرێن...

رەحیم سەیف قازی کاتی گەنجێتی لەجلی ئەفسەری کۆماری کوردستاندا لەباکۆ.

بەو مەبەستە لەکۆتایی رۆژانی زستانی ساڵی(١٩٤٦)دا، تەلەگرافێك بەواژۆی سەرۆکی وەزیران قەواموڵسەڵتەنەو بەدەستی باڵوێزخانەی ئێران لەباکۆدا دەگاتە دەستی "راقم"و تیایدا نووسراوە: "جەنابی کاك رەحیم

سەیف قازی، تەواوی خزمەکانتان چاوەڕێی سەلامەتیو گەڕانەوەتنو زۆر پەلەیانە، من بە باڵوێزخانەی دەوڵەتی پاشایەتی ئێران لەباکۆدا رامسپاردووە بۆ گەڕانەوەتان لەرێی بەندەری پەهلەوییەوە کارەکان جێبەجێ دەکەن."

ئەو تەلەگرافە کاتێك نێردرا کەقازییەکان بەحوکمی بڕیاری کۆتایی لەسێدارەدان زیندانی بوونو جگە لەوەش کەسێك لەبنەماڵەی قازی داوای لەسەرۆك وەزیران نەکردبوو کە بۆ گەڕانەوەی نووسەر بۆ ئێران یارمەتی بدات. سا، دیارە دوایین ئامانج لەناوبردنی نووسەر بووە. لەژمارەی (۱)ی مانگی نیسان لە رۆژنامەی "ئیتلاعات"دا وێنەی رەحیم سەیف چاپ بوو و لەژێریدا نووسرابوو: "ئەوە وێنەی رەحیم سەیف قازییە کە حوکمی لەسێدارەدانی دراوە".

هەروەها رۆژنامەی کوردی زمانی "دەنگی جیهانی نوێ" چاپی بەغداد، حوکمی لەسێدارەدانی دادگای سەربازی ئێرانی لەبارەی تاوانبارکردنی نووسەرەوە راگەیاندبوو.

رۆژی(۲۸)ی مارسی ۱۹٤۷ (۷ی خاکەلێوی ۱۳۲٦هەتاوی)، دادگایەکی تری سەربازی بەفەرماندەیی سەرلەشکر "نیکوزاد" هاتۆتە مەهابادو بەنهێنی قازییەکان دادگایی دەکات، هەروەها لەدادگادا رێژەیەك لە"ئەفسەرانی ئێرانی"و "هومایۆنی"و "پارسی تەبار" و "ئەمیر پەروێزی"و "بیگلەری" و "موزەفەری"و "سوڵح جۆ" و پارێزەری بەکرێگیراو بۆ قازییەکان کە دادگا خۆی دیاریکردبوو بەشداربوون. لەراستیدا ئەو دادگاییە تەنها شێوازی رواڵەتی هەبوو، چونکە حوکمی یەکەمین دادگایی وەکو خۆی مایەوەو هیچ کام لەقازییەکان داوای بەخششو لێبوردەییان نەکردو باسێکی نوێ کە لەو دادگایەدا هاتە ئارا، ئاشکراکردنی بەڵگەنامەی نوێ بوو بۆ تاوانبار نیشاندانی قازییەکان.

محەمـــــــەد رەزا پەهلـــەوی‌و ئەحمـــەد قەوامولسەڵتەنە

سـلێمان. ج. خـۆی دان بـەوەدا دەنێـت کـە لەلایـەن ناوەنـدی لەشـکرەوە ئیجازەی پێدرابوو لەو دادگاییـەدا بەشـداری بکات، بـەڵام دیـارە نـاوبراو، یـان یەکێك لەکەسانی جێباوەڕی لەشکر، یان یـەکێك لەئەندامـە بـەرزەکانی سـوپا بووە.

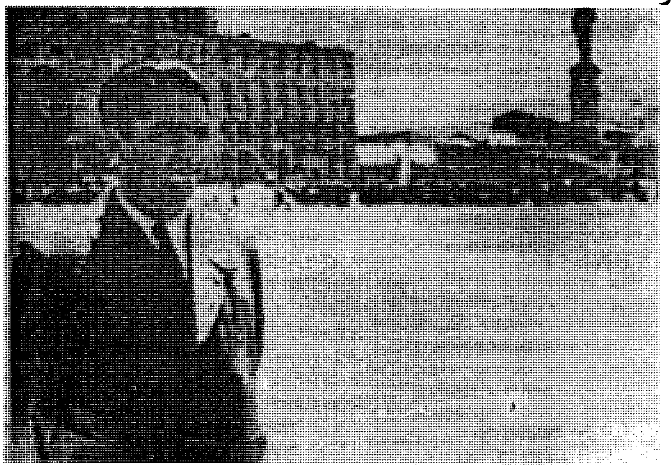

دکتۆر رەحیم سەیف قازی لەمۆسکۆ

دکتــۆر رەحــیم سـەیف قــازی لەمۆسـکۆ لـەگۆڕەپانی سـووردا لـەدلێری‌و ئازایەتی‌و سـەبری قازییـەکان دەدوێت‌و دەنووسێت: "لـەکاتی دادگاییکردنـدا لەقازییەکان ورد بوومەوەو بینیم کە سـەیف قـازی‌و سـدر قـازی لـە دۆخێکـی وەها هەستیاردا رێزێکی تایبەتیان لە قـازی محەمـەد دەگـرت. بـەبێ ئیجازەی

قازی محەمەد دانەدەنیشتن‌و قسەیان نەدەکردو نانیان نەدەخواردو تەنانەت بەبێ ئیجازەی قازی محەمەد نوێژیان نەدەکرد. هەرسێ کەسەکەیان بە "قازی محەمەدو محەمەد حسێن سەیف قازی‌و ئەبولقاسم سدر قازی" شانازییان دەکرد بەنەتەوەو وڵاتەکەیان. بەتایبەت حەزو ئارەزوویەکی زۆریان بۆ کورد پیشان دەدا. کاتێك کە قسە لەخیانەت کرا، قازی محەمەد بەئارامی‌و هێمنی، بەڵام بەناخێکی پڕ لەرق‌و تووڕەییەوە وتی: "ئێرە ماڵی منە، خاکی کوردستان خاکی باب‌و باپیرانمە، چۆن دەکرێت هەوڵی بۆ نەدەم......".

دادگای ناوبراو رۆژی(٣٠)ی مارس، دیسانەوە حوکمی لەسێدارەدانی قازییەکانی سەپاندو نیوە شەوی(٣١)مارس (١٠ی خاکەلێو) دوای جێبەجێکردنی حوکمەکە، ئەو کەسانەی لەتارانەوە هاتبوون مەهابادیان بەجێهێشت.

هەروەها سلێمان. ج. دەنووسێت: "ئەندامانی دادگاییکردنەکە بۆ جاری دووەم، رۆژی (٧)ی خاکەلێو هاتنە ناو مەهابادو رۆژی (٩)ی خاکەلێوە حوکمەکەیان راگەیاندو کازیوەی رۆژی (١٠)ی خاکەلێوە دوای جێبەجێکردنی حوکمەکە بەپەلە لەمەهاباد بەرەو مەیادنووئاو رۆیشتن، ئەندامانی دادگا بەو خێراییە کە رۆح لەجەستەی قازییەکان دەرچوو لەمەهاباد دووركەوتنەوە....."

لەبارەی قسەکانی قازی محەمەدو هاورێیانی لەو دادگاییکردنەدا بەڵگەنامە لەقسەی ئەفسەرانی ئێرانی بەتایبەت ملازم شەریف‌و پەروێزی بوونی هەیە.

شایانی باسە "شەریفی" کە وەکو پارێزەری بەکرێگیراو لەدادگادا ئامادەبوو، دوای کۆتایی دادگاییەکە رۆیشتۆتە ماڵی قازییەکان‌و بەدڵی پڕەوە بەهاوسەری قازییەکانی وتبوو: "بەداخەوە بۆ محەمەد بۆ قازی، بەداخەوە بۆ ئەو پیاوە گەورەیە، داناو زانا، دوێنی لەکاتی جێبەجێکردنی دادگاییەکەدا بەبێ هیچ نووسین‌و یاداشتێك، چوار سەعاتی تەواو قسەی کردو بەزانایی‌و لۆژیکی خۆیەوە سەری ئامادەبووان لە قسەکردنەکانی سوڕما بوو ".

قازی محەمەد وەها بەفیداکارییەوە قسەی دەکردو ئەندامانی دادگاش وەها سەرنجیان ڕاکێشرابوو کەهیچ کامەیان نەیاندەتوانی قسەکانی ببڕن.

لەرۆژی (١٣٢٥/١١/٢٥ هەتاوی = ١٩٤٧/٢/١٤ زایینی) واتا دوو مانگ پێش لەسێدارەدانی قازییەکان، ڕژێمی پەهلەوی هەندێ کەسی بەهۆی هاوکاری لەگەڵ حکومەتی کۆماری کوردستاندا مەحکوم بەمەرگ کردو لەسێدارەی دان، ئەو کەسانە ئەمانە بوون:

١. عەلی بەگی شێرزاد لەشاری بۆکان.
٢. ئەحمەدخانی فارۆقی (سالار).
٣. عەبدوڵاخانی مەتین.
٤. محەمەد خانی دانشوەر.
٥. حەسەن خانی فیزوڵڵا بەگی.
٦. محەمەد بەگی فەیزوڵڵا بەگ.
٧. ئەحمەدخانی شەجیعی.
٨. عەلی خانی فاتح.
٩. شێخ ئەمین ئەسعەدی.
١٠. شێخ سدیق ئەسعەدی.
١١. عەلی ئاغا جەوانمەردی.
١٢. ڕەسوڵ ئاغای جەوانمەردی.

ئەو کەسانە لەشاری سەقز لەسێدارە دران.

قازی محەمەد یاسای ئێرانی بەباشی دەزانیو بارودۆخی سیاسی ئێرانو جیهانی زیاتر لەهەر کەسێکی تر دەناسی. لەڕاستیدا قازی محەمەد دادگاکەی دادگایی دەکرد، نەك دادگا قازی محەمەدی دادگایی بکات. قازی محەمەد دەوڵەتی ئێرانی تاوانبار کرد بەخیانەت لەبەرامبەر مافی نەتەوەی کورددا.

قازی محەمەد بێجگە لەوەی بەدلێریو ئازایەتییەوە پشتیوانی لەنەتەوەی کورد دەکرد، بەڵکو پشتگیری لەگشت نەتەوەکانی ئێرانو ئازادیخوازی ئێرانی دەربڕی.

قـازی محەمــەد بەراشــکاوی‌و بــەبێ هــیچ ترسـێك وتـی: "ئــەم دادگایــە دەستکردو روتینییەو دادگای نەتەوەیی‌و رەسمی نییـە. چـونکە میللـەت رۆڵـە فیداکارەکانی خۆی دادگایی ناکات.

ئێمـە بەباشـی دەزانــین کـە ئێـوەی ئامــادەبووان لـەدادگا بـەپێی قـسەو فەرمانی دەوڵەتانی دەرەکی دادگاییمان دەکەن‌و داواکارییـەکان بەجێـدەهێنن، ئێمـە لـەکردەوەمان پەشـیمان نـین‌و هـیچ کـات خیانـەت بەنەتـەوەو میللـەت لەئەستۆ ناگرین....."

قازی محەمەد

"شەریفی" وتبووی: "ئەو رۆڵـە ئـازاو دلێرانـە وەهـا پـشتگیرییان لەیـەکتر دەکـردو بـەجۆرێك وەڵامیـان دەدایـەوە کـە بـچوکترین پەشـیمانی لـەباوەڕو کردەوەو قسەیاندا دیار نەبوو.....، نە من‌و نـە هـیچ کـام لەقازییـەکان ئامـادە نەبووین ژێر کاغەزی حـوکمی دادگاکـە واژۆ بکـەین......" لەبـەر باسـکردن‌و

بەیانکردنی ئەم قسانە بوو کەدوای تەواو بوونی دادگاو جێبەجێکردنی حوکمی سەپێنراو لەلایەن دادگاوە، شەریفی پلەکانیان لێوەرگرتەوەو لەسوپا وەدەرینان.

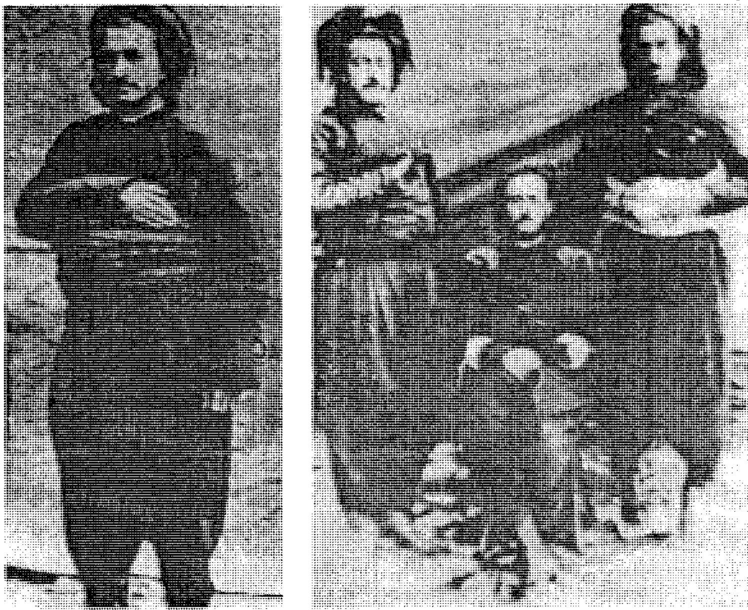

لەلای راستەوە: رەحمان فەتاحی، قازی محەمەدو سدر قازی

هەموو رەوتی دووهەمین دادگاییکردن بەپێچەوانەی یاسای دادگای سەربازی ئێران بوو و تەنها مەبەستو ئامانجی ئەفسەرەکانی ناو دادگا لەبەر ئەوە بوو کە بەخێرایی دادگایی کۆتایی پێبێنن‌و حوکمی لەسێدارەدانی قازییەکان جێبەجێ بکەن.

ئێستا با چاوێك بخشێنینە سەر مادەکانی یاسای دادگا سەربازییەکانی ئێران: گریمان ئەگەر حوکمی دووهەمین دادگایی لەهەمان رۆژی (١٠)ی خاکەلێوەدا بەتاوانباران راگەیەندرا بێت، بەپێی مادەی(٢١٧) یاسای دادگای سەربازی ئێران بۆ دیاریکردنی پارێزەر دەبوایە(٥) رۆژ مۆڵەتیان بدایە بەتاوانباران کە حوکمیان بەسەریاندا سەپاندبوو، یان بەپێی مادەی (٢٢٦)

دەبوایە بۆ ماوەی(٥) رۆژ مۆڵەتیان پێیان بدایە تا خۆیان و پارێزەرەکانیان بۆ خوێندنی حوکمی سەپێنراوو ئامادەکردنی بەرگری نامە کاتیان هەبووایە.

وەها دایبنێین کە رەوتی ئەو دادگاییە گرنگە سەبارەت بە سێ تاوانباری سیاسی بووە، لەسەرەتای بەرگری نامەی تاوانباران بۆ رەتکردنەوەی دادگا کە تا دەرکردنی حوکمی قازییەکان تەنها یەك رۆژی خایاندووە، بەلام بەپێی مادەی (٢٧٣)ی یاسای دادگای سەربازی دەبوایە بۆ ماوەی (١٠) رۆژ مۆڵەتیان بەتاوانباران بدایە تا داوای رەتکردنەوەی دادگاکە بکەن. مۆڵەتە یاساییەکان تا (٢٥) رۆژ درێژەی هەیە، بەلام دەستپێکردنی دادگاییو راگەیاندنی حوکمەکەو جێبەجێکردنی حوکمەکە بەگشتی (٣) رۆژی خایاندووە.

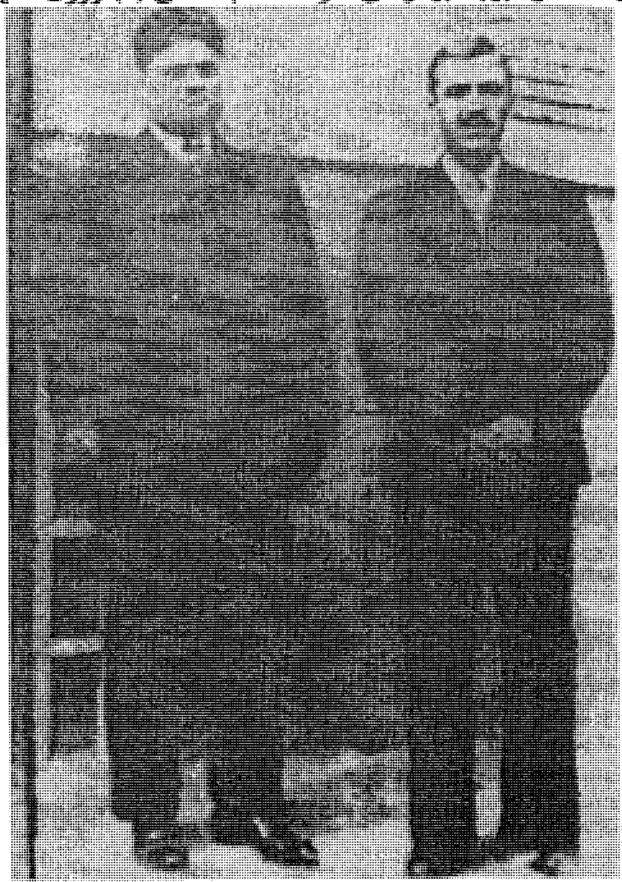

ئەبولقاسم سدرقازیو محەمەد حسێن سەیف قازی لەتەورێز

بۆلـه سـێدارەدانی قازییـەکان هـەموو یاسـایەکی دەوڵـەتیو دابو نـەریتی موسوڵمانی پێشێل کرابوو. شەوی(٣١)ی مارس، واتە ئەو شەوەی قازییـەکانیان لەسـێدارەدا، شـاری مـەهاباد حاڵـەتی شـاری شـەڕی لـەخۆگرتبوو و بـوو بـە ناوەندی چەكو موهیماتی شەڕ.

لەو بارەیەوە سلێمان. ح. دەڵێت: "لەسەربانەکانی ماڵ بەماڵی مەهاباد بـی کەی سی و کلاو ئاسنیەکان دیار بوون و گشت کۆڵانو چوارڕیانو شـەقامەکان بەئۆتۆمبێلی سەربازیو تانكو تۆپ گیرابوون.

لەبارەی دۆخی حاکم لەسەر ناوچەکە لـەرۆژی لەسـێدارەدانی قازییـەکان، فەرماندەی ئەوکاتەی دایرەی (ژەندار مری) سەرهەنگ (ئەمیر پـەروێز) دوای چەند ساڵ وتبووی: "بێجگە لەپارسی تەبار کەفەرمانـدەی سـەربازی مـەهاباد بوو، کەسێك کاتی لەسـێدارەدانی قازییـەکانی نـەدەزانی. رۆژی ١٠ی خاکـەلێوە بانگیان کردین بۆ کۆبوونەوەیەکی نهێنی لەناوەندی سوپادا، لەوێ فەرمانـدەی سـوپای ئێـران سەرلەشـکر "رەزم ئـارا"مـان بینـی، بـەنهێنی لەگـەڵ بـاڵوێزی ئەمریکا جۆرج ئالن هاتبوونە مەهابادو رەزم ئاراش واژۆی شای پیشانماندا بۆ حوکمی لەسێدارەدانی قازییەکان لەدادگای سەربازی.

"رەزم ئـارا" وتـی بـەبێ ئـەوەی کەسـێك بزانێـت، دەبـێ ئـەو حوکمـە جێبـەجێ بکرێـت. پێویـستە هـەموو هێـزی سـەربازیو پـۆلیسو ژەنـدارمری مەهاباد ئامـادەبنو لەسـەربانەکانی مـەهابادو کوچـەو کۆڵانەکانـدا سـەقامگیر بن، نابێ تاکێك لەخەڵکی مەهاباد لەماڵ بێتە دەرەوەو لەو باسە ئاگادار بێت. ئەگـەر خـەڵك ئاگادار بێـتو ئاژاوەیـان نایـەوە، بیانگرنـە بـەر گولـەو لـەهیچ مەترسن........

"ئەمیر پەروێز" وتبووی: "رەزم ئارا دەسـتووری داوە تـا بەشـێك لـەهێزی تایبـەتی سـوپا لەرێگـەی ورمـێ – مـەهابادا سـەقامگیر بـن تـا نـەوەك هێـزی پێشمەرگەی کورد لەوێوە هێرش بکەنە سەرمان بۆ رزگاری قازییەکان......."

دوای سـەپاندنی حـوکمی دووهـەمین دادگـا، قازییـەکانیان لەیـەکتر جیادەکردەوەو هەرکامەیان لەزیندانی ئینفرادی بەندکران تا ئاگایان لەیـەکتر نـەبێت.

سەعات (١١)ی شەوی دەیەمی خاکەلێوە، ئەفسەرێك دەڕواتە ئینفرادییەکەی قازیو دەڵێت: "فەرمانیان داوە ئێمە بتانبەین بۆ تاران، هەستەو خۆت ئامادە بکە."

قازی محەمەد لەئوتومبێلێکدا کەپڕە لە چەند کەسێکی چەکدارو دەیانبەنە گۆڕەپانی چوارچرا. لەوێدا کاتێك کە قازی محەمەد سێدارەکان دەبینێت، لەمەسەلەکە تێدەگات. ئنجا قازی محەمەد دەبەن بۆ هۆڵی شارەوانی. دادوەرو بەرپرسی ئیدارەی تەندروستیو سەرهەنگ پارسی تەبار و مەلا سدیق سدقیو ئەمیر پەروێز لەوێدان.

بەوتەی ئەمیر پەروێز، قازی محەمەد کەدەڕواتە ناو هۆڵەکەوە بەپارسی تەبار دەڵێت: "ئێوە ترستان لەتەرمەکانمان هەیە، ئەگەر مەبەستتان لەسێدارەدانی ئێمەیە، بۆچی بەدرۆ دەڵێن دەتانبەین بۆ تاران، ئەوە نیشانەی ئەوەیە درۆو دەلەسەو دووڕووبوون یاسای ئێوەیە. پارسی تەبار سەیری قازی محەمەد دەکاتو دەڵێت: "لەباتی ئەو قسانە باشتر وایە دابنیشیتو وەسیەتنامەکەت بنوسیت."

قازی محەمەدیش رادەوەستێت و بەمەلا سدیق دەڵێت بنوسە، قازی محەمەد بەزمانی فارسی دەڵێت: "بنوسە، با نەتەوەی کورد بزانێت کە من تا دوایین هەناسەی ژیانم رۆڵەی فیداکاری بوومە...."، لێرەدا "پارسی تەبار" قسەکەی قازی محەمەد دەبڕێو دەڵێت: "قازی، زیاتر لەچەند هەنگاوت نەماوە بۆ داری سێدارەکە، هێشتا دەست لەو قسانە هەڵناگریت، باشتر وایە ئەگەر وەسیەتێك بۆ ژنو منداڵەکەت هەیە بڵێ با مەلا سدیق بۆت بنوسێت....".

قازی محەمەد لەوەڵامدا دەڵێت: "خێزانو خزمی من نەتەوەی کوردە، کەسێك وەکو تۆ کە بەکرێگیراوی بێگانەو ئامێری دەستی ئەمو ئەوە، توانای تێگەیشتنی ئەو مەسەلانەی نییە. ماڵ وێران، چەند خولەکێك زیاترت باقی نەماوە، هەر شتێك دەڵێم دەبێ بینوسن. شەرعی ئیسلام وایە، ئەگەر وانییە ئەی بۆچی مەلا سدیقی بێ ئاینیتان هێناوەتە ئێرە......".

ئەمیر پەروێز لەبارەی ئەو قسانەوە وتبووی: " قازی محەمەد قەد رەنگی روخساری نەگۆڕابوو و هیچ جۆرە ترس و دڵەڕاوکێیەك لەرووومەتیدا دیار نەبوو، دەتوت ئەو نییە کە حوکمی لەسێدارەدانی دراوەو تا چەند خولەکێکی تر لەسێدارە دەدرێت. پیاوێکی ئازاو دلێرو نەترس بوو......".

دوای ئەو قسانە، قازی محەمەد وەسیەتنامەکەی بۆ مەلا سدیق دەڵێتو بەقسەی ئەفسەرانی ئێران، قازی محەمەد دوو وەسیەت نامەی هەبوو، یەکێك بۆ بنەماڵەیو ئەویتر بۆ خەڵك. ئەو وەسیەتنامەیەی بۆ بنەماڵەکەی نوسیبووی، دەگاتە دەستیان، بەلام لەبارەی وەسیەتنامەکەی بۆ خەڵك زانیارییەك لەبەردەستدا نییەو هێشتا کەس نازانێت لەو وەسیەتنامەیەدا چی نووسیبوو.[1]

ئەو وەسیەتنامەیەی بۆ بنەماڵەکەی نووسیبوو، لەبەردەستماندایە، چەند دێڕێك لەبارەی مەسەلە سیاسییەکانەوەیەو ئاراستەی خوێنەرانی بەڕێزی دەکەین:

"بەو هەموو تواناوە لەبەردەستمدا بوو، ئەگەر شەڕمان بکردایە، رەنگە شکستمان نەهێنایە، بەلام بۆ بەرگری لەوێران بوونی مەهابادو کوژرانی خەڵك، شەڕمان نەکرد، بەو هەموو دەرفەتو تواناوە لەبەردەستماندا بوو، دەمانتوانی لەمەهاباد دوور بکەوینەوە، من ئەو خاڵە دیسانەوە لەقسەکانمدا بۆ خەڵکی مەهاباد گێڕاومەتەوە، دەمزانی ئەگەر هەڵبێم، لێرەدا (مەهاباد) هەر وەکو تەوریز کوژران و تالان روویدەدا، بەخەڵکم راگەیاندبوو رەنگە من دەستگیر بکەن و بمکوژن، بەلام بۆ ئەوەی ناموستان بپارێزرێتو نەکەونە بەر دەست درێژییەوە، من راناکەمو خۆم قوربانی ئێوە دەکەم. ئێستا من وەفا بە بەڵێنەکەم دەکەمو لەسەر ئەو باوەڕەم بەدرێژایی مێژوو فیداکارییەکی وەها نەبینراوە.

---

[1] تێبینی وەرگێڕی کوردی: بە پێچەوانەی ئەم وتانە وەسیەتنامەیەك لە سایتی رۆژهەلات بلاو بوەتەوە کە لە کۆتایی ئەم بەشەدا هاتوە

ئەڵبەت ئێوەش پێویستە بۆ کەسانی بنەماڵەم وەفادار بمێنن و تۆڵەی من بسەننەوە. شانازی دەکەم لەرێگەی نەتەوەکەمدا خۆم فیدا بکەم. بژی ئازادیو سەربەخۆیی....."

بەپێی مادەی (٢٩٦)ی یاسای دادگا سەربازییەکان، هەر کەسێك لەلایەن دادگای سەربازییەوە حوکمی مردنی رابگەیەنرێت، دەبێ گوللەباران(رەمی) بکرێت. سەعات چواری نیوە شەو قازی محەمەد دەبەنە گۆڕەپانی چوارچرا، بەڵام کۆنەپەرستان حوکمی راگەیەندراو پێشێل دەکەنو کاتێك کە قازی محەمەد چاوی دەکەوێتە داری سێدارە، بەبێ ئەوەی ورەو دلێری لەدەست بدات، دەڵێت "لەئاییینی ئیسلامدا داری سێدارە مەکرووهە و بێجگە لەوەش بەپێی یاسای دادگای سەربازی مافی ئەوتان نییە لەسێدارەمان بدەن، بەڵکو دەبێ گوللەباران(رەمی)مان بکەن.

لەکاتی جێبەجێکردنی حوکمی لەسێدارەدانی قازییەکاندا، جنایەتکارەکانی ئەو لەسێدارەدانە تووشی ترس ببوون، چونکە لەو نیوەشەوەدا ئەگەر دەنگی گوللە بهاتایە، خەڵك ئاگادار دەبوونو بۆ ئەوان دژوار دەبوو کە رێبەرانی خۆشەویستی کورد بکوژن.

قـازی محەمـەد لـەپای داری سـێدارەدا، کورتـە قـسەیەك دەكـات و داوا لەنەتـەوەی کـورد دەکـات بـۆ ئـازادی درێـژە بەخـەبات بـدەن. قـازی محەمـەد دەڵێت: "بـڕوا بەدەوڵـەتی خۆفرۆشـی پەهلەوی مەکەن، قـسەو بەڵێنـەکانیان هەمووی درۆیـە، درۆیـان لەگەڵمانـدا کـرد. دەسـت لەشـۆڕش هەڵمـەگرن، بـژی ئازادی. قازی محەمەد حەوت هەنگاو بۆ لای سێدارەکە هەڵدەگرێتو دوژمنان واقیـان وڕدەمێنێـتو هۆکارەکـەی لەپێـشەوا قـازی محەمـەد دەپرسـن. قـازی محەمەد دەڵێت: "ئەو مەرگە پیرۆزەو نسیبی هەموو کەسێك نابێت، شـەهید

بـوون لەرێگـەی سـەربەخۆیی‌و ئـازادی میللـەت شـانازییەکی گەورەیـە دەبـێ پێشوازی لێبکرێـت‌و لەئیـسلامدا بـاوە بەهـەلگرتنی حـەوت هـەنگاو پێـشوازی لێبکرێت، بۆیە بەباوەڕەوە ئەو کارە ئەنجام دەدەم.

" ئەمیر پەروێز وتبووی: "کاتێك کـە قـازی محەمـەد لەسـەر چـوار پایـەی سێدارەکە دادەنێن، دەزمالێـك دێـنن تـا چـاوی ببەسـتن، بـەڵام قـازی محەمـەد ئیجـازەی نـەداو وتـی: "ئـەی خاینـەکان، مـن لەبەرامبـەر نەتـەوەو نیـشتمانەکەمدا شـەرمەزار نـیم تـا چـاوم ببەسـتم..... دەمـەوێ لـەدوایین چـرکەکانی ژیانمـدا بـەباوەڕو سـەربەرزییەوە سـەیری ئاسـۆی نیـشتمانی خۆشەویست‌و جوان‌و دڵڕفێنم بکەم کە بە چ شـێوازێك تـاریکی لـەناو دەبـات. مـن رۆڵـەی وەفـاداری میللـەت بـووم‌و ئێـستاش هـەم. مـەرگ بـۆ داگیرکـەران، مەرگ بۆ پەهلەوی، بژی ئێرانی ئازاد، بژی نەتەوەی کوردو سلاو بـۆ کـوردو کوردستان....."

مێژوونووسی کوردی باشـووری کوردسـتان "عـەلادین سـەجادی" لـەبارەی قسەکانی قازی محەمـەدەوە وەهـا دەنوسـێت: " قـازی محەمـەد وتبـووی، ئێـوە ئێستا یەك قازی محەمەد دەکوژن، بـەڵام لـەداهاتوودا هـەزاران قـازی محەمـەد لەئێران سەرهەڵدەدەن‌و کـاروانی شـۆڕش دەگـەیەننـە سـەرکەوتن.....و لەسـەر ئەو باوەڕم ئەو قازی محەمەدانە لەبەرامبەر داگیرکەراندا زۆر دڵڕەقن......"

محەمـەد حـسێن خـان یـان محەمـەد حـسێن خـانی سـەیف قـازی، وەزیـری جـەنگی کۆمـاری کوردسـتانو قائیمقـامی مـەهاباد، هـەروەها لەوێنەکـەدا دەبینرێـت، تەنافەکـە ملی دابرپیوەو تـەنافی سێدارەکە دوای پـچڕان بووەتـە گرێ.

دوای قازی محەمەد، محەمەد حسێن سەیف قازی لەزیندان بەئوتومبێلێکی سـەربازی بـەبیانووی نـاردن بـۆ تـاران دەیبـەن بـۆ هـۆڵی شـارەوانیو لەوێـدا وەسـیەتنامەکەی دەنووسـن. لەسـەرەتای وەسـیەتنامەکەیدا سـەیف قـازی بـۆ هاوسەرەکەی نووسیبووی: "ئەمشەو، شەوی دووشـەممە (١٣٢٦/١/١٠ هەتاوی =

(١٩٤٧/٣/٣٠ زایینی) لەرێی دوورەوە ماڵئاواییتان لێدەکەمو دەمەوێ بزانن من خۆفرۆش نەبووم، هیچ تاوانێکم نییە، تەنها لەرێگای خزمەت بۆ نەتەوەو نیشتمانم دەکوژرێم. چونکە خیانەتم بەنەتەوەو نیشتمانم نەکردووەو لەبەرامبەر ویژدانو شەرەفمدا شەرمەزار نیم.... بکوژانو جنایەتکاران، پێشەوا " قازی محەمەد"یان شەهید کرد، ئەو خیانەتە لەلایەن میللەتی کوردەوە بێ وەلام نامێنێتەوە. ئێمە ئەمرۆ خۆمان فیدای نەتەوە گەورەکەمان دەکەین، من دڵنیام لە هەر دڵۆپە خوێنی ئێمە سەدان قازی سەرهەڵدەداتو شۆرش دژی داگیرکەر درێژەی هەیە.

هاواری من هەموو بێ ئاگایان وریا دەکاتەوەو دەگاتە گوێی تەواوی ئێران، مافمان دەخۆنو خوێنمان دەرێژن.

بەلام تا هەتا هەتایی وەها نامێنێت. مەرگ بۆ پەهلەویی خۆفرۆش. مەرگ بۆ داگیرکەران. بژی پێشەوا قازی محەمەد، بژی کوردو کوردستانو......

سلێمان. ح. لەبارەی لەسێدارەدانی سەیف قازییەوە دەنووسێت: "محەمەد حسێن خانی سەیف قازی مەراسیمی نووسینی وەسیەتنامەکەی پێش لەسێدارەدانی بەئازایەتیو دلێریو ئازادییەوە جێبەجێکرد. وەسیەتنامەکەی بەخەتە جوانەکەیو بەباوەڕ بەخۆبوونێکی تەواو نووسی. لەسەعات چوارو نیوی نیوە شەودا کاتێك لە گۆڕەپانی چوارچرا چاوی بەتەرمەکەی قازی محەمەد کەوت، هاواری کردو وتی: "بژی قازی محەمەد، بژی ئازادی" ئنجا خێرا بردیان بۆلای داری سێدارەکە.

سەرهەنگ ئەمیر پەروێز لەبارەی لەسێدارەدانی سەیف قازییەوە دەڵێت: "کاتێك کە سەرەی سەیف قازی گەیشت بەدەنگێکی بەرز وتی: "بژی پێشەوا قازی محەمەد، بژی میللەتی ئێران، بژی ئازادی" کاتێك لەسێدارەیاندا، ئەڵقەی تەنافەکە پچڕاو کەوتە سەر زەویی، سەیف قازی وەکو قارەمانی چیرۆکە دێرینەکان هەستاو وتی: "ئەی ئەفسەرە خاینەکان، ئێوەو پاشاکانتانو رێو رەسمەکانتانو ئاغاواتەکانتان وەکو ئەو تەنافە دارزاون..."،

ئەو حەقەیان نەبوو ئیتر تاوانبارەکە دیسانەوە لەسێدارە بدەن، بەڵام ئەو یاسایەشیان پێشێل کرد.

سەعاتی پێنج سدر قازییەیان بردە گۆڕەپانی چوارچراو لەسێدارەیاندا، پێش لەسێدارەدان بەپێی قسەکانی "پارسی تەبار" ئاوی خواردنیان هێنا. بەپێی قسەکانی ئەمیر پەروێز، سدر قازی وتبووی: "بەدەستی سەگێکی شووم وەکو تۆ ئاو ناخۆمەوە......"

سدر قازی "ئەبولقاسم سدر قازی" لەسەر سێدارە

هەروەها وتبووی: "سەیف قازیو سدر قازی ئیجازەیان نەدرا بوو چاویان ببەستنو بەردەوام جنێویان بەئەفسەرەکانو بە شا دەدا......"

شایانی باسە ئەمیر پەرویز وتبووی کاتێك قازییەکانیان لەسێدارە دەدا، سەرلەشکر رەزم ئارا و جۆرج ئالن لەقەراخی رووباری بەرامبەر گۆڕەپانی چوارچرا وەستابوونو سەیری لەسێدارەدانی قازییەکانیان دەکرد. بەرە بەیانی زوو پێش هەڵاتنی خۆر بەبێ ئەوەی کەسێك بیانبینێت لەرێگەی "ورمێ"وە گەڕانەوە بۆ "تاران".

بەم شێوازە رێزدارو خۆشەویستی میللەتی کورد بەسەر بەرزیو شانازیو باوەڕو ئیرادەیەکی پتەو گیانیان لەرێگەی نەتەوەی کوردو کوردستانو دیموکراسیدا فیداکرد بەبێ هیچ ترسو پەشیمان بوونەوەیەك.

گۆڤاری "نوایا ورمیا" چاپی سۆڤیەت بەبۆنەی لەسێدارەدانی قازییەکان دەڵێت: "سیخوڕەکانی ئەمریکاو بەریتانیا زۆر هەوڵیانداو پلانیان دانا، بەڵام کاتێك زانیان ناتوانن سەرنجی قازییەکان بۆ لای خۆیان رابکێشنو ناچاریان بکەن خیانەت لەنەتەوەی کورد بکەن، لەسێدارەیاندان.

شایانی باسە یەك هەفتە دوای لەسێدارەدانی قازییەکان لەمەهاباد لە (١٧)ی خاکەلێوەی ١٩٤٧/٤/٧ چوار ئەفسەری نەتەوەیی و ئازادیخوازی کۆماری کوردستانیان لەسێدارەدا: شەهیدان محەمەد نازمی، رەسوڵ نەقەدەییان، عەبدوڵڵا رەوشەنفکرو حەمید مازۆچی (بەڵگەنامەکانی وەزارەتی ناوخۆ لەکۆتایی کتێبەکەوە هێنراوە.

رۆژنامەی رەسمی دەوڵەتی سۆڤیەت "ئیزۆستیا = ئەستێرەی سوور" لەبارەیەوە نووسیبووی: "رێبەرانی رێزدارو کاریگەری میللەتی کورد، (قازی محەمەدو سەیف قازیو سدر قازی)یان لەبەر ئەوە کوشت کە ئامادە نەبوون پلانی ئەمریکاو بەریتانیا لەبارەی کوردستانەوە جێبەجێ بکەن. داگیرکەران لەبەرئەوە پلانەکانیان ئاشکرا نەبێت، بۆ کوشتنی قازییەکان زۆر بەپەلە بوون......"

لەبەیاننامەی کۆنفرانسی دووهەمی حزبی کۆمۆنیستی عێراق لەساڵی ١٩٥٦ بەو بۆنەیەوە پێکهاتبوو نووسیبووی: "دیارە کە ئەمریکا و بەریتانیا

کوردستانیان پارچە پارچە کردووە، هەر بەو هۆیەوە دوای شەڕی جیهانی یەکەم نەیهێشت دەوڵەتی کوردی دابمەزرێت و کۆماری سەربەخۆی کوردستانی بندەستی ئێران و رێبەرانی لەناوبرد......"

قازی محەمەد لەکاتی گەنجێتیدا

قازی محەمەد

سدر قازی

سەیف قازی

لەو بارەیەوە "سلێمان. ح." و هەروەها "نەجەف قولی پسیان" بەهاودەنگی نووسیبوویان: "لەئاکامی هێرشی سیاسەتی دەرەکی، بنەماڵەیەکی زۆر رێزدارو گرنگ و بەناوبانگ لەکوردستان لەناوچوون.....". تەنانەت محەمەد

رەزاشا دوو ساڵ دوای کوشتنی قازییەکان بەهاوسەرەکەی قازی محەمەدی وتبوو: "منیان ناچار کرد کە حوکمی لەسێدارەدانی قازییەکان واژۆ بکەم......"

خانەقای شەمزینان – سدیق حەیدەری، قازی محەمەد، سەیف قازی، لەکاتی ژەنینی مارشی کۆماری کوردستاندا.

لەسەفەری "شا" بۆ مەهاباد لەبەرامبەر بینای خەستەخانەی "شێروخورشید"ی مەهابادا خانمێکی رەش پۆش پیشانی شا دەدەنو دەڵێن ئەوە هاوسەرەکەی قازی محەمەدە. "شا" لەئوتومبێلەکەی دادەبەزێتو قسەی لەگەڵدا دەکات. هاوسەرەکەی قازی دەڵێت: هەموو رۆژێك هەندێ سەربازو دەرەجەدار بەبێڵو قوڵنگەوە دێنە ناو حەوشە و ماڵەکەمان دەپشکنن. "شا" دەستوور دەدات جارێکیتر ئەو کارە دووپات نەبێتەوە، هەروەها دەڵێت من حوکمی لەسێدارەدانی قازییەکانم واژۆ نەکردووە، سیاسەتی جیهانی وایکرد.

لەسێدارەدانی رێبەرانی بزووتنەوەی نەتەوەی کورد – ئەو رێبەرانەی لەناو خەڵکدا گەشەیان کردبوو و گیانی پاکیان لەرێگەی ئازادیو بەختەوەری میللەتدا بەخشی بوو – دڵی تەواوی خەڵکی نیشتمان پەروەرو زەحمەتکێشی

نیشاندابوو، هەر لەو کاتەوە ئەو رووداوە دەریای شۆڕشی میللەتی کوردو ئێرانی خستە شەپۆلێکی بێ ئارامەوە.

نەتەوەی کورد نەترساو ئەوەش بووە هۆی دەرکەوتنی هەستی ئازادیخوازیو نیشتمان پەروەری لەکوردستانو ئێراندا. رۆژنامەی "بسوی ایندە = بەرەو داهاتوو" وەها دەنووسێت: "قازییەکان لەرێگەی ئازادی نەتەوەی کوردو بەهۆی باوەڕو حەزێکی زۆر بۆ ئازادی مرۆڤەکان، بەقارەمانیو پاکیو فیداکاری شەڕیان کردو گیانیان لەو رێیەدا بەخشی. نەتەوەی کوردو هەروەها بزوتنەوەی ئازادی نەتەوەکانی ئێران هەمیشە بەسەر بەرزیو رێزێکی تایبەت لەقازییەکان یاد دەکاتو شانازی دەکات بەناوی نەمریانەوە.........."

رۆژی کۆماری کوردستان — سدیق حەیدەری، شەهید نانەوازادە، میرزا خەلیل موەفەقی، عەبدولرەحیم جەوانمەرد قازی، سەعید خانی هومایۆنو هاوڕێکانی تر.

"ماریا ماچۆکی" لەساڵی ١٩٥٣ لەکتێبەکەیدا بەناوی "ایران در مبارزە = ئێران لەخەباتدا" نووسیبووی: "کوشتنی زاڵمانەی پێشەوای بزوتنەوەی ئازادیخوازی نەتەوەی کورد — قازی محەمەدو براکانی، دلێریو ئازایەتییەکی لەکاتی لەسێدارەداندا لەخۆ پیشاندەدا کە هیچ کات لەیاد ناچێت. ناوی ئەو

برادەرانــە، هــەموو نەتــەوەی کــورد هانــدەدات بــۆ خــەبات لەرێگــەی بەدەســت هێنانی ئازادیو دیموکراسیدا ....."

گۆڤــاری فەرەنــسی "مۆئــاین ئاوریــان" نووســیبووی: "وەبیرهێنانــەوەی یــادەوەری رێبــەری بــەناوبانگو پێــشکەوتوو و رۆشــنبیری نەتــەوەی کــوردو وتەبێــژی بزوتنــەوەی دیمــوکراتی کوردســتان، قــازی محەمــەدو هاوڕێیــانی کــە لەلایەن دەوڵەتی ئێرانەوە لەسێدارە درابوون، نــەك هــەر بــۆ کــورد بــەڵکو بــۆ نەتەوەو کەمینەکانی تری ئێران کرا بە دروشمو سومبولی شۆڕش."

دیپلۆماتو سیخوڕی ئەمریکی، "ئارچی پالد رۆزڤێلت" کە لـەکاتی خۆیـدا لێــزانو پــسپۆڕی ســەربازی باڵوێزخانــەی ئــەمریکی بــوو لــەتاران لــەکتێبی بیرەوەرییەکانیــدا لەبابــەتێك بــەناوی "کۆمــاری کــوردی مــەهاباد" ســەبارەت بەقازییــەکان وەهــا دەنووســێت: "مــن لەگــەڵ رۆژنامــەوانی ئــەمریکیو فەرەنــسیدا رۆیــشتمە مــەهاباد کــە لەنزیکــەوە کۆمــاری ســەربەخۆی مــەهاباد ببینمو لەگەڵ سەرۆك کۆمارەکەیدا – قازی محەمەد – وتووێژ بکەم.

قازی محەمەد لەگەڵ ئارچی بالد رۆزڤێلت

""""بۆمـــان روونبـــووەوە کـــە ڕێو ڕەسمـــی کۆمـــاری کـــورد بەتـــەواوی سەقامگیرە..... بەبینینی قازی محەمـەد هەستمان کـرد ڕێـزو کاریگەرییـەکی تایبەتی لەناو خەڵکدا هەیە..... قازی وەکو ئەنترناسیۆنالیستێکی پێشکەوتوو، ڕێزێکی تایبـەتی لەنەتـەوەکانی تـر دەگـرت...... قـازی کەسایەتییەکی دلێـرو ئازاو رامیارو بێ هاوتا بوو، خاوەن لۆژیـکو وتەبێـژێکی کارامـە بـوو و بـەزۆر هەوڵیـدا تـارێو ڕەسمـی کوردسـتان لەسـەر بنـەماو بنـەڕەتی قـورسو پتـەوی دیموکراسـی بنیـات بنێـت....." ئەنـدامی نـاوخۆیی دادگـای ئـەمریکا "ویلیـام داگلاس" لەیادەوەرییەکانیدا بۆ ئێران بەتایبـەت بـۆ کوردسـتان نوسـیویەتی، کە لەیەکێك لەکوڵانەکانی شاری مەهاباد گەنجێکی لادێیی دەبینێت کە لەگەڵ خێزانەکەیـدا بەچـاروا (چـوارپێو وڵاخ) دەڕۆن، "داگـلاس" لەگـەڵ کـوڕە گەنجەکـە قـسە دەکـاتو پاشـان تێـدەگات ئـەو خێزانـە کـوردە لـەلادێوە ئـەو هـەموو ڕێیـەیان بڕیـوە تـا بێنـە سـەر قـەبری قـازی محەمـەد نوێـژ بکـەن. "داگلاس" بیروڕای لەبارەی ئەو کوڕە گەنجەوە وەها دەردەبڕێـت: "لـەدەنگو روخساریدا ئازایەتی دیار بوو، هەروەها خەنجـەری بەرشـاڵەکەی پیشانی دەدا ئامادەیە هەر کۆسپو بەربەستێك لەسەر ڕێ لابدات....."

دەڵێن لەگۆڤاری "شەفەق"دا نووسراوە دوایین پرسیارێك لەقازی محەمـەد کراوە وتوویانە ئاواتت چییە؟ لەوەڵامدا وتبووی: "ئێرانی دیموکراتیك"*.

* بەڵام ژمارەی ئەو گۆڤارە لێرەدا نەنوسراوەو قازی محەمەد زیاتر بۆ سەربەخۆیی کوردستان هەوڵی داوە تـا وەکو بۆ ئێران.

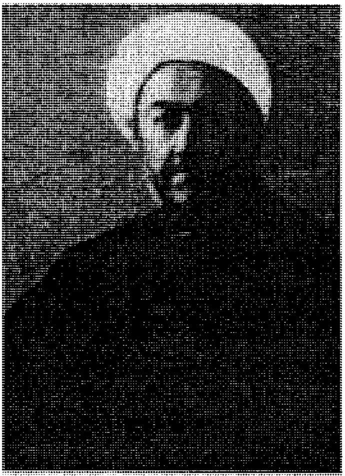

ئەبولحەسەن سەیفولقوززات قازی

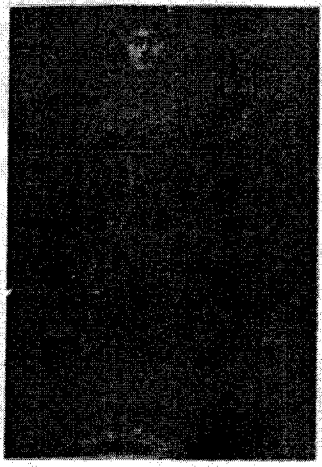

محەمەد حسێن سەیف قازی

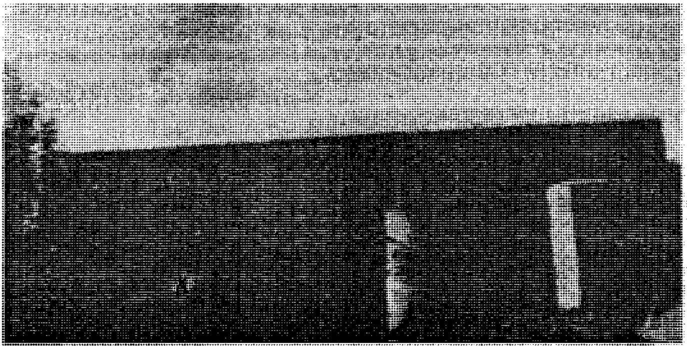

نمایی از محکمهٔ قاضی محمد

وێنەی ئەفسەرانی کورد لە باکۆ

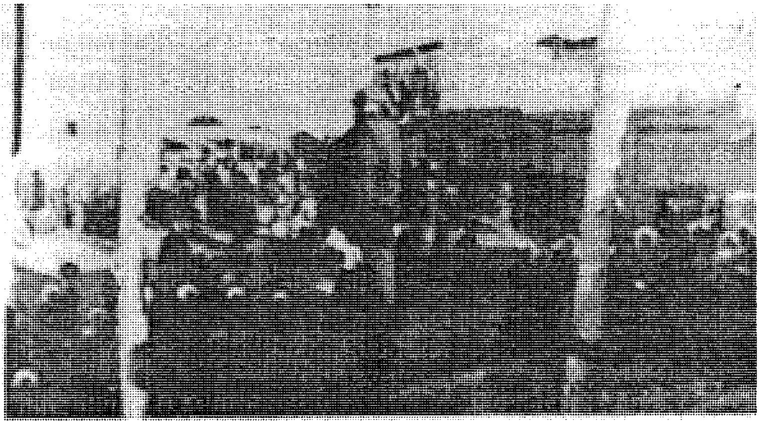

عەلی بەگی شێرزاد لەشاری بۆکان لەسێدارەدراوە

شەهید حامد مازۆجی

وتەیەك بەهۆی دڵتەنگییەوە

لەمنداڵییەوە بەدوای کەسایەتی ونبوومدا دەگەڕام، لەمنداڵییەوە بەدوای ئەوەدا بووم بۆ پرسیارەکانم وەڵامی باش‌و وشیار بدۆزمەوە، هەمیشە دەیانوت مرۆڤە خراپەکان شیاوی مەرگن، هەمیشە دەیانوت دوژمنەکان لەسێدارە دەدەن‌و ئەوکات منیش منداڵ بوووم‌و نەمدەتوانی دۆست‌و دوژمن

لەیــەك جیابکەمــەوە. هەنــدێك لــەخزمو کەســەکانمو بــاوە گــەورەشمیان لەسێدارە دابـوو و نەمـدەزانی لەسەرچی. هـەموو جارێـك کـە مـاڵ بێـدەنگ دەبـوو و بـاوکم ناچـار دەبـوو وەڵامـی پرسـیارەکانم بداتــەوە، بێدەنگییــەکی قـورس گـەرووی دەگـرتو چاوەکانی پـڕ دەبـوو لەفرمێـسكو هیـوای بیـستنی وەڵامی پرسیارەکانی لەمێشکمدا دەکوشتو ناچار بێـدەنگ دەبـووم تـا ئـەوەی سەردەمی منداڵیم تەواو بوو و خەونو خەیاڵی شیرین کۆتایی پێهات.

ئنجا من مامـەوەو بـاوکمو پرسـیاری زۆر کـە ئـیتر بـاوکم نەیـدەتوانی بـە بۆنەی فرمێسکەکانییەوە وەڵامم نەداتەوە، ئەو شەوەی کە باوکم قسەی کـرد بەجوانی بەبیرم دێت. ئەو شەوە لەچاوانی هـەردووکمان فرمێـسك پـڕ ببـوو، ئەو شەوە باوکم سندووقی بچووکی دێرینـی کـردەوەو قـسەو یادەوەرییـەکانی لەگـەڵ چـەند لاپەڕەیەکـدا نیـشانیدام، ئـەو شـەوە تێگەیـشتم کـە هـاوڕێش دەتوانێت لەسێدارە بـدرێت. زانـیم خـۆ فیداکردن بـە چ واتایـە، تیشگەیـشتم عاشق بوون چییە، ئەو شەوە برینێکی کـۆن لەناخمـدا کولایـەوەو زامێکـی تـر سەری هەڵدا. ئەرێ بەراست بۆچی وایـانکردبوو کـە بـاوە گـەورەم لەباوەڕمـدا دوژمن بووە؟ بۆچی؟ تازە وردە وردە راستیکان ئاشکرا دەبوو. زۆرجار باوکمو مـامۆمم ناچـار کـرد یادەوەرییـەکانی ئـەو دەورانــەم بـۆ بێگێڕنـەوە، کاغـەزو بەڵگەنامەکانم ئەوەندە خوێندەوە تا هەموویم لەبەرکرد، نازانم چ ئیلهامێکم بۆ هات وام بەباش زانی کە دەتوانم بۆ سەدساڵەی لـەدایکبوونی پێـشەوا قـازی محەمەد کارێك بکەم، ئەو بیرۆکەیە لەکوێوە هاتـە مێشکم، رەنگـە لەوکاتـەوە بیـستم مـاڵی "رەیـیس عـەلی دەواری"* بووەتـە مۆزەخانـەو جلـەکانیو زینـی ئەسـپەکەیان دانـاوە خـەڵك ببیـنێـت، بەهـەمان پـاکیو چالاکی ئـەو کاتـەی منداڵیمــەوە دەســتم کــرد بــەوەرگێڕانی نهێنییــەکانی دادگـاییکردنی قـازی محەمــەدو هاوڕێیـانی، بـەو هیوایـەی چـێژی زانینـی حەقیقەتـەکان لەگـەڵ خەڵکـدا دابـەش بکـەم، بـەو ئاواتــە بەخــەڵك بڵـێم چـی روویـداوەو چـۆن تێپـەڕیوە، دوای چاپو بڵاوکردنـەوەی کتێبەکـە زۆر کـەس دەسـت خۆیـشیان

* رەییس عەلی دەلواری یەکێکە لەو قارەمانانەی کە کاتی خۆی بەرامبەر بەریتانیا شەڕی کردووەو ئێستا ماڵەکەیان لەشاری "بوشهر" بەهۆی یادی سەدساڵەی لەدایکبوونی کردوویانەتە مۆزەخانە.

لـێم کـرد، بـەڵام بەداخـەوە چـەند کەسـێك کەرێـژەیان بەپەنجـەی دەسـت نەدەگەیـشت، بـەو بیـانووەی کـە مـن ویـستوومە قـەرەبوو و تۆڵـە بکەمـەوە، هەڕەشەیان لێ کردم، تانەوتەشەریان لێمداو بەهـەزاران نـاو و ناتۆرەیـان لـێم داوە چەند رۆژو چەند سەعات لەدادگاکاندا منیان لەناو بکـوژو دزو جـەردەدا هێنـاو بـرد، دوای رزگـاریم هاتمـەوەو چـەند جـار وەرگێڕانـی کتێبەکـەم خوێنـدەوە، مـن کـە هـیچ تـاوانێکم نـەکردبوو، ئـەی بۆچـی دەبـێ ئـەو بـێ ئینسافییەم لەگەڵدا بکەن. لەکۆتایی چاپی دووەمـدا سـەرەڕای حـەزو ویـستی خۆم بەشێك لەو بەڵگەنامانە چاپ دەکەم کە بەنەبوونیان تاوانبارم.

لەعاشقیدا هەڵهاتن نییە لەژین‌و گڕ
وەستاوم وەکو مۆم مەمترسێنە لەئاگر

محەمەد رەزا سەیف قازی
پووشپەڕی ٢٠٠١ — مەهاباد

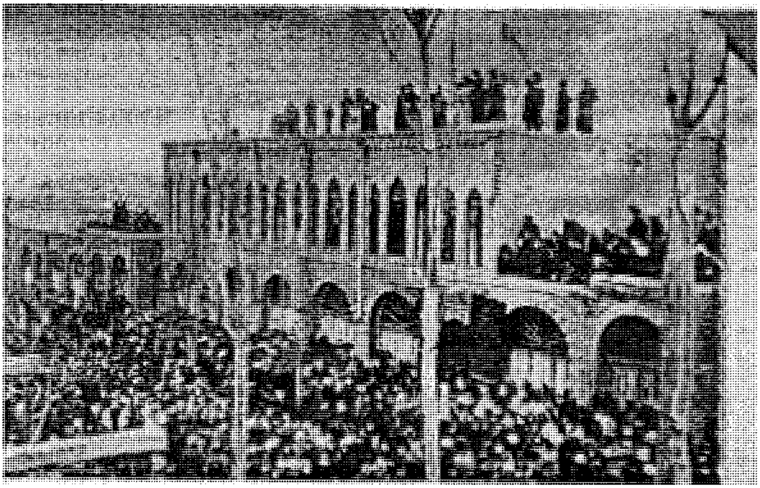

Şehîd Qazi Muhammed — General Mustefa Barzani

وەسیەتنامەی پێشەوای نەمر قازی محەممەد لەدوا ساتەکانی ژیانیدا

بسم الله الرحمن الرحیم

رۆڵە و برا عەزیزەکانم! برا بەش خوراوەکانم، میللەتە زوڵم لێکراوەکەم! وام لە دوایین ساتەکانی ژیانمدا، چەند ئامۆژگارییەکتان دەکەم، وەرن بەخاتری خوا چیتر دوژمنایەتیی یەکتری مەکەن؛ یەك بگرن و پشتتان وە یەکتری بدەن، لەبەرابەر دوژمنی زۆردار و زاڵم بوەستن، خۆتان بەخۆرایی بە دوژمن مەفرۆشن، دوژمن هەر ئەوەندە ئێوەی دەوێ، تا کاری خۆتانی پێجێبەجێ دەکا و قەت بەزەیی پێتاندا نایە؛ لە هەر هەلێکدا بێ، قەت لێتان نابووری.

دوژمنانی گەلی کورد زۆرن، زاڵمن، زۆردارن؛ بێبەزەیین؛ رەمزی سەرکەوتنی هەر گەل و نەتەوەیەك، یەکگرتن و یەك بوونە؛ پشتگیریی تەواوی میللەتە. هەر میللەتێك یەکیەتیی و تەبایی نەبێ، هەردەم ژێر دەستی دوژمنانی دەبێ، ئێوە گەلی کورد! هیچتان لە گەلانی سەرئەم گۆی زەویە کەمتر نیە، بەڵکوو لە پیاوەتی وغیرەت و لێهاتوویی؛ لە زۆرلەو گەلانەی رزگار بوون لە پێشترن.

ئەو میللەتانەی کە لە چنگی دوژمنە زۆردارەکانیان رزگاریان بوو، وەك ئێوەن؛ بەڵام ئەوانەی خۆیان رزگار کردوە، یەکیەتییان لە نێواندا هەبووە؛ با ئێوەش وەکوو هەموو گەلانی رووی زەوی، چیتر ژێر دەست نەبن؛ هەربە یەکگرتن و حەسوودی بەیەك نەبردن وخۆنەفرۆشتن بە دوژمنان لە دژی نەتەوەکەمان دەتوانن رزگاربن.

براکانم! چیتر فریوی دوژمن مەخۆن؛ دوژمنی کورد لە هەر رەنگ و دەستە و قەومێك بێت، هەر دوژمنە، بێروحمە، بێویژدانە؛ روحمتان پێناکا، بە یەکترتان بەکوشت دەدا؛ تەماحو وەبەردەنێ؛ بە درۆ و فرِوفێل بەگژ یەکترو دادەکا؛ لەناو هەموو دوژمنەکانی گەلی کورد، دوژمنی عەجەم لە هەموویان زاڵمتر و مەلعوونتر و خوانەناستر و بێبەزەیی ترە ؛ لە هیچ تاوانێك بەرانبەربە گەلی کورد دەست ناگێرِێتەوە، هەر بەدرێژایی مێژوو لە گەل گەلی کورد، غەرەز و کینەی ریشەداری هەبووە و هەیەتی.

تەماشاکەن، برِوانن تەواوی گەورە پیاوانی گەلەکەتان، لە سمایل ئاغای شکاکەوە بگرە؛ تاجەوهەر ئاغای برای و هەمزە ئاغای مەنگور و چەند و چەندین مرۆڤی دیکە، هەر هەموویان بە فریودان، ئارامیان کردنەوە و خەڵکیان لە پشت کردنەوە و ئینجا زۆرنامەردانە، کوشتیانن؛ هەموو ئەوانەیان بەسوێند و قورئان فریودان کە گویا عەجەم نییەتی خێری لە گەلیاندا هەیە و چاکەیان لە گەلدا دەکات، بەلاّم هەر کوردە خۆش باوەرِە و بەسوێند و سۆزی عەجەم فریوی خواردوە و باوەرِی پێهێناون؛ کەچی تا ئێستاش بەدرێژایی مێژوو، کەس نەیدیوە تاکوو جارێکیش عەجەم بەسوێند و وادە و ئەو پەیمانانەی کە بەسەرانی کوردی داوە، وەفای پێ بکاو وادەکانی لە گەڵ کورد بەجێ بگەیەنێ و هەر هەمووی درۆ و فرِوفێڵ بووە.جا وامن وەکوو برایەکی چووکەی ئێوە لە رێگای خوادا، بۆ خاتری خودا پێتان دەلێم: یەکتربگرن و قەت پشتی یەکتربەرمەدەن. دڵنیا بن ئەگەر عەجەم هەنگوینتان بداتێ، دیارە ژەهری تێکردوە.

بەسوێند و بەڵێنی درۆی عەجەم فریو مەخۆن؛ کە ئەگەر هەزارجار دەست لە قورئانی پیرۆزیش بدا و بەڵێنتان پێ بدا، دڵنیابن مەبەستی فریودانی ئێوەیە، تا وەکوو فێڵێکتان لێ بکا.

وامن لە دواپین ساتەکانی ژیانمدا بەخاتری خودای گەورە ئامۆژگاریتان دەکەم، پێتان دەلێم و خوا بۆ خۆی دەزانێ کە من ئەوەی لە دەستم هات، بەسەرو بە گیان و تێکۆشان، بە ئامۆژگاری و رێنوێنی ورێگەی راستنیشاندانی ئێوە، درێغیم نەکردوە.

ئێستاش لەو ساتەدا و لەو بارودۆخەدا، دیسان پێتان رادەگەیەنم کە چیتر فریوی عەجەم نەخۆن و باوەڕ بەسوێندو دەست لە قورئان دان و بەڵێن وسۆزەکانیان مەکەن.

چونکە عەجەم نە خوادەناسن و نەباوەڕیان بە خوا و پێغەمبەر هەیە و نە باوەڕیان بەرۆژی قیامەت وحساب و کیتاب هەیە.

لە لای ئەوان ئێوە هەرلەبەر ئەوەی کە کوردن، باموسڵمانیش بن، تاوانبارومەحکوومن، بۆ وان دوژمنن؛ سەرو ماڵ و گیانتان بۆ ئەوان حەڵاڵە و بە غەزای دەزانن، بەڵێنم وانەبوو من بڕۆم و ئێوە بەدەست ئەو دۆژمنە دڵرەشانەوە بەجێ بهێڵم، زۆرجاریش بیرم لە رابردوو و گەورە پیاوانمان کردۆتەوە، کە عەجەم بە فریوو سوێند و درۆ وحیلە گرتوویانن و کوشتوویانن، چونکە لە مەیدانی نەبەردیدا پێیان نەوەستان و نەیان توانیوە لە بەرانبەریان دا رابوەستن، ناچاربە درۆ و فروفێڵ هەڵیان خەڵەتاندوون، کوشتوویانن.

من ئەوانم هەر هەموویان لە بیر بوو؛ قەتیش باوەڕم بە عەجەمان نەکردوە؛ بەڵام عەجەم لە پێشکەڕانەوەیان بۆ ئێرە چەندین جار وڵام و راسپاردەیان بە نامە و بەناردنی کەسی ناوداری کورد و فارس بەدانی بەڵێن و پەیمانی یەکجار زۆر و بۆرەوە کە دەوڵەتی عەجەم و شا خۆی نیەتی خێریان هەیە و ئامادە نین تەنانەت دڵۆپێك خوێن لە کوردستان بڕژێ.

ئێستا ئێوە ئەنجامی بەڵێنەکانیان بە چاوی خۆتان دەبینن؛ ئەگەر سەرانی هۆز و عەشیرەتە کوردەکانمان خیانەتیان نەکردبا و خۆیان بەحکوومەتی عەجەم نەفرۆشتبا، ئێمەو ئێوە و کۆمارەکەمان وای بەسەردا نەدەهات.

ئامۆژگاری و وەسیەتم ئەوەیە: با منداڵەکانتان بخوێنن، چونکە ئێمەی میللەتی کورد هیچمان لە میللەتانی دیکە کەمتر نیە، ئیللا خوێندن نەبێ؛ بخوێنن بۆ ئەوەی لە کاروانی گەلان دوانەکەون، هەر خوێندن چەکی کوشندەی دوژمنە.

دڵنیابن و بزانن ئەگەر تەبایی و یەکگرتن و خوێندەواریتان باش بێ؛ زۆر باشیش بەسەر دوژمنانتاندا سەردەکەون، ئێوە نابێ بە کوشتنی من و برا و ئامۆزاکانم چاوتان بترسێ، هێشتا دەبێ زۆر کەسی دیکەی وەکوو ئێمە لەو رێگای ەدا [گیانی خۆیان] بەخت بکەن؛ تا دەگەنە ئاوات و مەبەستتان.

دڵنیام لەدوای ئێمەش زۆر کەسی دیکە هەربە فێڵ و دووڕوویی لەبەین دەبرێن.

دڵنیام زۆرلەوانەی لەدوای ئێمەش دەکەونە داوی فروفێڵی عەجەمان لە ئێمەش زاناتر و لێهاتووتر دەبن، بەڵام هیوادارم کوشتنی ئێمە ببێتە پەند و عیبرەت بۆ دڵسۆزانی گەلی کورد.

وەسیەتێکی دیکەم بۆ ئێوە ئەوەیە کە لە خوای گەورە داوا بکەن، هەرچیەکتان بۆ سەرفرازیی ئەو گەلە کرد، کۆمەکتان لە ئەو بۆ بێ؛ دڵنیام خوای گەورە سەرتان دەخا و کۆمەکتان دەکا.

رەنگە بڵێن ئەی بۆ من سەرنەکەوتم، لەوەڵام دا دەڵێم: بەو خوایە من سەرکەوتووم؛ چ نیعمەتێك و چ سەرکەوتنێك لەوە گەورەترە کە ئێستا من لەرێگەی گەل و میللەت وڵاتەکەم دا، سەر و ماڵ و گیانم لە پێناوی ئەودا دادەنێم، باوەڕ بکەن من خۆم لە دڵمەوە ئارەزووم بوو، ئەگەر مردم بە مەرگێك بمرم کە لەحزووری خوا و رەسووڵی خوا و گەل و میللەتەکەمدا، رووسوور بم؛ بۆ من ئەو مەرگە سەرکەوتنە.

خۆشەویستەکانم! کوردستان ماڵی هەموو کوردێکە؛ هەر وەکوو لە ماڵەوەدا ئەندامانی ئەو ماڵە هەر کەس لە هەرجۆرە کار و کردەوەیەکدا دەیزانێ، ئەو کارەی پێدەسپێرن، ئیتر کەس ماڧ چاوچنۆکیی پێنیە، کوردستانیش هەر ئەو ماڵەیە؛ ئەگەر زانیتان کەسێك لە ئەندامانی ئەو ماڵە کارێکی لە دەستدێ؛ لێی گەڕێن بابیکا.

ئیترنابێ بەردبخەنە سەر رێی و نابێ بەوە دڵگیربن کەیەکێك لە ئێوە بەرپرسیارەتیی گەورەی بە دەستەوەیە.

ئەگەر کاری گەورە کەوتۆتە سەرشانی کەسێك و بەڕێوەی دەبا، دیارە لێیدەزانێ و بەرپرسیارەتیی گەورەتریش[ی]لە بەرانبەر ئەوئەرکەدا هەیە.

دڵنیابە برا کوردەکەت هەرچاکترە؛ دوژمن کینەی لە دڵە و ئەگەر من بەرپرسیاریەتیی گەورەم لەسەر شانی نەبوایە، ئێستا لەژێر داری سێدارەدا رانەدەوەستام.

بۆیە نابێ لە گەڵ یەکتریدا چاوچنۆك بن.

ئەوانەی فەرمانی ئێمەیان بەجێ نەدەگەیاند، نەك هەرفەرمان جێبەجێ نەکردن، بەڵکوو بە تەواوی دوژمنایەتییان دەکردین، لەبەر ئەوەی خۆمان بەخزمەت کاری خەڵکی خۆمان دەزانی، ئێستا ئەوان لەنێو ماڵ و منداڵی خۆیان لەشیرین خەودان،بەڵام ئێمە بەناوی خزمەت کردن بە میللەت، وا لەژێر داری سێدارەین و خەریکم دوایین ساتەکانی ژیانم بەم وەسیەتنامەیە تەواو دەکەم؛ جا ئەگەرمنیش بەرپرسیارەتی گەورەم لەسەرشان نەبووایە، ئێستا منیش وەك ئێوە لەناو خاوخێزان و ماڵی خۆم لە شیرین خەودا دەبووم، ئەوەی کە ئامۆژگاریتان بۆ دوای خۆم دەکەم، ئەمەش یەکێکە لەو بەرپرسیارەتیانەی کە لەسەرشانمە، دڵنیام ئەگەر کەسێکی دیکە لە ئێوە؛ بەرپرسیارەتییەکانی منی وەئەستۆی خۆی گرتبا، ئێستا ئەو لەشوێنی من لە ژێرسێدارە دەبوو.

وا من بەمەبەستی رەزایەتی خودا و بە پێی بەرپرسیارەتی سەرشانم، وەکوو کوردێکی خزمەتکاری گەل ولە رێگای کاری چاکدا (امربالمعروف) ئەو چەند ئامۆژگارییەم کردن هەیوادارم لەمەودوا عیبرەت وەربگرن و بە تەواوی گوێ لە ئامۆژگارییەکانم بگرن.

بە هیوای خوای گەورە بەسەر دوژمنانتاندا سەرکەون.

١ باوەڕتان بە خودا و(ماجاُ من عنداللە) وپەرستنی خودا و پێغەمبەر(د. خ) و بەجێ گەیاندنی ئەرکی ئایینی پتەو بێ.

٢ یەکیەتی و تەبایی لەنێوان خۆتان دا بپارێزن، کاری نەشیاو لە بەرانبەر یەکتردا مەکەن و چاوچنۆك مەبن؛ بەتایبەت لە بەرپرسیاریەتی وخزمەت کردندا.

٣ خوێندن وزانست وپلەی زانیاریتان بەرنە سەرەوە؛ بۆ ئەوەی کەمتر فریوی دژمنان بخۆن.

٤ باوەڕ بە دوژمنان مەکەن، بەتایبەت بە دوژمنی عەجەم، چونکە بە چەند هۆ و ڕێگاوە عەجەم دوژمنی ئێوەیە، دوژمنی گەل ونیشتمان و ئایینتانە. مێژوو سەلماندویەتی کەبەردەوام لە کورد بە بەهانەیە و بە کەمترین تاوان دەتان کوژێ و لە هیچ تاوانێك بەرانبەربە کورد دەست ناگێڕێتەوە.

٥ بۆ چەند رۆژێك ژیانی بێ قیمەتی ئەم دنیایە خۆتان مەفرۆشن بە دوژمن، چونکە دوژمن دوژمنە وجێگەی هیچ باوەڕ پێکردنێك نیە.

٦ خیانەت بە یەکتری مەکەن، نەخیانەتی سیاسی ونە گیانی و ماڵی و ناموسی، چونکە خیانەت کارلای خودا و مرۆڤ سووك و تاوانبارە، خیانەت بەرووی خیانەت کاردا دەگەڕێتەوە.

٧ ئەگەر یەکێك لە ئێوە توانی کارەکانی ئێوە بە بێ خیانەت کردن ئەنجام بدا، هاوکاری بکەن، نەوەك لە پێناوی چاوچنۆکی و بەخیلیدا دژی بوەستن، یان خوانەکا لەسەری ببن بەجاسووسی بێگانە.

٨ ئەوشوێنانەی لە وەسیەتنامەکەدا نووسیومە بۆ مزگەوت ونەخۆشخانە و قوتابخانە؛ ئێوە هەمووتان داوای بکەن تا دەکرێ و سوودیان لێ وەر دەگیرێ.

٩ ئێوە لەخەبات و هەوڵ و تێکۆشان مەوەستن؛ تاوەك هەموو گەلانی دیکە لە ژێر چەپۆکی دوژمنان رزگارتان دەبێ، ماڵی دنیا هیچ نیە، ئەگەر وڵاتێکو هەبێ؛سەربەستیەکووهەبێ، ماڵ وخاك ونیشتمانەکەو هی خۆتان بێ، ئەوکاتە هەموو شتێکتان هەیە، هەم ماڵ، هەم سەروەت، هەم دەوڵەت و ئابڕو ونیشتمانشتان دەبێ.

١٠ من پێم وانیە حەقی خودا نەبێ، حەقی دیکەم لەسەر بێ؛ بەڵام ئەگەر کەسێك پێی وا بوو، لەکەم تا زۆرشتێکی لای منە، سەروەتی زۆرم جێهێشتوە، بابچێ لەواریسانم داوا بکا و وەری بگرێتەوە.

تا ئێوە یەکترنەگرن، سەرناکەون؛ زوڵم و زۆر لەیەك مەکەن، چونکە خوا زۆر زوو زاڵم لەبەین دەبا و نابوودی دەکا، ئەوە بەڵێنی خواوەندە بێکەم وزیاد، زاڵم دەڕووخێ ونابوود دەبێ، خوا تۆڵەی زوڵمی لێدەکاتەوە.

هیوادارم ئەوانە لەگوێ بگرن و خوا سەرکەوتووتان بکا بەسەر دوژمناندا، وەك سەعدی فەرموویەتی:

مراد ما نصیحت بود و گفتیم
حوالت با خدا کردیم و رفتیم

خزمەتگوزاری گەل ونیشتمان
قازی محەممەد

وەرگیراو لە کتێبی" سەرۆك کۆماری کورد لە بەردەم دادگای ئێران دا"
بەرهەڤکردنی بەدرەدین سالّح
سایتی: **www.rojhalat.de**

بەلگەنامەکان

وزارت کشور

اداره کل شهربانی

(فوری)

رونوشت گزارش شهربانی رضائیه مورخه ۲۰/۱۲/۷ شماره (۱۷)

شهربانی کل – ٦٦٤٦٦ گزارش شماره ۲۱ با کلید رمز شهربانی تجدید میشود تعقیب معروضه شماره ٦ دو روز قبل شخصاً بدون اطلاع قبلی بعنوان دیدن شیخ عبداله فرزند شیخ عبدالقادر بمنزل نامبرده رفته مشاهده شد که عمرخان رئیس طائفه شکاک و نوخشت از سوما برادوست و ترنی آقا زیرزا و موسی بیگ و رشید بیگ که از اکراد اشنویه میباشند و شیخ محمد قاضی متصدی شهرداری مهاباد و عده از اکراد سوما برادوست در منزل شیخ عبداله میباشند قریب ۲۰ دقیقه با نامبرده مذاکره شد از این ملاقات و مجموع اطلاعات حاصله چنین استنباط میشود که منظور شیخ عبداله از آمدن بکشور شاهنشاهی برای تهیه زمینه اتحاد کرد بوده و حتی مایل است بین مسیحیان و اکراد اتحادی نیز ایجاد کنند – پاسیار ۲ جلیلوند –

رونوشت با اصل یکسان است ،

سازمان اسناد ملی ایران
IRAN NATIONAL ARCHIVES

شمارهٔ این سند در آرشیو سازمان اسناد ملی ایران ۲۹۳/۱۲/۶۷/۳ می‌باشد.

وەزارەتی ناوخۆ

(خێرا) بەڕێوەبەرایەتی گشتی ئاسایش

نووسراوی راپۆرتی ئاسایشی رەزاییە بەرواری ١٩٤٢/٢/٢٦ ژمارە (١٧)

ئاسایشی گشتی — ٦٦٤٦٦ راپۆرتی ژمارە (١٢) بەکلیلی نهێنی ئاسایش رادەگەیەنێت، بەدواداچوونی راپۆرتی ژمارە ٦ لەرۆژی پێشودا، خۆی بەتایبەتی بەبێ ئاگاداری پێشو بەمەبەستی سەردانی شێخ عەبدوڵڵا کوڕی شێخ عەبدولقادر چووە ماڵی ناوبراو و بینراوە کە عومەرخانی سەرۆك عەشیرەتی شکاك و قائیمقامی سۆمابرادۆست و قەرەنی ئەقازەرزاو مووسا بەگ و رەشید بەگ کە کوردی "شنۆ"ن و شێخ محەمەد قازی بەڕێوەبەری شارەوانی مەهابادو هەندێك لەکوردەکانی سۆمابرادۆست لەلای شێخ عەبدوڵڵان و نزیکەی (٢) دەقیقە لەگەڵ ناوبراودا وتووێژکراو، لەو دانیشتنەداو کۆمەڵێك زانیاری بەدەست گەیشتووەو وەها تێدەگەین کە مەبەستی شێخ عەبدوڵڵا لەهاتنیان بۆ ناو وڵاتی پاشایەتی بۆ رێخۆشکردنی یەکگرتنەوەی کورد بووە، تەنانەت پێیان خۆشە لەنێوان مەسیحییەکان و کوردەکاندا یەکگرتنەوە دابین بکەن — پاسیار ٢ جەلیلوەند —

ئەم نووسراوە لەگەڵ بەڵگە ئەسڵییەکەیدا یەکە!

ژمارەی ئەو بەڵگەیە لەئەرشیفی رێکخراوی بەڵگەنامەکانی میللی ئێراندایە $\frac{٢٩٣}{١٣/٦٧/٣}$

وزارت کشور

اداره کل شهربانی

(فوری)

رونوشت گزارش شهربانی رضائیه مورخه ۲۰/۱۲/۷ شماره ۱۸

شهربانی کل ـ (٦٦٤٦٤) گزارش شماره ۱۲ با کلید رمز شهربانی تجدید میشود تعقیب معروضه شماره ۱۲ امروز شیخ عبداله فرزند شیخ عبدالقادر رعیت ـ عمرخان بخشدار سوما برادوست و شیخ محمد قاضی متصدی شمرنان (؟) ـ و موسی بیک بخشدار اشنویه و قرنی آقا زرزا و رشید بیک اکراد اشنویه و شیخ صدیق گیلانی فرزند سید طه و عده از اکراد دیگر از رضائیه بطرف مهاباد حرکت و از قراریکه انتشار دارد برای رفع اختلاف اکراد مهاباد و اتحاد دادن بین آنها رفته اند ـ پاسیار ۲ جلیلوند ـ

رونوشت با اصل یکسان است .

شمارهٔ این سند در آرشیو سازمان اسناد ملی ایران ۲۹۳/۱۲/۶۷/۵ می‌باشد.

سازمان اسناد ملی ایران
IRAN NATIONAL ARCHIVES

وەزارەتی ناوخۆ

بەڕێوەبەرایەتی گشتی ئاسایش

خێرا ژمارە (١٨)

نووسراوی راپۆرتی ئاسایشی رەزائییە بەرواری(١٩٤٢/٢/٢٦) (١٩٤١) ئاسایشی گشتی - ٦٦٤٦٦ راپۆرتی ژمارە (١٣) بەکلیلی نهێنی ئاسایش رادەگەیەنێت، بەدواداچوونی راپۆرتی ژمارە (١٢) ئەمڕۆ شێخ عەبدوڵلا کوڕی شێخ عەبدولقادر لەلای عومەرخانی قائیمقامی سۆمابرادۆستو شێخ محەمەد قازی بەڕێوەبەری شارەوانی مەهابادو مووسابەگ قائیمقامی شنۆو قەرەنی ئەقازەرزا و رەشید بەگ لەکوردەکانی شنۆو شێخ سدیق گیلانی کوڕی سەید تەهاو هەندێك لەکوردەکانی تر لەرەزاییە بەرەو مەهاباد رۆیشتنو لەو قسانەی بلاوبووەتەوە بۆ چارەسەرکردنی ناکۆکی کوردەکانی مەهابادو یەکگرتنەوەیان رۆیشتووە. پاسیار ٢ جەلیلوەند

ئەم نووسراوە لەگەڵ بەڵگەنامە ئەسڵییەکەیدا یەکە!

ژمارەی ئەو بەڵگەیە لەئەرشیفی رێکخراوی بەڵگەنامەکانی میللی ئێراندایە. ٢٩٣/ ١٢/٦٧/٥

اداره ....

رونوشت گزارش رضائیه وزارت پست و تلگراف و تلفن

شماره ۲۹ تاریخ ۲۱/۷/۲۱ وزارت / اداره / شرکت .... که اصل آن بشماره .... ثبت شده

وزارت — عین گزارش ۱۶ و ۱۷ مهاباد که امروز رسیده مخابره میشود ·

نصری ۲۹ / ۲۱/۷/۲۱

چند روز است عمرشکاک که بوسیله ژوژنام مشغول اخطار بکلیه عشایر اطراف مهاباد ومیاندوآب وبوکان بوده اخیرا روسای عشایر کردستان واستان ۴ درمهاباد جمع شده اند ودر شهر نیز شبها مجلس محرمانه دایر میشود · ازقرار اطلاع حاصله جهت اخراج عده ازشهر میباشد که بعد از رفتن عمرشکاک عملی خواهند نمود ·

۲ — درساعت ۱۵ / ۲۱/۷ عمرخان باهمراهان بطرف رضائیه حرکت ظاهرا چنین شایع است بمنکورها ابلاغ نموده است که باید ازمهاباد بیرون روند وقاضی محمد رابحکومت مهاباد بشناسند ولی منکورها هم قبول نکردند واهالی هم تصمیم دارند منکورها را ازشهر خارج نمایند ·

حشمت

رونوشت با اصل یکی است

IRAN NATIONAL ARCHIVES
سازمان اسناد ملی ایران

شمارهٔ این سند در آرشیو سازمان اسناد ملی ایران ۱۱۶۰۰۷-۱۵-۱۴۹۰ میباشد

تلو # ۲۰۲

ئیداره...........

نوسراوەی راپۆرتی رەزاییە

وەزارەتی پۆستو تەلەگرافوتەلەفۆن

ژمارە (٧٩) تأریخ ١٩٤٢/٧/١٢ (وەزارەت/ئیدارە/كۆمپانیا) .... كە بەلگەی سەرەكی بەژمارەی .... تۆماركراوە.

وەزارەت — وەكو خودی راپۆرتەكەی (١٦) و (١٧) مەهاباد كە ئەمرۆ گەیشتووە دەگاتە دەستتان.

٢٩ نەسری

١٩٤٢/٧/١٢

چەند رۆژێكە عومەری شكاك لەلایەن زەرۆ ناوێكەوە سەرقاڵی هەرِەشەكردنە لەگشت عەشیرەتەكانی دەوروبەری مەهابادو مەیاندوئاو و بۆكان، بەم زوانە سەرۆك عەشیرەتەكانی كوردستان و پارێزەری (٤) لەمەهابادا كۆبوونەتەوەو شەوانە بەنهێنی لەناو شاردا كۆبوونەوە دەكەن. لەوشتانەی كارێك بەدەستمان گەیشتووە، خەریكە هەندێك كەس لەشار دەباتە دەرەوە كە دوای رۆیشتنی عومەر شكاك جێبەجێ دەكرێت!

٢- لەسەعاتی ١٥: ٧: ٢١ عومەرخان لەگەڵ هاورێیانیدا بەرەو رەزاییە(ورمێ) دەرِۆن و وادیارە بەمەنگورەكانی وتوووە دەبێ لەمەهاباد برۆنە دەرەوەو قازی محەمەد هەڵبژێرن بۆ حكومەتی مەهاباد، بەلاَم مەنگورەكان قبوڵیان نەكردوەو خەڵكەكەش بریاریان داوە مەنگورەكان لەشار بكەنە دەرەوە.

حیشمەت

ئەم نووسراوە لەگەڵ بەڵگە ئەسڵییەكەیدا یەكە!

ژمارەی ئەو بەڵگەیە لەئەرشیفی رێكخراوەی بەڵگەنامەكانی ئێراندایە

١٤٩٠ — ١٥ -١١٦٠٠٧

اداره ....

الکراچ تلگراف تبریز

وزارت کشور

۳۳۱/۵ ۱۳۲۴ ...
۳۱/۳/۲۶

رونوشت .... شماره .... مورخه ۳۱/۳/۲۳ وزارت کشور که اصل آن به شماره .... ثبت شد

وزارت کشور ۳۰۴۷/۳۱۷ این ۵ روز است که آقای [illegible] زاده برای رسیدگی به قضیه اعزام
کرده است تعجب است با آن اشتباهاتی که از ساعت [illegible] دولت
[illegible] نکنند از سیدجعفر به این اداره اطلاع [illegible] نکنید اگر [illegible]
از دولت کاری ساخته نیست [illegible] وزیر کشور مسئول [illegible] سیدجعفر [illegible]
[illegible] بوده اند و چه کرده اند [illegible] زاده [illegible] ۳۱/۳/۲۳/۲۱

[illegible]

[illegible]

وزارت [illegible]
[illegible]
۳۱/۳/۲۴

شمارهٔ این سند در آرشیو سازمان اسناد ملی ایران ۲۹۳/۱۳/۶۷/۲۳ می‌باشد.

سازمان اسناد ملی ایران
IRAN NATIONAL ARCHIVES

ئیداره.........

تەلەگرافی تەورێز وەزارەتی ناوخۆ ٢١ — ٢٧/٢ — ١٢٦٤/ن م ١٣٢١/٢/٢٩ (١٩٤٨)

نووســـراوەی....... ژمـــاره .... بـــەروار...... ١٩٤٢/٥/١٦ وەزارەت/ئیداره کـــه بەلگەی سەرەکی بەژمارەی .... تۆمار کراوه.

وەزارەتی ناوخۆ ٣١٦/٢٧

ئـەوه درۆیەکـه کـه ئیلخـانی زاده بـۆ رەزاییـه دروسـتی کـردووەو، جـێ سەرسوڕمانه بەو ئارەزووی هاوکارییـه کـه لـەدلێریو راسـتگۆیی خـۆی لـەلای دەوڵەتـەوه دەینوانـد، شـەرم ناکـات ئەوەنـده لەسـەید عەبـدوڵڵا دەترسـێت، ئەگەر ئێوه ئیجازه دەدەن چارەسەرکردنی کێشه لەلایـەن دەوڵەتـەوه کـارێکی دژوار نییـه، باشـتر وایـه لەجـەنابی وەزیـری جـەنگ پرسـیار بکـەن سـەید عەبدوڵڵاو قازی محەمەد لەکوێ بوونو چییان دەکرد تاراسـتگۆییو ئازایـەتی ئیلخانیزاده روون بێتەوه.

١٩٤٢/٥/١٧فەهمی

ژمارەی ئەو بەلگەیه لەئەرشیفی رێکخراوەی بەلگەنامەکانی ئێراندایه

٢٩٣/١٢/٦٧/٢٣

تاریخ ۷ ماه ۴ ۱۳۲۱

پیوست

وزارت جنگ

اداره

شماره ۱۰۱۰/۷۲۱۸

وزارت کشور

پاسخ شماره ۱۲۶۶۱/دم/۸۷۲۳ راجع بوضعیت سید عبداله در رضائیه ارومیه و در اشتهارات ایلخانی زاده.
با حقیقت تطبیق نمینماید سید عبداله و ناصر محمد مشغول خدمت ارتش دولت بوده اند.

وزیر جنگ

وزارت کشور ۱۵۸۹۹ ۲۱/۴/۹

سازمان اسناد ملی ایران
IRAN NATIONAL ARCHIVES

شمارهٔ این سند در آرشیو سازمان اسناد ملی ایران ۲۹۳/۲۹۰۰۲۷۲۱۹ می‌باشد

وەزارەتی جەنگ لەبەرواری ١٩٤٢/٥/٢٨

١٥٣٧/ ن م
١٩٤٢/٥/٣١

ئیدارە.......... دۆسیە:

ناوەند.........

ژمارە / أ

وەزارەتی ناوخۆ

وەڵامی ژمارە ١٢٦٤/ ن م/ ٨٧٣ سەبارەت بەبارودۆخی سەید عەبدوڵڵا لەزاییە دەسەلمێنرێت قسەکانی ئیلخانیزادە هیچ راستییەکی تێدا نییە، سەید عەبدوڵڵا و قازی محەمەد خەریکی خزمەت بەدەوڵەت بوونە.

وەزیری جەنگ

وادیارە راپۆرتەکانی جەنابی فەهمی لەبارەی ئیلخانیزادەوە راستە.

ژمارەی ئەو بەڵگەنامەیە لەئەرشیفی ریکخراوەی بەڵگەنامە میللیەکانی ئێراندایە

٢٩٣

١٢/٦٧/١٩

شماره ۱۰۱۸۸
پیوست

تاریخ ۹/۱۵ ماه ۱۳۲۱

وزارت کشور

۵(استان چهارم)۵

سازمان اسناد ملی ایران

جناب آقای نخست وزیر

فرمانداری مهاباد گزارشی داده که کلیه عشایر مهاباد و رضائیه
بدهاتی‌ها و رعایای خود که اسلحه ندارند دستور داده‌اند
همگی اسلحه خریداری نمایند برای مزید استحضار خاطر مبارک
رونوشت آنرا بضمیمه تقدیم و ضمناً عرض مینماید در رضائیه هم
مدتی است این خبر متواتراً شنیده میشود مستدعی است امر مقرر
فرمایند گردانی که اصلاً مربوط بطهران و فعلاً در سقز است و
تیمسار سرلشکر پورزند فرمانده لشکر ۳ شمال باختر عقیده دارند
از سقز بمهاباد بیایند زودتر حرکت نموده و بمهاباد برسند.

استاندار استان چهارم

۲۸۰۱۲
۲۱/۱۰/۲

شمارهٔ این سند در آرشیو سازمان اسناد ملی ایران ۲۲-۱۱۲۰۰۱ می‌باشد.

IRAN NATIONAL ARCHIVES

ژماره/ ١٠١٨٨ بەرواری ١٩٤٢/١٢/٦

پاشکۆ/

وەزارەتی ناوخۆ

(پارێزگای چوارەم)

جەنابی بەڕێز سەرۆك وەزیران

قائیمقامی مەهاباد راپۆرتیداوە تەواوی عەشیرەتەکانی مەهاباد و رەزاییە فەرمانیان داوەتە گوندنشینەکانو رەعیەتەکانیان ئەگەر چەکیان نییە هەموویان چەك بکرن، بۆ زانیاری زیاتری بەڕێزتان نووسراوەکە لەگەڵ پاشکۆکەیدا پێشکەشتان دەکەمو هەروەها دەڵێت ماوەیەکە لە رەزاییە ئەو هەواڵە بەردەوام دەبیسترێت، پێویستە دەستوور بفەرموون ئەو کوردانەی تایبەت بەتارانن و ئێستا لەسەقزن، بێن بۆ مەهابادو لیوا فەرماندەی لەشکر "پوور زەند" فەرماندەی لەشکری (٣)ی باکووری رۆژئاوا لەسەر ئەو باوەڕەن لەمەهابادەوە زوو بکەونەڕێو بگەنە مەهاباد.

پارێزگاری پارێزگای چوارەم

٢٨٠١٠

١٩٤٢/١٢/٢٣

ژمارەی ئەو بەڵگەنامەیە لەئەرشیفی ریکخراوەی بەڵگەنامە میللیەکانی ئێراندایە ٢٤ — ١١٢٠٠١

اداره اطلاعات ......
تاریخ ۱ اردیبهشت ۱۳۲۲
شماره ۱۴۳۵/۱۲۷
ضمیمه

وزارت دارائی
قسمت مالی

رونوشت

سازمان اسناد ملی ایران
IRAN NATIONAL ARCHIVES

وزارت دارائی

موضوع: ناامنی در مهاباد

بمنظور استحضار خاطر عالی از اوضاع مهاباد خلاصه گزارشی را که اخیراً از دارائی رضائیه راجع بازدحام اهالی و عدم امنیت در آن شهرستان رسیده از لحاظ میگذراند:

۱- در روز اول اسفند ۱۳۲۱ عده‌ای از فقرای مهاباد اجتماع نموده و بمنظور غارت و سوء قصد بسمت منزل یکنفر از بازرگانان آن شهر موسوم به آقا مجید ساوجبلاغی که گویا میخواسته مقداری غله بطرف میاندوآب حمل کند رفتند ولی بر اثر اقدامات و اندرز دو نفر از اهل محل آقایان قاضی محمد و صدر قاضی [illegible] خوابیده و نیز مبلغ ۲۳۰۰۰۰ ریال بمنظور کمک به مستمندان جمع آوری و قرار (مبلغ مزبور عیناً بمصرف تهیه و خرید خواربار بین فقرا تقسیم شود.

۲- در تاریخ ۲۹ بهمن ۱۳۲۱ یکنفر که خود را نماینده بازرگانی دولت شوروی در تبریز معرفی کرده باتفاق یکنفر افسر شوروی انبارهای غله و توتون اداره را معاینه و بعد از بازدید انبارها [illegible] مربوط بحساب غله و موجودی حقیقی را خواستند ولی چون از طرف آقای نمازی بآنان تذکر داده شد که نسبت باین موضوع از مقامات مرکزی دستوری واصل نگردیده و نمیتوانند مقدار غله موجودی را اظهار دارند تا [illegible] را ارائه دهند بنا براین با اظهار عدم رضایت از اینکه تقاضای آنها بدون اجازه مرکز ترتیب اثری داده نشده از اداره خارج گردیدند.

۳- در اواخر بهمن چند نفر کردها که از عشایر اطراف رضائیه هستند بمنظور خرید اسلحه بمهاباد آمده و یکنفر از آنها که شب را در مهمانخانه آقای کاظم [illegible] بیتوته نموده بود [illegible] اینکه مبلغی از جیب او در مهمانخانه بسرقت برده‌اند مدیر مهمانخانه مذکور را دستگیر و برای مطالبه وجه باداره شهربانی تحویل مینماید ولی بعداً او را از شهربانی گرفته و برای اینکه او را وادار باقرار کند با انواع شکنجه و اذیت او را تحت [illegible] نموده و بالاخره در نتیجه فشار و شکنجه [illegible] مدیر مهمانخانه را بدون اینکه درباره او تحقیقات و رسیدگی شود بقتل رسانیده و شکاکهای مذکور بر اثر عدم [illegible] انتظامی در مهاباد بدون تعقیب برضائیه مراجعت کرده‌اند (جای پرسش است شهربانی که نامبرده را تحویل گرفته بود چرا بدست مدعیان داد) رئیس اداره کل [illegible]

رونوشت مطابق اصل است که در پرونده ۱۲۷ بایگانی است

شماره این سند در آرشیو سازمان اسناد ملی ایران [illegible] می‌باشد

ئیدارە: هەواڵگری

بەروار: ١٩٤٣/٥/٢

ژمارە: ١٤٣٥/١٢٧ وەزارەتی ناوخۆ

پاشکۆ......... بەشی ماڵی

گرنگ و خێرا

نووسراوه
وەزارەتی دارایی
بابەت: نەبوونی ئاسایش لەمەهابادا

بەمەبەستی ئاگاداکردنەوە بۆ جەنابتان لەبارودۆخی مەهاباد کورتە راپۆرتێك رادەگەیەنم سەبارەت بەبارودۆخی دارایی رەزاییەو کۆبوونەوەی خەڵك لەناو شارو نەبوونی ئاسایش لەوشارەدا.

لە رۆژی ۱۹٤۳/۲/۲۰ هەندێك لەهەژارەکانی مەهاباد کۆبوونەتەوەو مەبەستیان لە تالآنو هێرشە بۆ سەر ماڵێکی بازرگانی ئەو شارە بەناوی ئاغا مەجید ساوجبلاقی کە گوایە ویستوویەتی هەندێ دەغڵ ودان بەرەو مەیاندوواو ببات، بەڵام بەهۆی ئامۆژگارییکردنی دوو کەس لەخەڵکی گەرەك، قازی محەمەد و سدر قازی ئاژاوەکە تەواو بووەو هەروەها بڕی (۲۳,۰۰۰۰) ریاڵ بەمەبەستی یارمەتیدانی هەژاران کۆکراوەتەوە و بەڵێن وابوو بڕی پارەی ناوبراو بۆ کڕینو دابینکردنی شتو مەك لەنێوان هەژاراندا دابەش بکرێت.

لەبەرواری ۱۹٤۳/۲/۱۸دا یەك کەس کە خۆی بەنوێنەری بازرگانی دەوڵەتی یەکێتی سۆڤییەت لەتەوریز ناساندو لەگەڵ ئەفسەرێکی یەکێتی سۆڤییەت دا سەردانی سایلۆ و گەنجینەی توتونیان کردو پاش سەیرکردنی گەنجینەکان، داوای دەفتەری حیساب و کتابی ئەوێیان کرد، بەڵام چونکە لەلایەن ئاغای "نەمازی" پێیان وترابوو سەبارەت بەم مەسەلەیە فەرمانێك رانەگەیاندراوە لەلایەن بەرپرسانی ناوەندیەوە نازانێ چەندە دەغڵ و دان لەوێدا هەیە تا دەفتەری حسابو کتاب بخاتە بەر دەست، لەمڕووەوە بەدەربڕینی ناڕازیبوون لەوەی بەداخوازییان بەبێ ئیزنی ناوەند، هیچ کارێکیان نەکردو لەئیدارەکە چوونە دەرەوە.

لەکۆتایی مانگی رێبەنداندا چەند کەسێکی شکاك کە لەعەشیرەتەکانی دەوروبەری رەزاییەن، بەمەبەستی کڕینی چەك هاتوونەتە مەهابادو یەك کەس لەوانە کەشەو لەمیوانخانەی ئاغای کازمی قەفقازیدا بوو و سبەی وەکو ئەوەی بڕی پارە لەگیرفانی دزرابوو، بەڕێوەبەری میوانخانەی ناوبراو دەستگیر دەکاتو بۆ دانەوەی پارەکە رۆیشتۆتە ئیدارەی ئاسایش، بەڵام دوایی ئەویان لەئاسایش وەرگرتووەو بۆئەوەی ناچاری بکەن دان پیادابنێت، بەچەند جۆر ئەشکەنجە ئازاریان داوەو لەدەرئەنجامی گوشارو توندی ئەشکەنجەدا بەڕێوەبەری میوانخانەکە بەبێ ئەوەی لەوبارەیەوە لێکۆڵینەوە بکات، کوشتیو شکاکەکانی نابراو بەهۆی نەبوونی هێزی ئاسایش لەمەهابادا بەبێ بەدواداچوون بۆ رەزاییە گەڕانەوە. (شایانی پرسیارە ئاسایش کە ناوبراوی زیندانی کردبوو بۆچی دای بەدەستی پڕوپاگەندەکەرەکانەوە). بەڕێوەبەری ئیدارەی گشتی هەڵسەنگاندنەکان.

د.پ بەڵگەنامەکە لەگەڵ ئەسڵییەکەیدا یەکە کە لەفایلی (۱۲۷)دایە.

ژمارەی ئەو بەڵگەنامەیە لەئەرشیفی ریکخراوی میللی ئێراندایە ۱۰٥٤۰ — ۱۰۳۰۱۳

تاریخ ۱۹ / ۸ / ۲۲ ۱۳
شماره ۳۳۳۳
پیوست

رونوشت

وزارت کشاورزی

اداره کشاورزی استان چهارم

سازمان اسناد ملی ایران
IRAN NATIONAL ARCHIVES

وزارت کشاورزی

در شب ۲۴ مهرماه تقریباً یازده نفر از افراد رشید رضاباد به خانه آقای قاضی زاده رئیس جدید آمار شبانه حمله و نامبرده را با فجیع ترین وضع مضروب خانواده او را بقتل رسانده و بعد کلیه اثاثیه خانه او را بغارت میبرند روز ۲۵ مهرماه خانواده مرحوم قاضی زاده توسط آقای قاضی محمد که یکی از متنفذین مهاباد است برضائیه اعزام میگردد در نتیجه ترس و وحشت در میان روسا و کارمندان ادارات تولید شد لذا رئیس شهربانی نیز با سایرین برضائیه فرار میکنند.

اینجانب که در اوایل آبانماه شخصاً در رضاباد بودم هنوز ادارات دولتی در مهاباد دایر نشده بود ولی اخیراً پس از ورود جناب استاندار رضائیه رئیس شهربانی و یا سایرین را مجدداً بمهاباد اعزام داشته‌اند محض اطلاع عرض شد.

رئیس اداره کشاورزی استان چهارم - صاحبقلم

رونوشت مطابق اصل است . محل مهر

شمارهٔ این سند در آرشیو سازمان اسناد ملی ایران ۱۱۰-۰۱۰-۱۱۲۰۰۱ میباشد

بەرواری ١٩٤٣/١١/١١

ژمارە ٣٣٣٣ وەزارەتی کشتو کاڵ

پاشکۆ.......... ئیدارەی کشتو کاڵی پارێزگای چوارەم

نووسراوە: نهێنی

وەزارەتی کشتو کاڵ

لەشەوی (٢٤)ی مانگی یەکەمی پاییزدا پانزە کەس لەئاژاوە چییەکانی شاری مەهاباد، هێرشیان کردە سەر ماڵی بەڕێوەبەری تازەی سەرژمێریو پاشان ناوبراو لەبەرچاوی بنەماڵەکەیەوە دەکوژنو دوایی هەموو شتو مەکەکانی ماڵەکەیان تالان دەکەن، رۆژی (٢٥)ی پاییز بنەماڵەی کۆچکردو "قازی زادە" بەدەستی قازی محەمەد کە یەکێکە لەکەسانی بەناوبانگو کاریگەری مەهاباد، دەنێرێتە رەزاییەو لەئاکامدا ترس لەنێوان فەرمانبەرەکاندا بڵاو دەبێتەوە، هەروەها بەڕێوەبەر لەشارەوانی لەگەڵ پاسەوانەکاندا بەرەو رەزاییە هەڵدێت.

خۆم کە لەسەرەتای مانگی گەڵاڕێزاندا لەمەهاباد بووم، هێشتا ئیدارە حکومییەکان لەمەهاباددا دانەنرا بوون، بەڵام دوای هاتنی جەنابی پارێزگار دەیانەوێت دیسان بەرپرسی ئاسایشو پەسەوانەکان بنێرنەوە بۆ مەهاباد. بۆ ئاگاداری جەنابتان ئەوەمان نووسی.

بەڕێوەبەری ئیدارەی کشتو کاڵی پارێزگای چوارەم – ساحب قەڵەم

نووسراوەکە وەکو بەڵگەنامە سەرەکییەکەیە "شوێنی مۆر"

ژمارەی ئەو بەڵگەنامەیە لەئەرشیفی ریکخراوەی بەڵگەنامەکانی نەتەوەیی ئێراندایە ١١١ –١١٢٠٠١

لوزه ۳۶۰

وزارت پست و تلگراف و تلفن

تلگراف

شماره کتاب ...... سال ۱۳۲

نمره	شماره قبض	عدد کلمات	تاریخ اصل	توضیحات	تاریخ وصول	اسم گیرنده
۹	شماره تلگراف	۲۲۲	۱۱	[illegible]	روز / ساعت	

جناب آقای نخست وزیر رونوشت جناب آقای رئیس مجلس شورا رونوشت وزارت

کشور رونوشت وزارت [illegible] رونوشت وزارت [illegible] رونوشت [illegible] ارتش

از قضایای شهریور که اهالی مهاباد [illegible] تحت فشار [illegible] اشرار

واقع [illegible] مختلفه [illegible] مالیات [illegible]

[illegible] شهر [illegible]

[illegible]

[illegible] دولت دریافت و [illegible]

گرفته [illegible] غارت شهر اقدام [illegible]

مهاباد [illegible] مالک [illegible]

[illegible] شهر [illegible] غارت [illegible]

[illegible] جناب آقای [illegible] لشکر ۴ [illegible]

[illegible] این اقدام [illegible]

[illegible]

لوزه ۳۶۰

وزارت پست و تلگراف و تلفن

تلگراف

شماره کتاب ...... سال ۱۳۲

نمره	شماره قبض	عدد کلمات	تاریخ اصل	توضیحات	تاریخ وصول	اسم گیرنده
۹	شماره تلگراف [illegible]			[illegible]	روز / ساعت	

نداشته از غارت و تصاحب اموال مردم دست بردار نمیشوند حال جان و مال

[illegible] اهالی مهاباد در خطر است [illegible] تقاضای [illegible]

عاجل داریم از طرف اهالی ستمدیده مهاباد محمودیان [illegible] سلطانیان

[illegible] جعفری [illegible] شاطر [illegible] زاده [illegible] احمد

۲۲۶۱۱

۲/۸/۲۵

شماره این سند در آرشیو سازمان اسناد ملی ایران [illegible] می باشد

سازمان اسناد ملی ایران
IRAN NATIONAL ARCHIVES

وەزارەتی پۆستو تەلەگرافو تەلەفۆن نموونە ٣٦٥

ژمارەی نامە ٢٦٨١ تەلەگراف .... ساڵ ١٣٢

لە/تەورێزەوە	ژمارە٦٦٢٨	ڕێژەی وشەکان	بەرواری تەواو	تێبینییەکان	بەرواری وەرگرتنی		ناوی وەرگر
					ڕۆژ	مانگ	
بۆ ط	ژمارەی تەلەگراف ١٩٦٥	٢٤٢	١٤		١١/١٥		

جەنابی ئاغای سەرۆك وەزیران نووسراوی جەنابی بەرپرسی پەرلەمانی شۆرا نووسراوی بنکەی روکنی سوپا لەرووداوەکانی مانگی خەرمانان کەخەڵکی مەهاباد بەتەواوی لەژێر گوشاری عەشیرەتەکانی دەوروبەر هەموو ڕۆژێك بەبیانووی جۆراوجۆر بووە (باجیان لەخەڵك وەرگرتووەو گوندەکانیان داگیر کردووەو چەتەیی‌و کوشتن‌و.....)، ئێستا قەناعەتم پێ نییەو ئەو کەسانەی چەند ڕۆژ لەوەوبەر وەکو پاراستنی ناوچەکە هەموو مانگێك دەیان هەزار ڕیاڵیان لەدەوڵەت وەرگرتووە، بەڵام هێرشیان کردۆتە ناو شار، پاش یەك ساڵ گولە هاویشتن لەبەرامبەر مەهابادییەکاندا پاشەکشەیان کردو دیسان هێزەکانی چەکدار کردۆتەوەو لەگوندەکانی دەورەبەری شاردا بڵاوبوونەتەوە تا ناو شار تاڵان بکەن‌و لەناوی بەرن، هەرچەند دوا بەدوای یەك ڕاپۆرتەکان دراوەتە جەنابی پارێزگاری‌و فەرماندەیی لەشکری (٣)، فەرمان بدەن بەنامەیەك تا ئەو کارە وەحشیانە بەربەست بکرێت، بەڵام بەهۆی ناوچەی شاخاوی‌و بەپشت بەستن بەوەی چەکیان لەدەستە، بیر لەفەرمان‌و جێبەجێکردن‌و فەرمانی دەرچوو ناکەنەوەو دەست هەڵناگرن لەتاڵان‌و داگیرکردنی ماڵی خەڵك، گیان‌و ماڵی (١٥٠٠٠) کەس لەمەهاباد لەمەترسیدایە، بەڵام داواکاری خێرامان هەیە بۆ بەرگری‌و ئاسایش. لەلایەن خەڵکی زوڵملێکراوی مەهابادەوە: مەحموودییان، مازۆجی، سوڵتانیان، موعینی، جەعفەری، بلوورییان، بلووری، شاتی، وەلی زادە، شەریفی، موشیری.

نووسراوەی/ ئەحمەد

٢٢٦١١

١٩٤٢/١١/١٦

ژمارەی ئەو بەڵگەنامەیە لەئەرشیفی ڕێکخراوەی بەڵگەنامەکانی میللی ئێراندایە ٦٣-١١٢٠٠١

سال ۱۳۲

تلگراف

نمره تلگراف		عدد کلمات	تاریخ اصل	توضیحات	تاریخ وصول روز	تاریخ وصول ماه
از سرلشکر	۱۹۰۶۰					
به [illegible]	۲۴۳	۹۲	۹		۱۱	۹

جناب آقای نخست وزیر متحدالمآل عطف [illegible] نمره ۱۱۶۱۱ معروض
میدارد در تاریخ ۲۵/۸/۲۱ [illegible] نزاعی بین اهالی [illegible]
[illegible] و طوایف [illegible] بوقوع پیوسته و در نتیجه محمد نام زخمی
و اهالی برای [illegible] ها [illegible] و [illegible] رها بوده
تیراندازی [illegible] و یکنفر از آنان نیز زخمی گردیده بود بعد اقدامی
[illegible] در ظاهر امر آشتی و صلح داده شده و منظور [illegible] خاطر
[illegible] مستحضر است شماره سرلشکر [illegible] اولی دستور اجرا نموده
مسافرت و با روسای طوایف و اهالی ملاقات و به دادن پند و اندرز
[illegible] لازمه برای آنان مبادرت گردید [illegible] [illegible]
[illegible] نگرانی نمی باشد ۲۲۴ د ۲۱/۹/۹ سرلشکر زند

سازمان اسناد ملی ایران
IRAN NATIONAL ARCHIVES

شمارهٔ این سند در آرشیو سازمان اسناد ملی ایران ۱۱۲۰۰۶۰۶ می‌باشد.

١٣٢

١٩٤٤/٩/١٦ ١٩٤٤/١٢/٥ تەلەگراف

ژمارە نامە/ ١٥ ٢١١٩١

لەتەورێزەوە	پسولە	ژمارە ١٩٠٦٠	ڕێژەی وشەکان	بەرواری وەرگرتن
بۆ ط		٢٦٢	٩٦	٩

تێبینی

بەرواری وەرگ		نموونە ٣٦٥
ڕۆژ	مانگ	
١١	٩	

جـەنابی ئاغـای سـەرۆك وەزیرانـی بـەڕێز ئامـاژە بەدەسـتووری (٢٢٦١١) دەکرێت لەبەرواری ١٩٤٢/١٠/٢٧ پێکدانانی نێوان خەڵکی شاری مەهابادو خێڵی مـەنگور ڕوویـداوەو دەرئـەنجام محەمـەد نـاوێ: بریـنـدارو بـووە وخـەڵکی مـەهابادیش مەنگوورییـەکانیان ڕاونـاوەو گوللـەیان هاویـشتووە بـەرەو ئـەو ماڵەی مەنگورییـەکانی تێـدا بـووەو یـەك کەسیان بریـنـدار کـردووەو دوایـی بەرواڵەت نێوانیان کۆك بووەو ئاشتیان بووتەوە، هەروەها خزمەتی جەنابتان عەرزم کردی، منو تیمسار سەرلەشکر ئاغا "ئەدلی" لەم دواییانەدا ڕۆیـشتینە مەهابادو لەگەڵ سەرۆك خێڵەکانو خەڵکدا چاوپێکەوتنمان کردو ئامۆژگاری پێویـستان پێیـان وت، ئێـستاکەش ئـەو سـنووره بێـدەنگ بەرواڵـەت هـیچ نیگەرانییەك لەئارادا نییە.

١٩٤٢/١٢/٢١

فەرماندەی لەشکر/ زەند

ژمارەی ئەو بەڵگەنامەیە لەئەرشیفی ڕێکخراوەیی بەڵگەنامـەکانی میللی ئێراندایە ٦ — ١١٢٠٠١

نمره ۳۶۵

شماره کتاب

سال ۱۳۳

وزارت پست و تلگراف و تلفن

تلگراف

از مهاباد	شماره قبض ۶۲۶۳۱	عده کلمات	تاریخ اصل	توضیحات	تاریخ وصول روز | ماه	نام گیرنده
به	۱۰ شماره تلگراف	۱۹۷	۱		۱۱/۲	

جناب آقای نخست‌وزیر رونوشت ریاست ستاد کل ارتش رونوشت ریاست کل ژاندارمری
کشور طوریکه اطلاع حاصل گردیده گویا دولت در نظر گرفته جهت حفاظت راه
شوسه بین میاندوآب و تکاب سوار محلی تعیین چون راه مزبور از دوکیلومتری میا-
ندوآب تا دوکیلومتری تکاب از میان دهات فدوی و بستگان چاکر رد میشود
حاضرم با دادن تعهد امنیت و حفاظت راه مزبور بوسیله پنجاه نفر سوار محلی کاملا
تامین نموده با مسئولیت خود عهده دار باشم در غیر اینصورت دولت در نظر گیرد
حفاظت راه مذکوره با شخاص خارج واگذار نماید منافی رویه معمولی و اصولی
عشایری بوده دخالت اشخاص غیره در قلمرو فدوی باعث محرومیت چاکر از مراحم
دولت بوده مسلما فدوی را نیز در نظر دولت بدنام خواهند کرد معهذا تقاضا
دارم با مراجعه بسوابق خدمات شایسته چاکر نسبت بدولت توجه فرمایند
در اینگونه خدمات لایقه خود مورد مرحمت دولت واقع شوم علی امیر اسعد

۱۸۳۵۷

۳۲/۱۱/۳

شمارهٔ این سند در آرشیو سازمان اسناد ملی ایران ۱۶۷-۱-۱۲۲۰ می‌باشد.

سازمان اسناد ملی ایران
IRAN NATIONAL ARCHIVES

نموونه (٣٦٥)

ژمارەی نامە (١٥١٤) .... ساڵ........١٩٤

وەزارەتی پۆستو تەلەگرافو تەلەفۆن

تەلەگراف

لـــــــە: تەورێزەوە	ژمارەی باج ٦٢٦٣٦	رێـــــژەی وشەکان	بەرواری سەرەکی
بۆ: تاران	ژمارەی تەلەگراف ٥١	١٩٧	١

بەرواری وەرگرتن		ناوی وەرگر
رۆژ	مانگ	
١/٢٣		

جـەنابی سـەرۆك وەزیـر، نووسـراوی سـەرۆکی ناوەنـدی فەرمانـدەیی گـشتیو نووسـراوی سـەرۆکی گـشتی ژانـدارمری وڵات بـەو شـێوازە رایگەیانـدووە رەنگـە ویستوویەتی بۆ پاراستنی رێگەی "چەورێدە" لەنێوان "مەیاندووئاو" و "نیکان"دا لەناوچەکە سوارە دەست نیشان بکات، چونکە رێگەی ناوبراو لەدوو کیلۆمەتری "مەیاندووئاو" تا دووکیلۆمەتری "نیکان" لەنێوان ئەو گوندانەوە تێپەڕ دەبێت کە خزمەکانی منی لێیە، ئامادەم پەیمان بدەم ئاسایش و پاراستنی رێگەی ناوبراو بەپەنجا کەسی سوارە لەناوچەکەدا دابین بکەمو خۆم بەرپرسیارێتییەکەی لەئەستۆ بگرم، ئەگینا دەوڵەت ناچارە بڕیار بدات پاراستنی رێگای ناوبراو بسپێرێت بەکەسانی دەرەوە، بەرژەوەندییەکە ئاساییو بنەمای عەشایەرییە. دەستێوەردانی کەسانێکی تر لەو بارەیەوە دەبێتە هۆی بێبەریبوونی من لەبەرژەوەندییەکانی دەوڵەت. بەدڵنیاییەوە گوندەکان لەبەرچاوی ناوی دەزرێنەوە، لەم ڕووەوە داواکارم لەبەرێزتان بەگوێرەی پێشینەی خزمەتگوزارییەکانی بەندە بۆ دەوڵەت گرنگی پێبدەن، تا بەهۆی خزمەتە شیاوەکانمەوە بەزەییو رحمی دەوڵەت بگا بە دادگا.

عەلی ئەمیر ئەسعەد

(١٨٣٥٧) ١٩٤٥/١/٢٣

کەسێکی تریش لەم بارەیەوە تەلەگرافێکی بۆ ناردووینو هەر ئەم داواکارییە هەبوو لەئیدارەی ئاسایش داوای دەرچوونی بڕیاریان کردووە.

پێشینە/ شوباتی یەکەم

ژمارەی ئەو بەڵگەیە لەئەرشیفی رێکخراوەکانی بەڵگەنامەکانی میللی ئێرندایە (١٦٧ — ١١٢٠٠١)

۲۱۰۰۳

وزارت پست و تلگراف و تلفن

تلگراف

شماره کتاب

گیرنده	تاریخ وصول (روز / ماه)	توضیحات	تاریخ اصل	عدد کلمات	شماره قبض / شماره تلگراف	از مراغه
			۳۰	۴۴۷		

نخست

دفتر نخست وزیر کپیه مجلس شورای ملی کپیه آقای صدر قاضی کپیه وزارت جنگ

کپیه وزارت کشور کپیه ستاد ارتش کپیه جناب وزیر مشاور کپیه روزنامه مهر ایران

کپیه آژیر کپیه اطلاعات کپیه ـ د؟ کپیه ایران امروز کپیه باختر کپیه رعد

در اینموقع که از مقام نخست وزیری برجسته ترین و شریفترین رجال این ـ

شهرستان را که عبارت از آقایان قاضی محمد و عزیز آقا امیر عشایر رئیس

ایل مامش و عبدالله خان و علیخان و بایز آقا رؤسای ایل منگور و بایزید

آقا رئیس ایل گورک بطهران احضار فرموده اند اهالی این شهرستان از

خدمات برجسته و زحمات طاقت فرسای آنها که جبران ناپذیر است یکی یکی

باستحضار اولیای امور و ملت و روزنامه نگاران میرسانند از وقوع حادثه ـ

شهریور ماه ۱۳۲۰ که قوای ساخلو ارتش در شهرستان مهاباد پراکنده و

و نابود شده بودند در تمام ایلات و ولایات کشور هرج و مرج و بی نظمی حکم فرما بوده

و میهن پرستی که یگانه صفات کردهای سلحشور میباشند و شاهد قضایا

اینست که در جنگ بین المللی پایه محکم و خلل ناپذیر اهالی این

منطقه با دادن خون هزاران جوان میهن پرست متانت خود را از دست ـ

نداده در اینحالت نیز با فداکاری خارق العاده آقای حاجی محمد و آقای

صدری قاضی نماینده محترم مجلس شورای ملی و آقای قرنی آقا مامش و آقایان

فوق الذکر دست برداری و یگانگی را بهم دیگر داده راحتی و آسایش

سازمان اسناد ملی ایران
IRAN NATIONAL ARCHIVES

ژمارەی کتێب

وەزارەتی پۆستو تەلەگرافو تەلەفۆن

تەلەگراف

لـــــە: مەراغەوە	ژمـــــارە پـــسولە: ٣٦٤٣	ژمـــــارەی وشەکان	بـــــەرواری سەرەکی	تێبینییەکان	بـــــەرواری وەرگرتن	ناوی وەرگر	
بۆ: تاران	ژمـــــارەی تەلــەگراف ١٧٩	٤٤٧	٣٠		رۆژ	مانگ	
					١٩٤٤/٦/٢٧		

نووســینگەی ســەرۆك وەزیــران کۆپییــە، پەرلــەمانی شــۆرای نەتــەوەیی کۆپییە، جەنابی سدر قازی کۆپییە، رۆژنامــەی میهری ئێران کۆپییــە، ئـاژێر کۆپییە، خەڵك کۆپییە، ئێران ئەمرۆ کۆپییە، رۆژئاوا کۆپییە، لەم کاتــەدا کـە لەلایــەن ســەرۆك وەزیرانــەوە ئــەو کەسانەی خــوارەوە رۆیــشتوون بـۆ تـاران‌و لەوێ ئامادە بوونە: بـە شـەرەفترین‌و بـەناوبانگترین پیاوانی ئـەم شارە قازی محەمــەدو عــەزیز ئاغــای ئــەمیر عەشــایر بەرپرســی خێڵــی مــامش‌و عەبدوڵلائاغاو عەلی ئاغاو بایر ئاغای گوندی خێڵی نـاوبراو و بایەزیـد ئاغـا بەرپرسـی خێڵـی گـورك، خـەڵکی ئـەم شـارە کـە خزمـەتگوزاری بەرچـاو و بەتاقەتەوە زەحمەتی زۆریان کێشاوەو بەراستی قەرەبوو کردنەوەشی دژوارەو یەکـە یەکـەیان رایدەگەیەنــە خزمــەتی بەرپرســانی کاروبــاری حکــومی‌و رۆژنامەوانەکان کە بەهۆی کارەساتی مـانگی گەلاوێـژی (١٩٤١) هێـزی لەشـکری "سلخۆ" لەشاری مەهاباددا بڵاوبوونەتەوەو لەوێ نەماون‌و لـە هـەموو خێـڵ‌و هەرێمــەکانی وڵاتــدا هــەراو ئــاژاوە زاڵ بــووەو وڵات پــارێزیش یەکێکــە لەتایبەتمەندییـەکانی کـوردە ئازاکـان‌و شـایەتحاڵی رووداوەکـانی ئەوەیـە کـە لەشـەڕی جیهانیـدا پایـەی پتـەوو قورسـی خـەڵکی ئـەم ناوچـەیە بەڕشـتنی خوێنی هەزاران گەنجی وڵات پارێز گەورەیی خۆی لەدەست نەداوە.

سری ۲۱۰

شماره کتاب .... | سال ۱۳۲

وزارت پست و تلگراف و تلفن

تلگراف

ازمراغه	شماره قبض	عدد کلمات	تاریخ اصل	توضیحات	تاریخ وصول روز	تاریخ وصول ماه	نام گیرنده
۹	شماره تلگراف			ص ۲			

را ازخود سلب و صرف حفظ حقوق اهالی وامنیت راهها وبخش ها و ـ
اموال دولتی و ماموریت قیرپوش نمود از هیچگونه فداکاری دریغ نکرده ماند
لذا عموم اهالی اینشهرستان ازاولیای امور دولت استدعا مینمایند که
نسبت بتقاضای آقایان که وکیل این شهرستان میباشند هر گونه توجه و
لطف مبذول فرمایند بر تشکر و مباهات اهالی افزوده خواهد شد
تنها این شهرستان بوده در ایران توانسته در اینمدت گرفتاری چهار
ساله بدون کمک قوای دولتی نظم و آسایش خود را حفظ نماید ۱ عبداله
مدرس مسجد رستم بیگ ۲ حسین مجدی مدرس مسجد صدیق
مدرس مسجد عباس آقا ۴ عبدالقادر ۵ محمد لاهیجانی مدرس مسجد قاضی
۶ ــ علی رحمانی ۷ حمید حمیدی ۸ احمد الهی ۹ مصطفی سلطانیان
۱۰ مصطفی داودی ۱۱ محمد رسول زاده ۱۲ مصطفی جلالی
۱۳ ــ حسین فروهر ۱۴ عطیه اله ۱۵ احمد ولی زاده ۱۶ فیض اله
شفیع زاده ۱۷ عزیز صدیق ۱۸ احمد رسولی ۱۹ لطیف خسروی ۲۰
محمد رسول کرد ۲۱ محمد امین شریفی ۲۲ محمد امین مهیتی بقیه تعداد
شصت پنج امضای اهالی شهرستان مهاباد محمد مدرس *

IRAN NATIONAL ARCHIVES
سازمان اسناد ملی ایران

شمارهٔ این سند در آرشیو سازمان اسناد ملی ایران ۱۵۰۶-۱۵-۱۱۶۰۰۷ می‌باشد.

لەم نێوانەدا بەفیداکاری زۆرباشی جەنابی حاجی محەمەدو جەنابی سدری قازی نوێنەری بەڕێزی پەرلەمانی شۆرای نەتەوەییو جەنابی قەرەنی ئاغامەنشو کەسانی ناوبراو دەستی برایەتیو هاودەنگییان داوەتە یەکتر و ئاسوودەییو ئارامییان لەخۆیان سەندووەو کاتو ژیانی خۆیانیان بۆ پاراستنی مافی خەڵكو ئەمنیەتی ڕێگاکانو ناحیەوماڵو سامانی دەوڵەتو کاروباری دەرەوەیان تەرخان کردوە و لەهیچ جۆرە فیداکارییەك کۆتاییان نەکردووە، لەم ڕووەوە خەڵکی ئەم شارە لەبەرپرسانی کاروباری حکومەت داواکارن کە گوێ لەداخوازی ئەو بەڕێزانە بگرن کە نوێنەری ئەو شارەنو هەر جۆرە سەرنجو ئاسانکارییەك دەتوانن بۆیان ئەنجام بدەن چونکە سوپاسگوزاریو خۆشەویستی خەڵکەکە زیاتر دەبێت.

تەنها ئەم شارە توانیویەتی لەماوەی ئەم چوار ساڵەدا بەبێ یارمەتی وەرگرتنی هێزی دەوڵەتی ئاسایشو نەزمی خۆی بپارێزێت:

عەبدوڵا مودەرس مەجید ڕۆستەم بەگ. ٢حسێن موجدی (مامۆستای مزگەوت) ٣سدیق سدیقی (مامۆستای مزگەوتی عەباس ئاغا) ٤عەبدولقادر. ٥محەمەد لاریجانی (مامۆستای مزگەوتی قازی) ٦ عەلی ڕەحمانی ٧حەمید حەمیدی

. ٨ ئەحمەد ئەلاهی. ٩مستەفا سولتان ئاغا. ١٠مستەفا داودی. ١١ محەمەد ڕەسوڵ سۆفی زادە. ١٢ مستەفا چغایی. ١٣ حسێن فرۆهەر. ١٤ موتڵەبوڵلا. ١٥ ئەحمەد وەلی زادە. ١٦ فەیزوڵلا شەفیع زادە. ١٧ عەزیز سدیق. ١٨ ئەحمەد ڕەسولی. ١٩ لەتیف خوسرەوی. ٢٠ محەمەد ڕەسوڵ کورد. ٢١ محەمەد ئەمین شەریفی. ٢٢ محەمەد ئەمین مەهینیو کەسانیتر.

ڕێژەی شەستو پێنج واژۆی خەڵکی شاری مەهاباد.

محەمەد مودەرس

ژمارەی ئەو بەڵگەنامەیە لە ئەرشیفی ڕێکخراوەکانی بەڵگەنامەکانی میللی ئێران دایە ١٥٠٥ — ١٥ — ١١٦٠٠٧

وزارت کشور

اداره انتخابات

محرمانه

مقام محترم [illegible]

[illegible]

وزارت کشور

۷۹۸
۴۲/۴/۲۵

شماره این سند در آرشیو سازمان اسناد ملی ایران [illegible] می‌باشد

بەروار/ ١٩٤٥/٥/١٢ ژمارە/ ١٠٥٢/ن/٤/٦٦٤٤

وەزارەتی ناوخۆ

ئیدارەی ئاسایش بۆ بەڕێز/ سەرۆك وەزیران

نهێنی:

رایدەگەیەنینە خزمەتت کە لەساڵی (١٩٤٢)دا چەند ڕێسایەك گرێبەست کرا لەگەڵ چەند کەسێك لەسەرۆك خێڵو عەشیرەتەکان بۆ پاراستنی ئاسایشی سنووری پارێزگای چوارەم بەموچەیەکی دیاریکراو دەرچوو. ساڵی رابردوو بەپێی تۆمارکردنی ژمارەی ١٩٤٥/٣/٣ بەناوی شەش کەس لەسەرۆك عەشیرەتەکانی مەهاباد موچەیەکیان بۆ بڕایەوە لەلایەن دارایی دەوڵەتەوە.

ئێستا کە قایمقامی مەهاباد بە دوو ژمارە راپۆرت دەنێرێت جەنابی سەرۆك عەشیرەتەکانی لەم ماوەیەدا لە تاران بوونو گەڕانەوە بۆ ناوچەی خۆیان، بەقایمقامیان وتووە هەندێ لەداواکارییەکانیان قسەیان لێوە نەکراوە، بۆنموونە دانانی موچە بۆ جەنابی سەلیم ئاغا مەعروف پاجاق-ە کەناوبراو سەرۆکی تیرەیەکە کەخێڵەکانی مەنگۆرو پەیوەندییەکانی لەسنووری وڵاتی عێراقدایەو لەگەڵ دزو قاچاخچییەکانی عێراقدا شەڕی کردووەو سەرکەوتووە بۆ دلگەرمیو هاندانی، قایمقام پێشنیاری کردووە موچەیەك وەکو خێڵەکانی تر بۆ ئەویش لەبەرچاو بگیردرێت.

لەلایەکی تریشەوە لەبارەی جەنابی قازی کە بەگوێرەی پاراستنی ئارامیو ئاسایشی شاری مەهاباد ئارەزوویەکی تایبەتی نیشانداوەو کاتێك ناوبراو لەتاراندا بووەو گەیشتۆتە خزمەتتان لەجەنابتان داوای نەکردووە، چونکە بەردەوام خوازیاری دەوڵەت بووە، قایمقام لەوبارەیەوە پێشنیاریان کردووە لەلایەن دەوڵەتەوە بە هەر شێوازێك کە بۆی دەرەخسێت، دڵنیاییو پشتگیری خۆی بۆ ئەو دەربڕێت.

ئێستا ئەو مەسەلەیە بەعەرز گەیاندی و داواکارم بڕیاری خۆت لەبارەی ئەو دوو کەسەوە پێمان بڵێیت.

وەزارەتی ناوخۆ ١٩٤٥/٥/٩

ژمارەی ئەو بەڵگەیە لەئەرشیفی رێکخراوی بەڵگەنامەکانی میللی ئێراندایە

١٥٠٥ — ١٥ — ١١٦٠٠٧

شماره ۱۰۸۹
مورخه ۳۲/۲/۱۱

رکن ۲
شعبه ۳
پیوست

در جواب مراسله مرقوم و اعداد سیزده که مشعر شماره است با شماره ذکر شود

محرمانه مستقیم

وزارت جنگ

ستاد ارتش

جناب آقای نخست‌وزیر

محترماً معروض می‌دارد گزارش واصله از لشکر آذربایجان حاکی است در ۳۲/۲/۳ قونسول رضائیه در معیت شوروی. الف. میکائیلوف سرپرست وارد مهاباد شده انجمن روابط فرهنگی ایران و شوروی را در دبستان قاضی محمد افتتاح و از ده نفر هیئت مدیره و صندوقدار و یک نفر نویسنده اسم نویسی کرده‌اند ولی پرچم ایران و شوروی [illegible] ابتدا دو زبان محفله نموده و یک نفر صلاح‌الدین ایوبی را تحسین نموده بود که واقعه تاریخی هم در مورد استقلال کردستان بوسیله چند نفر خوانده شده —

معاون وزارت جنگ

سازمان اسناد ملی ایران
IRAN NATIONAL ARCHIVES

شمارهٔ این سند در آرشیو سازمان اسناد ملی ایران ۳۰-۱۵۰-۱۵-۰۰۷-۱۱۴۰ می‌باشد.

٤٤٥٣ د/
١٠٦٨٩

بەروار/ ١٩٤٥/٥/١

لـەوەڵامی نامەکانـدا، پیـتو ژمـارە پۆنـت دارەکـان کـەژمارەی لەگەڵدایـە بەژمارەوە بنوسرێن.

ناوەند: ٢

لق: ٢

پاشکۆ:

نهێنی راستەوخۆ

وەزارەتی جەنگ

ناوەندی لەشکر

جەنابی بەڕێز سەرۆك وەزیران

بـــەرێزەوە رادەگەیەنینـــە خزمـــەتتان راپـــۆرتی نـــاردراو لـــە لەشـــکری ئازەربایجانەوە باس لەوە دەکات لەبەرواری ١٩٤٥/٤/١٩، لەشکری رەزاییـە لەگـەڵ "شـەریف ئـۆف"و ئەفـسەرێکی دیکـە هاتوونەتـە نـاو مـەهابادەوە. لیژنـەی پەیوەندییـــەکانی رۆشـــنبیری ئێـــرانو ســـۆڤیەتیان لـــە مـــاڵی "قـــازی محەمەد"دامەزراندووەو لیستێکیان تۆمار کرد کە بریتییە لە دە کەس لیژنەی بەڕێوەبەرو سـەدو یـەك کـەس دامەزرێنـەر، بـەڵام ئـاڵای ئێـرانو وێنـەی پاشا هۆمـایۆنی گـەورە گۆڕەکـەیانی نەڕازاندۆتـەوەو لـەوێ دایاننـەناوە وێنـەی سـەلاحەدینی ئـەیوبیان لـەوێ دانـابوو و سـروودی وروژێنـەریان لـەبارەی سەربەخۆیی کوردستانەوە لەلایەن چەند کەسێکەوە خوێندراوەتەوە.

جێگری وزارەتی جەنگ

ژمـارەی ئـەو بەڵگەیـە لەئەرشـیڤی رێکخـراوی بەڵگەنامـەکانی میللـی ئێراندایە ١٥٠٤ — ١٥ — ١١٦٠٠٧

شماره ۴۹۹۵۲
۵۴۳۱
۲۴/۹/۲۴

در جواب مراسله عنوان و شماره
مرقومه که منضم مرقومه است یا نمره
ذکر شود

وگ ۲
شعبه ۳
پرونده

محرمانه مستقیم فوری

وزارت جنگ

ستاد ارتش

جناب آقای نخست وزیر

در پیرو گزارشات قبلی نسبت باقدامات اکراد برعلیه دولت محترماً معروض میدارد : گزارش واصله از تبریز حاکی است در جلسه اخیر عمرخان اظهار کرده ، قدرت اسمعیل آقای سمیتقو را همه دیده بودند در مقابل دولت نتوانست مقاومت کند آنهائیکه اهالی را تحریک مینمایند موقتاً با ما عملاً همکاری کرده ، و جلو افتادند با عراقیها که ملا مصطفی بارزان در روزهای محرمانه به مهاباد وارد شده ، شیخ عبد اله افندی پیام که قاضی محمد مشغول جمع آوری اعانه واسکان مهاجرین است عمرخان علاوه برگذشت هزار تومان نقداً داده ، در موقع حرکت عمرخان فرزند سمیتقو از مهاباد قاضی محمد اظهار داشته فراموش نکنید به رشید را هم کشته اند و نابوده ، خطی اصرار داشته که اشخاص را مانند حاجی قرنی آقا و ملا خلیل وغیره که حاضر به مهاباد نشده اند بوسیله حاضرین تهدید بنمایند ولی باید بموقعیت توام بوده مقرر شده ، از هر طایفه روحانیون چهار نفر و از هر طایفه هم چهار نفر بمهاباد گسیل نمایند گی انتخاب و به کمیته مهاباد معرفی نمایند

از طرف وزیر جنگ

۲۸۲۸
۲۴/۹/۳۰

IRAN NATIONAL ARCHIVES
سازمان اسناد ملی ایران

شماره این سند در آرشیو سازمان اسناد ملی ایران ۱۵۲۵-۱۷-۱۱۴۰۰۲ میباشد

دم / ٤٩٩٥٢
بەروار ١٩٤٥/١٢/٢

ژمارە/

ناوەند: ٢

لق: ٢

پاشكۆ:

نهێنی راستەوخۆی خێرا

وەزارەتی جەنگ

ناوەندی لەشکر نهێنی راستەوخۆی خێرا

جەنابی بەڕێز/ سەرۆکی وەزیران

بەگوێرەی نامەکانی لەووبەرمان بۆ هەڵسانی کوردەکان دژی دەوڵەت، بەڕێزەوە رایدەگەیەنمە خزمەتتان. ئەو راپۆرتە لە "تەوریز"ەوە بەدەستمان گەیشتووە، دەڵێن لەدوا کۆبوونەوەدا عومەرئاغا وتوویەتی هەموویان شایەتحاڵی بینینی هێزی سمایل خانی سمکۆ بوونەو نەیانتوانیوە لەبەرامبەر دەوڵەتدا خۆڕاگری بکەن. ئەوانە خەڵکی ناوچەکە هاندەدەن، ئێمەش لەبەرامبەریان رادەوەستین و هەرکات رێبکەون لەگەڵمان هاوکاری بکەن و ئاسانکاریمان بۆ بکەن و یارمەتیمان بدەن، ئێمەش هەڵدەستین بۆ جێبەجێکردنی کارەکان. مەلا مستەفای بارزانی ئەمە دوو رۆژەو بەنهێنی هاتۆتە ناو شاری مەهابادو شێخ عەبدوڵڵا ئەفەندی بەیارمەتی و پشتیوانی قازی محەمەد خەریکی کۆکردنەوەی یارمەتی و نیشتەجێ کردنی کۆچبەرو پەنابەرەکانە.

عومەرئاغا بێجگە لە گەنم شەش هەزار تمەنی بە نەقدی پێیان داوە.

لەکاتی بەڕێکردن و چوونە دەرەوەی "تاهیر" کوڕی سمکۆ لە مەهاباد، قازی محەمەد وتوویەتی لەبیرت بێت بێگانەکان باوکتیان کوشتووەو ناوبراو زۆرشێلکار بووە کە کەسانێك وەکو حاجی قەرەنی و مەلا خەلیل و ئەوانی تر کە ئامادە نەبوون لە مەهاباد، لەلایەن ئامادەبووان هەڕەشەیان لێدەکرێت، بەڵام سەرنەکەوتووە. بەڵێن وابوو لە هەرچی چینی مەلایە چوار کەس و لەهەر خێڵێك چوار کەس بۆ نوێنەرایەتی هەڵبژێرن و بەکۆمیتەی مەهاباد بیانناسێنێت.

لەلایەن وەزیری جەنگەوە

٤٨٢٨

١٩٤٥/١٢/١١

ژمارەی ئەم بەڵگەیە لەئەرشیفی رێکخراوەی بەڵگەنامەکانی میللی ئێراندایە
١١٦٠٠٧ — ١٧ — ١٥٢٥

وزارت امور خارجه

رونوشت نامه سفارت شاهنشاهی ایران در بغداد
تاریخ ۲۱ اردیبهشت ۱۳۲۵ شماره ۱۲۸

موضوع: اقدامات راجع بکردستان

وزارت امور خارجه

روزنامه الاخبار چاپ بغداد در شماره ۲۱ اردیبهشت ماه جاری مقاله بقلم (ادوارد [illegible]) خبرنگار رویتر و [illegible] تحت عنوان (اقدامات راجع به جمهوری مستقل کردستان ایران) درج [illegible] ...

[illegible] آذربایجان [illegible] انگلیسی و امریکا [illegible] کنسول آمریکا [illegible] ... [illegible]

قاضی محمد مرکز حکومت خود را (مهاباد) [illegible] ... [illegible]

(ترجمه صحیح [illegible]) [illegible] قاضی محمد زبانهای انگلیسی و آلمانی و فرانسه را بخوبی صحبت میکند و دارای مجموعه نفیسی از کتابهای ایرانی قدیم میباشد .
روسها تمایل ندارند که با کردهای ایران مساعدتهای دیگری بنمایند همچنانکه با ترکهای آذربایجان مساعدت کرده اند
اکراد خواسته اند سیصد هزار قبضه تفنگ ساخت ایران در منطقه خود بدست آورند بتوانند بر دشمن فائق آمده و مهمات در محل فائق آیند . معروف است که قوای ایران نمیتوانند بر دشمن قوای خود حمله نماید . اکراد جدیت دارند بهر وسیله شده خواربار و ذخایر جنگی فراهم نمایند تا بتوانند آرزوی خود یعنی استقلال کردستان را تأمین نمایند

وزیر مختار

سازمان اسناد ملی ایران
IRAN NATIONAL ARCHIVES

شماره این سند در آرشیو سازمان اسناد ملی ایران ۱۰۴۹۷-۱۵-۲۰۰۰-۹۹۶ میباشد

وەزارەتی کاروباری دەرەوە

لەسەر نامەکەی باڵوێزی پاشایەتی ئێران لە بەغداد

بەرواری/ ١٩٤٦/٥/٢١، ژمارەی ٩٧٨

بابەت/ زانیاری لەبارەی کوردستانەوە

وەزارەتی کاروباری دەرەوە

رۆژنامـــەی "الاخبـــار"ی چـــاپی بەغـــداد لـــەژمارەی ١٩٤٦/٥/١٩ بابـــەتێك بەپێنووسـی "ئـەدوارد درینتـاڵ" رۆژنامـەوانی نیوزویـك بەمانـشێتی "چـەند زانیارییەکی کۆماری سەربەخۆی کوردستانی ئێران" نوسیووە:

دەتـوانین بڵـێین یارمـەتی زۆری سـوپای سـووری بزوتنـەوەی ئازەربایجـانی داوەو ئـەو هەوڵانـەی لەملاولـەولاوە دراوەتـە کەسـانی بـەریتانیو ئـەمریکی لەتاراندـداو متمانـەی پێکـراوە، دەڵـێن کاتێـك کەسـوپای سـوور پـێش ئـەوەی ئازەربایجـان بـەجێبهێڵن، قونـسوڵی ئـەمریکایان راوەسـتاندووە کـە خـەریکی چاودێری کردنـی پراکیتکـی هێـزی سـوڤیەت بـووەو لـەو کاتەشـدا مۆسـیقای سـەربازی لـە دەرەوەی بینـای قونـسوڵخانەی نـاوبراودا لـە"تـەورێز" خـەریکی ژەنین بوون.

هـەواڵێکی تـر وا بـاس دەکـات کـە هەنـدێ لەسـەربازەکانی سۆڤیەت جلـی یۆنیفۆرمو رەسمییان لەبـەرکردووەو پـاش رۆیـشتنی یەکـەکانیان ئـەوان لـەوێ ماونەتـەوە. ئـەو کەسـانە وا خۆیـان دەردەخـەن بەمەبەسـتی سـەیران هـاتوون، بـــەڵام ئـــەرکیان ئەوەیـــە پـــاش رۆیـــشتنی ســـوپای ســـوور پـــشتگیری لەئازەربایجانیـەکان بکـەن تـا ئەگـەر لەلایـەن دەوڵـەتی ناوەندییـەوە گوشـار بخرێتە سەر ئازەربایجان، ناوبژی بکەن و لەو گوشارە کەم بکەنەوە.

هـەواڵێکی تـر بـاس لـەوە دەکـات کـە کوردەکـان بەفەرمانـدەیی "قـازی محەمـەد" هەنـدێ فـەرمانیان لـە "جەعفـەر پیشەوەری" سـەرۆکی حکومـەتی ئازەربایجان وەرگرتووە لەسەر ئەو بنەمایە کەسەربەخۆیی کۆمـاری کوردسـتان دەبـێ لـەژێر چـاودێری ئازەربایجانـدا بێـتو گـشت مەسـەلەکان سـەبارەت بەسنوورەکانی نێـوان هـەردوولا بەسـوودی ئازەربایجان رەچـاو بکرێـت. دەڵـێن "جەعفەر پیشەوەری" وتوویـەتی ئـەم فەرمانانـە بـەپێی فـەرمانی سۆڤیەتە،

بەڵام ڕێبەری کوردەکان جەختی لەسەر کردۆتەوە کە خۆشی لەگەڵ ڕووسەکاندا لەپەیوەندایەو جەختیان لەسەری کردۆتەوە کۆماری کوردی سەربەخۆ دەبێتو لەژێر چاودێری ئاوەربایجاندا نییە.

هەر کام لەڕێبەرانی ئازەربایجانو کوردەکان تەلەگرافێکیان بۆ بەرپرسی حزبی کۆمۆنیزم لەئازەربایجانی سۆڤیەتدا ناردووەو داوایان کردووە ئەو مەسەلەیانە بۆ چارەسەر بکات.

"قازی محەمەد" گەڕاوەتەوە بۆ ناوەندی حکومەتی خۆی لە"مەهاباد"و ئالایەکی سێ ڕەنگی پێك هێناوەو لەسەر خانووەکەیدا هەڵیواسیوەو هەروەها لەناوەندی حکومەتەکەیدا شەکرو قوماشو کەرەسەی شەڕی زۆریان بۆ چووە کە لەلایەن هێزی سۆڤیەت لەئێراندا بۆیان ناردوون.

فەرماندەی هێزی کوردەکان لەعێراق (حەمە ڕەشید) کە لەم دواییانەدا شمشێرو هێمای ئازایەتی لەجەژنێکی شکۆداردا لەسۆڤیەت وەرگرتووە بەرەو پیری قازی محەمەد زۆیشتووە. "حەمە ڕەشید" بەرپرسیارێتی هەزار ئەسپ سواری جەنگی لەئەستۆدایە. "قازی محەمەد" ئاشکرای کردووە ئامادەیە یارمەتی سۆڤیەت قبوڵ بکات. ناوبراو ئەو یارمەتییە لە هەر کەس بەمەبەستی بەئەنجامگەیاندنی ئاواتەکانی خۆی واتا دابین کردنی کۆماری کوردی سەربەخۆ بۆ کوردی ئێرانو عێراقو تورکیە قبوڵ دەکات.

ئەو ڕێبەرە بالابەرزە پەنجا ساڵ تەمەنیەتیو نەتەوە پەرستەو کۆمەڵەی نەتەوەی کوردی (کۆمەڵە) ئەو دایمەزراندووە. دوایین کەسێك کە بەزمانی بەرپرسانی ئێران جلە کوردییەکانی گۆڕی بەجلی ئەورووپی (واتا دوایین کەس بووە کە کۆڵ بدات جلە کوردییەکانی بگۆڕێت بە جلی ئەورووپی).

سەرەڕای ئەوەی کەناوەندی حکومەتەکەی لەجیهاندا بە"مەهاباد" دەناسرێت، ناوەکەی گۆڕیوەو کردوویە بە "بەهار ساردی ساوجبلاغ"، بەلام وشە ڕاستەقینەکەی "سائۆق بلاغ"ە بەواتای "کانیاوی سارد" نەك "بەهاری سارد".

"قازی محەمەد" بەزمانی ئینگلیزی و ئەڵمانیو ئەسپرانتۆ بەباشی قسەی دەکردو کتێبی کۆنی ئێرانی زۆری لەبەردەستدایە.

رووسەکان پێیان خۆشە لەگەڵ کوردەکانی ئێراندا پەیمان ببەستن هەر بەو شێوازەی لەگەڵ تورکەکان لەئازەربایجاندا هەیانە. کوردەکان لەناوچەکەدا بەدەست بێنن‌و دەتوانن زاڵ بن بەسەر دوژمندا بەو کەرەسە و ئامێرانەی کە هەیانە. شایانی باسە کە هێزی ئێران ناتوانێ پەلاماری دوژمنی بەتواناى خۆی بدات.

کوردەکان زۆر بەجدی هەوڵدەدەن بە هەر شێوازێك بۆیان بلوێت ئازووقەو زەخیرەی جەنگی خۆیان دابین بکەن تا بتوانن ئاواتەکانیان بەئەنجام بگەیەنن‌و سەربەخۆیی کوردستان دابین بکەن.

وەزیر موختار

ژمارەی ئەو بەڵگەنامەیە لەئەرشیفی ڕێکخراوی بەڵگەنامەکانی میللی ئێراندایە ١٤٩٧ – ١٥ – ١١٦٠٠٧ سەرۆك وەزیران

ذکر ثانی

نخست وزیر

کشف تلگراف رمز جناب آقای تیمور ملک آراء — شماره .... — تاریخ ۱/۳/۲۵ ماه ۱۳۲

حضور جناب نخست وزیر بنا بر اطلاعات واصله دیروز [illegible] اطراف سقز را محاصره کرده و قرار است

حمله ببرند [illegible] سروان [illegible] شده که سقز در خطر است چنانچه سقز سقوط کند کردستان

ایران در خطر است با این کیفیت چگونه [illegible] به لشکر کردستان [illegible] نیرو [illegible] جهت

از اطراف سقز عقب ببرند [illegible] مذاکرات [illegible] حضرت [illegible] جهت رفع تقویت قوای کردستان را

[illegible] ۷۶ — ۱/۳/۲۵ تیمور ملک آراء

سازمان اسناد ملی ایران
IRAN NATIONAL ARCHIVES

شمارهٔ این سند در آرشیو سازمان اسناد ملی ایران ۱۱۶۰۰۷-۱۷-۱۵۲۸ می‌باشد.

(سند ۲۵)

لەكوردستانەوەبەروار ١٩٤٦/٦/١٩

دۆزینەوەی تەلەگرافی نهێنی / جەنابی شەمس مەلەك ئاراژمارە..........

بۆ جەنابی سەرۆك وەزیران بەگوێرەی ئەو زانیارییانەی بەدەستمان گەیشتووە، حەمە رەشید" و "مەلا مستەفا بارزانی" گەمارۆی شاری سەقزیان داوە، دەوڵەت هێرشی كردووەتە سەریان، ئەفسەرێك كوژراوەو هەندێكیش بریندار بوون.

سەقز لەمەترسیدایە، ئەگەر سەقز بڕووخێت، كوردستان و كرماشان و ئەراك لەمەترسیدایە، لەم ڕووەوە چۆنیەتی شێوازی پەلاماری لەشكری كوردستان دەكرێت. بۆ بەلاوەنانی ئاژاوەكە پێویستە ئەوانەی هێرشیان كردووە لەسەقز دوور بكەونەو ئێمەش چاوەڕێی فەرمانی جەنابت دەكەین بۆ دانانی كۆبوونەوەیەكی گرنگ تا هێزی "لەشكری كورستان"* بەهێز بكەین.

شەمس مەلەك ئارا.

ژمارەی ئەو بەلگەنامەیە لەئەرشیفی رێكخراوەیی بەلگەنامەكانی میللی ئێراندایە ١٥٢٨ – ١٧ – ١١٦٠٠٧

---

* لەشكری كوردستان: مەبەست لەشكری "٢٨"ی كوردستانە لەشاری سنە كە ئەوكاتیش هەر هەبووەو حكومەت دایناوە بۆ سەركوتكردنی خەلكی كوردستان بەناوی پاراستنی سنوورەكانیەوە كە پێشتر ناوی لەشكری "٢٥" بووە.

شماره ....
پیوست ....

وزارت کشور
اداره ....
دایره ....

محرمانه ـ مستقیم

محترماً بعرض میرساند شهربانی سقز گزارش داده طبق اطلاع حاصله:

۱) چند روز قبل محمود خان که یکنفر از زرگانان مهاباد بوده در خیابان کشته شده. ـ

۲) محمد حسین سیف القضات از طرف قاضی محمد بقریه ترگان کندی رفته و محمد رشید باتفاق هوت بمهاباد نمود ولی تاکنون نرفته است. ـ

۳) قاسم نانوازاده کارمند پایه ۲ دارائی مهاباد بعنوان ریاست دارائی و محمد نامیوفرمانداری مهاباد بسمت حسابداری از طرف دموکراتهای مهاباد دیرکان مشغول جمع آوری عایدات و عوارضات دولتی میباشند مراتب جهت استحضار معروض داشت. ـ

رئیس شهربانی کردستان ـ یاورخلیل پور

رونوشت برابر اصل است. ـ

رونوشت برابر اصل است
۱۳/۲

سازمان اسناد ملی ایران
IRAN NATIONAL ARCHIVES

شمارهٔ این سند در آرشیو سازمان اسناد ملی ایران ۱۱۶۰۰۷-۱۵-۱۵۲۰ می‌باشد.

ژماره........وەزارەتی ناوخۆ

پاشکۆ......ئیدارە.........

نهێنی - راستەوخۆ ناوەند.........

بەڕێزەوە رایدەگەیەنینە خزمەتتان، ئاسایشی سەقز راپۆرتی داوە بەگوێرەی ئەو زانیارییانەی بەدەستمان گەیشتوون:

١. چەند رۆژ لەمەوبەر "مەحموودییان" کە بازرگانێکی شاری مەهابادە لەشەقامدا کوژراوە.

٢. "محەمەد حسێن سەیفولقوزات" لەلایەن "قازی محەمەد"ەوە نێردراوەتەوە گوندی "تەرکان کەندی"و "حەمە رەشید"ی بانگێشت کردووە بۆ مەهاباد، بەڵام تا ئێستا نەرۆیشتووە.

٣. "قاسم نانەوازادە" کارمەندی پلە (٣)ی دارایی مەهاباد وەکو بەرپرسی دارایی‌و "محەمەد ناموەر" قایمقامی مەهاباد وەکو ژمێریار لەلایەن دیموکراتەکانی مەهاباد لە "بۆکان"دا خەریکی کۆکردنەوەی باج و کاروباری دەوڵەتین، پێویست بوو ئەو مەسەلانەت بۆ باس بکەین.

بەڕێوەبەری ئاسایشی کوردستان – یاوەر خەلیل پوور

ئەم نووسینە لەرووی بەڵگە سەرەکییەکەیەتی...

ئەم نووسینە وەکو بەڵگە سەرەکییەکەیەتی.

ژمارەی ئەو بەڵگەنامەیە لەئەرشیفی رێکخراوەیی بەڵگەنامەکانی میللی ئێراندایە ١٥١٠ – ١٥ – ١١٦٠٠٧

شماره ....
پیوست ....

وزارت کشور
اداره ....
دایره ....

رونوشت تلگراف بخشداری سقز

فرمانداری ۱۲۸ طبق اطلاع آقای محمد حسین سیف قاضی عموزاده قاضی محمد به بوکان آمده بعنوان اینکه درکمیسیون اخیرمهاباد قاضی محمد رئیس وحاجی باباشیخ نخست وزیر دموکرات مهاباد شده بنفرات دموکرات مستحفظین بوکان — هریک پانصد ریال انعام داده ۰ —

دوم نامبرده محمد رشید خان را درترزه یکی بوکان ملاقات پیغام قاضی راکه قریبا تکلیف وتعیین میشود باو ابلاغ برای رفتن مهاباد دعوت نموده ۰

سوم محمود خان تاجرقلعه مهاباد که باحزب دموکرات مخالف بوده بوسیله تیرتفنگ یکنفرناشناس مردا خیرمقتول شده ۱۳۰ —

امیری اردلان

رونوشت برابراصل است ۰ معاون فرمانداری

بایگانی سازمان اسناد ملی ایران
IRAN NATIONAL ARCHIVES

شمارهٔ این سند در آرشیو سازمان اسناد ملی ایران ۱۱۶۰۰۰۷-۱۵-۱۵۱۰۰ می‌باشد.

وەزارەتی ناوخۆ.........

ژمارە......ئیدارە..........

پاشکۆ.....ناوەند..........

نووسینی تەلەگرافی ناحیەی سەقز

قایمقامی (١٢٨) بەپێی راپۆرتێکی، جەنابی "حەمە حسێن سەیف قازی" ئامۆزای "قازی محەممەد" هاتۆتە بۆکان لەبەرئەوەی لەدوایین کۆمیسیۆنەکانی مەهابادا "قازی محەممەد" بووەتە سەرۆك و "حاجی بابا شێخ" بووەتە سەرۆك وەزیرانی دیموکراتی مەهابادو پێنج سەد ریاڵی داوەتە لایەنگرانی دیموکرات لەبۆکاندا.

هەروەها ناوبراو چاوپێکەوتنی هەبووە لەگەڵ "حەمە رەشیدی بانە" لەنزیك شاری بۆکان و پەیامی قازی کە لەئەستۆی گرتبوو گەیانیبوویە ئەو و بانگێشتی کرد بوو بۆ شاری مەهاباد.

هەروەها "مەحمودییان" بازرگانی بەناوبانگی مەهاباد کەدژی حزبی دیموکرات بووە لەلایەن کەسێکی نەناسراوەوە بەفیشەکی تفەنگ کوژراوە. (١٣)

ئەمیری ئەردەلان

نووسینەکە وەکو بەڵگە سەرەکییەکەیەتی. جێگری قایمقام

ژمارەی ئەو بەڵگەنامەیە لەئەرشیفی رێکخراوەی بەڵگەنامەکانی میللی ئێراندایە ١٥١٠ — ١٥ — ١١٦٠٠٧

شماره ٢١٥٣
مورخه [illegible]

رکن ٢
شعبه [illegible]
پیوست

وزارت جنگ

ستاد ارتش

[illegible]

محترماً ... [illegible] ... کردستان
روزها [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] آمده تمامه زن و بچه وکسان خود را به [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] کردستان [illegible]
[illegible]
[illegible] استقلال ایران [illegible]
[illegible] کردستان [illegible] عشایر [illegible]

[illegible]

سازمان اسناد ملی ایران
IRAN NATIONAL ARCHIVES

شماره این سند در آرشیو سازمان اسناد ملی ایران [illegible] می‌باشد.

ژماره/ ٦٤٩٨ — ٢١٥٢/ دم بەروار/ ١٩٤٦/٨/٢٨

وەزارەتی جەنگ ناوەند: ٢ ناوەندی لەشکرلق: ٢

پاشکۆ:..........

بەزۆر نهێنیو راستەوخۆوە زۆر خێرایە

جەنابی سەرۆك وەزیران

بەرێزەوە رایدەگەیەنینە خزمەتتان بەپێی ئەو راپۆرتانەی بەدەستمان گەیشتوون رۆژی (٧) مانگی گەلاوێژ کەسێك بەناوی "ئەسحاق" کە بەرپرسی ناوەندی کوردەکانە لە "مەیاندوواو"، رۆیشتووە بۆ لای ئاغاواتەکانی دێبەکری مەهاباد و داوای لێیان کردووە کە دوو کەس لەوانە یەکێك لەکورەکانیان بنێرن بۆ مەهاباد تا بیاننێرن بۆ "باکۆ".

لەئەنجامدا ئاغاواتەکانی ناوبراو ئەوکارەیان نەکردووە لەبەر ئەوەی لەداهاتوودا تووشی کێشەو گرفت نەبن. هەروەها ژنو منداڵو کەسو کارەکانیان گواستۆتەوە بۆ گوندی "قەرەگوێز" لەقەراخی چەپی رووباری سیمینەوە "تەتەهوو"، رەنگە لەنێوان ئەوانو لایەنگرانی قازی محەمەددا پێکدادانی چەکداری رووبدات.

عەشیرەی ناوبراو لەنامەیەکدا کە بۆ لەشکری (٤) نووسیبووی سوپاستان دەکەمو رەنگە "حەمە حسێن سەیف قازی" کە خۆی بەوەزیری جەنگی کوردستان دەزانێو بەنوێنەرایەتی کوردەکان بەرەو تاران بەرێکەوتووە لەبارەی عەشیرەتەکانەوە قسە بکات، لەحاڵێکدا "دهبەکرییەکان" بێجگە لەولات پارێزی بۆ ئێرانو پاراستنی خاكو سەربەخۆیی بۆ ئێران هیچ بیروبۆچوونێکیان نییەو لەژێر فەرمانو یاسای دەوڵەتدان. فەرمان درا بە لەشکری (٤)*ی کوردستان کە سوپای عەشیرەی ناوبراو بکەن.

لەلایەن وەزیری جەنگەوە/ حەمدوڵڵا

ژمارەی ئەو بەڵگەنامەیە لەئەرشیفی رێکخراوەی بەڵگەنامەکانی میللی ئێراندایە ١٤٩٩ — ١٥ ١١٦٠٠٧

* لەشکری (٤): لەشکرێکی سەربازی بوو کە حکومەتی ئەو کاتەی ئێران (پاشایەتی) بۆ سەرکوتی کوردەکان داینابوو بەناوی پاراستنی سنوورەکانی کوردستان.

شماره کتاب ....

وزارت پست و تلگراف و تلفن

تلگراف

طهران باد	شماره ماشین	عدد کلمات	تاریخ اصل	توضیحات	تاریخ وصول روز	تاریخ وصول ماه	نام گیرنده
به طهران	شماره تلگراف ۱۷۳	۱۷۳	۳۱		۶	۱	

جناب اقای نخست وزیر رونوشت ستاد ارتش رونوشت اقای صدر قاضی — نماینده کردستان رونوشت نمایندگان اذربایجان پیرو تلگراف های پیش سقز و بانه سردشت که در تقسیمات کشور با کردستان جزو اذربایجان بوده سردشت اکنون جزو اذربایجان است دولت انجاها چند لشکر با مقدار زیادی طیاره تانک زره پوش و توپ تمرکز داده و هر روز بر تجهیزات و عده میافزاید و مشغول سایر تحریکات و نماینده ما را جواب داده اند که یک نفر از عده خودمان را کم نمیکنیم و این همه تانک و طیاره زره پوش ما خواهند ماند پس معلوم میشود دولت که قول داده بود فوری مشهور میشد اوضاع ارتش در نقاط مزبور به وضعیت قبل از شهریور بیست در خواهد آمد تا در نتیجه مذاکرات تصمیم قطعی اتخاذ خواهد شد برای این بوده که کردها عده خودشان را پراکنده کنند که ارتش ما هنشاهی بخوابند کماکان برای برادرکشی ازادی کامل داشته باشند والا چرا باید رعایت قول و قرار داد پیمان بعمل نیاید ۱۳۲۴ بر ۲۵/۵/۳۱ محمد قاضی

شمارهٔ این سند در آرشیو سازمان اسناد ملی ایران ۲۹۸۰۰۱۵۰۰۲۰۰۲۹۶ می باشد

سازمان اسناد ملی ایران
IRAN NATIONAL ARCHIVES

ژمارەی نامە.........نموونە: ٣٦٥

وەزارەتی پۆستو تەلەگرافو تەلەفۆن

لـــــە/ مـەهابادەو ە	ژمـــــارەی پێشوو/٢٧٦	ریژەوی وشەکان	بەرواری سەرەکی	تێبینییەکان	بـــــەرواری سەرەکی		ناوی وەرگر
					● ۆژ	مانگ	
بۆ/ تاران	ژمـــــارەی تەلەگراف	١٧٢	٣١		٦/١		

جەنابی سەرۆك وەزیران

نوسینی ناوەندی لەشکر/ نووسینی جەنابی "سدری قازی" نوێنەری کوردستان/ نووسینی نوێنەرانی ئازەربایجان بەگوێرەی تەلەگرافەکانی پێشوو/

سـەقزو بانـەو سەردەشـت کـە لـە دابەشـبوونی جوگرافیـایی ولاتـدا لەگـەڵ "گـەرۆس"دا کـە بەشـێك لـەئازەربایجان بـوون، ئێـستا کەسەردەشـت بەشـێکە لـەئازەربایجان. دەوڵەت لـەو ناوچـانەدا چـەند لەشـکری تانـكو فڕۆکـەو زرێ پـۆش داناوەو هەموو رۆژێ چەکدار و ئامێرە شەڕکەرەکانی زیاتر ئەکات و خەریکی پلانو چالاکینو نوێنـەری ئێمـەیان رەتکردۆتـەوە کـە یـەك کـەس لـەهێزی خۆیـان کـەم ناکەینەوە و هەر ئەوەندەو تەواو.

هەموو تانكو فڕۆکەو زرێ پۆشەکانمان لەوێ دەمێنێتـەوە، ئەگـەر وایـە دەوڵـەت کە بەڵێنی وابوو خێرا فەرمان بدات بارودۆخی لەشکر لەناوچـە ناوبراوەکانـدا وەکو بارودۆخی پێش بیستەمی مانگی خەرمانانی لێدێتەوە تـا لەئـەنجامی دانیـشتنەکاندا دوایین بڕیار لەسەری بدرێت لەبەر ئـەوەی کوردەکـان کەسـەکانیان بلاوبکەنـەوە کـە لەشکری پاشایەتی بتوانێت لانیکەم بۆ براکوژی ئازادی تەواوی هەبێ، ئەگینا بۆچی دەبێ بەڵێنو پەیمانو گرێبەستەکان لە بەر چاو نەگیرێن.

١٣٢٤ — ١٣٢٥ /٥/٣١ محەمەد قازی

١٣٢٦/٦/١

تاقمی ٢٠٥/ لاپەڕەی ٢٤/٨ چاپەمەنی تابان

کاتی هاتنی نامەکە بۆ نووسینگەی وەزیران

ژمارە/ ٢٤٨٣٣

لەبەرواری/ ٢٥/٦/٤

ژمارەی ئەم بەڵگەیە لەئەرشیفی رێکخراوی بەڵگەنامەکانی میللی ئێراندایە ١٤٩٨ — ١٥ — ١١٦٠٠٧

سوره ۳۶۵

شماره کتاب

سال ۱۳۲

وزارت پست و تلگراف و تلفن

تلگراف

از مهاباد	شماره قبض ۲۶۳ / شماره تلگراف	عدد کلمات	تاریخ اصل	توضیحات	تاریخ وصول روز / ماه	نام گیرنده
		۱۵	۱۹		۸/۱۹	

مستقیم جناب اشرف آقای نخست وزیر کپیه تیمسار سرلشکر رزم آرا ۹۱

پیرو ۳۲۵۱ – ۲۵/۸/۱۲ قریب پانصد نفر سرباز به دهات

نهلسون و الکلو و داشا لوجه حمله و با مترالیوز ده سوار نظامی

تجزیه تیه تیمسار را اطراف آن رفته ضربات وحشت اهالی آن منطقه

تیمور الله بیگی را تراکم نموده اند و آقایان تیمور الله بیگی عضو حزب

دمکرات کوردستان را تحت فشار شدید قرار داده و اخطار کرده اند

هرگاه عموم در سقز نزد فرمانده هنگ تا حاضر نشوند مورد حمله قوای

نظامی قرار خواهند گرفت بنابراین آقایان خانوارهای خود را با اطراف

کوهها برده اند برای ایجاد حسن تفاهم کامل استدعا داریم مقرر

شود از تعرض به دهات و آزار مردم بجرم دمکرات بودن خودداری

۳۴۴۶ – ۲۵/۸/۱۹ محمد قاضی

اداره تلگراف تهران

۳۰۴۸ ... ۸/۱۹

۵۰۰۰۰ دسته ۲۴/۷ چاپ ... ایران

سازمان اسناد ملی ایران
IRAN NATIONAL ARCHIVES

شمارهٔ این سند در آرشیو سازمان اسناد ملی ایران ۲۵۲۵-۸۶-۱۰۹۰ می‌باشد.

ژمارەی نامە (٧٢٧)نموونە ٣٦٥

وەزارەتی پۆستو تەلەگرافو تەلەفۆن ساڵ........١٩٤

تەلەگراف

لە/ مەهابادەوە	ژمارەی پسوڵە/(٧٦٣)	ژمارەی وشەکان	بەرواری سەرەکی	تێبینییەکان	بەرواری سەرەکی		ناوی وەرگر
					رۆژ	مانگ	
بۆ/ تاران	ژمارەی تەلەگراف/ ٢٥	١٥	١٩		٨/١٩		

راستەوخۆ

جەنابی "ئەشرەف" سەرۆك وەزیران کۆپییە بۆ لیوا سەرلەشکر "رەزم ئارا"، پاشکۆی نامەی (٣٣٥١ — ١٣٢٥/٨/١٧) نزیکەی پێنجسەد سەرباز بۆ گوندی فیلسۆن والکۆ و داشا بەرنامەی هێرشی رەعیەتەکان بەردەوامەو یەك کەس سوارە نیزام رۆیشتوە بۆ لای گوندی "نەوبەهار" (بەهاری نوێ"و بوونەتە هۆی ترسی خەڵکی و ناوچەی "فەیزوڵلا بەگی"یان هێناوەتە ئاراو جەنابی "فەیزوڵلا" بەگی ئەندامی حزبی دیموکراتی کوردستانیان خستۆتە ژێر گوشاری زۆرەوە.

وتوویانە هەرکات خەڵك لەسەقزدا لەلای فەرماندەیی هێزەوە ئامادە نەبن دەکەونە بەر پەلاماری هێزی سەربازی، لەمڕووەوە ئەوان خێزانەکانیان بردۆتە ئەملاوئەولای شار.

بۆ هاوکاری زیاتر داواکارم فەرمان بدەن پەلاماری گوندەکان نەدەنو خەڵك ئازار نەدەن بەهۆی دیمۆکرات بوونیانەوە. ٣٤٤٦ — ١٣٢٥/٨/١٩ محەمەد قازی

ئیدارەی تەلەگرافی تاران

ژمارەی ئەو بەڵگە لەئەرشیفی رێکخراوی بەڵگەنامەکانی میللی ئێراندایە ٢٥٢٥ — ١٠٩٠٨٦

نمره ۳۶۰ ... گیرنده ...

شماره کتاب ۱۳۵۸ ... ۱ ... سال ۱۳۲

وزارت پست و تلگراف و تلفن

تلگراف

ی

تاریخ وصول		توضیحات	تاریخ اصل	عده کلمه				
ماه	روز				قبض ۹۳۶		از مهاباد	
۹	۷		۷	۱۴۸	تلگراف ۱۲		ط	به

جناب اشرف آقای نخست وزیر هرچند مرحله طی شماره ۲۹۱۷ امریه صادر

فرموده بودید که به تجاوزات پادگان سردشت و قتل غارت دهات راه انداخته

رسیدگی شود متاسفانه هنوز مامور رسیدگی نکرده اند دهات کلوسردشت در اثر

عملیات قوای تامینیه دولتی خالی مسکنه چند ده غارت سوزانده اند عده زیاد از

اهالی سردشت کماکان در حبس و شکنجه باقی هستند از ایشان که حدالعرضه

بود لشکر ۴ عملیات تجاوزکارانه را موقوف کند متاسفانه هنگ سوار تاکنون در

دهات بیانی زاده میر الله بیگی باقی بعقرمرکز ... [illegible] ... با اهل

عیال متواری دهات شهرستان مهاباد پناهنده شده اند رعایای بدبخت

قیمت تجاوزات زیاد گویا سیصد پنجاه تن کاه از ایشان گرفته وسیله الاغ رعیتی

بسقز حمل کرده چون در بهار در اثر لشکرکشی ها علف شان نمانده ممکن است

گرسنگی کاه اصلا باعث تلف شدن حیوانات ایشان گردد تقاضای بذل توجه مینماید

۲۰۴ ـ ۷/۹/۲۵ محمد قاضی

اداره تلگراف طهران

دفتر وزارت پست ... ۳۵۰۱۲ ... تاریخ ۲۵/۹/۱۰

شمارهٔ این سند در آرشیو سازمان اسناد ملی ایران [illegible] می‌باشد

سازمان اسناد ملی ایران
IRAN NATIONAL ARCHIVES

نموونە (٣٦٥)

ژمارەی نامە (٢٦٥٨) وەزارەتی پۆستو تەلەگرافو تەلەفۆن وەرگر:........

(ی)تەلەگراف ....ساڵ.......١٩٤

لە/ مەهابادەوە	باج (٩٣٦)	ڕێژەی وشە	بەرواری سەرەکی	تێبینییەکان	بەرواری وەرگرتن	
					ڕۆژ	مانگ
بۆ/ تاران	ژمارە تەلەگراف (١٢)	١٤٨	٧		٢٨	١١

جەنابی "ئەشرەف"ی. سەردەشت بەهۆی پەلاماری هێزی دابینکەری حکومی چۆڵ بووە کەسێکی تیا نەماوەو چەند گوند تاڵان کراونو سوتێنراون. زۆربەی خەڵکی شاری سەردەشت لانیکەم زیندانینو ئەشکەنجە دەدرێن. لەتارانەوە بەجیا فەرمانمان پێدرابوو لەشکری "٤"، پەلاماری لەناکاو کە کراوە بیسوتێنێت. بەداخەوە لەشکری سوارە نیزام تا ئێستا لەگوندی بەگ زادە فەیزوڵڵا ماونەتەوەو ئەوانیتریش نەناردراون بۆ سەقز.

زۆربەی ئاغاواتەکانی گوندەکانی شاری مەهاباد لەگەڵ خێزانەکانیان داڵدەیان داوە. ڕەعیەتە چارەڕەشەکان گوایە سەرەڕای ئەو ئەزیەتو ئازارەی دراونو سێ سەدو پەنجا تەن (کا)یان بەزۆر لێیان سەندوونو بەوڵاخی ڕەعیەتەکان ناردوویانە بۆ سەقز، چونکە لەوەرزی بەهاردا بەهۆی لەشکرکێشییەوە(کا)و کۆڵیشیان نامێنێو ڕەنگە نەبوونی (کا) ببێتە هۆی لەناوچوونی حەیوانەکانیان، داواکارین سەرنجی ئەو مەسەلەیە بدەن ٤٢٠٤٠ — ١٩٤٦/١١/٢٨محەمەد قا ئیدارەی تەلەگرافی تاران

هاتنی نامەکە بۆ نووسینگەی وەزیران
بەروار/ ١٩٤٦/١٢/٨ ٣٥٠١٢

ژمارەی ئەو بەڵگەنامەیە لە ئەرشیفی ڕێکخراوەی بەڵگەنامەکانی میللی ئێراندایە ١٥٠١ — ١٥ — ١١٦٠٠٧

نمونه ۳۶۵

گیرنده ——————

شماره کتاب ——————

سال —— ۱۳۲

ی

وزارت پست و تلگراف و تلفن

تلگراف

از مهاباد		قبض ۹۵۲	شماره کلمه	تاریخ اصل	توضیحات	تاریخ وصول	
						روز	ماه
به ط		تلگراف ۱۴	۹۱	۹		۹	۹

مستقیم جناب اشرف آقای نخست وزیر کپیه ستاد ارتش پیرو شماره ۴۲۰۴ تا
حال مکرراً از تجاوزات لشکر و تاخت تاز سواره نظام شکایت بعمل آمده با وصف
این ظاهراً از طرف ستاد ارتش امر اکید داده شده از عملیات دست بردارند
بجای خود برگردند اطاعت نکرده اند گویا اخیراً به پست نگهبانی کردستان
نزدیک شده اند اینطور حس می کنم لشکر اراده ایجاد جنگ و جدال است
در این صورت بودن نمایندگان حزب دموکرات کردستان در سقز وجهی
ندارد استدعا دارم اجازه بدهید ایشان را به مهاباد برگردانیم برای رفع
مسئولیت از خود عرض گردید ۴۲۲۴ محمد قاضی .

[illegible]

[illegible]

۲۵/۹/۱۷

۲۵/۹/۱۱

سازمان اسناد ملی ایران
IRAN NATIONAL ARCHIVES

نموونە ٣٦٥وەرگر.........

ژمـــــــارەی نامـــــــە.......وەزارەتـــــــی پۆســــــتو تەلــــــەگرافو

تەلەفۆن........ساڵ.......١٩٤ (ی) تەلەگراف

لە/ مەهابادەوە	ژمارە	باج (٩٥٢)	ڕێژەی وشە	بەرواری سەرەکی	تێبینییەکان	بەرواری وەرگرتن	
						ڕۆژ	مانگ
بۆ/ تاران		تەلەگراف(١٤)	٩١	٩		٣٠	١١

<u>راستەوخۆ</u>

جەنابی بەڕێز سەرۆکی وەزیـران کـۆپی نامـەی ناوەنـدی لەشـکر بـەژمارەی (٤٢٠٤) تـا ئێـستا چـەندجار بـەردەوام شـکاتمان لەپـەلامارەکانی لەشـکری (٤)و هێرشی سـوارە نیـزام کـردووە، سـەرەڕای ئـەوەش لەلایـەن ناوەنـدی لەشـکرەوە فـەرمانی تـەواو دەرچـووە کـە دەسـت لەپـەلامارەکانیان هـەڵبگرن و بـڕۆن بـۆ شوێنی خۆیان، بەڵام بەقسەیان نەکردووەو گوێ نادەنێ.

گوایە لەم دواییانەدا نزیکی پاسـەوانیەتی کوردسـتان بوونەتـەوە. ئێـستا وا هەست دەکەم لەشکری (٤) ئەیەوێ شەڕو پێکدادان بخاتەڕێ. لـەمڕووەوە بـوونی نوێنەرانی حزبی دیمۆکراتی کوردستان لەسەقز. شەپۆلێکی پێوە دیار نییە.

داواکارین لێیـان یارمـەتی بفـەرموون بیانگەڕێنینـەوە بۆمـەهاباد. چـونکە پێویست بوو وەکو ئەرکی سەرشانم ئەم نامەیەتان بۆ بنێرم/ (٤٢٣٤)

محەمەد قازی

هاتنی نامەکە بۆ نووسینگەی سەرۆك وەزیران
ژمارە/ ٣٥٠٩
بەروار/ ١٩٤٦/١٢/٨

اداره ....

شماره ....

تاریخ ۲۵/۹/۲۳

شماره ۱۰۸۹۳۶

پیوست ۱۴۸۶۷/

موضوع ....

وزارت کشور

شهربانی کل کشور

مدل ۱

در جواب مراسله حروف و اعداد سیاه که ضمن شماره است با شماره ذکر شود

جناب اشرف آقای نخست وزیر و وزیر کشور

تعقیب معروضه شماره ۱۱۶۳۹/ ۷۴۴۵ـ۲۵/ ۸/ ۲۵ محترماً باستحضار عالی میرساند · شهربانی کردستان باستناد اطلاع رسیده از شهربانی سقز گزارش میدهد عبدالرحمن فاروقی و پنج نفر تفنگچیهای او که در زندان انتظامات لشگر بازداشت بودند روز ۲ ماه جاری بشهربانی آنجا انتقال و بازداشت میباشند .

از طرف رئیس شهربانی کل کشور ـ با سپاراحساس وزیری ·

۲۷۲۷
۹/۲۲

۱/۲۲

IRAN NATIONAL ARCHIVES
سازمان اسناد ملی ایران

شمارهٔ این سند در آرشیو سازمان اسناد ملی ایران ۲۵۵۸-۱۰۹۰۸۴ می‌باشد

ئیداره.......

ناوەند.......

بەروار/ ١٩٤٦/١٢/١٤وەزارەتی ناوخۆ مۆدێلی ١

ژماره/ ١,٨٦٣٣/١٣٨٩٧ئاسایشی گشتی وڵات

بابەت/

جەنابی بەرێز سەرۆك وەزیرانو وەزیری ناوخۆ

بەدواداچـــوونی نامـــەی ژمـــاره ٧٤٤٥/١١٦٣٩ – ١٣٢٥/٨/٢٥ بـــەڕێزەوە رایدەگەیەنینە خزمەتتان. ئاسایشی کوردستان بەپێی ئەو نامەیەی بەدەستیان گەیـشتووە لەئاسایـشی سـەقزەوە راپـۆرت دەدات "عەبـدولرەحمان فـاروقی" و پێنج کەس لەچەکدارەکانی ئـەو لەزینـدانی ئاسایـشدا بـەدیل گـیراون، لـەرۆژی (٢٤)ی ئەم مانگەوە لە زینداندانو دەستیان بەسەردا گیراوە.

لەلایەن شارەوانی گشتی وڵاتەوە – ملازم ئەحسام وەزیری

٣٧٣٧
١٩٤٦/١٢/١٥

اداره
دائره
تاریخ ۲۴/۱/۲۹
شماره ۱/۷۵۸/۴۹۱
پیوست
موضوع

در جواب مراسله حروف، اعداد رمزی که متضمن شماره است با شماره ذکر شود

وزارت کشور
شهربانی کل کشور

وزارت کشـور

باستحضار میرساند . شهربانی مهاباد گزارش میدهد :

۱ــ حمید باروخی ۲ــ محمد ناظمی ۳ــ عبداله روشنفکر ۴ــ رسول نقده ، ازافسران دمکرات های مهاباد وازهمدستان محمد قاضی که در جبهه سردشت وغیره برعلیه قوای دولتی قیام مسلحانه کرده ودر دادگاه زمان جنگ باعدام محکوم ودرتبریز زندانی بوده اند شب ۲۶/۱/۱۷ بمهاباد آورده وساعت ۲۴ پس ازاجرای مراســــم مذهبی ومقرراتی درمیدان پهلوی واقعه درخیابان بچوبه دار آویخته وصبح ساعت ۸ اجساد راپایین آورده وپس ازاجرای آیین اسلامی مدفون ساخته اند وانتظامات برقرار بوده است .

ازطرف رئیس شهربانی کل کشور ــ سرهنگ حسابرنیری .

شمارهٔ این سند در آرشیو سازمان اسناد ملی ایران ۲۹۳/۱۲/۱۴۴۳/۱ می‌باشد.

سازمان اسناد ملی ایران
IRAN NATIONAL ARCHIVES

ئیداره........٨/٦/١٩٤٥

ناوەند.......وەزارەتی جەنگ

ژمارە/ ٤٦١/ ١/٧٥٨/ئاسایشی گشتی وڵات

پاشکۆ/وەزارەتی ناوخۆ

بابەت/

بەروار/ ١٤/٤/١٩٤٧

ئیداره ئاسایش/١٧/٤/١٩٤٧(٨٤٣٢)

ئاسایشی مەهاباد راپۆرتێك رادەگەیەنێتە حوزوری جەنابتان:١٦/٤/١٩٤٧

١. حەمید بارۆخی.٢. محەمەد نازمی.

٣. عەبدوڵلا رۆشفکر.٤. رەسوڵ نەقەدە.

ئەمانە ئەفسەری دیمۆکراتی مەهابادن و پارمەتیدەری محەممەدی قازین کە لەبەرەی سەردەشت و شوێنە کانیتر دژی هێزەکانی دەوڵەت شەڕیان کردووەو لەکاتی شەڕدا حوکمی لەسێدارەدان بەسەریاندا سەپێنراوەو لەتەورێز زیندانی بوونە، شەوی ٧/٤/١٩٤٧ هێناویانەتە مەهابادو سەعات (٢٤) لە دوای جێبەجێکردنی مەراسیمی ئایینی و ڕێسادا، لەگۆڕەپانی پەهلەوی لەشەقامدا لەسێدارەدراون و سەرلەبەیانی سەعات (٨) تەرمەکانیان هێناوەتە خوارەوەو دوای مەراسیمی ئایینی ئیسلامی ناشتیانن و بەسەر ناوچەکەدا زاڵ بووین.

لەلایەن بەڕێوەبەری ئاسایشی گشتی وڵات – عەمید/حیسام وەزیری

ژمارەی ئەم بەڵگەیە لەئەرشیفی ڕێکخراوی بەڵگەنامەکانی میللی ئێراندایە

١٩٣

١/١٤٣/١٢

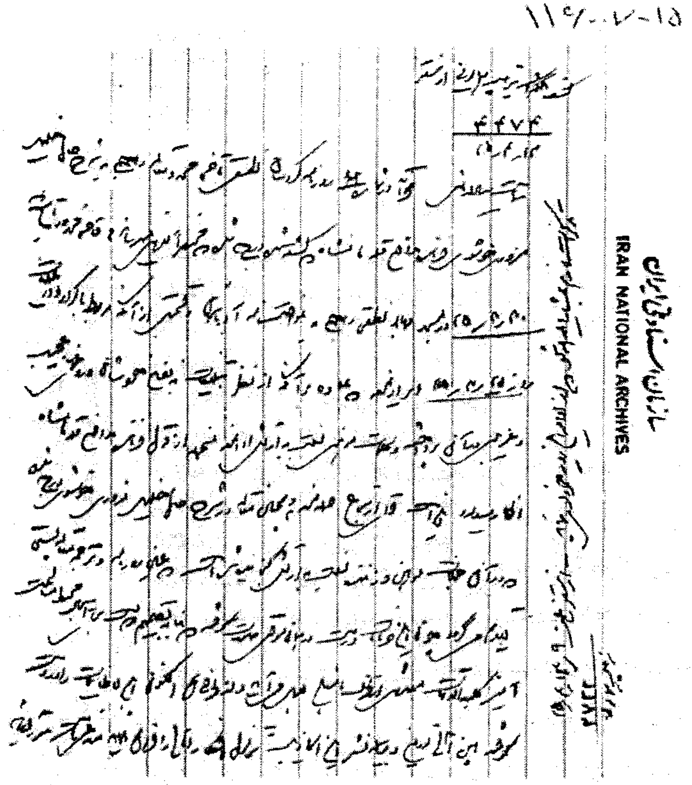

شمارهٔ این سند در آرشیو سازمان اسناد ملی ایران ۱۱۶۰۰۷-۱۵-۱۵۰۲ می‌باشد.

١٥- ١١٦٠٠٧

حەرەسیاتی لیوا(٢) "لۆنی" لەسەقزەوە

١٩٤٦/٧/٥

نهێنی لەژمارەی (٦٢)ی رۆژنامەی کوردستان وتارێکی قازی محەمەدو بابەتێك لەبارەی بارودۆخی خەلیل مەزدەری خوشوی در مەهاباد لەچیای مانشاه کوژراوە تۆمار کراوەو بەتایبەتی بەخزمەتت رایدەگەیەنین کە قازی محەمەد لەبەرواری ١٩٤٦/٦/٢٠ لەمزگەوتی مەهاباد وتارێك لەبارەی رێکەوتننامەی ئازەربایجان و بەشێك لەوە کە پەیوەندی بەکوردەکانو هێرشی رۆژی ١٩٤٦/٥/١٥قسەی کردووە، جگە لەوەی لەبەرواری پروپاگەندەوە بەسوودی خۆیان درۆی سەیرو سەمەری بەیان کردووەو هەندێ مەسەلەی بەگوێرەی لەشکر بەیانکردوە، وەك چۆن لەزاری گروپی شاخی مانشاه بەیان دەکاتو هێزی دوژمن هێرشی کردووەو هەروەها بابەتێك لەبارەی جەنابی خەلیلی مەزدەری خوشوی تۆمارکراوە و تیایدا رستەی ناشیرین سەبارەت بە بارودۆخی لەشکر گونجێنراوە. وەکو خودی رۆژنامەو وەرگێڕانی بابەتەکە بەپۆست دەنێرینە خزمەتتان. چونکە ئەم خزمەتانە رێك لە حاڵەتی کاتیدا ئەنجامدراون. لەمڕووەوە بەپێی بڕیاری رێكو پێك بۆ دابینکردنی حاڵەتێکی ئاشتی خوازانە، هەموو کارەکان ئەنجام دەبێتو لەلایەکیشەوە ئێستا دەست بەسەر ئەو نائارامییە گیراوە.

ژمارەی ئەم بەلگەیە لەئەرشیفی رێکخراوی بەلگەنامەکانی میللی ئێراندایە ١٥٠٣ — ١٥ — ١١٦٠٠٧

اداره
دایره رکن ۲
شماره ۲/۲۴۲۴
پیوست
تاریخ ۲۸/۴/۲۳

وزارت جنگ

محرمانه – مستقیم

جناب آقای نخست وزیر

محترماً عطف بمرقومه شماره ۱۸۸۴۲ – ۲۸/۸/۷ وزارت کشور با پاسداری افتخاری نقده برای آقای مام عزیز میرعشایر موافقت نکرده اینک با تقدیم رونوشت نامه وزارت کشور معروض میدارد :

اکنون بالغ بر ۲ سال از فتنه های آذربایجان میگذرد چنانچه برای تشویق نامبرده راه حلی درنظر گرفته نشود علاوه براینکه در روحیه شخص مزبور تأثیر بدی خواهد کرد در منطقه مربوطه هم بی تأثیر نبوده وعموم اهالی کردستان انتظار دارند که معارضین تشویق شده در مقابل خائنین سربلند ومفتخر باشند علیهذا متمنی است مقرر فرمایند با توجه بسوابق خدمتگزاری شخص مزبور تصمیم لازم اتخاذ نموده نتیجه اقدام را باین وزارت اعلام دارند –

وزیر جنگ

۲۷/۴/۲۸

IRAN NATIONAL ARCHIVES
سازمان اسناد ملی ایران

شمارهٔ این سند در آرشیو سازمان اسناد ملی ایران ۱۵۷–۱۱۲۰۰۱ می‌باشد.

ئیداره:.......

ناوەند: ٢

لقی: ٢وەزارەتی جەنگ نهێنی - راستەوخۆ

ژمارە ٢٣٢٤/د/٢/٥٠٤٢

پاشکۆ/ یەك لاپەڕە

بەروار/١٩٤٩/٥/١٦جەنابی بەڕێز سەرۆك وەزیران

بەڕێزەوە بەدواداچوونی نامەی ژمارە ١٨٨٨٤٣/ ١٩٤٩/٤/٦ وەزارەتی ناوخۆ لەگەڵ ناحیەی فەخری "نەقەدە"دا هاوکارییان کردووە بۆ کاری جەنابی مام عەزیز سەرۆك عەشیرەت. ئێستا بەپێشکەشکردنی نامەی وەزارەتی ناوخۆ رایدەگەیەنینە خزمەتتان:

ئێستاکە سێ ساڵە کە لەمەسەلەی ئازەربایجان تێپەڕ دەبێت، ئەگەر رێگەیەك بۆ هاندان و دەست خۆشی ناوبراو نەبێت، سەرەڕای ئەوەی کاریگەرییەکی خراپ دەنێتە سەر دەروونی کەسی ناوبراو. لەناوچەی ناوبراویشدا کاریگەری دادەنێ و خەڵکی کوردستان چاوەڕێی دەکەن دەست خۆشی لەناوبراو بکرێت تا لەبەرامبەر خاینەکاندا سەربەرز بێ و شانازی پێوە بکات.

بەهەر حاڵ شایانی باسە فەرمان بدەن بەگوێرەی پێشینەی خزمەتگوزارییەکانی کەسی نابراو بڕیاری لەسەر بدەن و ئەنجامی کارەکە بدەنەوە بەم وەزارەتە.

لەلایەن وەزیری جەنگەوە/ حەمدوڵڵا

ژمارەی ئەو بەڵگەنامەیە لەئەرشیفی رێکخراوی بەڵگەنامەکانی میللی ئێراندایە ١١٢٠٠١/١٥٧

وزارت امور خارجه

اداره: دوم سیاسی - محرمانه
شماره: ۱۴۹۰
تاریخ: ۳۲/۳/۱۱
پیوست:

وزارت کشور

بازگشت برونوشت نامه ارسالی بعنوان جناب آقای نخست وزیر شماره ۲۱۲۹ / ۲۲۲۱۱ مورخ ۱۲-۲-۳۲ اشعار میدارد . بطوریکه از دونامه شهربانی کل کشور که رونوشت آن ضمیمه بود استفاده میشود قازعلی اوغلی افسر شوروی و رحیم سیف تاقی وسرهنگ آرام از خاک شوروی بکردستان وارد ومشغول فعالیتهای مضره میباشند جای تعجب میباشد که شهربانی کردستان چرا آنها را توقیف ننموده و فقط بگزارش اکتفا نموده و کسب تکلیف نموده است اگر مامورین شهربانی واقعا اطمینان دارند که نامبردگان جزء متجاسرین بوده و فعالیت مضره مینمایند باید یا آنها را فورا توقیف نموده و یا اینکه وسائل بیرون کردن آنها را از خاک ایران فراهم نمایند خواهشمند است قدغن فرمایند از نتیجه اقداماتیکه در این موضوع بعمل خواهند آورد وزارت امور خارجه را مستحضر سازند .

از طرف وزیر امور خارجه

سازمان اسناد ملی ایران
IRAN NATIONAL ARCHIVES

شمارهٔ این سند در آرشیو سازمان اسناد ملی ایران ۲۹۰/۲۲۵۰۰۷۳۹ می‌باشد

ئیداره/ سیاسی – نهێنی

ژماره/ ١٤٩٠بەروار/ ١٩٥٣/٦/١ وەزارەتی کاروباری دەرەوە

پاشکۆ/ وەزارەتی دەرەوە

بەدواداچوون لەسەر نامەی ناردراو بەناوی جەنابی بەڕێز سەرۆك وەزیران بەژمارەی ٢٢٩٦/٢١٣٩ لە بەرواری ١٩٥٣/٥/٧ رایدەگەیەنێت. بەجۆرێك کە لە دوو نامەی ئاسایشی گشتی وڵات کە نامەکەیان پاشکۆ کردبوو، وایە کە "غازی ئۆف" ئەفسەری سۆڤیەتو "رەحیم سەیف قازی"و "لیوا ئارام" لەخاکی سۆڤیەتەوە هاتونەتە ناو کوردستانو خەریکی چالاکی زیانبەخشن. سەیرە بۆچی ئاسایشی کوردستان رێی لێیان نەگرتووەو تەنها راپۆرتی لەسەر نووسیونو داوای دەستوری کردووە.

ئەگەر بەرپرسانی ئاسایش بەراستی دڵنیان کە ناوبراوان لەتاقمی دەستێوەردەرنو چالاکی زیانبەخش دەگەیەنن، یا دەبێ خێرا رێیان لێبگیردرێت یا هەلومەرجێك دابین بکەن تا لەخاکی ئێران بڕۆنە دەرەوە، تکایە قەدەغەیان لێ بکەن.

لەئەنجامی پێشهاتەکان لەبارەی ئەو مەسەلەیەوە کە ئەنجامی دەدەن، وەزارەتی کاروباری دەرەوە ئاگادار بکەنەوە.

لەلایەن وەزیری کاروباری دەرەوە.

لەگەڵ پێشینەکەدا بنێردرێت بۆ ناوەندی دووەم

(٤٢٤٧)/ ١٩٥٣/٦/٦

(٤٣١٤) ١٩٥٣/٥/٢٤ فەرمانی ئەرشیفکراو)

پێشینەکە تەواوە/ ١٩٥٣/٦/٨ لەم دواییانەدا شرۆڤەیەك ناردراوە بۆ ئاسایشی گشتی

ژمارەی ئەو بەڵگەیە لەئەرشیفی رێکخراوی بەڵگەنامەکانی میللی ئێراندایە

٢٩٠
٤/٥٠٧/٣١

تاریخ ۱۳۳۲/۱/۲۲
شماره [illegible]
پیوست [illegible]

۱۷

۹

وزارت کشور

فرمانداری کل کردستان

دایره ———

محرمانه

سازمان اسناد ملی ایران
IRAN NATIONAL ARCHIVES

وزارت کشور ـ اداره سیاسی

گزارش اداره شهربانی بشماره ۱۲ ـ ۲۰/۱/۳۲ و شماره ۳۷ ـ ۱۹/۱/۳۲ ـ حاکی است عده‌ای از اشخاص منتسب به دسته چپ در چند شب قبل که مصادف با سال اعدام قاضی محمد بوده بمنظور اعتراض و تجدید نسبت به اعدام قاضی محمد به دیوار کوچه‌ها کلمات موهن نوشته و بعلاوه مقامات عالیه نوشته که بلادرنگ بعد از اطلاع وسیله مامورین پاک شده است و در همان شب روی تابلوی اداره دادگستری همان کلمات نیز نوشته شده بود که تابلو برای اصلاح و رنگ آمیزی برداشته شده است و علاوه عده‌ای زیاد و هم کارت تبریک عید نوروز کمیته مرکزی حزب توده ایران که یک برگ آن ضمیمه تقدیم میگردد منتشر و درباره از منازل نیز انداخته شده است و قضیه هم مورد تعقیب است و اداره شهربانی می‌نویسد شمارا می که شهربانی را به کشف موضوع و مرتکبین موفق نماید همکاری کامل [illegible] مقامات تماس [illegible]

[illegible]

دایره اول

۱۵۹
۱۳۳۲/۲/۶

۱۶۸۱
۱۳۳۲/۲/۲

شماره این سند در آرشیو سازمان اسناد ملی ایران [illegible] میباشد

ژماره/ ١٥/م

بەرواری/ ١٩٥٣/٤/١٣

پاشکۆ/ یەك لاپەڕە

وەزارەتی ناوخۆ

قایمقامی گشتی کوردستان

نهێنی ١٩٥٣/١٢/٨ئیدارە.........

وەزارەتی ناوخۆ – ئیدارەی سیاسی

راپۆرتەکانی ئیدارەی ئاسایش بەژمارەی (١٢) – ١٩٥٣/٣/٣٠– و ژمارەی (٣٧) – ١٩٥٣/٤/٥ دەڵێت هەندێ کەسن ناسراو بەتاقمی "دەستی چەپ" لەچەند شەوی رابردوودا کەرێکەوت بووەو لەگەڵ لەسێدارەدانی قازی محەممەددا بە مەبەستی دەربڕینی نارەزایەتیو هاودەردی بۆ لە سێدارەدانی "قازی محەمەد" لەسەر دیواری کۆڵانەکاندا دروشمی ناشیاویان دژی بەرپرسانی حکومەت نووسیوە کە خێرا پاش ئاگاداری پاسەوانەکان لەو مەسەلەیە سڕاوەتەوەو لەهەمان شەودا لەسەر تابلۆی خانەی "داد"ی ئەو شارە هەمان دروشم نووسرا بوو کە تابلۆکەیان لابردووە تا بیسڕنەوەو دیسانەوە رەنگی بکەنەوە و وەك خۆشی بینووسنەوە.

سەرەڕای ئەوەش لەلایەن حزبی تودەی ئێرانەوە رێژەیەکی زۆر کارتی جەژنە پیرۆزەیان بەبۆنەی جەژنی نەورۆزەوە نووسیوەو خستوویانەتە ناو ماڵەکانەوە کە بەرگێك لەوەم بۆ ناردی. بەدواداچوونی مەسەلەکەشمان کردووەو ئیدارەی ئاسایشیش دەنووسێت تەنها رێگەیەك کە یارمەتی ئاسایش دەدات بۆ دۆزینەوەی مەسەلەکەو تاوانبارەکان ئەوەیە کە بەپرسانی دادوەری هاوکارییەکی تەواومان بکەن. هەروەها لەم دواییانەدا لەم بەشەدا کە لیژنەی چاودێری دادوەری شاری سنە دانیشتنێکیان کردو بڕیاری لەسەر درا.

قایمقامی گشتی – عارفی

ناوەندی یەکەم

(١٦٩١)/ ١٩٥٧/٤/٢٢وادیارە ئەو حاڵەتە کارێکی پێناکرێت.

ژمارەی ئەو بەڵگەیە لەئەرشیفی رێکخراوی بەڵگەنامەکانی میللی ئێراندایە

٢٩٠

٧/١٦٣/٢

نمره ۳۶۵

گیرنده ....

شماره کتاب .... سال ۱۳۲

وزارت پست و تلگراف و تلفن

تلگراف

از تهران		قبض ۳۹۳۳۶	تعداد کلمه	تاریخ اصل	توضیحات	تاریخ وصول روز	ماه
به ط		تلگراف ۲	۲۰۰	۱		۱/	۱۲

جناب اشرف آقای قوام السلطنه نخست وزیر محبوب ایران رونوشت تیمسار
وزیر جنگ رونوشت تیمسار رئیس ستاد ارتش رونوشت وزارت دادگستری
رونوشت مجلس شورای ملی کمیسیون عرایض لقا سیف قاضی و ماه سلطان
صدر قاضی از قرار خبریکه امروز رسیده اخیرا منزل قاضی ها را در مهاباد
محاصره نموده و در جای مرطوب و تاریک حبس نموده اند همه آنها مریض —
مخصوصا محمد حسین سیف قاضی که سابقه مرض آسم سخت داشته وکبد و
معده اش نیز علیل است بعضی مریض شده در چنان محل نامناسب —
نمیگذارند طبیب هم برای معالجه بروند این اشخاص اگر مقصر هم باشند
لااقل متهم سیاسی هستند در هیچ جای دنیا امروز حتی در ممالک
غیر متمدنه هم با متهمین سیاسی اینطور رفتار مخالف رحم و مروت —
نمینمایند و در محلی مثل مهاباد که صدای مظلومین بهیچ جا نمیرسد با
اغراض خصوصی میخواهند این اشخاص بدبخت را بدون گناه زجر کش
نمایند از آن جناب مقدس استرحام مینمائیم بنام خدا و انسانیت و شرف و دین
و قانون امر فرمایند فورا آنها را بمرکز بیاورند تا تحت معالجه صحیح قرار
بگیرند —
نشانی — امیریه چهارراه معزالسلطان — کوچه بازنده رانی منزل صدر قاضی

سازمان اسناد ملی ایران
IRAN NATIONAL ARCHIVES

شمارهٔ این سند در آرشیو سازمان اسناد ملی ایران ۱۱۹۹–۱۰۶۰۰۳ می‌باشد.

نموونە (٣٦٥)وەرگر/

ژمارەی نامە/(٨٤,٤٤)......ساڵ..... ١٩٤

وەزارەتی پۆستو تەلەگرافو تەلەفۆن   تەلەگراف

لە/ مەهابادەوە	وەسڵ (٩٦٦٣٢٩٣)	ژمارەی وشەکان	بەرواری سەرەکی	تێبینییەکان	بەرواری وەرگرتن	
					ڕۆژ	مانگ
بۆ/ تاران	تەلەگراف (٢)	٢٠٠	١		٢١	٢

جەنابی بەڕێز "قەوا موستەڵتەنە" سەرۆك وەزیرانی خۆشەویستی ئێران لەسەر نووسینی لیوای وەزیری جەنگ و نووسینی لیوا بەڕێوەبەری ناوەندی لەشکر و نووسینی خانەی دادو نووسینی پەرلەمانی شۆرای نەتەوەیی کەمینەکان، "فەروخ لەقا"و "سەیف قازی"و "شا سوڵتان سدر قازی" بەو هەواڵەی ئەمڕۆ بەدەستمان گەیشتووە لەم دواییانە شوێنی "قازی"یەکانیان لەمەهاباد گۆڕیوەو لەشوێنی تاریكو شێداردا زیندانی کراون. هەموویان نەخۆشن بەتایبەت "حەمە حسێن سەیف قازی" کە پێشتر ڕۆماتیزمی قورسی هەبووەو جەرگو ورگی لاوازەو زۆر نەخۆش بووە، لەشوێنێکی وەها نەگونجاودا تەنانەت ناهێڵن دکتۆریشی بۆ بەرن.

ئەو کەسانە ئەگەر تاوانباریش نەبن، لانیکەم تاوانباری سیاسین. لە هیچ شوێنێکی دنیادا تەنانەت لەوڵاتانی دواکەوتووشدا ڕەفتاری دژی مرۆڤانە لەگەڵ زیندانەکاندا ناکەنو لەشوێنێك وەکو مەهاباد کە دەنگی خۆپیشاندەران بە هیچ کوێ ناگاتو دەیانەوێ بەرقو کینەیەکی تایبەت ئەو کەسە چارەڕەشانە بەبێ تاوان بەئەشکەنجە لەناویان بەرن.

لەئێوەی بەڕێز داواکارم بەناوی خواو مرۆڤایەتیو شارستانیەتو ئایینو یاسا فەرمان بدەن خێرا ئەوانە بهێننەوە پایتەخت تا چارەسەر بکرێن.

ناونیشان – ئەمیرییە/چوار ڕێیانی مەعەز سوڵتان – کۆڵانی مازەندەرانی/ماڵی سدر قازی

ئیدارەی تەلەگرافی تاران

ژمارەی ئەو بەڵگەنامەیە لەئەرشیفی ڕێکخراوی بەڵگەنامەکانی میللی ئێراندایە ١١٩٩ – ١٠٦٠٠٢

بتاریخ .... ماه ۱۳
پیوست ۲۰/۱۱/۱۳۲۱

وزارت جنگ

اداره ستاد ارتش
دائره رکن ۲ شعبه ۴
شماره ۵۵۱۷۴
۱۰۴۱۷۱

جناب اشرف آقای نخست وزیر

عطف به شماره ۱۱۹۱۹–۲۱–۱۱–۲۰ بطوریکه خاطر عالی مستحضر است سیف قاضی و محمد قاضی و سایر خیانتکاران تسلیم دادگاه شده و طبق رای صادره از دادگاه باعمال خود خواهند رسید و شکایات نیز پاسخ منفی داده شده است.

وزیر جنگ

۱
۴ ۱

این اسناد مربوط به کسانی می‌باشد که خود را شاکی خصوصی پرونده قاضی‌ها معرفی نموده‌اند و با نامهٔ صفحهٔ ۵۳ کتاب مغایرت دارد.

ورود بدفتر نخست وزیر
شماره ۴۶۳۴۶
تاریخ ۲/۱۲/۱۳۲۰

شمارهٔ این سند در آرشیو سازمان اسناد ملی ایران ۱۱۹۹-۰۰۳-۱۰۶۰ می‌باشد.

سازمان اسناد ملی ایران
IRAN NATIONAL ARCHIVES

وەزارەتی جەنگ لەبەرواری ــــ مانگــــ

ئیدارە/ ناوەندی لەشکرپاشکۆ/ ١٩٥٧/٣/٢

ناوەند/ ٢

لقی/ ٤

ژمارە/

٤د٥٥١٧٣
١٠٣١٧١

جەنابی بەڕێز سەرۆك وەزیران

بەپێی ژمارە نامەی (٤١٩١٩)/١٩٤٧/٢/١٠ بەشێوازێ کە جەنابتان ئاگادارن، "سەیف قازی"و "محەمەد قازی"و خەیانەتکارەکانی تر دراونەتە دادگاو بەپێی بڕیاری دەرچوو لەدادگاوە رەفتاریان لەگەڵدا دەکرێ‌و وەڵامی کۆتاییان پێدەدرێت.

وەزیری جەنگ/ حەمدوڵلا

ئەو بەڵگەنامانە بەندن بە کەسانێك کە خۆیان بەشکاتکەری تایبەتی فایلی "قازی"یەکان ناساندووە. (و)

هاتنی نامەکە بۆ نووسینگەی سەرۆك وەزیران
ژمارە/٤٦٣٤٦
بەروار/١٩٥٧/٣/٣

ژمارەی ئەو بەڵگەنامەیە لەئەرشیفی رێکخراوی بەڵگەنامەکانی میللی ئێراندایە

١١٩٩ — ١٠٦٠٠٣

گیرنده ....

سال ۱۳۲

وزارت پست و تلگراف و تلفن

تلگراف

از مهاباد	قبض ۱۴۴۷	تعداد کلمه	تاریخ اصل	توضیحات	تاریخ وصول روز	تاریخ وصول ماه
به ط	تلگراف ۲۱	۲۷۵	۱۱/۳	شنبه	۸	۱۱

جناب اشرف آقای قوام السلطنه نخست وزیر ایران رونوشت وزارت جنگ —
رونوشت رئیس ستاد کل ارتش عشایر و رعایای منطقه مهاباد و سراسر کردستان
[illegible] توجه آن مقام منیع را بحرکات ظالمانه خود معطوف میداریم ما ملت —
مظلوم ستمدیده مکری چند صباحی بدست اشخاص ظالم و میهن فروش بی
پدر و مادر موقع قتل و غارت و [illegible] این عناصر ناپاک برای استفاده و هوا و هوس
خود بعلاوه اینکه باعث ریختن خون جوانان ما گردیده موقت [illegible] ما را مجبور
و نابود ساختند ما را در مقابل هم میهنان خود شرمسار و لکه دار نموده اند از
آنجائیکه در هیچ وقت این قبیل اشخاص بجزای اعمال خود نرسیده و [illegible]
چند سال متکی به اشخاص از [illegible] ناگوار استفاده و سبب پریشانی و سر
گشتگی ما گردیده اند و ما ملت را دچار بدبختی نموده مینمایند مخصوصا
در این دو سال اخیر که قاضی محمد و صدر قاضی و سیف قاضی و این جباران —
میهن فروش خائن بنام جمهوریت و تجزیه طلبی ملت کرد را که تاریخ شاهد
ایران پرستی آنها است و دارو ندار ملت را از دست داده نام ملت کرد
را ننگین نموده اند فعلا که بحمدالله دست قدرت دولت آنها را دستگیر
نموده استدعا از مقام منیع استرحاما استدعا مینمائیم که این گرگان درنده

سازمان اسناد ملی ایران
IRAN NATIONAL ARCHIVES

نموونە ٣٦٥

ژمارە/ ٤٣٣١١وەرگر/ بەروار/ ١٩٤٧/٢/٦......سالّ.......١٩٤

وەزارەتی پۆستو تەلەگرافو تەلەفۆن

لە/ مەهابادەوە	ژمارە	باج/ ١٨٥٧	ڕێژەی وشە	بەرواری سەرەکی	تێبینییەکان	بەرواری ڕۆیشتن	
						ڕۆژ	مانگ
بۆ/ تاران		تەلەگراف ٢٩/	٢٧٥	١/٢٣		٢٨	

تەلەگراف

جــەنابی بــەڕێز "قەوامولّــسەلّتەنە" ســەرۆك وەزیرانــی ئێــران لەســەر نووسینی وەزارەتی جەنگ و نووسینی بەڕێوەبەری ناوەندی گشتی لەشکرو عەشــیرەتەکانو ڕەعیەتــەکانی ناوچــەی مــەهابادو سەرانــسەری کوردســتان، سەرنجی ئێوەی بەڕێز بۆ ئەو کارەو زولّم لێچووانە رادەکێشن، ئێمـەی نەتـەوی زولّم لێکـراو کـە هەرچـەند جارێـك بەدەسـتی کەسـانی زولّم لێکـراوو نەتـەوە فرۆشی هیـچو پووچ لـەکاتی بکوژو تالاّنـدا بوونـەو و ئـەو کەسـە ناپاکانـە بـۆ کەلّك وەرگرتنو هەواو شەهەواتی خۆیان، سەرەڕای ئەوەش بووە هۆی ڕشـتنی خـوێنی گەنجـەکانمان ژیانمـانی لـەناوبردو ئێمـە لەبەرامبـەر هاولاّتیانمانــدا شەرمەزار کردو تۆمەتیان پیاهەلّواسین.

تــا ئێــستاش هــیچ کـات بەسـزای تاوانــەکانیان نەگەیــشتوونو هەرچــەند ماوەیـەك هەنـدێ کـەس لـەڕووداوی نـەگونجاو کـەلّك وەردەگـرنو دەبنـە هـۆی پەرێشانیو شەرمەزاریمانو ئێمەی خەلّك تووشی چارەڕەشی دەکەن، بەتایبەت لەم دوو سالّەی دواییەدا کـە قـازی محەمـەدو سـدر قـازیو ئـەو زالّمـە نیـشتمان فرۆشانەو خـایین بـەناوی کۆمـاریو جیابوونـەوەی نەتـەوەی کـورد کـە مێـژوو شایەتحالّە بۆ ئێران پەرستییان، دارو نەداری خەلّکیان لێیـان سـەندوومو نـاوی نەتــەوەی کوردیــان خــراپ کــردووە، ئێــستا کــە شــوکر بــۆ خــوا دەســتەی هێــزو

یەکسانی ئەوانەی دەستگیرکردووەو لەئێوەی بەڕێز داواکارین کە ئەو گورگە درندانە لەپێش چاوی ئێمە خەڵکی زوڵم لێکراو سزا بدەن کە برینی ئێمەی خەڵکی ستەم لێچوو بحەسێتەوە.

ئەگینا تا کاتێك کە ئێمە مابین، دڵمان بەدەستی کاری خاینانەو زاڵمانەی ئەو زاڵمانە بریندار دەبیّو چاك نابێتەوەو خوێنی گەنجانو باوکانو بابو باپیرانمان کە بەناھەق رشتووەو شەرەفی نەتەوەییمانی لەناوبردووەو چاوەڕێی تۆڵەیە، دەنا بێدەنگ و ئاسوودە نابێت.

"عەزیز" سەرۆك خێڵ، "مەعروف" سەرۆك خێڵ، "عەلی" سەرۆك خێڵ، "پرۆتی" سەرۆك خێڵ، "حسێن" سەرۆك خێڵ، "عەباس" سەرۆك خێڵ، "حەسەن بایرەندی سەلیم" سەرۆك خێڵ، "قادر" سەرۆك خێڵ، "رەحمان" سەرۆك خێڵ، "بایرەند بارەندی" کەریم بایرەند، عەبدوڵڵا بایرەندی، "سەلیم ئاغا"، "جاف شەکوری"، "ئیبراهیم سالار"، "ئیکۆ سەردەشت حسێن"، "ئیکۆ سالاری" ، "ئیکۆر سلێمان جەنگەڵی" ، "ئیکۆر رەسوڵ" ، "ئیکۆر بایرەند عەزیزی" ، "کەریم بایرەندی" ، "حەمە ئەمین" ، "عەباس عەزیز" ، "رەزا نادری" ، "حەمە مزەفەر" ، "حەمە گەلایی" ، "حەمە گەورە" ، "رەسوڵ ئیبراهیمی".

ئیدارەی تەلەگرافی تاران

ژمارەی ئەو بەڵگەنامەیە لەئەرشیفی ڕێکخراوی بەڵگەنامەکانی میللی ئێراندایە

١٥٠٩ — ١٥ — ١١٦٠٠٧

نمره ۳۶۰

گیرنده ....

شماره کتاب ....

...... سال ۱۳۲

وزارت پست و تلگراف و تلفن

تلگراف

از صبا یاد		قبض	تعداد کلمه	تاریخ اصل	توضیحات	تاریخ وصول	
						روز	ماه
به		تلگراف ۲۹			ص۲		

جانی را در پیش چشم ما مظلومان مستمند بدار و تنبیهی بجا از او نمایند که جراحات
ما ملت مظلوم التیام پذیرد والا تا هستیم قلبما که به ستم اعمال خائنانه
وظالمانه این جباران مجروح شده التیام پذیر نگردیده و آه و ناله
بازماندگان را رواج ابدا دیدار جوانان ما کشته شدند با ما حق
بخشید وحیثیت ملی ایشان لکه دار گردیده و با انتظار انتقام استسکین حاصل
نشود و اسود نخواهد شد عزیز الله شایری میرزا امیرعشایری علی امیرعشایری
پرویز امیرعشایری حسین امیری امیرعباس امیرعشایری حسن بایرندی
سلیم امیر امیری نادر امیرعشایری حسن امیرعشایری بایرند بایرندی کریم
بایرند عبدالله بایرندی سلیم آقا جاقشکوری ابراهیم سالار نیکو سرشت حسین
نیکو سالاری نیکو سلیمان جنگلی نیکو جهدا سلمان تیموری نیکو معروف
گدایی نیکو محمد نادری نیکو رسول نیکو بایرند عزیزی کریم بایرندی محمد
امین عباس عزیز آقا نادری محمد مظفر محمد کلاهی محمد بیژن گوسول ابراهیمی

امضاء تلگرافخانه طهران

شمارهٔ این سند در آرشیو سازمان اسناد ملی ایران ۱۵۰۹-۱۵-۱۱۶۰۰۷ می‌باشد

سازمان اسناد ملی ایران
IRAN NATIONAL ARCHIVES

کهاده ———		نمره ۳۶۵
سال ——— ۱۳۲		شماره کتاب ———

وزارت پست و تلگراف و تلفن

تلگراف

روز [illegible] ۲۵/۱۱/۱۵

تاریخ وصول (ماه)	تاریخ وصول (روز)	توضیحات	تاریخ اصل	تعداد کلمه			از نمره
					قبض ۳۰۲		
			۱۰	۴۳	تلگراف ۸۳		ط

شکایت اکثریت اهالی تعقیب تلگراف [illegible] ۱۰۰

۷/۱۰/۲۵ دایر به غارت و خسارات وارده

بوسیله قاضی محمد یوسف قاضی تقاضا تبدیل و توجهات

ملوکانه دایم [illegible] حسین قهرمانی محمد [illegible]

اداره تلگراف [illegible]

۵۳۴۶

۲۵/۱۱/۲۱

شمارهٔ این سند در آرشیو سازمان اسناد ملی ایران ۱۰۶۰۰۳-۱۱۹۹ می‌باشد.

IRAN NATIONAL ARCHIVES

سازمان اسناد ملی ایران

نموونه (٣٦٥)

ژماره‌ی نامه/(١٩٢) وه‌زاره‌تی پۆست‌و ته‌له‌گراف‌و ته‌له‌فۆن وه‌رگر/......

ته‌له‌گراف ....ساڵ..........١٩٤

له/ مه‌هاباده‌وه	ژماره		ژێژه‌ی وشه	به‌رواری ـــ سه‌ره‌کی	تێبینییه‌کان	به‌رواری وه‌رگرتن	
		باج/ ٢٠٢٦				رۆژ	مانگ
بۆ/ تاران	ژماره	ته‌له‌گراف /٨٢	٣٢	١٠			

رایده‌گه‌یه‌نینه خزمه‌تی پاشا هومایۆنی به‌پێی به‌دواداچوونی ته‌له‌گرافی (١٠٠) ١٩٤٦/١٢/٢٨ سه‌بارەت به‌تاڵان‌و زیانێك كه قازی محه‌مه‌دو سه‌یف قازی هێناویانه‌ته ئارا، داواكارین له‌سه‌ر بده‌ن.

له‌لایه‌ن: ١.حه‌مزه تارانی ٢.حسێن تارانی

٣. محه‌مه‌د تارانی ٤. ره‌حمان تارانی

ئیداره‌ی ته‌له‌گرافی تاران

٥٢٢٤
١٩٤٧/٢/١٠

ژماره‌ی ئه‌و به‌ڵگه‌نامه‌یه له‌ئه‌رشیفی رێكخراوی به‌ڵگه‌نامه‌كانی میللی ئێراندایه ١١٩٩ — ١٠٦٠٠٣

دفتر نخست وزیر
۹۳۴۲۵
۲۰/۱۱/۳۲

گیرنده ....

.... سال ۱۳۳

وزارت پست و تلگراف و تلفن

تلگراف

تاریخ وصول		توضیحات	تاریخ اصل	تعداد کلمه			
ماه	روز				قبض ۱۸۷۲		از مهاباد
۱۱	۸		۱/۳	۸۴	تلگراف ۳۶		به ط

جناب اشرف نخست وزیر وزارت جنگ کپیه ستاد ارتش در این موقع که نفوذ وقدرت دولت در سر رنا سرکشور حکم فرما است وقت ان رسیده خائنین ووطن فروشان که ازتعدی بجان ومال وناموس مردم فروگذاری نمیکردند وخیانت انها درنظر ملت محرز میباشد برای اینکه این عمل ننگین در تاریخ ایران تکرار نشود علیهذا ایل ابوکری مجازات وکیفر وطن را با رعایت عدالت ازپیشگاه اعلیحضرت همایون شاهنشاهی خواستارند عبد اله ایلخانی زاده —

اداره تلگراف طهران

ایل ابوکری همان ایل دهبکری است در آن هنگام علی آغای علیار رئیس ایل دهبکری در قید حیات بودند و خود مخالف اعدام قاضی ها بودند. م

شمارهٔ این سند در آرشیو سازمان اسناد ملی ایران ۱۵۰۹-۱۵-۱۱۶۰۰۷ می‌باشد.

سازمان اسناد ملی ایران
IRAN NATIONAL ARCHIVES

نموونه (٣٦٥) / بۆ نووسینگەی سەرۆك وەزیران

ژمارە/ ٤٢٣٢٥ وەرگر/.......

بەروار/ ١٩٤٧/٦/٦ وەزارەتی پۆستو تەلەگرافو تەلەفۆن ......ساڵ....١٩٤

تەلەگراف

لــــەـ/ مەهابادەوە	ژمارە	باج/ ١٨٧٢	ریـژەی وشە	بـەرواری سەرەکی	تێبینییەکان	بــــەرواری رۆیشتن	
						رۆژ	مانگ
بۆ/ تاران		تەلەگراف/٣٦	٨٤	١/٢٣		٢٨	١

جەنابی بەڕێز سەرۆك وەزیرانو وەزیری جەنگ، نووسراوەی ناوەندی لەشکر لەم کاتەدا کە هێزو کاریگەری دەوڵەت لەسەرانسەری وڵاتدا زاڵە، کاتی ئەوە گەیشتووە کەخایینەکانو نیشتمان فرۆشەکان کە دەستدرێژییان کردۆتە سەر گیانو ماڵی خەڵكو خەیانەتەکەیان بەلای خەڵکەوە ناشیاوە، لەبەر ئەوەی ئەو کارە خراپە جارێکی تر لەمێژووی ئێراندا دووپات نەبێتەوە، لەمڕووەوە داوا دەکەین سزای خێڵی "ئەبۆکرێ"* بدرێو بەپێی یەکسانیو دادوەری لەلایەن شکۆدار پاشای هومایۆنییەوە.

عەبدوڵڵا ئیلخانی زادە

ئیدارەی تەلەگرافی تاران

ژمارەی ئەو بەڵگەنامەیە لەئەرشیفی رێکخراوی بەڵگەنامەکانی میللی ئێراندایە ١٥٠٩ — ١٥ — ١١٦٠٠٧

* خێڵێ لبوکبری هەمان خێڵی "دێبوکری"ن، لەوکاتەدا "عەلی ئاغای عەلیار" سەرۆکی خێڵی دێبەکری مابوو و خۆی دژی لەسێدارەدانی "قازی"یەکان بوو . (و)

نمره ۳۶۵

گیرنده ....

سال ۱۳۲

وزارت پست و تلگراف و تلفن

تلگراف

دفتر نخست وزیری
۴۲۲۲۴
۱۷-۱۱/(۵)

توضیحات	تاریخ وصول: روز	تاریخ وصول: ماه	تاریخ اصل	تعداد کلمه	قبض	از مهاباد
	۸	۱۱		۲۰۱	۱۸۲۲ تلگراف ۱۶	۹ ط

مقام منیع جناب اشرف آقای قوام نخست وزیر محبوب رونوشت وزارت جنگ رونوشت

ستاد لشگر در این موقع که از ظل توجهات بندگان اعلیحضرت همایون —

شاهنشاهی و تدابیر صائب و حسن تدابیر آنجناب اشرف و رشادت فداکاری افسرا

ن رشید ارتش غیور شاهنشاهی از اسارت و تجاوز خائنین

ملت ستمدیده و ستمکش کردنشین مهاباد بشادی و آسایش عموم گردیده حالیه

ملت کرد استدعا از پیشگاه ملوکانه و آنجناب اشرف و اولیای امور دولت —

مینمایند که مشتی ماجراجویان بی وطن و اجنبی پرست مخصوصا صدر قاضی

ستان و قاضی محمد و سیف قاضی که بنام مرکزیت نشین خود بنام جمهوری کرد

و ملت کرد ایرانی اصل را که دارنده ... فریب داده بودند با کمال بیشرمی

مشغول تجزیه طلبی و از بین بردن دین و مذهب و ناموس و ثروت و مال ملت

بجزای خود رسانیده و این سامان را از وجود این بیگانه پرستان پاک و اهالی

کردستان را برای ابد آسوده فرمایند و استدعا مینمائیم که مجازات آنها

برای العین مشاهده نموده جراحات قلوب ستمدیدگان التیام پذیرفته

که پیوسته بدعای بقای عظمت اعلیحضرت شاهنشاهی و آنجناب اشرف

و اولیای امور دولت که آرزو و آمال اهالیان است مشغول باشیم —

—

سازمان اسناد ملی ایران
IRAN NATIONAL ARCHIVES

نموونە ٣٦٥/ بۆ نووسینگەی سەرۆك وەزیران

ژمارەی نامە/ ٤٢٣٢٣وەرگر..............

بەروار/١٩٤٧/٢/٦.......ساڵ...... ١٩٤

وەزارەتی پۆستو تەلەگرافو تەلەفۆن

تەلەگراف

لە/مەهابادەوە	ژمارە	باج/١٨٢٩	ڕێژەی وشە	بەرواری سەرەکی	تێبینیەکان	بەرواری گەیشتن	
						ڕۆژ	مانگ
بۆ/ تاران		تەلەگراف/١٦	٢١٠			٢٨	١

جەنابی بەڕێز "قەوام" سەرۆك وەزارەتی خۆشەویست، نووسراوەی وەزارەتی جەنگ ، نووسراوەی ناوەندی لەشکر لەم کاتەدا بەهۆی زیرەکی بەندەکانی شکۆدار پاشای هومایۆنیو بیری باشو بڕیارەکانی جەنابت، هەروەها بەفیداکاریو شەرەفی کەسانی ئازای لەشکری بەغیرەتی پاشایەتی، کۆتو بەندو ئاوارەییو چارە ڕەشیەکانی نەتەوەی زوڵم لێکراوی ناوچەی کوردنشین بوومتە هۆی ئاسایشو ئارامی بۆ خەڵکی کورد، ئێستاکە نەتەوەی کورد داوا لەئێوەی شکۆدار و بەرپرسی دەوڵەت دەکەن کە سزای هەندێ کەسی بێ وڵاتو بێگانە پەرست بدەن بەتایبەت "سدر قازی" و "قازی محەمەد" و "سەیف قازی" کە بەناوی ناوەندگەراییو سەربەخۆییو کۆماری کوردستانو نەتەوەی کوردی بەرەچەڵەك ئێرانی –یان پەڵەدار کردووەو بە هەموو هێزو وزەی خۆیەوە بەوپەڕی بێ شەرمییەوە خەریکی جیاکردنەوەو لەناوبردنی ئاینو ئاینزاو ناموسو ماڵی خەڵکن. هەروەها داواکارین لێتان ئەم ناوچەیە لە بێگانەکان بسڕنەوەو خەڵکی کورد بۆ هەمیشە ئاسوودە بکەن.

نمونه ۳۶۵

شماره کتاب .... گیرنده ....

وزارت پست و تلگراف و تلفن

سال ۱۳۲

تلگراف

از مهاباد / به		قیمت / تلگراف ۱۶	تعداد کلمه	تاریخ اصل	توضیحات	تاریخ وصول (روز)	تاریخ وصول (ماه)

عبدالرحمن شمرالک بن ملاخلیل سراباد شیخ حسین مفتی بران شیخ
حسین شفیعی بران مدرس مسجد محمد ایوبی مدرس جامع ابوالقاسم اتاصدیق
مدرسی شیخ عبدالفتاح - شمس‌الدین - شیخ بایزید - شمس‌الدینی - شیخ عثمان
شمس‌الدینی

سازمان اسناد ملی ایران
IRAN NATIONAL ARCHIVES

شمارهٔ این سند در آرشیو سازمان اسناد ملی ایران ۱۱۶۰۰۷-۱۵-۱۵۰۹ می‌باشد.

هەروەها داوات لێدەکەین کەسزایان لەبەرچاوی خەڵکدا بێتو برینی دڵی زوڵم لێکراوەکان دەرمان بکرێتو ئێمەش بەردەوام خەریکی دوعاکردن بین بۆ شکۆداری پاشاو جەنابی رێزدارو باوکی کاروباری دەوڵەت کەتەنها هیوایەتو پشتیوانی ئارەزوو داهاتمانە.

١. عەبدولرەمانی شەمسەدین.

٢. مەلا خەلیل سەرئابادی

٣. شێخ حەسەن مشتی بەران.

٤. شێخ حسێن شەمسی بەران.

٥. مامۆستا مەجید.

٦. محەمەد ئەیووبی.

٧. مدیا مەجید.

٨. ئەبولقاسم ئاغا.

٩. سدیق سدیقی.

١٠. شێخ عەبدولفەتاح.

١١. شێخ بایرەند.

١٢. شەمسەدین شێخ عوسمان شەمسەدین.

بەڕێوەبەرایەتی تەلەگرافی تاران

ژمارەی ئەو بەلگەیە لەئەرشیفی رێکخراوی بەڵگەنامە میللییەکانی ئێراندایە ١٥٠٩ — ١٥ — ١١٦٠٠٧

دفتر مخصوص شاهنشاهی

رونوشت [illegible]

مورخه ۱۱/۱۲/۳

شماره ۳۸

پیشگاه مبارک اعلیحضرت همایون شاهنشاهی

جان‌نثاران طبقه بازرگان و پیشه‌وران و کسبه ستمدیده [illegible] تاریخ درخشان [illegible] در راه شاهپرستی و میهن‌دوستی گوی سبقت را از سایر هم‌میهنان ربوده متأسفانه به دست یکمشت اراذل و اوباش در مدت پنج سال گذشته بویژه از آذر ۱۳۲۴ [illegible] در زیر شکنجه و تعدیات یکمشت خائنین بی‌وطن و جنگجویان و ماجراجویان با انواع مصائب از قتل و غارت و مصادره اموال و هتک ناموس [illegible] بوده [illegible] در عین حال اینکه در زیر شکنجه گرفتار بوده‌ایم دقیقه‌ای افکار از ایران [illegible] که مدتی جدا [illegible] و رضا [illegible] اوقات شبانه روز از خداوند استغاثه نموده و انتظار روزی بوده‌ایم که دست انتقام خائنین را به پیشگاه عدل و قانون تسلیم و به کیفر اعمال خود برسانند و بر جراحات قلوب ستمدیدگان مرهمی گذارده شود اینک ورود نیروی شاهنشاهی که ما را از دست این خائنین وطن‌فروش [illegible] نوین بخشیده خداوند را شکرگزار [illegible] ذات شاهنشاه [illegible] آرزو [illegible] بوده که در مقابل مصائب غیرقابل تصور پنج ساله گذشته که سبب و عامل حقیقی قاضی محمد و [illegible] قاضی و محمد حسین سیف قاضی بوده و از هرگونه جنایت و بدنامی و نقشه تجزیه این منطقه را از پیکر کشور [illegible] وطن‌پرست که با افکار [illegible] بوده و از هیچگونه جنایت کوتاهی ننموده [illegible] بخصوص [illegible] شهرستان مهاباد که در طول مدت [illegible] شب و روز [illegible] انواع ستم و مصائب بوده از پیشگاه عدالت‌گستر اعلیحضرت همایونی [illegible] استدعا داریم که جراحت قلوب ما را مرهم [illegible]

سازمان اسناد ملی ایران
IRAN NATIONAL ARCHIVES

نووسینگەی تایبەتی پاشایەتی

نووسراوەی/ تەلەگرافی ٤١/ لەمەهاباد

بەرواری/١٩٤٧/٢/٣

ژمارە/٣٨

بۆ/ بەڕێز شکۆدارو گەورەو پیاو پاشا هومایۆنی

فیداکارانی چینی بازرگانو کاسبکارانو خەڵکی زوڵم لێکراوی مەهاباد کە مێژوو شایەتحاڵە لە هەموو کاتێکدا لەپاشاپەرستیو نیشتمان پەرستیدا پێشبڕکێیان کردووەو لەنەتەوەکانیتر باشتر بوونە، بەداخەوە لەلایەن هەندێ کەسی بێ سەرو بەرە، پێنج ساڵ لەوەوبەر بەتایبەت لەمانگی سەرماوەزی پاییزی (١٩٤٥) بەدواوە لەژێر ئەشکەنجەو هەڕەشەو هاوتاوی هەندێ خایینی بێ نیشتمانو جودایی خوازدا بووینو رووبەڕووی کوشتن و تاڵانو داگیرکردنیماڵو تانەو توانجی ناموسی بووینەتەوە لەو ماوەیەدا لەحاڵێکدا تووشی زەبری ئەشکەنجەدان بووینو لە هەموو کاتەکانی رۆژو شەودا لەخوا پاڕاوینەتەوەو چاوەڕێی رۆژێکمان کردووە کە دەستی تۆڵە، خایینەکان بداتە بەر دەمی دادو تەسلیم بکرێنو بەسزای کارەکانیان بگەنو تا مەڵهەمێك بێت بۆ سەربڕینی دڵە ستەم دیوەکان، لەبەر هاتنی هێزی پاشایەتی کە ئێمەی لەدەستی خایینو دوژمنانی ئایینو دەوڵەت رزگار کردووەو ژیانی نوێی پێبەخشیوین، شوکری خودا دەکەینو خەریکین دوعا بۆ گیانی پاشایەتی دەکەین، بەڵام ئارەزووی بەندەکان ئەوە بووە کە بەپێی ئەو دژواریانەی لە دوو ساڵی رابردوودا تەحەموڵیان سەخت بوو و هۆکارە سەرەکییەکەشی "قازی محەمەد"و "محەمەد حسێن قازی" بووەو لە هەموو جۆرە تاڵانو تانەو توانجو پلانی جیابوونەوە کەڵکیان وەرگرت بۆ جیاکردنەوەی ناوچەکە لەوڵاتی شەش هەزار ساڵەمان، ئەگەریش کەسێکی نیشتمان پەرست لەگەڵ بیروڕای شوومیاندا هاوڕا نەبوایە، نابوودیان دەکردو هەموو پەت پەتێکیان بەسەریاندا دەهێنا.

دفتر مخصوص شاهنشاهی

رونوشت

مورخه

شماره

سازمان اسناد ملی ایران
IRAN NATIONAL ARCHIVES

تسکین بخشید، و به آرزوی اینکه چنین روزی را انتظار داشتم که مکاتبات خائنین را بچشم
به بینیم امیدوار نبودم، در عین حال دیگر رضا ندارم کسی چنین افکاری را بروز نماید و این مشت
مردم که در این منطقه مرزی سکونت دارند امیدوارند با عنایت اعلیحضرت — چنانکه خدا ... —
... واسطه در مقابل مصائب که به ملت ... بزرگ وارد آمده، توجه شاهانه مبذول فرموده
و این خائنین در مقابل چشم ما با مکاتبات پرستنده نقشه ما را ... و با امید ... فرموده
بلکه به تجربه این قبیل اشخاص که دشمن ناموس ملی هستند آزرده خواهد شد بیش از
این جسارت نورزیده و با انتقاد از ... گستران ... جوانمردی ...
رحمت شامل سید حاجی جعفری و عبدالله کریمی ...

رونوشت با نسخه اصل است ۲۴/۱۱/۲۵

شماره این سند در آرشیو سازمان اسناد ملی ایران ۱۱۹۹-۲۰۰۰۱۰ می‌باشد

میللـەتی زوڵـم لێکـراوی کوردسـتان بەتایبـەت ژنو پیـاوی مـەهاباد کـە بەدرێژایی دوو ساڵ شەو و رۆژ بەچاوی خۆیان بینیانو تووشی هـەموو جۆرە سـتەمو سـەختییەك بووینەتـەوە، لەبـەرێزتان کـە پەرەپێـدەری دادوەریـن، داواکارین کەبرینی دڵمان بەسزادانی ئەو سێ کەسەی ناومان بـردن داساکێینو بەو هیوایەتەی چاوەڕێی وەها رۆژێك بووین سزای خایینەکان بەچاوی خۆمان ببیـنین، لەهـەمان کاتیـشدا ئـیتر پـلانو نەخـشەیەکی وەهـا نەیەتـە مێـشکی کەسێکەوە، هـەروەها داواکـارین دڵـی خـەڵکی ئـەم ناوچـەیە کـە لەسنوورەکانی نیشتەجێن ئومێدیان پێبدەی.

بەڕێز گەورەم، ئەگەر خوانەخواستە لەبەرامبـەر ئـەو سـەختیانەی بەسـەر ئێمـەی میللـەتی سـەر لێشێواودا هـاتووە، سـەرنجی تایبـەتی پـێ نـەدەیو ئـەو خایینانە لەپێش چاوی ئێمەدا سزا نەدرێن، نەك هەر بێ ئومێد دەبـین بـەڵکو ئـەو جۆرە کەسـانە کـە دوژمنـی ناموسـی مـیللین زیـاتر دەبنـەوە. زیـاتر لـەوە کاتتان لێناگرینو چاوەڕوانی فەرمانی دادوەرانەی ئەو پاشایەتییە خۆشبەختە دەکەین.

١. رەحمەت شافعی.

٢. سەید حاجی جەعفەری.

٣. عەبدوڵلا کەریمیو کەسانیتر.

نوسراوەکە وەکو بەڵگە سەرەکییەکەیە ١٩٤٧/٢/١٢

ژمـارەی ئـەو بەڵگەیـە لەئەرشـیفی رێکخـراوی بەڵگەنامـەکانی میللـی ئێراندایە ١١٩٩ – ١٠٦٠٠٣

اداره تلگراف دولت علیه ایران

تلگراف

نمره .... سال ۱۳۲

تاریخ وصول		توضیحات	تاریخ اصل	تعداد کلمه			از ...
ماه	روز				نمره ۱۸۸۰		
۱۱	۱۲		۴	۴۵۰	تلگراف ۳۹		تهران

حضور مبارک حضرت اشرف جناب قوام السلطنه ریاست وزرا دام

[illegible]

[illegible]

[illegible] ۱۳۰۲ [illegible]

[illegible] ۱۳۰۲ [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

IRAN NATIONAL ARCHIVES

نموونە/ (٣٦٥)

هاتنی نامەکە بۆ نووسینگەی سەرۆك وەزیران

ژمارە/ ٤٢٣٩٧وەرگر........

بەروار/١٩٤٧/٢/٦......ساڵ......١٩٤

وەزارەتی پۆستو تەلەگرافو تەلەفۆن

تەلەگراف

لە/مەهابادەوە	ژمارە	باج/١٨٨٠	ریژەی وشە	بەرواری سەرەکی	تێبینیەکان	بەرواری گەیشتن	
						رۆژ	مانگ
بۆ/ تاران		تەلەگراف/٣٩	٣٥٠	٤		٣	٢

بۆ بەرێز شکۆدارو گەورەپیاو جەنابی "قەواموڵسەڵتەنە" سەرۆك وەزیرانی خۆشەویست رزگارکەری ناوچەی ئازەربایجانو کوردستان، پلەوپایەتان بەرز بمێنێت. بەپێی نووسراوی نووسینگەی بەرێزتان وەزارەتی جەنگ و نووسراوی نووسینگەی بەرێز بەڕێوەبەرایەتی ناوەندی لەشکری گیان فیدا، خەڵکی زوڵم لێکراوی مەهاباد لەساڵی (١٩٤١)ەوە تووشی هەموو جۆرە دژوارییەك بوونەتەوەو لەمانگی سەرماوەزی ساڵی (١٩٤٥)دا ئەوپەڕی ئەشکەنجەو ئازاریان بەخۆیانەوە بینیوەو شەو و رۆژ لەلایەن هەندێ خایینی بێ نیشتمانو تووش بوون کە لەسەرووی هەموویانەوە قازی محەمەدو سدر قازیو سەیف قازییەو پلانی جیاکردنەوەی ئێرانی ئازیزمان بەوپەڕی بێشەرمییەوە کردۆتە ئامانجی خۆیانو ئەوپەڕی بێ بەزەییو لەخوا بێخەبەریو کوشتو تاڵانو دەست بەسەرداگرتنی داراییو سامانو وەرگرتنی باجی جۆراوجۆریان داناوە.

نمره ۳۶۵

شماره کتاب ____

گیرنده ____

سال ____ ۱۳۲

وزارت پست و تلگراف و تلفن

تلگراف

از		نام	قبض	تعداد کلمه	تاریخ اصل	توضیحات	تاریخ وصول	
							روز	ماه
به			تلگراف ۲۹			ص ۲		

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

سازمان اسناد ملی ایران
IRAN NATIONAL ARCHIVES

دەیانویست ئێمە لەبەرامبەر مێژوو و رۆحی باب‌و باپیرانماندا شەرمەزارو خەجاڵەت بکەن. شکور بۆ خوا بەهۆی سەرنجدانی شکۆدار پاشایەتی‌و لە ئەنجامی سەرفکردنی کات‌و ساتی بێوچان‌و زەحمەتی شەو و رۆژی ئێوەی رێزدارو فیداکاری سەربازە ئازاکانی لەشکری پاشایەتییەوە، دوژمنەکانی ئێرانمان سەرکوت کردو ئالآی شێرو خۆرەکەمان دیسانەوە هەڵکرد کە بەدەستی خایینە ناپاکەکانەوە لەپێش چاوی خۆمان هێنابوویانە خوارەوە، لەخوا بەزیادبێ دیسان لەم ناوچەیەدا ئالآکەمان هەڵکردەوە.

ئێمەی چارەڕەش‌و داماو کە چاوەڕوانی رۆژێکی وەهامان دەکردو لەدەرگای خوا دەپاڕاینەوە، ئێستا بەهۆی بوونی پیرۆزی شکۆدارتان چاوەڕوانین کە سەرچاوەی فەساد بەگشتی لەم ناوچەیە ببڕێتەوەو بنبڕ بکرێت‌و بەسزادانی ئەو سێ کەسە خایینە نیشتمان فرۆش‌و زاڵمانە، خەڵکی ئەم ناوچەیە بۆ هەمیشە ئاسوودەو ئومێدەوار بفەرموون. چونکە دڵی بریندارو ئازاراوی خەڵك‌و رەعیەتەکانی مەهاباد کاتێك دڵنیا دەبێ و دادەساکێت کە تۆڵەیان لەخایینە نیشتمان فرۆشەکان سەندرابێتەوەو لەبەرچاوی ئەم زوڵم لێچووانەدا سزا بدرێن.

١. حاجی ساڵح عوسمانی.
٢. قاسم پنجوی.
٣. عەزیز موشیری.
٤. عەبدوڵلا کەریمی.
٥. سەید حاجی جەعفەری.
٦. رەحمەت شافعی.
٧. .... مەهاباد.
٨. حاجی عەبدولخالقی حەسەن زادە.
٩. شەریف زادە.
١٠. سەید وەلی زادە.
١١. مستەفا بلووری.
١٢. لسیلیا قولی حاقی ری.

١٣. ساڵح فەرازی.
١٤. سەعید کەرباسیان.
١٥. حەسەن نانەوا زادە.
١٦. مستەفا کەرباسیان.
١٧. حاجی عەبدوڵڵا چەلبی.
١٨. فەتحوڵڵا نادری.
١٩. محەمەد.
٢٠. حاجی حسێن شێربەگی.
٢١. ئیبراهیم کەریمی.
٢٢. ئەحمەد داوەری.
٢٣. سەید عەلی حسێنی.
٢٤. قاسم ئەوتیشی.
٢٥. سەید فەرازی.
٢٦. سەید عەبدوڵڵا.
٢٧. حەسەن مەسعود.

نمره ۲۶۵ گیرنده ———

شماره کتاب ——— ———ال——— ۱۲۲

وزارت پست و تلگراف و تلفن

تلگراف

از		تاریخ	قبض	تعداد کلمه	تاریخ اصل	توضیحات	تاریخ وصول روز	ساعت
به			تلگراف ۹ ۳			ص ۳		

با اینکه [illegible] تفتیش مطهر نزدیک [illegible] خطرها

برای [illegible] گشته [illegible]

[illegible]

[illegible] انتقام گرفته شود [illegible] جماعت

شنبه حاج صالح عثمانی [illegible] تبریزی [illegible]

عبدالکریم [illegible] سید حاجی جعفر [illegible]

[illegible] حاج عبدالخالق حسن زاده [illegible] سید

[illegible] زاده مصطفی تبریزی [illegible]

[illegible] محمد صالح زاده [illegible]

سازمان اسناد ملی ایران
IRAN NATIONAL ARCHIVES

شمارهٔ این سند در آرشیو سازمان اسناد ملی ایران ۲۵۲۲-۲-۱۲۲۰۰۲ می‌باشد.

ئیدارەی تەلەگرافی تاران

ژمـارەی ئـەو بەلگەیـە لەئەرشـیڤی رێکخـراوی بەلگەنامـەکانی میللـی ئێراندایە ٣٥٢٣ — ١٢٢٠٠٣

فرمه ۳۶۵ | | گیرنده ——————
شماره کتاب —————— | | سال ——— ۱۳۲

وزارت پست و تلگراف و تلفن

تلگراف

تاریخ وصول: ساعت	تاریخ وصول: روز	توضیحات	تاریخ اصل	تعداد کلمه	قیمت		
		ص ۴			تلگراف ۳۹	نام	از / به

حاج عبدالله صبیح - فتح الله مناصری - محمد مراد - صالح حسن

شیخ ... ابراهیم ... احمد داودی - سید علی حسینی

تسیم ادطیشی - سیف الرحمن - سید عبدالرحمن مسعود

اداره تلگراف تهران

شمارهٔ این سند در آرشیو سازمان اسناد ملی ایران ۲۵۲۳-۱۲۲۰۰۲ می‌باشد.

سازمان اسناد ملی ایران
IRAN NATIONAL ARCHIVES

۵۲۵۵
۲۴/۱۱/۲۵

سازمان اسناد ملی ایران
IRAN NATIONAL ARCHIVES

جناب [illegible] آقای [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

نمره
۲۴/۱۱

۴۲۸۵۳
۲۴/۱۱/۲

شمارهٔ این سند در آرشیو سازمان اسناد ملی ایران ۱۰۶۰۰۳-۱۱۹۹ می‌باشد.

ژماره/ (٥٢٥٥)

بەروار/١٩٤٧/٢/١٢

بۆ بەڕێز/ جەنابی شکۆدار سەرۆك وەزیران

لەمەهابادەوە بەواژۆی چەند کەسێ لەخەڵکی ئەو شارە، "رەحمەت شافعی"و چەند کەسێکی تر تەلەگرافێکمان بەدەست گەیشت بەهۆی خیانەتو دەستدرێژی کردنی قازی محەمەدو سدر قازی، لەدەرگای بەرینی شکۆدارتان داواکارین کە ئەو سێ کەسە سزا بدەنو نووسراوەی تەلەگرافی ناوبراو بۆ ئاگاداریتان دەنێرینە خزمەتتان.

بەڕێوەبەری نووسینگەی تایبەتی پاشایەتی

٤٣٨٥٢
١٩٤٧/٢/١٢

ژمارەی ئەو بەڵگەیە لەئەرشیفی ڕێکخراوی بەڵگەنامەکانی میللی ئێراندایە ١١٩٩ — ١٠٦٠٠٣

شماره ۴۴۹۴
ورود
تاریخ ۱۳۲

وزارت پست و تلگراف و تلفن
تلگراف

شماره کتاب
ی

از	شماره قبض	عدد کلمات	تاریخ اصل	توضیحات	تاریخ وصول		نام گیرنده
					روز	ماه	
تهران	۳۷۲۶۱۷						
۹ ط	کنار تلگراف	۲۳۸	۱۴		۱۱/۱۴		

جناب اشرف اقای قوام السلطنه نخست وزیر محبوب ایران با نهایت احترام
در پیرو معروضه های قبلی بعرض انجناب میرساند گرچه تاکنون در هر موقع که
جهت عرض ... بیاد اورند که یک مشت خانواده بی گناه بی سرپرست به
آستان مبارک پناه برده ایم جناب اشرف همیشه باکرامت و عطوفت تامی با
حسن نیتی که دارند ما را بعنایات و توجهات مخصوصه خود امیدوار ساخته اند
ولی از انجائیکه رنج اورده و تلخ تیر خورده همیشه ایام ... اشکار کوتاه کرده
است بطوریکه کاملا بدست اورده ایم مدعیان با سابقه خانواده صدر قاضی و
سیف قاضی که در رمها یاد از هرگونه دسیسه بازی و پرونده سازی کوتاهی نکردند
اکنون با نقشه های تازه ای بطهران امده و شب و روز مشغول تحریکات و انتریک
میباشند و از قرار معلوم مقامات و اشخاص مختلفی نیز انها را هدایت و راهنمائی
می کنند چون تنها ملجا و پناهگاه ما استان جناب اشرف میباشد از این جهت
خواستیم نخست وزیر محبوب خود را از تحریکات ناجوانمردانه مدعیان و
دشمنان خانواده ... که در تهران اماده ... ساخته ...

۲۴/۷-۵۰۰۰ دسته چاپ خودکار ایران

سازمان اسناد ملی ایران
IRAN NATIONAL ARCHIVES

وەزارەتی پۆستو تەلەگرافو تەلەفۆن

تەلەگراف

هـاتنی نامەکـە بـۆ نووسـینگەی سـەرۆك وەزیران
نموونە/ (٣٦٥)
ژمارە/٤٣٤٩٣
بەروار/١٩٤٧/٢/١٥

ژمارەی نامە/ (٣١٠١)

(ی)

لە/تارانەوە	ژمـــــــارەی باج/٣٧٢٦٩٧	ریـژەی وشە	بەرواری سەرەکی	تێبینیەکان	بـــــەرواری گەیشتن		ناوی وەرگر
					رۆژ	مانگ	
بۆ/ تاران	ژمـــــارەی تەلەگراف/٢٠١	٢٣٨	١٤		٣	٢	

جـەنابی شـکۆدار بـەرێز سـەرۆك وەزیرانـی خۆشەویـستی ئێـران بەوپـەڕی ڕێزەوە بەگوێرەی بەدواداچوونی نامەکانی لەوەوبەر رایدەگەیەنینە خزمەتت، هەرچەند تا ئێستا لە هەر کاتێکدا کە بۆ کاروبـاری داماومـانو چارەڕەشـەکانی هەندێ بنەماڵەی بێ تاوانو بێ سەرپەرشت هاتووینەتە پارێزگـای جـەنابتانو داڵدەمان بۆ بـردووین، جـەنابی شـکۆدار هەمیـشە بـەو ڕێـزو سـۆزەوە هەیـەتی ئێمەیان ئومێـدەوار کردوەتـەوە، بـەڵام لـەو ڕووەوە کـە رۆحـی ئـازاردراو و دڵـی بریندار هەمیشە لەبەردەمی شەپۆلی پەلاماری بیروباوەڕی جۆراوجۆردایە، بەو جۆرەی زانیاریمان بەدەست هێناوە. لایەنگرانی بنەماڵـەی سـدر قـازیو سـەیف قازی کە خەریکی هەموو جۆرە پلانو دروستکردنی فـایلن، ئێـستاکە بـەپلانی تازەوە هاتوونەتە تارانو شەوو رۆژ خەریکی هاندانو ئاژاوەن.

نمره ۳۶۵

شماره کتاب............

.... سال ۱۳۲

وزارت پست و تلگراف و تلفن

تلگراف

از	شماره قبض	عدد کلمات	تاریخ اصل	توضیحات	تاریخ وصول		نام گیرنده
					روز	ماه	
تهران به	۱۰۱ شماره تلگراف			۲			

تمنائیم که امر مقرر فرمایند هرچه زودتر تکلیف یک مشت خانواده افتاده بی سرپرست را تعیین فرمایند در خاتمه بقای عمر جناب اشرف و موفقیت دولت ایشان را از درگاه خداوند متعال مسئلت مینمائیم بانو صدیقه قلی بانو سیف قاضی.

خیابان خاقانی روبروی خاورزمین کاشی ۲۷

اداره [illegible]

۵۰۰۰ دسته چاپ خودکار ایران

شمارهٔ این سند در آرشیو سازمان اسناد ملی ایران ۱۰۶۰۰۳-۱۱۹۹ می‌باشد.

سازمان اسناد ملی ایران
IRAN NATIONAL ARCHIVES

وادیاره کەسانی پایە بەرزو کەسایەتی جۆراوجۆر ڕێنوێنییان دەکەن‌و ڕێیان پیشان دەدەن. چونکە تەنها دالدەو پەنامان دەرگای جەنابی شکۆدارە، لەمرۆوە ویستمان سەرۆك وەزیری خۆشەویستمان لە هاندانی ناجوانمێردانەی لایەنگرانی دوژمنی بنەماڵەکانمان کە لەتاراندا درێژە بەژیان دەدەن ئاگادار بکەینەوەو داواکارین هەرچی زووتر چارەی هەندێ بنەماڵەی بێ سەرپەرشت‌و ئاست نزم دیاری بکەن.

لەکۆتاییدا، داوا لەخوای گەورە دەکەین تەمەن درێژت بکات‌و سەرکەوتنی دەوڵەتەکەتان بپارێزێت.

١. خاتوو سدر قازی.

٢. خاتوو سەیف قازی.

شەقامی خاقانی/ بەرامبەر خاوەر زەمین/ کاشی ٢٧

ئیدارەی تەلەگرافی تاران

٧/٢٤– ٥٠٠٠ دەستە، چاپی ئۆتۆماتیکی ئێران

ژمارەی ئەو بەڵگەیە لەئەرشیفی ڕێکخراوی بەڵگەنامەکانی میللی ئێراندایە ١١٩٩ – ١٠٦٠٠٣

نمونه ۳۶۵

سال ۱۳۲

شمارهٔ ۴۴۹۹۵

وزارت پست و تلگراف و تلفن

تلگراف

از	شمارهٔ قبض	عدد کلمات	تاریخ اصل	توضیح	تاریخ وصول		نام گیرنده
					روز	ماه	
تهران	۳۹۴۶۹						
به	شماره تلگراف	۲۲۷	۱		۱۲	/۱	

حضور مبارک جناب اشرف آقای قوام السلطنه نخست وزیر شاهنشاهی ایران رونوشت
وزارت جنگ وزارت دادگستری ستاد محترم ارتش جراید اطلاعات اتحاد ملی در
اینموقع که طبق رای صادره از دادگاه فوق العاده زمان جنگ حکم محکومیت قطعی و
اعدام چند نفر را اجرا و امثال قاضی محمد صدر قاضی سیف قاضی صادر و اکنون باید
رای صادره که مستند به دلیل قوی و صریح و مدارک مثبت و در نتیجه خیانت بتمامیت
ارضی و استقلال وطن عزیز ما ایران بود مدتها قبلا اجرا شده باشد ولی بر خلاف اشرف
مخفی نیست که تاکنون احکام صادره درباره خائنین اجرا نگردیده و مشوق بقیه
مرتزقه شده تا نفوذ و ایادی دولت شوروی مانند ایشان امثال کنند که ما در راه وطن عزیز —
مبارزه با مخاصمین با هستی خود را از کف داده ایم از حضور آن جناب استدعا داریم
امر شود خائنین هرچه زودتر بسزای اعمال ننگین و قباحت آمیز خود رسیده تا این —
لکه بدنامی از دامن پاک مردم وطن پرست و شاه دوست کردستان زدوده شود و
در نتیجه ما نیز بتوانیم بکردستان مراجعت و تمایل سابق ضمن انجام خدمتگذاری
به دولت متبوعه در تحت توجهات عالیه شاهنشاه محبوب کشور امیدواری براحسن
دولت جناب اشرف با موروثیت [illegible] شیخ عبدالرحیم شمس الدین
محمد خلیل ملا خلیل میرآبادی شیخ حسین شمس برهان ابراهیم علی باویر منگور
عبدالله بایزید منگور ابراهیم منگور سلیم تیمور منگور
۲۵/۹–۲۰۰ [illegible]
بایزید عزیزی کوران کاک الحسن محمد منگور

اداره تلگراف تهران

این سند نشان می‌دهد که عده‌ای از این جمع به شکایت هم راضی نشده‌اند و حضوراً به مرکز مراجعه کرده‌اند برای تسریع بخشیدن به صدور حکم اعدام قاضی‌ها از طرف دولت پهلوی

شمارهٔ این سند در آرشیو سازمان اسناد ملی ایران ۱۱۹۹-۳-۰۰۶۰۱ می‌باشد.

سازمان اسناد ملی ایران
IRAN NATIONAL ARCHIVES

هاتنی نامەکە بۆ نووسینگەی سەرۆك وەزیران

ژمارەی نامە/ ٤٤٩٩٥نموونە/ ٣٦٥

بەروار/ ١٩٤٧/٢/٢٤........ساڵ.......١٩٤

ی‌وەزارەتی پۆستو تەلەگرافو تەلەفۆن

تەلەگراف

لە/تارانەوە	ژمـــــارەی باج/٣٩٤٦٩	ڕێـــژەی وشە	بــەرواری سەرەکی	تێبینیەکان	بەرواری گەیشتن		نــاوی وەرگر
					ڕۆژ	مانگ	
بۆ/ تاران	ژمـــــارەی تەلەگراف/١٠	٢٢٧	١		٢٠	٢	

بۆ بەڕێز/ جەنابی شکۆدار "قەواموڵسەڵتەنە" سەرۆك وەزیرانی خۆشەویستی ئێران!
بەپێی نووسـراوەی وەزارتی جەنگ و وەزارەتی خانەی دادو ناوەنـدی بەڕێزی لەشکری و

رۆژنامەكانی هەوالگری لەشكریو ئایینی لەو كاتەدا كە بەگوێورەی بڕیاری دەرچوو لەدادگای پێویستی كاتی جەنگدا سزای تاوانبار بوون و لەسێدارەدانی چەند كەسی ئاژاوەگێڕ وەكوو قازی محەمەدو سدر قازیو سەیف قازی، بەپێی یاسا و بڕیاری دەرچوو و هەروەها بەلگەی پتەو و سەلێندراو و بە هۆی خەیانەتیان بەسەربەخۆیی و یەكگرتوویی نیشتمانی ئازیزمان ئێران، خێرا بڕیارەكە جێبەجێ بووبێت، بەلام لەجەنابی شكۆدار نەشاردراوەتەوە كە تا ئێستا حوكمی دەرچوو لەبارەی خایینەكانەوە جێبەجێ نەكراوەو پێویستە واژۆی ناوەندو جەخت لەسەر كردنەوەی پیاوانی دەوڵەتی لەسەر بێت.

ئێستا ئەوانەی واژۆمان كردووە لەرێگای نیشتمانی خۆشەویستدا داواكارین فەرمان بدەی خایینەكان هەرچی زووتر بكەنە سزای كارە نالەبارو ناشیرنەكانیان تا لەكەی بەدناوی لەداوێنی پاكی خەلكی نیشتمان پەرستو پاشا دۆستی كوردستان و وەكو جاران بەخەریكی خزمەتكردن بین بۆ دەوڵەتی شیاو كە لەژێر چاودێری سەرنجە باشەكانی پاشایەتی خۆشەویستی ولاتو ئومێدەواری بۆكارەكانی دەوڵەتی جەنابی شكۆدارتانو كاروباری رەعیەتیو بەكشتو كالەوە خەریك بین.

١. شێخ عەبدوالرحیم شەمسەدین.
٢. محەمەد خەلیل.
٣. مەلا خەلیل میر ئابادی.
٤. شێخ حسێن شەمس بورهان.
٥. ئیبراهیم عەلی یار (سەرۆكی خێڵی مەنگوڕ)
٦. عەبدوڵلا بایەزیدی مەنگوڕ.
٧. ئیبراهیم سالاری مەنگوڕ.
٨. باپیر مەنگوڕ.
٩. سەلیم ئوجاق.
١٠. رەحیم تەیموری مەنگوڕ.
١١. بایەزید عەزیزی گەورك.
١٢. كاك ئەڵا حسەن گەورك.
١٣. پەروێز محەمەدی گەورك.

ئیدارەی تەلەگرافی تاران

٢٥,٩ — ١٠٠٠د چاپی هەتاو.

ئەو بەلگەیە ئەوە پیشان دەدات كە هەندێك لەو خەلكە تەنها رازی بەو شكاتە نەبوون و خۆیان چوونە ناوەند (تاران) لەبەرئەوەی حوكمی لەسێدارەدانی قازییەكان پێش بخرێتو زوو بەزوو جێبەجێ بێت لەلایەن دەوڵەتی پەهلەوییەوە. (و.فارسی)

ژمارەی ئەو بەلگەیە ئەرشیفی رێكخراوی بەلگەنامەكانی میللی ئێراندایە ١١٩٩ — ١٠٦٠٠٣

شمارهٔ عمومی ۴۴۸۱۸۴
شمارهٔ خصوصی
جزوه دان
پرونده

دفتر نخست وزیر

نوع پیش نویس
موضوع پیش نویس
پیوست نامه
پاکنویس کننده

تاریخ نوشتن ۳ ماه ۲ تاریخ پاکنویس ماه تاریخ ثبت ۲۵/۱۱/۲۱

سازمان اسناد ملی ایران
IRAN NATIONAL ARCHIVES

وزارت جنگ

آقای شیخ عبدالرحیم شمس‌الدین و آقای [illegible] و عده دیگر از علما

و آقای ابراهیم قدوه و عده دیگر از تبریز عریضه نمره ۲۱ [illegible]

[illegible] صادره [illegible]

~~[illegible]~~

~~[illegible]~~ [illegible]

[illegible]

نخست وزیر

[illegible]

شمارهٔ این سند در آرشیو سازمان اسناد ملی ایران ۱۱۹۹-۳-۱۰۶۰۰۳ می‌باشد.

ژمارەی گشتی/ ٤٣٢١٢جۆری رەش نووس/
ژمارەی تایبەت/بابەتی رەش نووس/
پاشکۆ/نووسینگەی سەرۆك وەزیرانپاشکۆ/
فایل/ ٣پاکنووسکەر/

بەرواری نووسین/ ١٩٤٧/٢/١١ بەرواری پاکنووس .... مانگ ....
بەرواری تۆمار/ ١٩٤٧/٢/١٥
وەزارەتی جەنگ

جەنابی شێخ عەبدولرەحیم شەمسەدینو جەنابی عەزیز ئەمیر عەشیرەو هەندێ کەسی تر لەمەهابادو جەنابی ئیبراهیم قارەمانیو هەندێ کەسیتر لەتەوریز نووسراوێکی تەلەگرافیان ناردووە بۆ خزمەتی پیرۆزی شکۆدار لەبارەی سدرقازیو محەمەد قازیو سەیف قازییەوە. هەر ئەم تەلەگرافە ناوبراوەتان بۆ بەرێدەکەین.

سەرۆك وەزیران
(نموونەی ٢١) چاپەمەنی پاکەتچی
ژمارەی ئەو بەڵگەیە ئەرشیی رێکخراوی بەڵگەنامەکانی میللی ئیراندایە ١١٩٩ — ١٠٦٠٠٣

نوع پیش‌نویس ...	شماره عمومی ۴۳۵۵۴
موضوع پیش‌نویس ...	شماره خصوصی ...
پیوست ...	جزوه‌دان ...
پاکنویس کننده ...	پرونده ۲۹

دفتر نخست وزیر

تاریخ نوشتن ۲۸/ ماه ۱۱ تاریخ پاکنویس ... ماه ... تاریخ ثبت ۳۰/ ۱۱ ماه ۲۵

به حزب توده ایران و سایر احزاب آزادیخواه [illegible]

در پاسخ عریضه تلگرافی مورخ ۲۵/۱۱/۱۵ تقدیمی به پیشگاه مبارک [illegible]

[illegible]

[illegible] مقررات [illegible]

دفتر نخست وزیر

سازمان اسناد ملی ایران
IRAN NATIONAL ARCHIVES

(۱۰ برگ)

شمارهٔ این سند در آرشیو سازمان اسناد ملی ایران ۱۰۶۰۰۳-۱۱۹۹ می‌باشد.

ژمارەی گشتی/ ٤٣٦٦٤ جۆری رەشنووس..........
ژمارەی تایبەت/نووسینگەی سەرۆك وەزیرانبابەتی رەشنووس..............
پاشکۆ/پاشکۆ..................
فایل/ ٢٩پاکنووس کەر.............
بەرواری نووسین ١٩٤٧/٢/١٧ بەرواری پاکنووس.......مانگ........
بەرواری تۆمار ١٩٤٧/٢/١٩
جەنابی حەمزەی قارەمانیو کەسانیتری خەڵکی مەهاباد
بەرواری ١٩٤٧/٤/٤
لەوەڵامی نووسراوەی تەلەگرافێ کەگەیشتۆتە بەردەستی پیرۆزی شکۆدار.
بڕۆنە پارێزگاری ئازەربایجان تا بەپێی رێسا ئاسانکاریتان بۆ بکەن.
نووسینگەی سەرۆك وەزیران

ژمارەی ئەو بەڵگەیە ئەرشیفی رێکخراوی بەڵگەنامەکانی میللی ئیراندایە
١١٩٩ — ١٠٦٠٠٣

شماره عمومی ۴۳۸۵۴	نوع پیش نویس
شماره خصوصی	موضوع پیش نویس
جزوه دان	پیوست
پرونده	پاکنویس کننده

دفتر نخست وزیر

تاریخ نوشتن ۲۳ ماه ۱۱ تاریخ پاکنویس ماه تاریخ ثبت ۲۹/۱۱/۲۵

آقای رحمت شفیع رئیس آگاهی [illegible]

[illegible] عریضه که در مورخه ۱۴/۱۱/۲۵ تقدیم [illegible]

[illegible]

[illegible] و طبق مقررات اقدام شایسته بعمل آورند.

نخست وزیر

[illegible]

سازمان اسناد ملی ایران
IRAN NATIONAL ARCHIVES

شمارهٔ این سند در آرشیو سازمان اسناد ملی ایران ۱۱۹۹-۳-۱۰۶۰۰۳ می‌باشد

ژمارەی گشتی/ ٤٣٨٥٢جۆری رەشنووس...............

ژمارەی تایبەت/نووسینگەی سەرۆك وەزیرانبابەتی رەشنووس...............

پاشکۆ/پاشکۆ.............................

فایل/ ٢٦ پاکنووس کەر.....................

بەرواری نووسین ١٩٤٧/٢/١٧ بەرواری پاکنووس.......مانگ........

بەرواری تۆمار ١٩٤٧/٢/١٩

جەنابی رەحمەتی شافعیو کەسانیتری خەڵکی مەهاباد

لەوەڵامی نووسراوەی تەلەگرافی بەرواری ١٩٤٧/٣/٣ کە بۆ بەڕێزی شکۆدار ناردۆیە دەڵێت بابڕۆنە پارێزگای ئازەربایجان تا بەگوێرەی رێسا ئاسانکارییان بۆ بکەن.

نووسینگەی سەرۆك وەزیران

ژمارەی ئەو بەڵگەیە ئەرشیفی رێکخراوی بەڵگەنامەکانی میللی ئێراندایە

١١٩٩ – ١٠٦٠٠٣

۵۳۲۴
۲۵/۱۱/۲۱

سازمان اسناد ملی ایران
IRAN NATIONAL ARCHIVES

جناب اشرف آقای نخست وزیر

حمزه قهرمانی و چند نفر دیگر راجع بخسارت وارده بآنها از طرف قاضی محمد و سیف قاضی از مهاباد تلگراف مجدد به پیشگاه مبارک ملوکانه معروض داشته اند که بر حسب امر و اطلاع مبارک ملوکانه عین تلگراف در پیرو نامه شماره (٤٦١٦) ١٣٢٥/١٠/١٢ به پیوست ارسال میگردد.

رئیس دفتر مخصوص شاهنشاهی

۴۰۵۱۳

ضمیمه
۲۳/۱۱

۲۵/۱۱

شمارهٔ این سند در آرشیو سازمان اسناد ملی ایران ۱۱۹۹-۱۰۶۰۰۳ می‌باشد.

ژماره/ ٥٢٢٤

بەرواری/ ١٩٤٧/٢/١٠

جەنابی شکۆدار سەرۆك وەزیران

حەمزەی قارەمانیو چەند کەسێکی تر لەبارەی ئەو زەرەرو زیانانەی لەلایەن قازی محەمەدو سەیف قازییەوە پێیان گەیشتووە، لەمەهابادەوە تەلەگرافێکی تریان ناردۆتە بەردەستی پیرۆزی شکۆدار کە بەپێی فەرمانی پیرۆزی بێ کەموکورتی هەمان تەلەگراف لەپاشکۆی نامەی ژمارەی (٤٦١٦) ١٩٤٧/١/٣ بەفایلەکەوە دەنێردرێت.

بەڕێوەبەری نووسینگەی تایبەتی پاشایەتی

٤٠٥١٢

ژمارە/٤٣٦٦٦

١٩٤٧/٢/١٢

ژمارەی ئەو بەڵگەیە ئەرشیفی ڕێکخراوی بەڵگەنامەکانی میللی ئێراندایە ١١٩٩ — ١٠٦٠٠٣

[illegible]

۵۱۴۱

۱۶/۱۱/۲۵

جناب اشرف آقای نخست وزیر

آقای شیخ عبدالرحیم شمس الدین و آقای عزیز امیر عشایری وعده دیگر از مهاباد و تلگراف به پیشگاه مبارک ملوکانه معروض داشته و استدعا نموده اند صدر قاضی و محمد قاضی و سیف قاضی که مدتی مال و جان و ناموس اهالی را در خطر داشتند زودتر به مجازات برسانند عین تلگرافات برحسب فرمان مطاع مبارک ملوکانه به پیوست ارسال میگردد تلگرافی هم به همین مضمون از تبریز رسیده است که تلواً ایفاد میشود.

رئیس دفتر مخصوص شاهنشاهی

سازمان اسناد ملی ایران
IRAN NATIONAL ARCHIVES

ورود بدفتر نخست وزیر
شماره [illegible]
تاریخ ۱۵/۱۱/۱۷

ض مرش
۱۷/۱۱

شمارهٔ این سند در آرشیو سازمان اسناد ملی ایران ۱۰۶۰۰۳-۱۱۹۹ می‌باشد

ژماره/ ٥١٤١تەلەگرافەکە پاشکۆکراو ناردرا

بەرواری/ ١٩٤٧/٢/٥

جەنابی بەڕێز شکۆدار سەرۆك وەزیران

جەنابی شێخ عەبدولرەحیم شەمسەدینو جەنابی عەزیز ئەمیری عەشیرەو هەندێ کەسیتر لە مەهابادەوە دوو تەلەگرافیان ناردۆتە بەردەستی پیرۆزی شکۆدارو داوایان لێکردووە سدرقازیو محەمەد قازیو سەیف قازی کە ماوەیەك گیانو ماڵو ناموسی خەڵکیان خستۆتە مەترسییەوە، خێرا سزا بدرێن. هەمان تەلەگراف بەپێی فەرمانیپیرۆزی بێ کەموکورتی و شکۆدار دەنێردرێتە خزمەتتان. تەلەگرافێکیش بەم شێوەیە لە(تەورێز)ەوە بۆماون هاتووە چاودێری لەسەر دەگرێت.

بەڕێوەبەری نووسینگەی تایبەتی پاشایەتی

هاتنی نامەکە بۆ دەفتەری سەرۆك وەزیران ژمارە/ ٤٣٢١٢ بەروار/ ١٩٤٧/٢/٦

ژمارەی ئەو بەڵگەیە ئەرشیفی ڕێکخراوی بەڵگەنامەکانی میللی ئیراندایە

١١٩٩ — ١٠٦٠٠٣

شمارهٔ ۴۲۳۶۴
شمارهٔ خصوصی
جزوه‌دان
پرونده

دفتر نخست وزیر

نوع پیش‌نویس
موضوع پیش‌نویس
پیوست
پاکنویس کننده

تاریخ نوشتن ۱۲ ماه ۱۱ ماه ۱۳۵ تاریخ پاکنویس .... ماه .... تاریخ ثبت ۱۹/۱۱/۵۱

تلگراف

صادره

آقای امیر عشایری ... عبدالرحمن شمس‌الدین ... [illegible]

~~[illegible]~~ آقای ... [illegible]

[illegible]

[illegible]

سازمان اسناد ملی ایران
IRAN NATIONAL ARCHIVES

شمارهٔ این سند در آرشیو سازمان اسناد ملی ایران ۱۱۴۰۰۷-۱۵-۱۵۰۹ می‌باشد.

ژمارەی گشتی/ ٤٢٣٢٥جۆری رەشنووس................

ژمـــارەی تایبـــەت/ نووســـینگەی ســـەرۆك وەزیـــران بابـــەتی رەشنووس.......٧١.......

پاشکۆ/پاشکۆ........٧١.........

فایل/ ٢٦پاکنووس کەر.....................

بەرواری نووسین ١٩٤٧/٢/٣ بەرواری پاکنووس.......مانگ.........

بەرواری تۆمار ١٩٤٧/٢/٨

مەهاباد

بـەرێزانی خۆشەویـست ئـەمیری عەشـایریو عەبـدورەحمان شەمـسەدینو عەبدوڵلا ئیلخانی زادەو کەسانیتر.

بەپێی تەلـەگرافی ژمـارەی (٢٩) و (١٦) و (٣٦) نـاوبراوان لـەبارەی داواکـاری سزادانی قازی محەمەدو سدر قازیو سەیف قازیو ئـەوانیتر گەیـشتە دەستمان و بینیمـان کــە بــەگوێرەی بەدواداچــوونی پیــشەیانەوە کـاری پێویــست ئەنجامدراوەو بەپێی یاسا بەسزای خۆیان دەگەن.

ژمارەی ئەو بەڵگەیە ئەرشیفی رێکخـراوی بەڵگەنامـەکانی میللی ئیراندایـە ١٥٠٩ – ١٥ – ١١٦٠٠٧

شمارهٔ عمومی ...... شمارهٔ خصوصی ...... جزوه دان ...... پرونده	**دفتر نخست وزیر**	نوع پیش نویس ...... موضوع پیش نویس ...... پیوست ...... پاکنویس کننده ......

تاریخ نوشتن [illegible] تاریخ پاکنویس ...... ماه ...... تاریخ ثبت ......

رونوشت ۸ مرداد [illegible]
[illegible]

شماره [illegible]

آقای حاجی صالح [illegible] قاسم [illegible]

در پاسخ تلگراف شماره ۴۶ آقایان [illegible] نسبت به تعقیب و مجازات
مقصرین و عاملان قتل [illegible] اقدام شده و قریباً [illegible]

نخست وزیر

سازمان اسناد ملی ایران
IRAN NATIONAL ARCHIVES

شمارهٔ این سند در آرشیو سازمان اسناد ملی ایران ۳۵۲۳-۱۱۲۲۰۰۲ می‌باشد

ژمارەی گشتی/ ٤٢٣٢٥ جۆری رەشنووس...................

ژمارەی تایبەت/نووسینگەی سەرۆك وەزیرانبابەتی رەشنووس...............

پاشكۆ/پاشكۆ.........................

فایل/ پاكنووس كەر......................

بەرواری نووسین ١٩٤٧/٢/١٣ بەرواری پاكنووس.......مانگ........ بەرواری تۆمار / /١٩٤٦

پێشتریش تەلەگرافێك لەمبارەیەوە گەیشتۆتە لامانو ناردمانەوە.

جەنابی حاجی سالّح عوسمانی — قاسم نیجریو ئەوانیتر

لەوەلاّمی تەلەگرافی ژمارەی (٣٩)دا رادەگەیەنینە خزمەتتان، بەپێی بەدواداچوونو سزادانی تاوانباران دەستێوەردانی كاروانی كوردستان كارێك ئەنجامدراوەو بەم زوانە سزاكان یاسایی دەبێتەوە.

سەرۆك وەزیران

ژمارەی ئەم بەلگەیە لەئەرشیفی رێكخراوی بەلگەنامەكانی میللی ئێراندایە ٣٥٢٣ — ١٢٢٠٠٢

۵۴۹۷
۲۵/۱۲/۱

سازمان اسناد ملی ایران
IRAN NATIONAL ARCHIVES

جناب اشرف آقای نخست وزیر

رؤسای ایل گورک مهاباد عریضه‌ای از تهران به پیشگاه مبارک ملوکانه معروض و خدمات سابقه خود را بدولت شرح داده و استدعا نموده‌اند خساراتی را که قاضی محمد و عمال او به آنها وارد آورده‌اند جبران و اموال منهوبه آنها مسترد گردد. عین عریضه برحسب فرمان مطاع مبارک ملوکانه برای اقدام شایسته به پیوست ارسال میگردد.

رئیس دفتر مخصوص شاهنشاهی

دفتر نخست وزیر
شماره ۲۵۰۱۶
تاریخ ۲۵/۱۲/۵ ۱۳۲

شمارهٔ این سند در آرشیو سازمان اسناد ملی ایران ۱۱۲۰۰۱–۱۳۸ می‌باشد.

ژمارە ٥٤٩٧

بەروار ١٩٤٧/٢/٢٠

بۆجەنابی شکۆدار بەڕێز/ سەرۆك وەزیران

سەرۆك خێڵەکانی کۆرکی مەهاباد داواکارییەکیان لەتارانەوە هێناوەتە خزمەتی پیرۆزی بەڕێزتانو خزمەتەکانی پێشووی خۆیانیان بۆ دەوڵەت دەربڕیوەو داواتانکردووە ئەو زیانەی کەقازی محەمەدو کەسو کارەکەی بەسەریان هێناون، قەرەبوو بکەنەوەو داراییەکانیان کە لەناوچووە بگەڕێتەوە بۆیان وەکوئەم نامەیە بەپێی فەرمانی بێ کەموکورتی بەڕێز شکۆردار بۆ کاری پێویست بەرێدەکەین بۆتان.

بەڕێوەبەری نووسینگەی تایبەتی پاشایەتی

هاتنی نامەکە بۆ نووسینگەی سەرۆك وەزیران ژمارە/ ٤٥٠١٦ بەروار/ ١٩٤٧/٢/٢٢

ژمارەی ئەم بەڵگەیە لەئەرشیفی رێکخراوی بەڵگەنامەکانی میللی ئێراندایە ١٣٨ — ١١٢٠٠١

(نمره ۲)

تاریخ ۳۰/۱۱/(۵)-۱۳
شماره ۴۲۳۹۷

نخست وزیر

آقایان حاجی صالح عثمانی ـ قاسم بیجوری و سایرین

در پاسخ تلگراف شماره ۳۱ آقایان اشعار میشود نسبت به تعقیب و مجازات مقصرین و خاطیان کردستان اقدام شده و زیربا بمجازات قانونی خواهند رسید .

نخست وزیر

سازمان اسناد ایران
IRAN NATIONAL ARCHIVES

شمارهٔ این سند در آرشیو سازمان اسناد ملی ایران ۳۵۲۲-۱۲۲۰۰۳ می‌باشد.

بەروار/ ١٩٤٧/٢/١٩ (نموونە ٧)

ژمارە/ ٤٢٣٩٧سەرۆك وەزیران

لەتارانەوە بۆ مەهاباد

جەنابی حاجی سالّح عوسمانی – قاسم نیجوی‌و ئەوانیتر لەوەلاّمی تەلەگرافی ژمارەی (٣٩)ی جەنابتان رایدەگەنین بەگوێرەی بەدواداچوون‌و سزادانی تاوانباران‌و دەستێوەردەرانی ئاژاوەی كوردستان فێلّبازێك جێبەجێ بووەو بەم زووانە بەسزای یاسایی خۆیان دەگەن.

سەرۆك وەزیران

ژمارەی ئەم بەلّگەیە لەئەرشیفی رێكخراوی بەلّگەنامەكانی میللی ئێراندایە ٣٥٢٣ – ١٢٢٠٠٢

نمونه ۳٦۵

سال ـــــ ۱۳۲

شماره ۲۱۹۱۹ تاریخ ۱۵

وزارت پست وتلگراف وتلفن

تلگراف

میانند و از	شماره قبض ۲۲۱۱	عدد کلمات	تاریخ اصل	توضیح	تاریخ وصول روز / ماه	نام گیرنده
به ط	شماره تلگراف	۳۳۰	٦		۱۱/۱۱	

جناب اشرف اقای نخست وزیر کپیه وزارت جنگ وستاد ارتش در اینموقع که تحت توجهات اعلیحضرت همایونی و حسن تدبیر جناب اشرف در سرتاسر کشور امنیت برقرار نموذ و قدرت دولت حکمفرما است وقت ان رسیده خائنین وطن فروشان که عبارتند از قاضی محمد سیف قاضی صدر قاضی دست تعدی به جان و مال وناموس مردم خودداری نکرده تمام این بدبختی و فلاکت اهالی این منطقه نتیجه سوء نیت پلیدانه انها است پر واضح است اشخاص وطن پرست چه مشقاتی را دیده وچه مصایبی را تحمل نموده قلم از شرح اینهمه فجایع عاجز است بطور کلی اشخاص میهن پرست از اعمال پلید و تجزیه طلبی انها متنفر بشهادت تاریخ تمام عشایر نجیب ایرانی هیچوقت ازجاده وطن پرستی منحرف نگشته و ننگ تجزیه طلبی را نداشته و همیشه درحفظ استقلال کشور از هیچ نوع فداکاری وجان نثاری قصور ننموده اند ازهرگونه اتهامات تجزیه طلبی و بیگانه پرستی مبرا و پاک میباشند علیهذا برای اینکه این عمل بار دیگر در تاریخ ایران تکرار نشود استدعا و تقاضای مجازات و اعدام خائنین را خواستار که از این طریق قلوب ستمدیده اهالی را بقبول این تقاضا امیدوار برمایند شیخ اقائی قادر قهرمان عبدالرحمن عبداله — ایلخانی زاده اسمعیل شیخ اقائی سلیمان معروفی

۲۵/۹-۲۰۰۰د چاپ خورشید

اداره تلگرافخانه تهران

سازمان اسناد ملی ایران
IRAN NATIONAL ARCHIVES

شمارهٔ این سند در آرشیو سازمان اسناد ملی ایران ۱۲۸۹-۱۵-۰۰۷-۱۱٦ می‌باشد.

ژماره/ ٤١٩١٩/ هاتنی نامه بۆ نووسینگەی سەرۆك وەزیران نموونە/ ٣٦٥

بەروار/ ١٩٤٧/٢/٤ ....ساڵ..... ١٩٤

وەزارەتی پۆستو تەلەگرافو تەلەفۆن

تەلەگراف

لە/مەیاندووئاو	ژمـــــــاره باج/٢٢١١	ریـــژەی وشه	بـــەرواری سەرەکی	تێبینیەکان	بەرواری گەیشتن		ناوی وەرگر
					رۆژ	مانگ	
بۆ/ تاران	ژمـــــــارەی تەلەگراف/١٤	٣٣٠	٦			٣١	١

جەنابی بەڕێز سەرۆك وەزیران، نووسراوەی وەزارەتی جەنگ و ناوەندی لەشکری لەم کاتەدا بەگوێرەی پشتیوانی شکۆدار هومایۆنیو بڕیاری باشی بەڕێزت لەسەرانسەری وڵاتدا ئاسایش دابینەو هێزی دەوڵەت زاڵەو کاتی ئەومیە سزای خایینەکانی نیشتمان فرۆشەکان بدەیت کە بریتین لە:

قازی محەمەدو سەیف قازی تا جارێکی تر ئەوکاره لەمێژووی ئێراندا دووپات نەبێتەوە، چونکە دەست درێژیان کردۆتە سەر گیانو ماڵو ناموسی خەڵكو هەموو چارەڕەشیو بەدبەختی خەڵکی ئەم ناوچەیە لەئەنجامی پلانی خراپی ئەواندایەو بەجوانی ئاشکرایە خەڵکی نیشتمان پەرست چ ئازارێکیان بینیوەو چ دەردێکیان چێشتووەو لەوبارەیەوە کەپێنووس ناتوانێ ئەو هەموو پەلامارو هێرشە ئازاراوییە شرۆڤە بکات، تا ئەو ئاستەی کە خەڵکی نیشتمان پەرست لەکاری خراپو جودایی خوازییان رقیان هەستاوە.

مێژوو شایەتحاڵە کە هەموو خێڵەکانی رەسەنی ئێران هیچ کات لەرێگەی نیشتمان پەرستی لایان نەداوەو بیریان لەجودایی خوازی نەکردۆتەوەو هەمیشە لەپاراستنی سەربەخۆیی وڵاتدا هەموو جۆرە فیداکاریو گیان فیداییان کردووەو هیچ جۆرە تاوانی جودایی خوازیو بێگانە پەرستی لەمێشکیاندا نییەو لەو بوارەوە پاکن.

لەجەنابتان داواکارین سزای ئەو خایینانە بدەنو حوکمی لەسێدارەدانیان پێبدەن کە لەم رێگەوە دڵی خەڵکی زوڵم لێکراوی ناوچەکە بحەسێتەوە بەبڕیاری ئێوە ئومێدەوار بن.

شێخ ئاقایی. ٢ قادر. ٣قارەمان. ٤عەبدورەحمان. ٥عەبدوڵڵا ئیلخانی زادە. ٦ئسمایل ئاقایی. ٧ سلێمان مەعروفی.

٢٥/٩ — ٢٠٠٠ د چاپی هەتاو.

ئیدارەی تەلەگرافی تاران

ژمارەی ئەو بەڵگەیە لەئەرشیفی رێکخراوی بەڵگەنامەکانی میللی ئێراندایە ١٤٨٩ — ١٥ — ١١٦٠٠٧